

**VIZIJA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA 'ZELENE' PONUDBE
(narava in kulturna dediščina)
TURISTIČNEGA (PROJEKTNEGA) OBMOČJA POHORJE 2030**
(v okviru projekta NATREG, WP 5.3) -

Naročnik: Zavod Republike Slovenije
za varstvo narave
Tobačna ulica 5
SI-1000 Ljubljana
ID za DDV: SI53845285

Izvajalec: KS-TLŠ
Tatjana Lešnik Štuhec s.p.
dr. Tanja Lešnik Štuhec
SI-2212 Šentilj
DŠ: 59180218

Maribor, junij, 2011

Vizija trajnostnega razvoja 'zelene' ponudbe TO Pohorje 2030
je bila oblikovana v sklopu projekta NATREG.

Projekt NATREG financira program transnacionalnega sodelovanja
Jugovzhodna Evropa.
www.southeast-europe.net

Avtorica: dr. Tanja Lešnik Štuhec,
KS-TLŠ,
Tatjana Lešnik Štuhec s. p.

Avtorica shematskih prikazov ter smernic za ureditve:
Janja Lužnik, Pejsaž

Avtor kart za projekt Natreg:
dr. Jurij Gulič, ZRSVN

Maribor, junij 2011

KAZALO

1 UVOD	10
1.1 Vizija 'Pohorje 2030' – rezultat dela z deležniki	10
1.2 Skupni cilji vizije 'Pohorje 2030' – rezultat dela z deležniki.....	12
1.3 Predlagani projekti na Pohorju – rezultat dela z deležniki	14
1.4 Procesnost oblikovanja študije 'Vizija trajnostnega razvoja 'zelene' ponudbe TO Pohorje 2030'	15
2 VIZIJA ORGANIZIRANOSTI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA IN CONACIJE 'ZELENE' PONUDBE TO POHORJE – SIMULACIJA POHORJE 2030.....	20
2.1 Vizija organiziranja aktivnosti na Pohorju – simulacija Pohorje 2030.....	20
2.1.1 Opredelitev delovanja JZ NPP	22
2.1.2 Opredelitev delovanja družbe Doživeti Pohorje d. d.	24
2.1.3 Opredelitev delovanja Zveze interesnih skupin Pohorja	34
2.2 Vizija razvoja coniranja 'zelene' ponudbe TO Pohorje – simulacija Pohorje 2030.....	35
2.2.1 Infrastrukturno coniranje 'zelene' ponudbe TO Pohorje.....	37
2.2.2 Izhodišča za doživljajsko coniranje sprejemljivi aktivnosti v TO Pohorje.....	41
3 VIZIJA PARKOVNE INFRASTRUKTURE TO POHORJE - SIMULACIJA POHORJE 2030	45
3.1 Vizija skupne parkovne infrastrukture TO Pohorje – simulacija Pohorje 2030	45
3.1.1 Vizija splošnih smernic za posege v prostor in celostno podobo TO Pohorje	45
3.1.2 Vizija Parkovnih centrov na Pohorju	46
3.1.3 Vizija Parkovnih pisarn na Pohorju	52
3.1.4 Vizija ureditve manjših vstopnih točk v NPP z info terminali.....	53
3.2 Vizija načrtovanja razvoja infrastrukture 'zelenih' enot Mreže razpršenega muzeja na prostem – simulacija Pohorje 2030	53
3.2.1 Vizija razvoja enot MRMP	53
3.2.2 Vizija razvoja komunikacijskih poti med enotami MRMP	58
3.2.3 Vizija kadrovske zasedbe za 'zelene' programe MRMP	59
3.3 Vizija načrtovanja razvoja infrastrukture Mreže ustvarjalnih / izobraževalnih / tematskih poti na Pohorju – simulacija Pohorje 2030.....	59
3.3.1 Vizija razvoja posameznih tematskih poti MUITP	61
3.3.2 Vizija razvoja projekta 'hoja med krošnjami' na Pohorju	64
3.3.3 Vizija kadrovske zasedbe MUITP	64
3.4 Vizija načrtovanja razvoja Raziskovalno-razvojnega centra Šumik na Pohorju – simulacija Pohorje 2030.....	65
3.4.1 Vizija razvoja RRCŠP	65

3.4.2	Vizija razvoja naravoslovnih centrov v sklopu RRCŠP	65
3.4.3	Vizija razvoja naravoslovnih taborov in delavnic v naravi v sklopu RRCŠP	66
3.4.4	Vizija kadrovske zasedbe RRCŠP	66
3.5	Vizija načrtovanja razvoja Mreže naravnih vrednot Pohorja – simulacija Pohorje 2030	67
3.5.1	Vizija veriženja naravnih vrednot Pohorja	67
3.5.2	Vizija kadrovske zasedbe za upravljanje vrednot naravne dediščine Pohorja	69
3.6	Vizija razvoja Mreže vrtov narave na Pohorju – simulacija Pohorje 2030	69
3.6.1	Vizija razvoja živalskih vrtov na Pohorju.....	70
3.6.2	Vizija razvoja Vrtov rastlinstva na Pohorju.....	70
3.6.3	Vizija kadrovske zasedbe za upravljanje vrtov narave na Pohorju.....	73
3.7	Vizija Mreže vrednot kulturne dediščine na Pohorju – Simulacija 2030	73
3.7.1	Vizija veriženja vrednot kulturne dediščine na Pohorju	74
3.7.2	Vizija kadrovske zasedbe za upravljanje vrednot kulturne dediščine na Pohorju ..	78
3.8	Vizija Mreže muzejev in razstavišč na Pohorju – simulacija Pohorje 2030	78
3.8.1	Vizija muzejev na Pohorju	79
3.8.2	Vizija razstavišč na Pohorju	79
3.8.3	Vizija kadrovske zasedbe muzejev in razstavišč na Pohorju	79
3.9	Vizija načrtovanja razvoja Eko kmetije Pohorje – simulacija Pohorje 2030.....	79
3.9.1	Vizija razvoja EKP	80
3.9.2	Vizija muzeja na prostem v sklopu EKP.....	82
3.9.3	Vizija kadrovske zasedbe EKP	82
4	VIZIJA RAZVOJA MARKETINŠKIH AKTIVNOSTI TO POHORJE – SIMULACIJA POHORJE 2030	83
4.1	Vizija aktivnosti Službe za marketing TO Pohorje – simulacija Pohorje 2030	84
4.1.1	Vizija strateškega marketinškega načrtovanja, razvoja in pozicioniranja TO Pohorje	84
4.1.2	Vizija socialnega marketinga TO Pohorje	85
4.1.3	Vizija tržnega pozicioniranja TO Pohorje	86
4.1.4	Vizija identitete in upravljanja destinacijske tržne znamke TO Pohorje.....	89
4.2	Vizija načrtovanja oblikovanja produktov 'zelene' ponudbe TO Pohorje – simulacija Pohorje 2030	92
4.2.1	Vizija segmentiranja ciljnih skupin gostov za 'zelene' programe TO Pohorje	92
4.2.2	Vizija 'zelenih' tematskih konceptov' TO Pohorje.....	94
4.2.3	Vizija 'zelenih' produktnih tržnih kombinacij doživetij TO Pohorje	98
4.2.4	Vizija 'zelenih' dobaviteljskih verig TO Pohorje	102

4.3 Vizija 10 P-jev zelenega marketinškega spleta 'zelenih' programov na Pohorju – simulacija Pohorje 2030.....	103
4.3.1 Vizija produkta – 'zelene' PTK TO Pohorje.....	103
4.3.2 Vizija prostora in časa pri oblikovanju 'zelenih' PTK TO Pohorje	104
4.3.3 Vizija cene 'zelenih' PTK TO Pohorje.....	105
4.3.4 Vizija marketinškega komuniciranja 'zelenih' PTK TO Pohorje	107
4.3.5 Vizija distribucije 'zelenih' PTK TO Pohorje	108
4.3.6 Vizija ljudi pri oblikovanju 'zelenih' PTK TO Pohorje	109
4.3.7 Vizija procesa oblikovanja 'zelenih' PTK TO Pohorje.....	111
4.3.8 Vizija fizičnih dokazov 'zelenih' PTK TO Pohorje.....	113
4.3.9 Matrika za načrtovanje PTK TO Pohorje.....	114
5 SKLEPNE MISLI VIZIJE – SIMULACIJA POHORJE 2030	117
VIRI	122
PRILOGE	123

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prikaz predlaganih vsebin vizije 'Pohorje 2030' s štirimi skupinami deležnikov.....	10
Tabela 2: Osrednja misel vizije 'Pohorje 2030'	11
Tabela 3: Strateški cilji za uresničevanje vizije 'Pohorje 2030'	12
Tabela 4: Opredelitev operativnih ciljev za posamezni strateški cilj	13
Tabela 5: Predlagani projekti po tematskih sklopih	14
Tabela 6: Splošne smernice za posege v prostor v naravnem okolju	45
Tabela 7: Splošni ureditveni predlogi za posamezne programske sklope.....	46
Tabela 8: Smernice za ureditev PCP – glavnih vstopov v NPP	47
Tabela 9: Smernice za ureditev večjega trajnega parkirišča ob PCP	48
Tabela 10: Splošne smernice za ureditev eko kampa v naravnem okolju	49
Tabela 11: Smernice za ureditev treh različic eko kampa v TO Pohorje	50
Tabela 12: Smernice za ureditev parkirišča v naravnem okolju	52
Tabela 13: Življenje in delo na Pohorju od 18. do 20. stoletja	54
Tabela 14: Enote Mreže razpršenega muzeja na prostem na Pohorju.....	55
Tabela 15: Splošne usmeritve za obnovo ali ureditev obstoječih objektov – enot MRMP	56
Tabela 16: Splošne smernice za ureditev enote MRMP	57
Tabela 17: Splošne smernice za ureditev manjšega začasnega parkirišča ob enotah MRMP	58
Tabela 18: Splošne smernice za ureditev poti – enot MUITP.....	60
Tabela 19: Ureditev in označitev enote MUITP s programskimi sklopi aktivnosti	62
Tabela 20: Enote arheološke dediščine na Pohorju	74
Tabela 21: Enote sakralne dediščine na Pohorju - cerkve	75
Tabela 22: Splošne smernice za ureditev ob sakralnem objektu / cerkvi v naravnem okolju	76
Tabela 23: Enote profane stavbne dediščine na Pohorju	77
Tabela 24: Enote memorialne dediščine na Pohorju	77
Tabela 25: Enote naselbinske dediščine na Pohorju	78
Tabela 26: Pozicijsko razlikovanje Pohorja skozi značilnosti narave	87
Tabela 27: Pozicijsko razlikovanje Pohorja skozi značilnosti kulture in kulturne dediščine	88
Tabela 28: Pozicijsko razlikovanje Pohorja glede na razvoj turistične ponudbe.....	88
Tabela 29: Pomembna ciljna skupina (tržna niša) na Pohorju - ekoturisti	94
Tabela 30: Pomembna ciljna skupina (tržna niša) na Pohorju – volonterski turisti.....	94
Tabela 31: PTK za družino z malim otrokom – 'Družinko potepanje na Pohorju 1'	99
Tabela 32: PTK za družino z otrokoma (10 in 12 let) – 'Družinsko potepanje po Pohorju 2'	99
Tabela 33: PTK za par srednjih let – 'V dvoje na Pohorju'.....	100
Tabela 34: PTK za pet prijateljic – 'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju'.....	101
Tabela 35: PTK za pet prijateljev – 'Moško prijateljsko druženje na Pohorju'	101
Tabela 36: Členi dobaviteljske verige za program 'Družinsko potepanje po Pohorju'.....	102
Tabela 37: Členi dobaviteljske verige za program 'V dvoje na Pohorju'.....	102
Tabela 38: Členi dobaviteljske verige za program 'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju'	104
Tabela 39: Načrtovanje prostora in časa za PTK – 'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju'.....	105
Tabela 40: Matrika za načrtovanje PTK v TO Pohorje.....	114
Tabela 41: Vzpostavljeni pogoji za celostno doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja	119
Tabela 42: Prepoznana znamka sonaravne destinacije Pohorje.....	120
Tabela 43: Lokalno pogojene in skladno conirane sonaravne zmogljivosti in aktivnosti na Pohorju....	120
Tabela 44: Kakovostna in koordinirana ponudba lokalnih produktov	120
Tabela 45: Vzpostavljena soorganiziranost sonaravne destinacije Pohorje	121

KAZALO SLIK

Slika 1: Naravni park Pohorje (NPP) z vplivnim območjem – TO Pohorje	15
Slika 2: Model upravljanja ZO v RS s poudarkom na upravljanju vpliva uporabnikov NPP	16
Slika 3: Naravovarstvena conacija – upravljavske cone za naravovarstvo (predlog NUPOP)	17
Slika 4: Varstvena conacija – razvojne upravljavske cone po predlogu NUPOP	18
Slika 5: Soorganiziranost Pohorja leta 2030	21
Slika 6: Organiziranost JZ Naravni park Pohorje	24
Slika 7: Organiziranost družbe Doživeti Pohorje d. d.	25
Slika 8: Vloga udeležencev pri izvajanju kooperativnih aktivnosti v TO Pohorje	26
Slika 9: Trije turistični centri na Pohorju s tremi vhodi - Parkovnimi centri Pohorja	28
Slika 10: Horizontalne Mreže ponudnikov Pohorja	30
Slika 11: Varstvena conacija – parkovna infrastruktura po predlogu NUPOP	39
Slika 12: Shematski prikaz ureditve PCP	47
Slika 13: Prerez ureditve Parkovnega centra Pohorje	47
Slika 14: Trajno eko parkirišče s priključkom za vozila na električni pogon	48
Slika 15: Shematski prikaz ureditve eko kampa v sklopu PCP	49
Slika 16: Prerez ureditve eko kampa v sklopu PCP	49
Slika 17: Eko parkirišče ob PPP in manjši vstopni točki v NPP	52
Slika 18: Prerez eko parkirišča ob PPP in manjši vstopni točki v NPP	52
Slika 19: Enote Mreže razpršenega muzeja na prostem na Pohorju (MRMP)	54
Slika 20: Primer ureditve enote MRMP – Mlin in žaga ob potoku	56
Slika 21: Prerez ureditve enote MRMP – Mlin in žaga ob potoku	57
Slika 22: Eko parking v naravnem okolju	58
Slike 23: Primeri naravno oblikovanih poti in drugih utrjenih površin v NPP	58
Sliki 24: Prikaz enote MIUTP – Gozdarska učna pot (celovita kompozicija poti)	61
Sliki 25: Prikaz enote MIUTP – Gozdarska učna pot (gozdarjeva koč, privez za konje)	61
Sliki 26: Prikaz enote MIUTP – Gozdarska učna pot (igralno polje, igrarije)	61
Sliki 27: Prikaz enote MIUTP – Gozdarska učna pot (kopišče in prostor za posedanje)	62
Slika 28: Prikaz mreže tematske poti – Po poti cerkva na vzhodnem in južnem Pohorju	63
Sliki 29: Simulacija objekta za doživetje 'Hoja med krošnjami' v TO Pohorje	64
Slika 30: Prikaz kmečkega vrta na Pohorju	72
Slika 31: Prikaz zeliščnega vrta na Pohorju	73
Slika 32: Enote Verige sakralne dediščine na Pohorju	74
Slika 33: Prikaz ureditve sakralnega objekta, sv. Areh na Pohorju	75
Slika 34: Prerez ureditve sakralnega objekta, sv. Areh na Pohorju	76
Slika 35: Prikaz ureditve Eko kmetije Pohorc	80
Slika 36: Prerez ureditve Eko kmetije Pohorc	80
Slika 37: Tematski koncepti Mreže ponudnikov TO Pohorje	97
Slika 38: Distribucijski kanali TO Pohorje – medorganizacijski marketing	108

SEZNAM KRATIC

Kratica	Opis kratice
CDP	Center doživljanja Pohorja
CDUO	Center domačih in umetnostnih obrti Slovenska Bistrica
CKDUUP	Center kulturne dediščine in umetniškega ustvarjanja na Pohorju
CLRP	Center lova in ribolova na Pohorju
CNP	Center narave na Pohorju
COLIP	Center obujanja lokalnega izročila na Pohorju
CPVBP	Center proučevanja visokih barij na Pohorju
dDP	Družba Doživeti Pohorje d. d.
GCP	Gozdarski center na Pohorju
GPS	Global Positioning System (sistem globalnega določanja položaja)
EKP	Eko kmetija Pohorje
IKRCP	Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijski center TO Pohorje
IPAM orodja	The IPAM Toolbox project (Integrative Protected Area Management by Example of the Alps - Adriatic Region)
JZ NPP	Javni zavod Naravni park Pohorje
LTO	Lokalna turistična organizacija
MICE	Meetings, Incentives, Conventions and Exhibitions (or Events)
MKDP	Mreža kulturne dediščine na Pohorju
MMRP	Mreža muzejev in razstavišč na Pohorju
MNVP	Mreža naravnih vrednot na Pohorju
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor RS
MPnP	Mreža poti na Pohorju
MPP	Mreža ponudnikov TO Pohorje
MPS	Mreža parkov Slovenije
MRMP	Mreža razpršenega muzeja na prostem na Pohorju
MRPnP	Mreža rekreacijskih poti na Pohorju
MUITP	Mreža ustvarjalnih / izobraževalnih / tematskih poti na Pohorju
MVNP	Mreža vrtov narave na Pohorju
NATREG	Managing Natural Assets and Protected Areas as Sustainable Regional Development Opportunities
NATURA 2000	Evropsko omrežje posebnih varstvenih območij za ohranitev biotske raznovrstnosti za naslednje rodove
NNS	Naravovarstveno nadzorna služba NPP
NOB	Narodno osvobodilna borba
NPP	Naravni park Pohorje
NU	Načrt upravljanja
NUPOP	Načrt upravljanja Pilotnega območja Pohorje
PCP	Parkovni center Pohorje
PPP	Parkovna pisarna na Pohorju
PTK	Produktna tržna kombinacija
REC	Regionalni center za okolje
RIC	Razvojno informacijski center Slovenska Bistrica
RRCŠP	Raziskovalno-razvojni center Šumik na Pohorju
RRSP	Raziskovalno-razvojna služba TO Pohorje
RS	Republika Slovenija
SFRŠZ	Služba za finančno-računovodske in splošne zadeve NPP
SKGRP	Služba za kmetijstvo, gozdarstvo in razvoj podeželja NPP
SKŽP	Skupnost za kakovost življenja na Pohorju
SMP	Služba za marketing TO Pohorje
SNNP	Služba naravovarstvenih nadzornikov na Pohorju
SOKTP	Skupnost obujanja kulturne tradicije (dediščine) na Pohorju
SPP	Služba za posege v prostor NPP

SPPEKET okolje	Socialno, politično, pravno, ekonomsko, kulturno, ekološko, tehniško okolje
SSEUP	Služba za spremljanje aktivnosti in evalviranje uspešnosti upravljanja TO Pohorje
STNUR	Služba za trajnostno načrtovanje, upravljanje in razvoj NPP
STRP	Služba za trajnostni razvoj TO Pohorje
SUUP	Skupnost umetniškega ustvarjanja na Pohorju
SVUOM	Služba za vodenje in usmerjanje obiska ter marketing NPP
SWOT analiza	Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v okolju
TIC	Turistično-informacijski center
TO Pohorje	Turistično območje Pohorje
UCP	Učni center Pohorje
VADP	Veriga vrednot arhitekturne dediščine na Pohorju
VAoDP	Veriga vrednot arheološke dediščine na Pohorju
VIK Maribor	Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor
VKKP	Veriga vrednot kulturne krajine na Pohorju
VMDP	Veriga vrednot memorialne dediščine na Pohorju
VMP	Veriga muzejev na Pohorju
VNDP	Veriga vrednot naselbinske dediščine na Pohorju
VPSDP	Veriga vrednot profane stavbne dediščine na Pohorju
VPSP	Veriga produktov s Pohorja
VRP	Veriga razstavišč na Pohorju
VSDP	Veriga vrednot sakralne dediščine na Pohorju
VVADP	Veriga vredno vrtnoarhitekturne dediščine na Pohorju
VVBZD	Veriga vrednot botanične in zoološke dediščine na Pohorju
VVGD	Veriga vrednot geološke dediščine na Pohorju
VVGDD	Veriga vrednot gozdne in drevesne dediščine na Pohorju
VVHD	Veriga vrednot hidrološke dediščine na Pohorju
VVON	Veriga vrednot oblikovane narave na Pohorju
VVRP	Veriga vrtov rastlinstva na Pohorju
VŽVP	Veriga živalskih vrtov na Pohorju
WP	Work package
ZDVP	Zelene dobaviteljske verige TO Pohorje
ZIS	Znanstveno-izobraževalna služba NPP
ZO	Zavarovana območja
ZRSVN	Zavod RS za varstvo narave
Zveza ISP	Zveza Interesnih skupin na Pohorju
ZVKDS	Zavod za varstvo kulturne dediščine RS

1 UVOD

'Vizija trajnostnega razvoja 'zelene'¹ ponudbe turističnega (projektne) območja Pohorje 2030' je nastala v okviru projekta NATREG. Glavne aktivnosti dvoletnega projekta so bile usmerjene v pripravo osnutka Načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje (NUPOP), ki je nastal v tesnem sodelovanju z javnostjo na Pohorju. V iskanju soglasja o prihodnjih usmeritvah razvoja Pohorja so bila izvedena različna posvetovanja, delavnice, izobraževanja in usposabljanja ter številni individualni sestanki z deležniki.

Na srečanjih smo skupaj oblikovali SWOT analizo, besedilo vizije 'Pohorje 2030', strateške in operativne cilje, zbrali predloge skupnih aktivnosti in vsebine skupnih projektov, določili nosilce le-teh in zastavili nadaljnje korake za aktivnosti, ki bodo prispevale k udejanjanju sinergičnih učinkov skupnega delovanja različnih deležnikov na Pohorju. Vse z namenom uresničevanja zastavljene vizije 'Pohorje 2030'.

Študija 'Vizija trajnostnega razvoja 'zelene' ponudbe (narava in kulturna dediščina) projektne (turističnega) območja Pohorje 2030 (v okviru projekta Natreg, WP 5.3)' je nastala kot odgovor na prepoznane potrebe in pričakovanja deležnikov na več srečanjih ter trende trajnostnega upravljanja podobnih zavarovanih območij (ZO) v Evropi in svetu, ki se odražajo v Modelu upravljanja ZO v Republiki Sloveniji (RS) s poudarkom na upravljanju vpliva uporabnikov ZO (Lešnik Štuhec 2011).

1.1 Vizija 'Pohorje 2030' – rezultat dela z deležniki

Tabela 1 prikazuje misli deležnikov, ki so v štirih skupinah oblikovali Vizijo Pohorje 2030 na skupni SWOT delavnici, 14. 10. 2010, v hotelu Arena v Mariboru.

Tabela 1: Prikaz predlaganih vsebin vizije 'Pohorje 2030' s štirimi skupinami deležnikov

... prevladujejo sodobne družinske kmetije s sonaravnim gospodarjenjem ... oaza neokrnjene narave in miru ... spoštuje in ohranja se dediščina ... učimo se o naravi v naravi ... spodbujajo se mehke oblike rekreacije ... 'zatočišče' za ogrožene živalske in rastlinske vrste
Verjamemo, da bo Pohorje naravni park z ohranjeno krajino, ekološko naravnim turizmom, izkoriščali bomo lokalne naravne vire, skrbeli za trajnostni transport ter usklajeno conacijo dejavnosti in infrastrukture. Bo v ponos lokalnim ljudem, državi in Evropi.
Turizem: Sonaravni turizem so sonaravni ljudje. Sodelovanje/povezanost: Pohorje od vseh za vse (celovito upravljanje). Dejavnosti: Ohranjanje tradicije s sodobnimi prijemi. Prebivalstvo: Pohorje ... To/Tu sem jaz! (Rad imam Pohorje); Na Pohorju je lepo (živeti) So-razvoj: Tehnologija v službi Pohorja. Narava/okolje: Pohorje, zeleni navdih za Evropo. Infrastruktura: Ni problem.
Naravni park Pohorje je leta 2030 prepoznana zelena destinacija z evropsko uveljavljeno tržno znamko, ki zagotavlja ohranitev in spoštovanje narave in kulturne dediščine, zelene aktivnosti, avtohtono kulinariko, kakovost življenja lokalnega prebivalstva, zeleno trženje, sonaravno grajene objekte in infrastrukturo, trajnostne oblike mobilnosti, trajnostno in sonaravno gospodarjenje z naravnimi viri (R+R+R) idr.

¹ 'Zelena' ponudba se nanaša na celoletno ponudbo specializiranih aktivnosti za celovito doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja.

Na osnovi pričujočih misli je v projektni skupini nastala v nadaljevanju predstavljena vizija 'Pohorje 2030', ki je bila predstavljena in potrjena s strani deležnikov na srečanjih v Zrečah, Slovenj Gradcu in Slovenski Bistrici v začetku leta 2011. V Tabeli 2 je predstavljena osrednja misel vizije, ki je v nadaljevanju natančneje opredeljena po posameznih temah le-te.

Tabela 2: Osrednja misel vizije 'Pohorje 2030'

Naše lepo, zeleno Pohorje je takšno, kot je bilo nekoč ... Pa vendar je tako zelo drugačno! V naravnem parku Pohorje skrbno ohranjamo dediščino gozdov, pohorskih ljudi in narave ter hkrati ustvarjamo nove možnosti za razvoj krajine in boljše življenje domačinov. Sodobne družinske kmetije so usmerjene v ekološko kmetovanje in skupaj s turističnimi središči v sonaravni turizem. Naši domači naravni viri in naše delo so osnova za našo prihodnost. Skrbimo za okolju prijazen promet ter skladno umestitev gospodarskih dejavnosti in pripadajoče infrastrukture.

... Vse je eno z naravo, vse poje isto pesem z nešteti ubranimi glasovi - pesem o starem in novem, ki se spoštujeta in dopolnjujeta...

Leta 2030 je Pohorje naravni park in prepoznavna zelena destinacija z evropsko uveljavljeno destinacijsko tržno znamko. V oazi miru in neokrnjene narave in krajine, lahko občudujemo gozdove, planje, barja ter pestrost rastlinstva in živalstva. Spoštujemo in ohranjamo naravo, naravne vrednote in kulturno dediščino Pohorja, ki je v ponos nam, naši državi in tudi Evropi.

Na Pohorju živimo z naravo in jo gostoljubno delimo z najrazličnejšimi obiskovalci. Tu se srečujemo z zdravim načinom življenja, možnostjo oddiha v ohranjenem naravnem okolju ter s preživljanjem aktivnih počitnic. V naši celoviti in pestri turistični ponudbi najde vsakdo nekaj zase. Usmerjeni programi omogočajo doživetja narave, kulturne dediščine in okolja, spoznavanje ter bogatenje osebnosti s pridihom ljudskega izročila pohorskih pesmi, zgodb in legend ter ustvarjanje tradicionalnih izdelkov iz lesa, kamna, stekla in kovine. Park Pohorje je usklajeno razdeljen na različna območja, ki ponujajo doživetja mirnih, raziskovalnih, poučnih, ustvarjalnih, zabavnih in adrenalinskih aktivnosti. Sodobne družinske kmetije so usmerjene v ekološko kmetovanje in skupaj s turističnimi središči v sonaravni turizem. Obiskovalcem nudimo kulinarčne užitke lokalnih jedi, pripravljenih po starih receptih, iz domačih pridelkov in izdelkov. Svoje produkte tržimo na kmetijah in v turističnih središčih pod uveljavljeno blagovno znamko Pohorje. Da bi ohranili podobo krajine, naše hiše gradimo z lokalnimi materiali v značilni pohorski arhitekturi.

Mladi, inovativni gospodarji povezujemo izkušnje prejšnjih generacij z novimi, sodobnimi idejami in prijemi. Hrano pridelujemo doma, skrbimo za gozdove in vodotoke ter spodbujamo sonaravno gospodarje z obnovljivimi viri energije. Natančno smo določili območja intenzivnih dejavnosti in območja ohranjene narave.

Ceste in druga infrastruktura so vzdrževane, signalizacija je urejena. Dobro je poskrbljeno za povezave med turističnimi središči in poseljenimi območji ter za modernizacijo in prilagoditev obstoječih cest na okolju prijazen promet. Območja intenzivnih dejavnosti in ohranjene narave so usklajena.

Druženje, vključenost, slišnost, izobraževanje in usposabljanje za sonaravno spodbujene male podjetniške priložnosti - vse to lokalnemu prebivalstvu izboljšuje kakovost življenja. Domačini ljubimo svoj kraj in svoje delo. Zadovoljni smo, ker smo se odločili za takšno

razvojno pot, saj nas življenje na Pohorju osrečuje in zadovoljuje naše potrebe. Pohorska identiteta živi, saj jo ohranjamo s svojim vsakodnevnim delom in življenjem.

1.2 Skupni cilji vizije 'Pohorje 2030' – rezultat dela z deležniki

V sodelovanju z deležniki so bili oblikovani strateški in operativni cilji za uresničevanje vizije 'Pohorje 2030'. Šest strateških ciljev zaobjema naslednje tematike: (i) visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva; (ii) ohranjena narava in krajina; (iii) sonaravni turizem in usmerjen obisk; (iv) okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov; (v) okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena prometna infrastruktura in (vi) ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila. Vsebina strateških ciljev in kazalniki, ki bodo kazatelji uresničevanja zastavljenih ciljev so predstavljeni v Tabeli 3.

Tabela 3: Strateški cilji za uresničevanje vizije 'Pohorje 2030'

Ime cilja / Vsebina cilja	Kazalniki
<i>1. Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva²</i>	
Cilj 'visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva' se navezuje na povezovalne deležnikov na območju, inovativnost, sodelovanje in dopolnjevanje v podjetništvu, transparentnost sprejemanja odločitev, izobraževanje in dostopnost lokalnega prebivalstva do informacij, ki bodo pripomogle k trajnostnem razvoju Pohorja. Hkrati se cilj nanaša na zagotavljanje kakovostnih bivanjskih razmer (osnovna in nadstandardna življenjska infrastruktura, pravica do življenja v zdravem okolju, itd.), ki predstavljajo podlago za ohranitev ali širitev števila delovno aktivnega prebivalstva na območju, ter dviga kakovosti storitev za obiskovalce / goste.	Medregionalno združenje lokalnih prebivalcev
	Conacija Pohorja
	Vzpostavljen enotni upravljavec z območjem (npr. park Pohorje)
	Število prebivalcev in delež aktivnega prebivalstva
	Vrednost investicij v bivanjsko infrastrukturo
<i>2. Ohranjena narava in krajina³</i>	
Cilj 'ohranjena narava in krajina' se navezuje na ohranjanje biotske raznovrstnosti (habitati tipični gozdov, barij, vodotokov in mokrišč, travišča ter živalske in rastlinske vrste), varstvo naravnih vrednot in varstvo krajine in njenih ključnih vzorcev (odprte površine - planje, posamezna drevesa na planjah, razmerja med gozdnimi in negozdnimi površinami, oblike gozdnega roba, celki s pripadajočimi kmetijskimi zemljišči in gozdovi, ind.).	Stopnja pestrosti vrst in habitatnih tipov
	Stopnja krožnosti območja
	Stopnja biotske raznovrstnosti
	Ohranjenost izjemnih krajinskih vzorcev
	Stanje naravnih vrednot
<i>3. Sonaravni turizem in usmerjen obisk⁴</i>	
Cilj 'sonaravni turizem in usmerjen obisk' se navezuje na trajnostni razvoj območja, vzpostavitev sonaravne turistične infrastrukture za celovito doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja, vzpostavitev mrež istovrstnih ponudnikov za spodbujanje razvoja in rast kakovosti ponudbe, celovito trženje sonaravne ponudbe, komuniciranje z javnostmi in organizirano načrtovano zadovoljevanje potreb obiskovalcev / gostov, turističnih podjetij in lokalnih prebivalcev.	Inovativnost in kreativnost doživljanja narave in kulturne dediščine
	Prepoznavnost sonaravne destinacije Pohorje
	Tradicionalna in sonaravna gradnja in izvajanje aktivnosti v območju
	Kakovost in koordiniranost lokalne ponudbe
	Stopnja organiziranosti sonaravne destinacije Pohorje
<i>4. Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov</i>	
Cilj 'okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov' (predvsem: les, travinje, voda, kamen, divjad, negozdni proizvodi, idr.) se navezuje na rabo vseh naravnih dobrin, ki se nahajajo na območju in se jih v skladu z obstoječo zakonodajo lahko izkorišča. S tem ciljem želimo, da ima raba naravnih virov trajni prispevek k gospodarskemu in socialnemu razvoju družbe, predvsem podeželja na način, da je le ta prilagojena naravni zmožnosti obnove ekosistemov.	Naravni viri se izkoriščajo
	Trend rabe naravnih virov
	Področja rabe naravnih virov
	Št. kmetijskih gospodarstev in podjetij, ki se ukvarjajo z rabo naravnih virov
	Količina sredstev namenjenih promociji in sofinanciranju rabe naravnih virov
<i>5. Okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena prometna infrastruktura⁵</i>	
Cilj 'okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena prometna infrastruktura' se navezuje na ureditev prometa in prometnih povezav na območju. Pohorje je preprejeno s številnimi	Prometni režimi in njihovo upoštevanje oz. nadzor

² Cilje v sodelovanju z deležniki oblikovali: Gregor Danev, Jurij Gulič, Sebastjan Štruc, Mateja Nose Marolt - ZRSVN; Jelena Hladnik - MOP; Mateja Softić, Eva Stare - Alianta; Milena Marega, Nina Uratarič - REC.

³ Cilje v sodelovanju z deležniki oblikovali: Gregor Danev, Jurij Gulič, Sebastjan Štruc - ZRSVN.

⁴ Cilje v sodelovanju z deležniki oblikovala: Tanja Lešnik Štuhec, KS-TLŠ; Jurij Gulič - ZRSVN.

⁵ Cilje v sodelovanju z deležniki oblikovala: Nina Uratarič, REC.

cestami, ki imajo določen prometni režim, vendar pa se le-ta pogosto ne upošteva, zato je potrebno ponovno pregledati te prometne režime in vzpostaviti nadzor nad njihovim upoštevanjem. Prav tako je zaradi specifičnosti območja potrebno ločiti mobilnost domačinov/prebivalcev, ki jim je potrebno zagotoviti ustrezno urejene in varne cestne povezave ter tudi možnost javnega prevoza, in mobilnost obiskovalcev / gostov, kjer je poudarek na zmanjšanju števila obiskovalcev / gostov, ki se do turističnih točk / središč pripeljejo z lastnimi osebnimi vozili. V neposredni okolici turističnih središč bo poudarek na uporabi okolju prijaznih oblik prevoza na plin, elektriko, kolesa ipd. Enako velja za ves javni prevoz na območju.	Urejenost in varnost cest
	Kakovost javnega prevoza
	Alternativne oblike prevoza in intermodalnost
6. Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila⁶	
Cilj 'ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila' se navezuje na ohranjanje lokalne arhitekture, spodbujanje investitorjev k upoštevanju teh značilnosti, izkoriščanje razvojnega potenciala kulturne dediščine in lokalnih izročil ter na povezovanje lokalnih in regionalnih dogodkov, ki izhajajo iz kulturne dediščine.	Oblikovanje meril in smernic za vrednotenje pomembnosti lokalne arhitekture in učinkovitost sistema spodbud (obnova in novogradnje)
	Oblikovanje koncepta trajnostne izrabe nepremične, premične, integralne dediščine in lokalnih izročil za vključevanje v turistično in sorodno ponudbo
	Število dogodkov in število povezanih dogodkov za popularizacijo kulturne dediščine na lokalni in regionalni ravni
	Koordiniranost ponudbe dogodkov (kulturne vsebine)
	Število izvedenih kulturno-izobraževalnih programov in projektov za širšo javnost za iskanje sinergij in prepoznavnosti potencialov kulturne dediščine in lokalnih izročil

Vsakega od šestih strateških ciljev opredeljuje od tri do osem operativnih ciljev (Tabela 4). S pomočjo zastavljenih kazalnikov operativnih ciljev je moč meriti uresničljivost zgoraj omenjenih strateških ciljev. Opis posameznih operativnih ciljev in njim pripadajočih kazalnikov za evalviranje ciljev je predstavljen v tabelah od 1 do 6 v Prilogi 1.

Tabela 4: Opredelitev operativnih ciljev za posamezni strateški cilj

Strateški cilji	Operativni cilji
1. Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva (priloga)	1. Povezano, usklajeno in odgovorno delovanje med vsemi zainteresiranimi deležniki z namenom skupnega razvoja in promocije območja
	2. Povezanost lokalnih prebivalcev in njihova učinkovita vključenost v upravljanje in razvoj območja
	3. Specializirana izobraževanja in usposabljanja za dvig znanj in spretnosti lokalnega prebivalstva na različnih področjih ter osveščevalne kampanje na osnovi prepoznanih potreb
	4. Zagotovljena in kakovostno urejena vsa potrebna bivanjska infrastruktura
2. Ohranjena narava in krajina (priloga)	1. Obnovljene in ohranjene površine pohorskih planj
	2. Obnovljen in ohranjen vodni sistem na pohorskih barjih in vodotokih
	3. Ohranjen visok delež površin gozdov s posebnim namenom (pragozdovi, gozdni rezervati in varovalni gozdovi) in določitev mreže ekocelic
	4. Delujoč kontinuiran in učinkovit sistem spremljanja stanja vrst in habitatnih tipov v območjih Natura 2000 ter drugih prvin biotske pestrosti
	5. Vzpostavljen učinkovit naravovarstveni nadzor nad aktivnostmi na Pohorju
	6. Vzpostavljeno širše zavarovano območje - Park Pohorje
	7. Delujoč Sklad za ohranjanje narave Pohorje
	8. Ohranjeni prepoznani krajinski vzorci Pohorja
3. Sonaravni turizem in usmerjen obisk (priloga)	1. Vzpostavljeni pogoji za celostno doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja
	2. Prepoznana znamka sonaravne destinacije Pohorje
	3. Lokalno pogojene in skladno conirane sonaravne zmogljivosti in aktivnosti na Pohorju
	4. Kakovostna in koordinirana ponudba lokalnih produktov
	5. Vzpostavljena organiziranost sonaravne destinacije Pohorje
4. Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov (priloga)	1. Realiziran dovoljen posek lesa določen z gozdnogospodarskimi načrti in zmanjšanje zaraščajočih površin gozda ter s tem vzpostavitev tradicionalne kmetijske rabe na planjah
	2. Povečana kmetijska dejavnost - večji delež kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetijah in povečan delež površin pod kmetijsko okoljskimi podukrepi še posebej ekološkim kmetovanjem
	3. Povečana in učinkovita raba avtohtonih naravnih materialov predvsem za gradnjo (zunanje ureditve in gradnja objektov) in naravnih virov za prehrano
	4. Povečan delež rabe energije iz razpoložljivih obnovljivih naravnih virov (biomasa, sonce, veter) in učinkovita raba energije
	5. Razviti produkti iz lokalnih naravnih virov in vzpostavljene blagovne znamke z imenom Pohorje
	6. Motivirani in usposobljeni nosilci proizvodnje produktov iz lokalnih naravnih virov
	7. Okolju prijazna in trajnostna raba vode in vodnih virov predvsem kot vira pitne vode
5. Okolju in uporabniku	1. Sprejet in izvajan medregijski načrt in lokalni načrti prometnih povezav
	2. Posodobljena in vzdrževana cestna / prometna infrastruktura ter kakovosten javni promet

⁶ Cilje v sodelovanju z deležniki oblikovala: Mira Strmčnik Gulič, ZVKDS, OE Maribor.

prijazna mobilnost ter urejena prometna infrastruktura (priloga)	<i>3. Zagotovljene dobre povezave za obiskovalce /goste 'iz doline do turističnih središč' z alternativnimi oblikam prevoza</i>
6. Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila (priloga)	<i>1. Ohranjene značilnosti lokalne arhitekture ter s tem vzpostavljen učinkovit sistem svetovanja, spodbud, nadzora in predpisov</i>
	<i>2. Prepoznan in izkoriščen razvojni potencial kulturne dediščine in lokalnih izročil</i>
	<i>3. Povezani lokalni, regionalni dogodki, ki izhajajo iz kulturne dediščine</i>

1.3 Predlagani projekti na Pohorju – rezultat dela z deležniki

Na srečanjih z deležniki in na platformi NATREG⁷ so se izkristalizirale tematike številnih potrebnih projektnih aktivnosti na Pohorju, ki smo jih uvrstili v sledeče skupne teme projektov: (i) tematske poti na Pohorju, (ii) muzeji, domačije in info centri; (iii) prireditve; (iv) tradicionalni, lokalni izdelki in zelišča; (v) informacijska in prometna infrastruktura; (vi) nove vsebine turistične ponudbe; (vii) ureditev turistične infrastrukture; (viii) projekt tipske pohorske hiše; (ix) izobraževalni tabori; (x) celostno upravljanje; (xi) trajnostno upravljanje pohorskih planj; (xii) varstvo narave - ozaveščanje in so podrobneje prikazani v tabeli Priloge 2.

21. 4. 2011 so bili na delavnici, v skupinah deležnikov, izbrani določeni projekti (po eden na tematsko področje) in temeljito proučeni glede na vsebino, nosilce, korake izvedbe, nosilnega partnerja in sodelujoče. Vsi predlogi so bili tudi podprti s strani večine udeleženih deležnikov. Izpostavljeni projekti, ki že imajo zasnove v območju, so predstavljeni v Tabeli 5.

Tabela 5: Predlagani projekti po tematskih sklopih

Tematski sklop	Ime predloga	Nosilec
1 Tematske poti na Pohorju	Pot vodnih mlinov in žag ob Lobnici	Občina Ruše
2 Muzeji, domačije, info centri	Obnova nekdanjega mlina – 'Od žita do kruha'	Občina Zreče z lastnikom
3 Prireditve	Letni program prireditev	LTO Zreče
4 Tradicionalni, lokalni izdelki in zelišča	Z užitkom čez Pohorje – zelena ponudba 'Diši po Pohorju' (Pohorski lonec)	KSS Maribor in CDUO Slovenska Bistrica
5 Informacijska in prometna infrastruktura	Panoramska cesta (Mb-Rogla-Kope) (na cca 1000 metrov n.v., po obstoječi cestni infrastrukturi), umiritev prometa, ureditev parkirišč in poligonov	Občina Zreče pobudnik + druge občine Pohorja + MP-DRSC
6 Nove vsebine turistične ponudbe	Pečovnikova domačija – info točka in vstop v Park Pohorje, Šmartno na Pohorju	RIC (lastnik, občina SB)
7 Ureditev turistične infrastrukture	Vodniki po Pohorju (avdio, mTURIST, table, osebe)	Občina Zreče s partnerji
8 Projekt tipske pohorske hiše		
9 Izobraževalni tabori	Izobraževalno doživljaljske vsebine na Pohorju (naravna in kulturna dediščina) (šolska populacija, obiskovalci, domačini)	Klub Pohorski škrat (GD Lisička Mb, ZVKDS, Zavod VIK Mb)
10 Celostno upravljanje	Ustanovljen Regijski park Pohorje	MOP
11 Trajnostno upravljanje pohorskih planj	Pohorske planje – ohranjanje, izobraževanje, trženje	ZRSVN
12 Varstvo narave – ozaveščanje		

⁷ Deležniki in druga vključena javnost so bili in so še vedno naprošeni, da svoje projektne ideje zapišejo na platformo projekta NATREG (<http://www.natreg.eu/pohorje/>), kjer se zbirajo inovativni predlogi z zapisanimi možnostmi izvedbe le-teh.

1.4 Procesnost oblikovanja študije 'Vizija trajnostnega razvoja 'zelene' ponudbe TO Pohorje 2030'

Študija 'Vizija trajnostnega razvoja 'zelene' ponudbe (narava in kulturna dediščina) TO Pohorje 2030 (v okviru projekta Natreg, WP 5.3)' (Slika 1) se nanaša na celoletno ponudbo doživljanja narave in kulturne dediščine na Pohorju in izhaja iz študije 'Predstavitev Pohorja in posnetek stanja turizma in s turizmom povezanih dejavnosti' v okviru projekta Natreg (Lešnik Štuhec, 2010), 'Modela upravljanja zavarovanih območij (ZO) v RS s poudarkom na upravljanju vpliva uporabnikov ZO' (Lešnik Štuhec 2011) prilagojenega za Naravni park Pohorje (NPP) in njegovo vplivno območje (Slika 2) ter prepoznanih potreb in pričakovanih deležnikov s številnih srečanj z deležniki Pohorja⁸ (opredeljene v prejšnjih podglavljih).

Slika 1: Naravni park Pohorje (NPP) z vplivnim območjem – TO Pohorje

Vir: <http://www.ars-cartae.com/> (8. 6. 2011)

Za harmonično in razumno umestitev primernih aktivnosti v naravni prostor je potrebno večletno načrtno izvajanje, spremljanje in evalviranje celovitega procesa aktivnosti, ki zahteva:

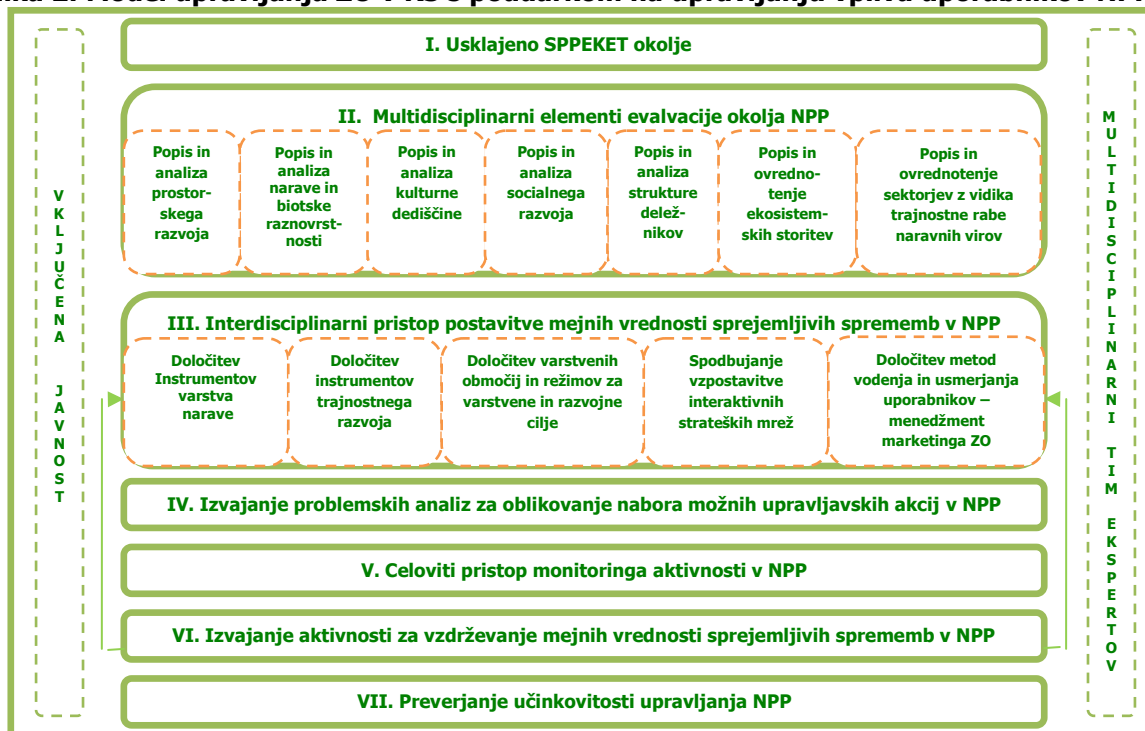
- i. poznavanje in upoštevanje usklajene nacionalne in lokalne usmeritve t.i. *SPPEKET⁹ okolja*,
- ii. izvajanje *analiz multidisciplinarnih elementov evalvacije okolja parka* in njegovega vplivnega območja (popis in analiza: prostorskega razvoja, narave in biotske raznovrstnosti, kulturne dediščine, socialnega razvoja, strukture deležnikov ter ovrednotenje ekosistemskih storitev in ekonomskih sektorjev z vidika trajnostne rabe naravnih virov),

⁸ Vizija odraža: (i) prepoznane potrebe in pričakovanja številnih deležnikov, ki so aktivno sodelovali na številnih srečanjih in delavnicah projekta Natreg in treh posebnih srečanjih z delovnimi skupinami v Zrečah, Slovenj Gradcu in Rušah za oblikovanje vizije trajnostnega razvoja NPP, (ii) projektne predloge, ki so jih deležniki vpisali na platformo Natreg ter (iii) projektne ideje, ki so jih delovne skupine deležnikov oblikovale na zaključni delavnici 21. 4. 2011 v hotelu Arena.

⁹ SPPEKET okolje je socialno, politično, pravno, ekonomsko, kulturno, ekološko in tehnično okolje, ki ga je potrebno uskladiti na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju.

- iii. *interdisciplinarni pristop vzpostavljanja vrednosti sprejemljivih sprememb v parku in njegovem vplivnem območju*, torej določanje, spremljanje in usklajevanje instrumentov varstva narave, trajnostnega razvoja, varstvenih con in režimov za varstvene in razvojne cilje, spodbujanje vzpostavljanja interaktivnih strateških mrež ter določanja, spremljanja in usklajevanja metod vodenja in usmerjanja uporabnikov parka in njegovega vplivnega območja (obiskovalcev / gostov, domačinov, lastnikov idr.) – menedžment marketinga parka in njegovega vplivnega območja,
- iv. *vključevanje javnosti*, v vse korake procesa razvoja – sodeluje naj pri načrtovanju, izvajanju, spremljanju in evalviranju aktivnosti parka in njegovega vplivnega območja,
- v. *multidisciplinarni tim ekspertov* za izvajanje zahtevnih in kompleksnih nalog raziskovanja ter načrtovanja, upravljanja, spremljanja in evalviranja naravovarstvenih in razvojnih aktivnosti, infrastrukture, doživljajskih programov in turističnih produktov ter vodenja in usmerjanja zaposlenih, domačinov, lastnikov in upravljavcev samostojnih turističnih in drugih subjektov, obiskovalcev / dobaviteljev, interesnih skupin, skratka vseh deležnikov v prostoru,
- vi. *izvajanje problemskih analiz* za oblikovanje nabora možnih upravljavskih akcij, ki jih je moč uporabiti, v primeru večjih odstopanj od postavljenih mej sprejemljivih sprememb,
- vii. *celovito spremljanje* (monitoring vseh zgoraj naštetih aktivnosti) načrtovanja in upravljanja aktivnosti,
- viii. *izvajanje aktivnosti za vzdrževanje mejnih vrednosti postavljenih sprejemljivih sprememb*,
- ix. *nenehno preverjanje (evalviranje) učinkovitosti upravljanja* celovitega parka in njegovega vplivnega območja.

Slika 2: Model upravljanja ZO v RS s poudarkom na upravljanju vpliva uporabnikov NPP

Vir: Lešnik Štuhec (2011, 291).

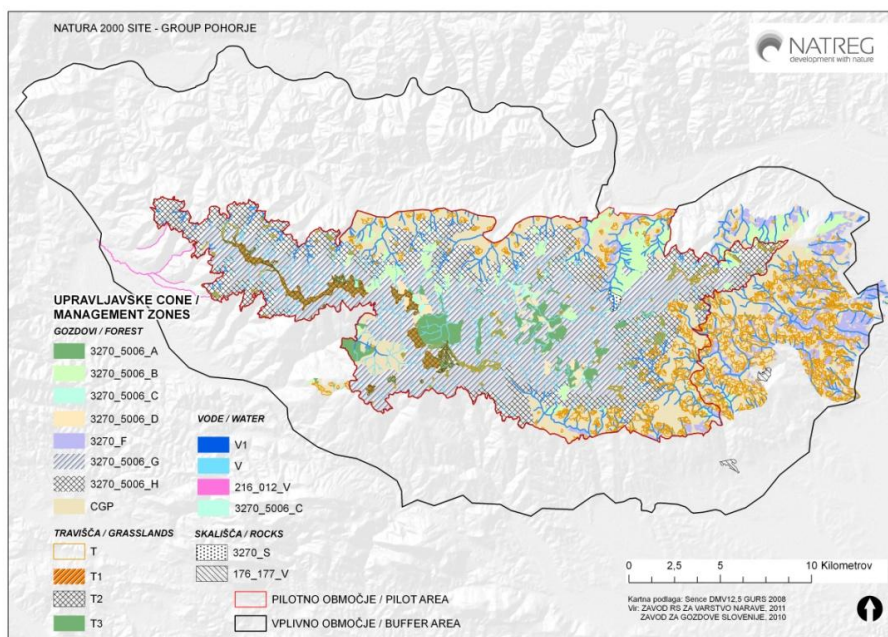
Slovenija še vedno oblikuje zakonodajno ureditev¹⁰, ki se navezuje na ZO, prav tako se že dolga leta govori o oblikovanju strategije trajnostnega razvoja Slovenije, ki se bo prenesla tudi na regije in v naravna okolja. Politična volja za zavarovanje narave in njeno spodbujanje je še vedno šibka, sodelovanje med sektorji pa redko in nesistematično. Zato lahko trdimo, da SPPEKET okolje še ni harmonično vzpostavljeno.

V sklopu projekta Natreg so bile oblikovane številne študije¹¹ in osnutek načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje¹² (NUPOP), ki so evalvirali multidisciplinarne elemente okolja NPP in so predstavljeni na platformi Natreg.

V sklopu (osnutka) NUPOP so predstavljeni tudi instrumenti varstva narave in trajnostnega razvoja ter določena upravljavska varstvena območja (cone).

Na sliki 3 je predstavljena naravovarstvena conacija – upravljavske cone za naravovarstvo po predlogu NUPOP oz. za Natura 2000 – skupino Pohorje.

Slika 3: Naravovarstvena conacija – upravljavske cone za naravovarstvo (predlog NUPOP)

Vir: <http://www.natreg.eu/pohorje/> (28. 6. 2011)

¹⁰ Zakon o ohranjanju narave (ZON-UPB2) (96/2004, s številnimi spremembami) ureja zavarovana območja v Sloveniji, potreboval pa bi še nekaj podzakonskih aktov. Označevanje zavarovanih območij opredeljuje Pravilnik o označevanju zavarovanih območij naravnih vrednot in Pravilnik o spremembah in dopolnitvah tega pravilnika (117/2002 in 53/2005). Zakon o varstvu okolja (ZVO, 41/2004) ureja okolje in Zakon o urejanju prostora ZUreP-1 (110/2002 in 8/2003) prostor. Gozdni prostor ureja Zakon o gozdovih (30/93 s številnimi spremembami) in Pravilnik o varstvu gozdov (114/2009). Zakon o divjadi in lovstvu (ZDLov-1) (16/2004) ureja lov in skrb za divjad. Zakon o kmetijstvu (54/2000) ureja kmetijske površine. Nastaja novi Zakon o vožnji z vozili v naravnem okolju. Zakon o vodah (ZV-1) (67/2002) ureja vode. Zakon o varstvu kulturne dediščine (16/2008 s spremembami) ureja občutljivo področje varstva in ohranjanja kulturne dediščine. Zakon o spodbujanju razvoja turizma (2/2004) opredeljuje področje turizma.

¹¹ [Študija - Stanje gozdov in divjadi ter gozdarstva in lovstva na projektnem območju Pohorje](#), [Študija - Stanje kmetijstva na projektnem območju Pohorje](#), [Študija - Vizija trajnostnega razvoja zelene ponudbe na projektnem območju Pohorje](#), [Študija - Ekonomsko vrednotenje ekosistemskih storitev Lovrenških jezer](#), [Analiza deležnikov na pilotnem območju Pohorje](#), [Joint pilot areas report](#), [Smernice za pripravo poslovnega načrta za varovana območja narave](#), [Smernice za ekonomsko vrednotenje ekosistemskih storitev na varovanih območjih narave](#), [Smernice za vzpostavitev ekoloških koridorjev](#).

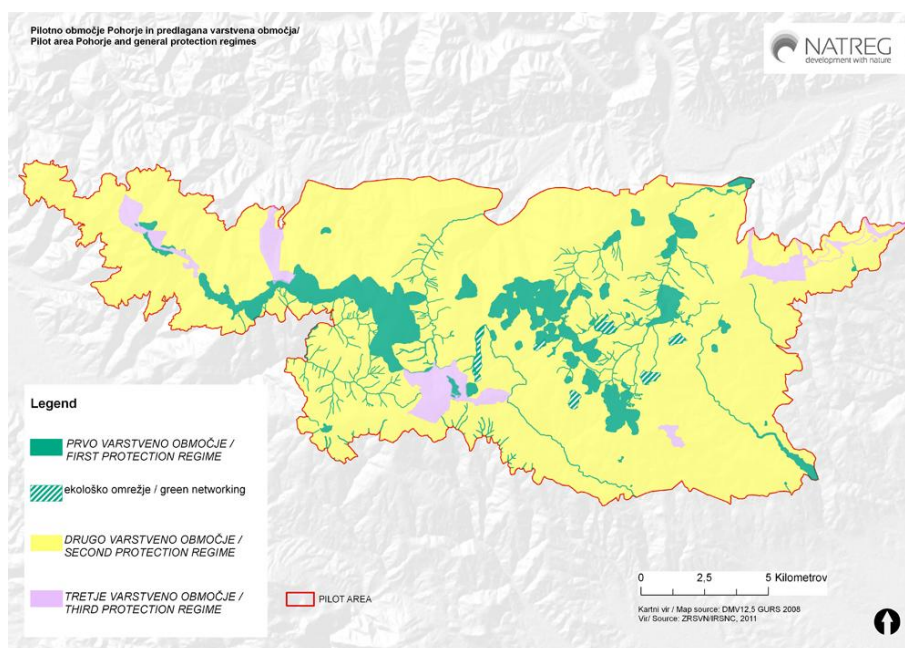
¹² Na spletnem naslovu <http://www.natreg.eu/pohorje/nacr-upravljanja> je predstavljen osnutek načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje. V poglavju 2.7.2.3 je opredeljen posnetek stanja turizma na Pohorju, kot izhodišče za oblikovanje študije – Vizija trajnostnega razvoja zelene ponudbe NPP.

Naravovarstvena conacija vključuje upravljavske cone za naravovarstvo po predlogu NUPOP oz. za Natura 2000 – skupino Pohorje. Med upravljavske cone spadajo cone: (i) gozdov, (ii) travišč, (iii) vod in (iv) skališč.

Smernice za upravljanje drugih sektorskih dejavnosti znotraj POP vključujejo: (i) kmetijstvo, (ii) gozdarstvo in lovstvo, (iii) turizem, (iv) gospodarjenje z vodami in (v) urbanizacijo prostora, infrastrukturo ter promet. V Prilogi 3 so predstavljene smernice za upravljanje turizma in načrtovani projekti za njihovo izvedbo v conah T1, T2 in T3.

Slika 4 prikazuje predlagana varstvena območja za varstvene in razvojne cilje POP.

Slika 4: Varstvena conacija – razvojne upravljavske cone po predlogu NUPOP

Vir: <http://www.natreg.eu/pohorje/> (28. 6. 2011)

Prvo varstveno območje obsega:

- i. območja varovalnih gozdov in gozdnih rezervatov, ki so habitat mednarodno varovanih in ogroženih vrst,
- ii. območja varovalnih gozdov in gozdnih rezervatov, v katerih so ohranjeni raznoliki ali mednarodno varovani habitatni tipi,
- iii. območja zgojitve naravnih vrednot,
- iv. območja naravovarstveno pomembnih travišč,
- v. ožja zavarovana območja.

Drugo varstveno območje obsega:

- i. gospodarske gozdove,
- ii. območja hribovskih in gorskih kmetij in zaselkov,
- iii. ekstenzivne kmetijske površine,
- iv. območja naravnih vrednot,
- v. delno tudi enote predlagane parkovne infrastrukture.

Tretje varstveno območje obsega:

- i. območja turističnih centrov (nastanitvena, smučarska infrastruktura),
- ii. delno tudi enote predlagane parkovne infrastrukture.

Na osnovi naravovarstvenega coniranja, je v tej študiji izvedeno infrastrukturno (splošna in turistična infrastruktura) in doživljajsko coniranje za potrebe doživljajskih aktivnosti obiskovalcev / gostov in domačinov na Pohorju na primeru simulacije¹³ stanja Naravnega parka Pohorje (NPP) leta 2030. Predstavljeno je skozi organizacije, ki delujejo povezano in soodvisno, in sicer: (i) Javni zavod Naravni park Pohorje (JZ NPP), ki načrtuje, izvaja, spremlja in evalvira aktivnosti varstva in doživljanja narave in kulturne dediščine v NPP; (ii) družba Doživeti Pohorje d. d. (dDP), ki skrbi za trajnostni razvoj Pohorja in povezuje varstvo narave z mreženjem deležnikov in njihove ponudbe ter zanje izvaja kooperativne funkcije; ter (iii) Zveza Interesnih skupin na Pohorju (ISP), ki povezuje v interesne skupine povezane posameznike, kateri družno lažje razvijajo svoje ročne in umetniške spretnosti ter skrbijo za lasten razvoj in osebno rast.

¹³ Veliki leksikon: Simulacija, tehnika: posnemanje nekega procesa, npr. poleta v vetrovniku, ali kibernetnega sistema s primernimi napravami (simulator). Prednost simulacije je v tem, da omogoča preprosto preiskavo ob prihranku časa celo tam, kjer bi bila nevarna (notranost reaktorja) ali nemogoča (vesolje). Sorodna gesla: simulator

Simulacija, psihologija: modelirana ponazoritev družbenih ali mentalnih procesov z računalniškimi programi; s simulacijo dopolnjujemo teorije, z njo določimo sorazmerni vpliv različnih dejavnikov; če se izidi simulacije ujemajo z empirično dobljenimi razmerji, lahko iz tega sklepamo o pomenu vsakokratnih dejavnikov in razmerjih med njimi; posebej pri prepoznavanju vzorcev (črk, besed) so s simulacijo prišli do spoznanj, do katerih ne bi mogli priti z drugimi metodami.

SSKJ: Simulacija - delati, da je določeno izmišljeno ali lažno stanje, dejanje videti kot resnično, hliniti: simulirati bolezen...; spet simulira / zna simulirati inteligenco // delati, da je videti kot resnično kaj sploh: ..., tehnično umetno ustvarjati ustrezne pogoje za opravljanje določenih nalog: v takih laboratorijih lahko simulirajo različne klime; simulirati vesoljski polet.

2 VIZIJA ORGANIZIRANOSTI TRAJNOSTNEGA RAZVOJA IN CONACIJE 'ZELENE' PONUDBE TO POHORJE – SIMULACIJA POHORJE 2030

Pohorje je mogočna srednjegorska gmota vulkanskega nastanka, ki v vzdolžni smeri povezuje alpski svet na zahodu in mehke subpanonske pejsaže na vzhodu. Leži med Dravsko, Dravinjsko in Mislinjsko dolino oziroma med Mariborom, Zrečami in Slovenj Gradcem in tako posega na tri slovenske regije: Koroško, Podravsko in Savinjsko. Dviguje se do 1.543 metrov n.v. in obsega 770 km² ali 77.000 ha površja. 70 odstotkov območja pokrivajo gozdovi (50.000 ha), pogorje je bogato z vodami in zaradi neprepustnih magmatskih kamnin (tonalita, čizlakita in marmorja) tudi vododržno.

Leta 2013 je bil na Pohorju ustanovljen NPP, ki je nagradil dolgoletna prizadevanja za zavarovanje ekosistemov visokih šotnih barij na planotah Pohorja, ter planj, ki so nastale zaradi gospodarskega izkoriščanja pred več stoletji. Izjemna biodiverziteteta in dolga prisotnost človeka na Pohorju sta tako dobili svoj pečat in velike možnosti za preživetje in ohranitev za naslednje generacije.

Danes, leta 2030, gravitira na Pohorje 16 občin s skupaj 300.000 prebivalci¹⁴. Turistična destinacija Pohorje, katere osrednja privlačnost je NPP, pomeni pomemben vir svežega zraka, vode, kulturnega in družabnega življenja, doživljajskih zgodb, daje pa tudi delo 3.000 zaposlenim, kar pomeni 1 odstotek prebivalstva¹⁵.

V naslednjih poglavjih je predstavljena simulacija organiziranosti aktivnosti Pohorja leta 2030, ki izhaja iz treh sodelujočih organizacij, in sicer JZ NPP, družbe Doživeti Pohorje d. d. (dDP) ter Zveze ISP, ki družno načrtujejo, izvajajo, spremljajo in evalvirajo aktivnosti v NPP in njegovem vplivnem območju.

2.1 Vizija organiziranja aktivnosti na Pohorju – simulacija Pohorje 2030

Vizija organiziranosti aktivnosti na Pohorju izhaja iz prepoznane potrebo po celovitem načrtovanju, upravljanju in vodenju, spremljanju in evalviranju dejavnosti Pohorja, kar vključuje ovršje Pohorja – NPP ter njegovo vplivno območje, vse do vznožja - dolin, kjer tečejo tri reke – Drava, Mislinja in Dravinja ter Dravskega polja. Usklajeno načrtovanje, izvajanje, spremljanje in evalviranje aktivnosti vključuje vse vključene deležnike, ki lahko doprinesejo h kakovostnemu razvoju in varstvu okolja na Pohorju in z inovativnimi doživljajskimi programi pritegnejo in zadržijo obiskovalce / goste na Pohorju dlje kot tri dni.

Soorganiziranost Pohorja (Slika 5) prikazuje tri soodločujoče organizacije, ki pomembno kreirajo naravovarstveni vidik ter trajnostni (ekološki, ekonomski in socialno-kulturni) razvoj območja Pohorja - NPP in njegovega vplivnega območja, ki sega vse do vznožja Pohorja.

¹⁴ 221.500 prebivalcev v letu 2010.

¹⁵ Leta 2010 med 1.300 in 1.400 zaposlenih v turizmu, kar pomeni 0,6 odstotni delež prebivalstva na Pohorju.

Slika 5: Soorganiziranost Pohorja leta 2030

Dejavnosti na Pohorju so leta 2030 pogojene s poslovanjem in sodelujočim načrtovanjem, izvajanjem, spremljanjem in evalviranjem aktivnosti:

- i. *JZ NPP*, ki ga je ustanovil Sektor za zavarovana območja Ministrstva za okolje in prostor RS (MOP), skupaj s šestnajstimi občinami (Slovenj Gradec, Dravograd, Vuzenica, Radlje ob Dravi, Ribnica na Pohorju, Podvelka, Lovrenc na Pohorju, Ruše, Maribor, Hoče-Slivnica, Rače-Fram, Slovenska Bistrica, Oplotnica, Zreče, Vitanje, Mislinja), ki gravitirajo na NPP;
- ii. družbe *Doživeti Pohorje d. d. (dDP)*, katere lastniki so delničarji iz vrst deležnikov NPP in njegovega vplivnega območja (občine, lastniki zemljišč, turističnih in drugih podjetij, organizacije interesnih skupin, številni posamezniki idr.);
- iii. *Zveze interesnih skupin na Pohorju (Zveza ISP)*, ki spodbuja delovanje v organizacije povezanih posameznikov, ki razvijajo ročne in umetniške spretnosti in se osebno razvijajo in povezujejo na nivoju celotnega Pohorja.

JZ NPP je naravovarstvena organizacija, ki skrbi za varstvo narave in kulturne dediščine v NPP, ureja parkovno infrastrukturo in omogoča doživljanje narave in kulturne dediščine v NPP.

Družba *Doživeti Pohorje d. d. (dDP)* je nastala kot družba za povezovanje naravovarstva in doživljanja narave, kulturne dediščine in rekreacije v NPP in njegovem vplivnem območju – torej na Pohorju. Skrbi za trajnostni razvoj območja Pohorja, za mreženje ponudnikov in oblikovanje privlačne turistične ponudbe v naravnem okolju, druge marketinške aktivnosti, zastopanje interesov deležnikov, informiranje različnih javnosti ter raziskovalno-razvojno dejavnost na Pohorju. Vzpostavila je sistem za spremljanje in evalviranje učinkovitosti upravljanja aktivnosti na Pohorju.

Zveza ISP povezuje številne organizirane skupine posameznikov Pohorja, ki razvijajo svoje ročne (obrti mojstri) in umetniške (glasbeniki, likovni ustvarjalci, pisatelji in pesniki, plesalci idr.) spretnosti ter razvijajo svojo osebno rast (specifična izobraževanja in usposabljanja, duhovna rast, zdrav način prehranjevanja, gibanje za zdravo življenje idr.), znotraj katerih skrbi za spodbujanje kakovosti in standardizacijo procesov, ki omogočajo kakovostno izvajanje posameznih doživetij Pohorja in zagotavljajo visoko kakovost bivanja na Pohorju.

2.1.1 Opredelitev delovanja JZ NPP

Ustanovitev JZ NPP je povezana s prepoznano potrebo po varstvu ovršja Pohorja, ki ima svoje izhodišče v osnutku Načrta upravljanja Pilotnega območja Pohorje (NUPOP) (Natreg 2011).

Upravljanje Naravnega parka Pohorje je v domeni JZ NPP s sedežem na Bolfenku. JZ deluje pod okriljem Ministrstva za okolje in prostor (MOP) in 16 občin, ki so podpisale pismo o nameri o soupravljanju NPP. V strokovnih in skupnih službah NPP je zaposlenih 12 sodelavcev in v naravovarstveni nadzorni službi 15. Zaposleni v treh Parkovnih centrih (PCP) in dveh Parkovnih pisarnah na Pohorju (PPP) so delno zaposleni v NPP in delno v družbi Doživeti Pohorje d. d. (6 oseb), zaposleni na turistično informacijskih centrih (TIC) pa na občinah, iz katerih informacije in vstop v NPP omogočajo.

Načrt upravljanja NPP

Delovanje JZ NPP je določeno z NUNPP, ki izhaja iz predloga NU oblikovanega v sklopu projekta Natreg, leta 2011. Iz njegove osebne izkaznice je moč razbrati, da gre za območje, ki leži med mesti Dravograd, Maribor in Slovenske Konjice ter se nahaja južno od reke Drave v povprečju nad 1.000 metri n.v. Pohorje je silikatno alpsko pogorje v severovzhodnem delu Slovenije s prevladujočimi gozdovi, alpskimi pašniki in razvito turistično infrastrukturo. NPP obsega 257,3 km² oziroma 25.733 ha (33,4 odstotkov Pohorja). Približno polovica zemljišč (kmetijskih in gozdnih) je v državni lasti, manjši delež zemljišč je tudi v lasti lokalnih skupnosti, ostala so v zasebni lasti. Prevladujejo gozdovi (skoraj 92 odstotkov), alpski travniki in pašniki (6 odstotkov) in pozidana zemljišča (1 odstotek). Ostale rabe imajo zanemarljivo majhen delež površine (manj kot 1odstotek).

NPP kot del (za)varovanega območja (krajinski park in Natura 2000) se umešča v V. in VI. IUCN kategorijo. V manjšem delu se na Pohorju nahajajo tudi območja divjine - I. b kategorija. Poleg tega je na Pohorju veliko število naravnih spomenikov in naravnih vrednot. Z območjem NPP upravlja JZ NPP ter sektorji s področja gospodarjenja z gozdovi, upravljanja z divjadjo, ribolovnimi območji, vodami, lastniki in uporabniki kmetijskih zemljišč ind.

NUNPP je strokovna podlaga za usklajeno delovanje sektorjev in ostalih deležnikov, ki so v skladu z Uredbo Natura 2000 in Operativnim programom upravljanja z območji Natura 2000 pristojni za upravljanje z območji Natura 2000 na Pohorju ter Uredbo o krajinskem parku Pohorje – Naravni park Pohorje in Odloki občin, ki gravitirajo na Pohorje o upravljanju NPP.

NUNPP (2020-2030) vključuje: (i) uvod in osnovne informacije o NPP (institucionalni in pravni okvir, upravljanje z območjem, vizija NPP za 10 letno obdobje); (ii) namen in cilje NUNPP (strateški, operativni in upravljavski cilji); (iii) opis in oceno stanja NPP¹⁶; (iv) institucionalno strukturo; (v) politike upravljanja NPP (območja - cone, pravila ravnanja –

¹⁶ Splošen opis in oceno območja; fizične značilnosti; ekološke in biološke značilnosti; varstvo krajine in naravnih vrednot; varstvo okolja; kulturno dediščino; socioekonomske podatke za območje Pohorja; ekološke, socialno-kulturne in ekonomske vrednosti območja Pohorja; oceno preteklega upravljanja in oceno varstva narave; splošno oceno zavarovanega območja, skupno SWOT analizo in samooceno razvojne stopnje zavarovanega območja z IPAM orodjem.

režime, razvojne programe); (vi) strateške in operativne programe ukrepov (akcijski načrt in finančni viri); (vii) spremljanje (monitoring), oceno in revizijo (evalvacijo) načrta; (viii) vire financiranja; (ix) študije vplivov na okolje in smernice za upravljanje drugih sektorskih dejavnosti znotraj NPP; (x) stroške; (xi) vire in literaturo; (xii) priloge.

Želje upravljavca NPP se spreminjajo, spreminja se stanje v naravi in tako tudi cilji. Spreminjanje ciljev oziroma njihovo prilagajanje se izvaja z menedžmentom prilagajanja (angl. *adaptive management*¹⁷). Cilji vključujejo dve komponenti: (i) vizijo, ki pojasnjuje želeni rezultat oziroma pogoj, ki ga želimo v prihodnosti doseči in (ii) indikator, s katerim se spremlja (monitoring) in pridobi podatke (evidence) za odločitve ali so zahtevani pogoji doseženi ali ne.

Organiziranost JZ NPP

Med osrednje aktivnosti JZ NPP uvrščamo: (i) varovanje narave in ohranjanje kulturne krajine¹⁸; (ii) skrb za ustrezen razvoj v parku¹⁹; (iii) omogočanje doživljanja parka²⁰ in marketinške aktivnosti; (iv) raziskovanje²¹; (v) vzgojno in izobraževalno delo²²; (vi) vodenje in upravljanje zavoda²³.

Te naloge izvaja sedem delovnih enot NPP (Slika 6), in sicer: (i) Služba za trajnostno načrtovanje, upravljanje in razvoj (STNUR) NPP; (ii) Služba za posege v prostor (SPP) NPP; (iii) Služba za vodenje in usmerjanje obiska (izobraževanje in naravovarstvena vzgoja) ter marketing dejavnosti (SVUOM) NPP; (iv) Služba za kmetijstvo, gozdarstvo in razvoj podeželja (SKGRP) NPP; (v) Znanstvenoizobraževalna služba (ZIS) NPP (povezava s šolami, univerzo – terenske in laboratorijske vaje, diplome, študije); (vi) Naravovarstveno nadzorna služba (NNS) NPP; (vii) Služba za finančno-računovodske in splošne zadeve (SFRSZ) NPP.

¹⁷ Adaptivni menedžment oziroma menedžment prilagajanja je eksperimentalen pristop menedžmenta, ki omogoča, da se nastale spremembe v naravi naveže z vzrokom in z aktivnostmi menedžmenta. Uporablja se v navezi z monitoringom območja ali vrste in to takrat, kadar gre za jasno razliko med tem kar želimo in kar počnemo. Ciklični proces menedžmenta prilagajanja omogoča: (i) da se prizorišče odziva na naravne dinamične procese; (ii) da se vzpostavi legitimni interes drugih; (iii) da se območje ali vrsta prilagodi na nenehno spreminjajočo se politično in socialno-ekonomsko klimo; in (iv) na dolgoročno uspešnost, kljub nezanesljivim in sprejemljivim virom. Adaptivni menedžment je učenje o menedžmentu s pomočjo načrtovanja učenja. Aktivnosti menedžmenta se prilagajajo ali spreminjajo skladno z značilnostmi. Aktivnosti menedžmenta za vzpostavitev prejšnjega (ugodnejšega) stanja so popolnoma drugačne od akcij za ohranjanje zelenih pogojev. (Alexander 2008, 63)

¹⁸ Temeljni cilj NPP je varstvo narave, ohranitev izjemnih naravnih in kulturnih vrednot, varstvo avtohtonih, redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, naravnih ekosistemov in značilnosti nežive narave ter ohranitev in nega kulturne krajine.

¹⁹ NPP si prizadeva za skladen, trajnosten razvoj tradicionalnih gospodarskih panog, predvsem kmetijstva, gozdarstva in turizma ter za izpolnjevanje ustreznih materialnih in socialno-kulturnih pogojev za življenje in delo prebivalcev Pohorja.

²⁰ NPP omogoča obiskovalcem doživljanje parka z usmerjanjem (informacijski centri, informacijske točke, e-terminali, informacijske in interpretativne table, mTURIST, avdiovodniki idr.), vodenimi programi (MUITP, MRMP, MNVP, MVNP, MMRP, MKDP, EKP, idr.), tabori in ustvarjalnimi delavnicami ter drugimi izobraževalnimi programi. Primerne oblike rekreacije so prilagojene osnovnim namenom parka. Ohranjene vrednote narave in kulturne dediščine pa omogočajo nam in naslednjim generacijam duhovno bogatitev in sprostitvev.

²¹ Raziskovalno delo poteka na različnih področjih v okviru rednega in projektne delo. Pridobljeni podatki, rezultati in ugotovitve so osnova za strokovne podlage in usmeritve pri odločanju upravljavca parka.

²² Vzgoja, izobraževanje in ozaveščanje imajo pomembno vlogo pri razumevanju varstva narave in kulturne dediščine in s tem do odnosa do NPP. Dejavnosti parka na tem področju so usmerjene v: oblikovanje publikacij, načrtovano komuniciranje z javnostmi, oblikovanje in izvajanje izobraževalnih programov za različne ciljne skupine obiskovalcev NPP, akcije za ozaveščanje različnih ciljnih skupin deležnikov NPP idr.

²³ Dolgoletno poslanstvo NPP je usmerjeno v strokovno in izvedbeno sprejemanje odločitev o varovanju narave in razvoju ter spodbujanju in odpiranju dialoga med različnimi interesi in dejavnostmi v NPP. Primerno upravljanje omogoča uresničevanje strateških in operativnih ciljev parka in harmonično sodelovanje z različnimi deležniki v njem.

Aktivnosti strokovnih služb izvaja multidisciplinarna skupina strokovnjakov z naslednjih strokovnih področij: biologije, geografije, gozdarstva, lovstva, zgodovine, umetnostne zgodovine, arheologije, etnologije, sociologije, psihologije, pedagogike, ekonomije (marketinga) idr.

Slika 6: Organiziranost JZ Naravni park Pohorje

NPP je povezan v Mrežo parkov Slovenije (MPS), ki mu omogoča uporabo Mreže strokovnjakov – priznanih domačih in mednarodnih imen različnih poklicnih profilov in znanj, ki sodelujejo pri razvijanju skupnih projektov MPS in specifičnih projektov posameznih parkov. MPS vključuje t.i. Skupno službo parkov Slovenije, ki jo sestavljajo pravniki, finančni in davčni svetovalci in drugi strokovnjaki za pomoč parkom pri zastopanju interesov do države in razumevanju ter zagotavljanju zakonodajnih meril. MPS s skupnimi marketinškimi aktivnostmi za slovenske parke zagotavlja njihovo večjo prepoznavnost doma in v mednarodnem okolju, predvsem pa promovira skupne turistične produkte in doživljajske programe, ki pripeljejo v Slovenijo vedno več odgovornih, 'zelenih', eko-turistov. Zelo zanimiva je veriga kulinarčnih produktov MPS, ki v različnih darilnih paketih predstavlja tudi pomembno protokolarno darilo RS. MPS skrbi za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih v parkih ter razvoj standardov kakovostnega poslovanja ter podeljevanja nagrad za kakovostno poslovanje (vsako leto nosi en park prestižni naslov 'Park leta').

JZ NPP načrtuje aktivnosti in posluje z roko v roki z družbo Doživeti Pohorje d. d. in Zvezo ISP.

2.1.2 Opredelitev delovanja družbe Doživeti Pohorje d. d.

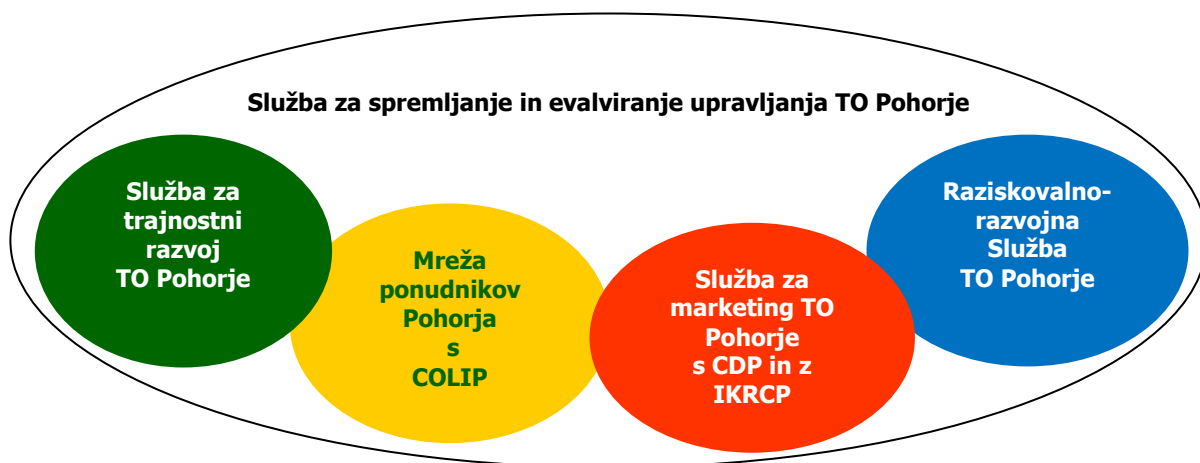
Ustanovitev družbe Doživeti Pohorje d.d. je povezano s prepoznano potrebo po celovitem mreženju in skupnem izvajanju marketinških aktivnosti za NPP in njegovo vplivno območje – torej Pohorje. Delniška družba z vložki deležnikov je primerna lastniška oblika za sodelujoče delovanje različnih deležnikov v prostoru, ustvarjanje zaupanja med njimi, soodvisnosti, občutka odgovornosti za svoje poslovne aktivnosti do drugih v družbo povezanih partnerjev

in doseganja sinergičnih učinkov, ki znižajo stroške poslovanja vsakega posameznika in omogočajo sinergični rezultat, kjer 1 + 1 ni 2, temveč 5.

Delovanje družbe Doživeti Pohorje d. d. (dDP) je opredeljeno v Statutu družbe, ki določa: (i) vsebino; (ii) firmo in sedež; (iii) dejavnosti družbe; (iv) osnovni kapital; (v) rezerve; (vi) organe družbe; (vii) obveščanje delničarjev ter (viii) trajanje in prenehanje družbe²⁴.

Družbo sestavlja pet soodvisnih delovnih enot (Slika 7), in sicer: (i) Služba za trajnostni razvoj TO Pohorje (STRP); (ii) Mreža ponudnikov TO Pohorje (MPP) s Centrom obujanja lokalnega izročila na Pohorju (COLIP); (iii) Služba za marketing TO Pohorje (SMP) s Centrom doživljanja Pohorja (CDP) in z Informativno-komunikacijsko-rezervacijskim centrom TO Pohorje (IKRCP); (iv) Raziskovalno-razvojna služba (RRSP) ter (v) Služba za spremljanje in evalviranje upravljanja TO Pohorje (SSEUP).

Slika 7: Organiziranost družbe Doživeti Pohorje d. d.

Te delovne enote so nosilke številnih kooperativnih aktivnosti (Slika 8), ki jih je potrebno na Pohorju izvajati, če želimo, da območje deluje kot celovita turistična destinacija Pohorje in pri tem močno sodelujejo z JZ NPP, Zvezo ISP ter drugimi deležniki Pohorja.

²⁴ Uprava vodi družbo samostojno in na lastno odgovornost ter jo predstavlja in zastopa nasproti tretjim neomejeno. Predsednik uprave zastopa in predstavlja družbo v vseh zadevah neomejeno, ostali člani uprave pa v okviru pristojnosti, ki so za vsakega določene v Poslovniku o delu uprave. Vsak član uprave ima pravico prenosa poblasila iz svojega dela na delavce družbe, ki vodijo posamezne dele družbe ali druge delavce družbe.

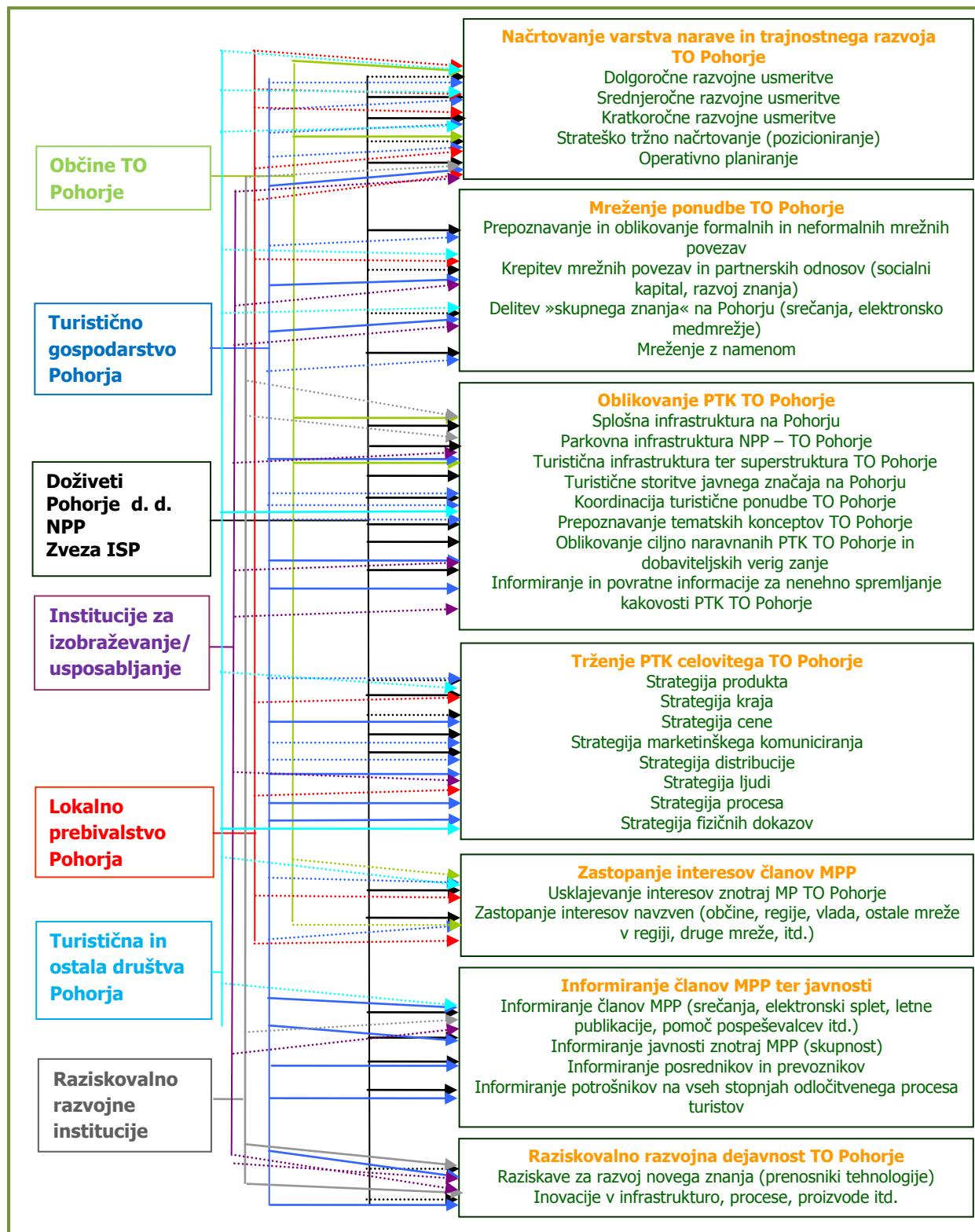
Upravo imenuje in razrešuje nadzorni svet.

Nadzorni svet šteje devet članov. Ena tretjina članov nadzornega sveta so predstavniki delavcev družbe, ki jih izvoli svet delavcev. Nadzorni svet imenuje skupščina delničarjev. Člani nadzornega sveta so izvoljeni za dobo petih let in so po preteku mandata lahko ponovno izvoljeni. Nadzorni svet izmed svojih članov izvoli predsednika in namestnika in svoje delo določi s poslovnikom. Nadzorni svet odloča na sejah, ki jih sklicuje in vodi predsednik nadzornega sveta.

Svoje pravice v zvezi z družbo delničarji uresničujejo na skupščini osebno ali preko pooblaščenca. Skupščina se skliče, kadar je to v korist družbe ali ali kadar je to potrebno v skladu z zakonom in tem statutom. Skupščino skliče (v dnevnem časopisu z visoko naklado ali preko elektronskih medijev) uprava družbe na lastno pobudo, na zahtevo nadzornega sveta ali na zahtevo delničarjev družbe, ki predstavljajo vsak pet odstotkov osnovnega kapitala družbe. Skupščina odloča z večino oddanih glasov, če zakon ali statut ne določata drugače. S tričetrtinsko večino odloča skupščina predvsem v naslednjih zadevah: (i) sprememba statuta; (ii) zmanjšanje ali povečanje osnovnega kapitala, (iii) statusne spremembe in prenehanje družbe, (iv) izključitev prednostne pravice delničarjev pri novi izdaji delnic; (v) predčasen odpoklic članov nadzornega sveta; (vi) v drugih primerih, če tako določa zakon ali statut. Skupščina sprejme z navadno večino poslovnik o delu. Skupščini predseduje predsednik, ki ga izvoli skupščina z navadno večino za vsako zasedanje posebej oz. za štiri leta.

Družba objavlja podatke, pomembne za družbo in delničarke, v dnevnem časopisu x, glasilu družbe, lahko tudi v drugih sredstvih javnega obveščanja. Delničarje, katerih delež v celotnem osnovnem kapitalu znaša najmanj pet odstotkov, mora družba obveščati tudi pisno.

Slika 8: Vloga udeležencev pri izvajanju kooperativnih aktivnosti v TO Pohorje²⁵

²⁵ Polne črte označujejo nosilno vlogo posameznega akterja pri izvajanju določenih aktivnosti na Pohorju, pikčaste pa le sodelovanje pri izvajanju aktivnosti.

Med osrednje aktivnosti družbe Doživeti Pohorje d. d. (dDP) v sodelovanju z JZ NPP in Zvezo ISP uvrščamo:

- i. načrtovanje, izvajanje, spremljanje in evalviranje sonaravno uravnoteženega trajnostnega razvoja Pohorja, ki spada pod okrilje Službe za trajnostni razvoj (STRP) TO Pohorje ter Službe za trajnostno načrtovanje, upravljanje in razvoj (STNUR) NPP,
- ii. krepitev partnerskih odnosov in mrežnih povezav med člani mreže ponudnikov Pohorja, ki jih izvaja Mreža ponudnikov TO Pohorje (MPP), v sklopu katere deluje tudi Center obujanja lokalnega izročila na Pohorju (COLIP),
- iii. prepoznavanje tematskih konceptov in oblikovanje unikatnih PTK Mreže ponudnikov Pohorja za prepoznane ciljne skupine obiskovalcev / gostov ter dobaviteljev, kar spada pod okrilje Službe za marketing (SMP), v sklopu katere deluje tudi Center doživljanja Pohorja (CDP),
- iv. izvajanje marketinških aktivnosti PTK celovite MPP je domena SMP,
- v. zastopanje članov MPP je naloga MPP, informiranje članov MPP, poslovnih partnerjev in javnosti je prav tako naloga SMP, v sklopu katere deluje Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijski center TO Pohorje (IKRCP),
- vi. raziskovalno razvojno dejavnost Pohorja je v domeni Raziskovalno-razvojne službe TO Pohorje (RRSP),
- vii. spremljanje (monitoring) aktivnosti in evalviranje uspešnosti upravljanja izvaja Služba za spremljanje in evalviranja upravljanja TO Pohorje (SSEUP).

Osrednja enota družbe Doživeti Pohorje d. d. (dDP) je locirana na Bolfenku (Hočko-Mariborsko-Ruško Pohorje) in upravlja skupaj z JZ NPP TO Pohorje. V vseh treh Parkovnih centrih Pohorja (PCP) Maribor-Bolfenk, Rogla in Kope so locirani oddelki: Službe za trajnostni razvoj TO Pohorje (STRP); Mreže ponudnikov Pohorja (MPP) s Centrom obujanja lokalnega izročila na Pohorju (COLIP); Službe za marketing TO Pohorje (SMP) s Centrom doživljanja Pohorja (CDP); Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijskega centra TO Pohorje (IKRCP) ter Raziskovalno razvojne službe TO Pohorje (RRSP).

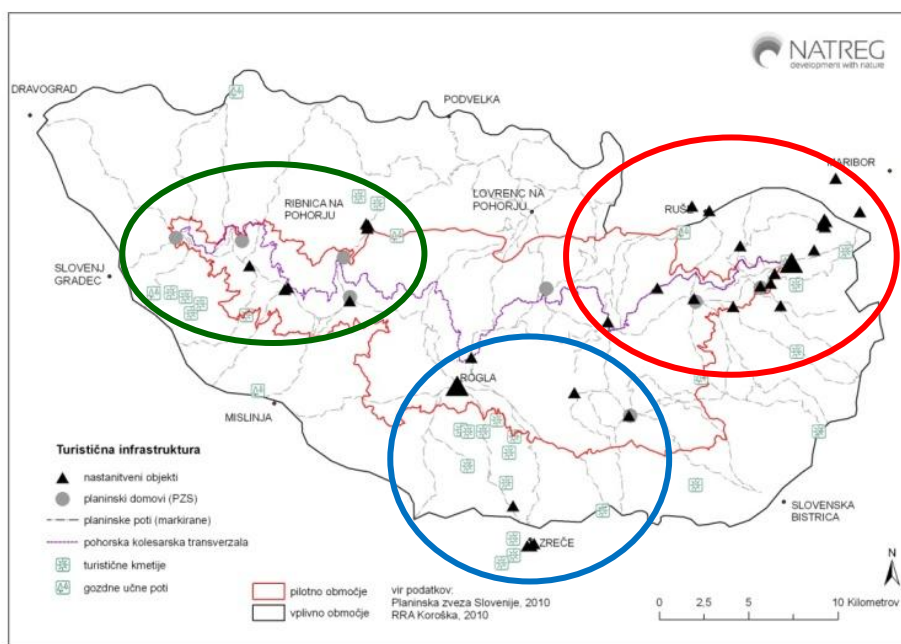
Ob dDP, JZ NPP in Zvezi ISP so pri izvajanju kooperativnih aktivnosti močno udeležene tudi posamezne občine Pohorja, turistično gospodarstvo, institucije za izobraževanje in usposabljanje, lokalno prebivalstvo, turistična in ostala društva ter raziskovalno razvojne institucije.

Služba za trajnostni razvoj TO Pohorje (STRP)

Načrtovanje, izvajanje, spremljanje in evalviranje sonaravnega uravnoteženega trajnostnega razvoja Pohorja vključuje: (i) dolgoročne, srednjeročne in kratkoročne razvojne usmeritve Pohorja, (ii) strateško marketinško načrtovanje (pozicioniranje) Pohorja ter (iii) operativno načrtovanje posameznih gospodarskih enot na Pohorju, pri čemer gre za veliko soodvisnost Službe za trajnostni razvoj TO Pohorje (STRP) s Službo za trajnostno načrtovanje, upravljanje in razvoj NPP (STNUR NPP) in Zvezo ISP ter drugimi akterji v območju, kar velja še predvsem za politične in pravne usmeritve regij (tri regije: Koroška, Podravska in Savinjska) in občin (16), ki so nosilke načrtovanja razvojnih usmeritev.

Dolgoročno (deset let) in srednjeročno (pet let) načrtovane razvojne usmeritve Pohorja izhajajo iz nacionalne strategije trajnostnega razvoja, ki se nadgrajuje v regijskih in lokalnih strategijah. Pri tem imajo odločilno vlogo občine, ki so vse družbenice družbe Doživeti Pohorje d. d. (dDP) in s tem pomembno prispevajo k razvoju celovitega Pohorja, ki se v osnovi deli na tri večja geografsko in tudi po ponudbi različna subobmočja: Ruško - Mariborsko - Hočko Pohorje na vzhodu, Rogla - Trije Kralji na jugu in Kope - Ribniško Pohorje na zahodu, kjer so tudi locirani trije vstopni centri v NPP (Slika 9). V soodločanju in soupravljanju treh regij, 16 občin, JZ NPP, dDP ter Zveze ISP se načrtovane razvojne usmeritve udeležujejo v letnih akcijskih načrtih, ki so oblikovani na osnovi dogovorjenih razporeditev aktivnosti med zgoraj omenjenimi deležniki.

Slika 9: Trije turistični centri na Pohorju s tremi vhodi - Parkovnimi centri Pohorja

Vir: <http://www.natreg.eu/pohorje/> (20. 6. 2010)

Strateško marketinško načrtovanje (pozicioniranje) Pohorja načrtuje (skupaj z JZ NPP in Zvezo ISP), izvaja, spremlja in evalvira dDP, ki z akcijskimi letnimi načrti udeležanja zastavljene cilje dogovorjene in potrjene na letnih srečanjih skupščine.

Operativno načrtovanje izvaja vsak gospodarski subjekt Pohorja v kontekstu lastnega upravljanja organizacije. Prav tako se z operativnim načrtovanjem ukvarjajo tudi interesne skupine in združenja.

STRP z različnimi skupinami sodelavcev načrtuje, upravlja, spremlja in evalvira turistično, informacijsko, komunikacijsko in doživljajsko infrastrukturo in tako v tesni povezavi s parkovno infrastrukturo (v domeni NPP) zagotavlja celovitost TO Pohorje.

STRP skrbi za načrtovanje ekološke, ekonomske in socialno-kulturne trajnosti na Pohorju. V njeni pristojnosti so v sodelovanju s Službo za trajnostno načrtovanje, upravljanje in razvoj NPP (enota JZ NPP) nastali strateški in operativni cilji ter bile oblikovane Strategije

trajnostnega razvoja za obdobja 2011-2020 in 2021-2030. Aktivnosti vsakega strateškega obdobja so bile spremljane, uspešnost metod upravljanja pa evalvirana s strani notranjih in zunanjih evalvatorjev. Tako nastajajo izhodišča za načrtovanje Strategije trajnostnega razvoja za obdobje 2031-2040, s katero se v letu 2030 ukvarja multidisciplinarna skupina strokovnjakov.

Aktivnosti za doseganje dela operativnih ciljev izvajata Operativna služba za infrastrukturno ureditev TO Pohorje (enota STRP) in Služba za infrastrukturno ureditev NPP (enota JZ NPP), ki skupaj urejata infrastrukturno ureditev Pohorja (turistična infrastruktura, parkovna infrastruktura idr.).

Mreža ponudnikov Pohorja (MPP)

Samo mreženje ponudbe MPP temelji na: (i) prepoznavanju in oblikovanju formalnih in neformalnih mrežnih povezav na Pohorju; (ii) krepitvi mrežnih povezav in partnerskih odnosov za razvoj socialnega kapitala in razvoj lokalnega znanja, ki pomeni največjo dodano vrednost ponudbi in prepoznavnosti Pohorja; (iii) srečanja in elektronsko medmrežje (internet in intranet) omogočajo delitev 'skupnega znanja' med člani MPP; (iv) tako pride do najvišje oblike povezovanja - mreženja z namenom. Te aktivnosti koordinira MPP s svojimi številnimi člani povezanimi v različne oblike mrež.

Spodbujevalci mreženja skrbijo za povezovanje istovrstnih ponudnikov v 'Horizontalne - strokovne mreže' (Slika 10), njihovo sodelovanje in standardizirano poslovanje - oblikovani, izvajani, spremljani in evalvirani standardi poslovanja posameznih v skupnosti povezanih ponudnikov, kot npr. turističnih kmetij, turističnih vodnikov, ponudnikov okolju prijaznega transporta, ponudnikov doživetij Pohorja ipd. Pri tem ima močno vlogo povezovanje MPP s krovnimi podpornimi organizacijami, strokovnimi združenji ter izobraževalnimi organizacijami, ki izvajajo po meri in trendom prilagojena usposabljanja za v MPP povezane ponudnike.

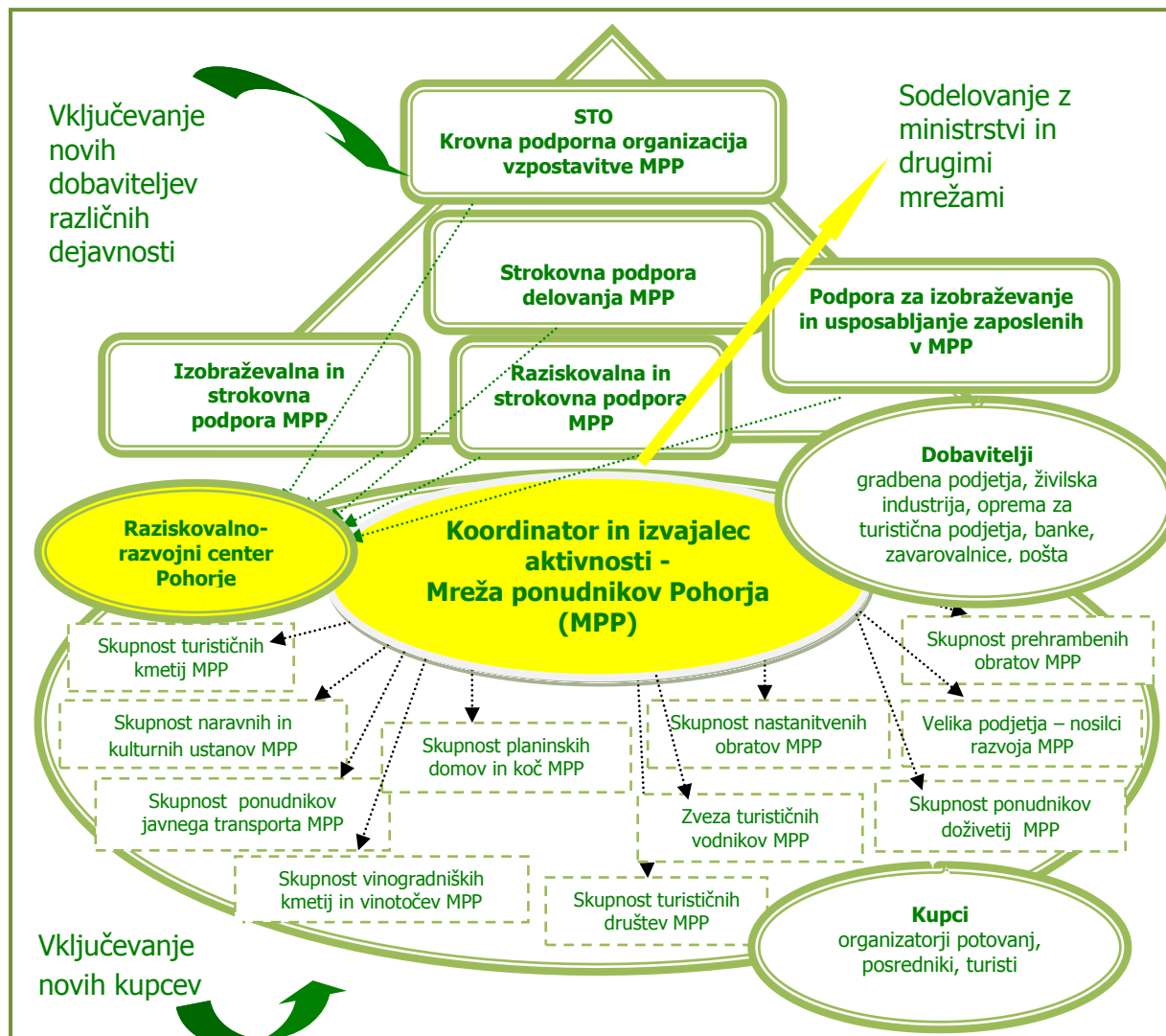
V Skupnost povezani ponudniki nastanitvenih obratov so razvili celovito nastanitveno ponudbo, ki obsega nastanitev v hotelih od kategorije dveh do petih zvezdic ter v gostilnah s prenočišči, v penzionih, kampih, planinskih domovih / kočah, apartmajskih naseljih, pri zasebnih ponudnikih hiš, stanovanj in sob ter v specializiranih turističnih kmetijah z nastanitvijo in prehrano. Objekti so grajenih skladno s smernicami pohorskih tipskih hiš - enotnih in celovitih standardih gradnje z uporabo sonaravnih materialov (kamen, les, steklo), izkoriščanjem sonaravne energije (sončna energija, biomasa, hidro energija idr.) ter z urejenim sistemom komunalne infrastrukture (npr. rastlinske čistilne naprave idr.). Leta 2030 212²⁶ ponudnikov nastanitvenih kapacitet na Pohorju ponuja v različnih kakovostnih kapacitetah 11.800 ležišč²⁷ (100 odstotna rast glede na leto 2010). Ta so letno zasedena okrog 40 odstotkov²⁸, kar pomeni, da letno cca. 380.000 gostov ustvari povprečno 1,700.000 nočitev. Povprečna doba bivanja stacionarnih gostov je 4,5 dni, kar pomeni 70 odstotno daljše zadrževanje gostov na Pohorju v primerjavi z letom 2010 (2,8 do 3,2 dni).

²⁶ 108 v letu 2010.

²⁷ 5.900 ležišč v letu 2010.

²⁸ 20 do 35 odstotkov leta 2010.

Slika 10: Horizontalne Mreže ponudnikov Pohorja

Skupnost ponudnikov prehrabnenih obratov povezuje restavracije, gostilne, planinske koč / domove, okrepčevalnice, turistične kmetije s prehrano, vinotoče, planšarije, catering podjetja idr., ki so razvili destinacijsko shemo kakovosti poslovanja s standardizacijo za posamezno vrsto obrata. Tako kot drugi ponudniki v TO Pohorje so nosilci nagrad za kakovostno trajnostno poslovanje v TO Pohorje (za najboljše tri restavracije, gostilne, turistične kmetije, planinske koč / domove, eko kampe idr.) ter drugih specializiranih nagrad, ki jih podeljuje TO Pohorje (za inovativno poslovanje, za mlade podjetnike, za odlične doživljajske produkte, za odlične prireditve idr.).

Z informiranjem članov MPP, poslovnih partnerjev in javnosti širi MPP informacije o svojem poslovanju in pomreženih članih po tiskanih medijih in elektronskem medmrežju.

Raziskovalno-razvojni center TO Pohorje razvija nova znanja in veščine in spodbuja razvoj lokalno dodane vrednosti na Pohorju. Tako nastaja tiho znanje, ki je težko prenosljivo in posnemljivo in predstavlja unikatnost 'biti' pomreženih ponudnikov.

MPP zastopa interese svojih članov znotraj mreže in navzven do občin, regije, vlade, drugih mrež v regiji in drugih organizacij. Najpomembnejša je njena vloga pri povezovanju članov mreže z dobavitelji, ki oskrbujejo v mreže povezane ponudnike, pri čemer ti dosegajo ugodnejše pogoje pri nakupu blaga in storitev, pa tudi z novimi kupci.

Izjemno aktivna je tudi '*Veriga produktov S Pohorja*' (VPSP), ki prispeva k organizirani in kakovostni pri- in predelavi pridelkov s Pohorja (pohorska bunka, pohorska salama, Pohorje beef, pohorske borovničke, pohorski pisker, pohorska omleta ipd.) njihovemu enotnemu trženju (celostna grafična podoba, blagovna znamka 'S Pohorja' idr.). S tem je dosežena kritična masa ponudbe in dogovor z gostinskimi ponudniki, ki v svoje dobaviteljske verige, trgovci pa v stalno ponudbo, umeščajo produkte 'S Pohorja'. Tako se lahko restavracije na svojih spletnih straneh in pred gosti pohvalijo, da ponujajo jedi iz najbolj kakovostnih živil, pridelanih ali predelanih na Pohorju, dobavitelji pa, da njihove pridelke in produkte kupujejo in uporabljajo najbolj priznani gostinski obrati na Pohorju. Odlični delikatesni butiki permanentno vabijo pridelovalce mesnin, sirov, borovničevega žganja, vin in sadnih sokov (bezgov, smrekov, jabolčni idr.) ter kisov, ponudnike zelišč in čajev idr. 'S Pohorja' na degustacije, ki promovirajo destinacijo in pridelovalce. Tako smo dosegli, da se kmetje (90 % eko kmetij), vinogradniki, čebelarji idr. ukvarjajo s svojo primarno dejavnostjo, MPP pa skrbi za njihovo uniformiranost (embalažo, certifikat, celostno podobo idr.), promocijo in prodajo, zato pa članom zaračunava provizijo od prodaje. V jesenskem in spomladanskem času ponudniki '*Verige produktov S Pohorja*' (že od leta 2013) organizirajo tradicionalna festivala '*Kulinarična pomlad*' in '*Kulinarična jesen*', kjer širši javnosti predstavijo in omogočajo okusiti dobrote 'S Pohorja'.

MPP je izjemno povezana z Zvezo ISP, s katero vodita Center obujanja lokalnega izročila na Pohorju (COLIP).

COLIP največ pozornosti posveča raziskovanju, ohranjanju in *obujanju tradicije Pohorja* skozi oblikovanje študij o posameznih dejavnostih ali vrstah gradnje, pri- in predelave ipd. Tako so nastale številne *študije* (Tipske Pohorske hiše, Stare obrti na Pohorju, Razvoj zeliščarstva v Mislinjski dolini, Kulinarika Pohorcev 19. stoletja, Jože Tomažič in njegove pravljice s Pohorja, Jurij Vodovnik in drugi ljudski pevci na Pohorju, Čebelarstvo na Pohorju, Coklarstvo na Pohorju, Kamnolomi in rudniki na Pohorju, Glažutarstvo na Pohorju, Razvoj mlinov in žag na Pohorju, Rakovec v največjem gospodarskem razcvetu idr.), katerih izsledke obujajo kulturna društva (dramske skupine, folklorne skupine, ljudski pevci, pevski zbori idr.), društva kmečkih žena, društva obujanja stavbne in gospodarske dediščine, zeliščarska društva, pa tudi številni podjetniki, ki so vsled raziskav dobili odlične ideje za podjetniške priložnosti.

Tako je nastala tudi '*Šola tradicionalnih obrti Pohorja*', kjer mojstri (Mreža mojstrov domače in umetnostne obrti) v delavnicah učijo starih rokodelskih spretnosti ukaželne. Tako smo ponovno obudili znanja starih obrti krovstva ('šinkli', skodle, slama), tesanja, spletanja venčkov za 'bogčev kot' iz papirnatih rož, coklarstva idr., pa tudi zeliščarstva, obrezovanja starih sort sadja na Pohorju, obdelave vinske trte v vinogradu in kletarjenja idr.

V letnem programu delavnic '*Šole tradicionalne kulinarike Pohorja*' je moč zaslediti delavnice peke kruha, potice in drobnega peciva, marmelad in pohorskih gozdnih sadežev, vložene zelenjave in sadja (npr. gob), sadnih sokov starih sort sadja s Pohorja, priprave najbolj

prepoznavnega pohorskega borovničevca; pa tudi kuhanje 'šnopsa' iz starih sort sliv, hrušk, jabolk, grozdja idr.

COLIP tudi *spodbuja delovanje interesnih skupin*, sodeluje pri njihovem promoviranju in vključevanju v turistično ponudbo Pohorja. Tako imamo izjemne dramske skupine, ki obujajo tradicionalno življenje na Pohorju; literatne večere; srečanja likovnikov in kiparjev; srečanja pevskih zborov in ljudskih pevcev; obujanje starih običajev kmetovanja na Pohorju (festival košnje, festival trgatve, festival ob ličkanju koruze idr.); obujanje verskih običajev romanja po številnih cerkvah in kapelah na Pohorju idr. Izjemno zanimiva so tradicionalna 'Srečanja obrtnikov in mojstrov ročnih spretnosti', ki se vsakič odvijajo na drugem koncu Pohorja.

Oblikovani kriteriji nagrajevanja kakovosti v TO Pohorje omogočajo vsakoletno podeljevanje nagrad podjetjem (nastanitvenim, prehrabnim, MICE, za zdravje in dobro počutje, ponudnikom dopolnilnih dejavnosti idr.), institucijam (za razvoj kulturne dediščine, doživljanje narave, rekreacijska doživetja ipd.) in interesnim skupinam (folklorna društva, pevski zbori, dramske skupine idr.), ki so v določenem letu najbolj uspešno poslovala oziroma se izkazala na nekem specifičnem področju (inovativnost, marketing, trajnostno poslovanje, energetska varčna podjetja ipd.). S tem se viša kakovost poslovanja celovite destinacije in s tem prepoznavnost Pohorja kot turistične destinacije.

Služba za marketing TO Pohorja (SMP)

Strateško marketinško načrtovanje Pohorja je osrednja naloga SMP za celovito TO Pohorje, operativno marketinško načrtovanje pa vsakega turističnega in drugega podjetja in organizacije posebej.

Med osrednje naloge SMP uvrščamo zagotavljanje celovite kakovosti bivanja na Pohorju. Le načrtovana in kakovostna splošna, turistična in parkovna infrastruktura ter turistične storitve javnega značaja; dobro koordinirana turistična ponudba in odlično opravljene storitve (superstruktura); prepoznane ciljne skupine gostov in njim po meri načrtovana in izvedena doživetja - PTK (turistični programi / produkti), ki jih izvajajo v verigo povezani kakovostni dobavitelji, informirani o dogajanju v območju, ki znajo komunicirati in ponuditi inovativno ponudbo drugih ponudnikov, lahko zadovoljijo vse bolj razvajene in zahtevne obiskovalce / goste Pohorja.

Center doživljanja Pohorja (CDP)

CDP je osredotočen na prepoznavanje turističnih trendov v svetu ter oblikovanje inovativne 'zelene' ponudbe, ki je skladna s smernicami trajnostnega razvoja območja (infrastrukturno in doživljajsko conacijo TO Pohorje) in conacijo NPP.

Z načrtno segmentacijo obiska na Pohorju se produktni managerji sistematično ukvarjajo že dve desetletji (od leta 2010), ko prepoznava osrednje ciljne skupine stacionarnih gostov in dnevnih obiskovalcev, katerim skupaj z destinacijskimi managerji oblikujejo po meri narejene doživljajske programe in turistične produkte, ki jih izvajajo v dobaviteljske verige povezani ponudniki Pohorja.

Osrednje tematike obiska Pohorja se nanašajo na občudovanje narave in kulturne dediščine Pohorja, rekreacije na Pohorju ter športnih priprav, zdravje in dobro počutje na Pohorju, poslovna srečanja ter adrenalinska doživetja na Pohorju.

Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijski center TO Pohorje (IKRCP)

IKRCP informira obiskovalce / goste, komunicira z njimi in sprejema rezervacije. Ob tem tudi vodi sistem zbiranja raznovrstnih podatkov, ki omogočajo modre odločitve managementa SMP TO Pohorje.

Spremljanje turističnega povpraševanja na Pohorju v zadnjih petih letih kaže sledečo porazdelitev prihoda gostov: (i) družine z otroki 28 %, (ii) skupine šolske mladine in drugih interesnih skupin na taborih, poletnih šolah in delavnicah 23 %, (iii) pari in manjše homogene skupine 22 %, (iv) športniki na pripravah 10 %, (v) posel in seminarji 8 %, (vi) adrenalinski navdušenci 6 %. Glede na izvor gostov je okrog 55 % domačih in 45 % mednarodnih gostov (leta 2010 je bilo na Mariborskem Pohorju 35 % domačih in 65 % mednarodnih, na Rogli pa 77 % domačih in 23 % mednarodnih gostov).

Povprečna dnevna potrošnja hotelskega gosta na Pohorju je 100 EUR (leta 2010 80 EUR na Mariborskem Pohorju, 70 EUR na Rogli in 60 EUR na Kopah), dnevna potrošnja obiskovalca se razlikuje glede na sezono. Poleti potroši povprečni dnevni obiskovalec 40 EUR, pozimi pa 60 EUR.

Raziskovalno-razvojna služba TO Pohorje (RRSP)

Naloga RRSP je razvoj novega znanja na Pohorju, ki temelji na dolgoletni tradiciji življenja in ustvarjanja na Pohorju in nastaja v posameznih lokalnih okoljih in ga lahko z razvojem prepoznamo kot tiho znanje, ki je največja konkurenčna prednost Pohorja pred drugimi podobnimi turističnimi destinacijami. To znanje je težko posnemljivo in nastaja znotraj skupnosti, ki ga razvija in skrbi za njegovo unikatno poslanstvo.

Rezultat tega znanja so specifične oblike sodelovanja in komuniciranja deležnikov v prostoru, pa tudi sofisticirani poslovni procesi, ki odločilno vplivajo na prepoznavnost destinacije, kakor tudi čisto tehnične rešitve problemov (novi stroji in naprave), ki izhajajo iz bogate gozdarske, steklarske, kamnoseške, tesarske, žagarske idr. tradicionalnih dejavnosti na Pohorju.

Zaposleni raziskovalci in razvojniki RRSP pri razvoju tihega znanja sodeluje s številnimi izobraževalnimi in raziskovalnimi institucijami doma in v mednarodnem okolju.

V sklopu RRSP nastajajo tudi številne študije kot npr.: Študija priročil za sonaravno gradnjo tipske pohorske hiše s tremi geografskimi koncepti načrtov; Študija nosilne zmogljivosti in coniranje turistične infrastrukture na Pohorju; Študija sprejemljivih aktivnosti na Pohorju idr.

Služba za spremljanje in evalviranje upravljanja TO Pohorje (SSEUP)

SSEUP je zadolžena za sistematično zbiranje informacij o izvajanju aktivnosti na Pohorju. V ta namen so razviti številni kazalniki in merila za spremljanje, če se vrednosti gibljejo v zelenih

mejah sprememb. Gre za oddelek kontrolinga, kjer je vse podvrženo zagotavljanju maksimalne kakovosti ob natančno zastavljenih standardih.

Spremljanje kazalnikov ekološkega, ekonomskega in socialno-kulturnega razvoja zagotavlja pravočasno zaznavanje odstopanj in ukrepanje (upravljavski ukrepi), da se ohrani vrednosti v zastavljenih mejah oziroma ponovno nastavi mejne vrednosti, kadar pride do naravnih katastrof ali večjih odstopanj.

Managerji za izvajanje monitoringa uporabljajo za pridobivanje informacij številna orodja. Pogosto so to poročila raznih poslovnih subjektov, javnih institucij, izvajanja različnih metod spraševanja od klasičnih do spletnih anket in individualnih do poglobljenih ter skupinskih intervjujev, dela s fokusnimi skupinami, opazovanja in štetja itd. Pri tem so jim v veliko pomoč poročila skrbnikov posameznih infrastrukturnih enot TO Pohorje.

Notranjo evalvacijo uspešnosti upravljanja TO Pohorja izvajajo vodje služb periodično na tri mesece in po potrebi tudi na preskok. V ta namen imajo oblikovane evalvacijske tabele in standarde za oblikovanje evalvacijskih poročil.

Zunanji evalvatorji opravljajo evalvacijo uspešnosti upravljanja Pohorja enkrat letno. Pri tem uporabljajo vnaprej pripravljeno standardizirano metodo ocenjevanja uspešnosti.

2.1.3 Opredelitev delovanja Zveze interesnih skupin Pohorja

Ustanovitev Zveze ISP je povezana s prepoznano potrebo po povezovanju interesnih skupin (društev in drugih) v zvezo, kjer lahko lažje in bolj celovito delujejo, vplivajo na obujanje in ohranjanje naravne in kulturne dediščine, na umetniško in rokodelsko ustvarjanje ter ozaveščanje in usposabljanje, za višjo kakovost življenja na Pohorju. Njihove aktivnosti pa lahko v sodelovanju z drugimi institucijami na Pohorju postanejo prepoznavne in vključene v turistično ponudbo Pohorja.

Zvezo ISP sestavljajo tri skupnosti, in sicer: (i) Skupnost obujanja kulturne dediščine na Pohorju (SOKDP), (ii) Skupnost umetniškega ustvarjanja na Pohorju (SUUP) in (iii) Skupnost za kakovost življenja na Pohorju (SKŽP).

V skupnosti se povezujejo številne interesne skupine deležnikov Pohorja, ki so sicer samostojne organizirane skupine. Osnovna naloga Zveze ISP je povezovanje in omogočanje ustvajalnosti domačinov Pohorja, posledično tudi skrb za spodbujanje kakovosti in standardizacijo procesov, ki soomogočajo kakovostno izvajanje celovitih doživetij Pohorja in zagotavljajo visoko kakovost bivanja na Pohorju.

Skupnost obujanja tradicije (kulturne dediščine) na Pohorju (SOTP)

V SOTP so povezana društva, ki obujajo domače in umetnostne obrti značilne za območje Pohorja (Mreža mojstrov domače in umetnostne obrti na Pohorju). Tako nastajajo

prepoznani domači izdelki Pohorja kot npr. cikle, keramično in lončeno posodje, izdelki pohorskega stekla, pletarstvo, izdelki in medenega in slanega testa ter koruznega ličja, sveče, čebelarski izdelki, pleteni volneni izdelki idr., ki imajo uporabno vrednost in so tudi lepo darilo 'S Pohorja'.

Skupnost umetniškega ustvarjanja na Pohorju (SUUP)

V SUUP so povezana plesna, folklorna in mažoretna društva, ljudski pevci in pevski zbori, glasbeniki in pihalne skupine, lokalne dramske skupine, likovni ustvarjalci, literati in pesnik idr., ki svoje umetniško ustvarjanje prikažejo na različnih prireditvah in tako popestrijo lokalno življenje in se predstavijo obiskovalcem / gostom.

Skupnost za kakovost življenja na Pohorju (SKŽP)

V SKŽP so povezana društva in interesne skupine, ki se ukvarjajo z vseživljenjskim izobraževanjem (učanjem mednarodnih jezikov; strokovnimi, ustvarjalnimi in duhovnimi delavnicami in predavanji idr.), proučevanjem kulturne dediščine in življenja nekoč, arhitekturnimi značilnostmi Pohorja, kulinaričnimi značilnostmi Pohorja idr. Tako se je npr. razvil projekt tipske Pohorske hiše, Kulinarične privlačnosti Pohorja idr.

Zveza ISP vodi skupaj z MPP Center obujanja lokalnega izročila na Pohorju (COLIP), ki vsako leto načrtuje in oblikuje aktivnosti za: (i) koledar prireditev na Pohorju, (ii) programe kulturnih dnevo in na delavnicah gosti učence, dijake in študente številnih izobraževalnih institucij, ter (iii) programe za kakovost življenja, ki omogočajo vseživljenjsko izobraževanje in usposabljanje različnih skupin deležnikov v območju Pohorja ter skrbi za njihovo izvedbo, spremljanje in evalvacijo.

2.2 Vizija razvoja coniranja 'zelene' ponudbe TO Pohorje – simulacija Pohorje 2030

Vizija razvojnega in doživljajskega coniranja TO Pohorje izhaja iz predlaganega naravovarstvenega coniranja v osnutku Načrta upravlja pilotnega območja Pohorja (NUPOP), ki je predstavljeno v prvem poglavju te študije.

Po naravovarstvenem in osnovnem razvojnem coniranju NPP je bilo izvedeno infrastrukturno coniranje Pohorja, ki vključuje tudi turistično conacijo in se nanaša na parkovno, informacijsko, komunikacijsko in doživljajsko infra- in superstrukturo vsled dolgo- srednje- in kratkoročnega načrtovanja, vključuje pa tudi strateško marketinško načrtovanje ter na koncu operativno načrtovanje vsake posamezne infrastrukturne enote Pohorja.

Podane so usmeritve za vzpostavitev, upravljanje, spremljanje in evalviranje:

- i. parkovne infra- in superstrukture (urejeni vstopi v park – trije parkovni centri (PCP) in dve pisarni (PPP), urejena eko parkirišča, eko kampi, parkovne poti in MUITP ter MRMP, MKDP, MMRP, RRCŠP, MNVP, MVNP, in EKP, razgledne točke, prostori za piknike, sanitarije, eko kotički za ločeno zbiranje odpadkov idr.; zanje skrbijo naravovarstveni nadzorniki, skrbniki parkovne infrastrukture, kustosi idr.),
- ii. informacijske infra- in superstrukture (trije info centri v PCP, dve info pisarni v dveh PPP, več info točk, info e-terminali, informacijske table, orientacijske table, mTURIST, sistem QR code, avdiovodniki, info terminali z zasloni na dotik (touch screen); zanje skrbijo skrbniki informacijske infrastrukture, informatorji idr.),
- iii. komunikacijske infra- in superstrukture (komunikacijski centri, pisarne, sejne sobe in dvorane, komunikacijski kotički v naravi idr.; zanje skrbijo skrbniki komunikacijske infrastrukture idr.) in
- iv. doživljajske infra- in superstrukture (interpretativna opremljenost parkovnih poti, informacijskih, komunikacijskih in doživljajskih točk – MRMP, MUITP, MMRP, MKDP, MNVP, MVNP, RRCŠP, EKP; orodja za doživljanje; pa tudi interpretatorji, kustosi, naravovarstveni nadzorniki, skrbniki doživljajske infrastrukture idr.);

katerih tehnična izvedba in vzdrževanje je naloga Službe za trajnostni razvoj TO Pohorje (STRP).

Usmeritve se nanašajo na metode vodenja in usmerjanja deležnikov (visitor management²⁹), ki so v domeni Službe za vodenje in usmerjanje obiska ter marketing NPP, in sicer:

- i. vzpostavitev in izvajanje, spremljanje ter evalviranje kodeksa vedenja v NPP in njegovem zaledju;
- ii. parkovna conacija in vzpostavitev parkovne (PCP, PPP idr.) in servisne infrastrukture (eko parkirišča, eko kampi, toaletni prostori, eko otoki za odpadke idr.);
- iii. doživljajska conacija in vzpostavitev režimov vedenja v posameznih conah;
- iv. sistematično informiranje z različnimi sredstvi in načini komuniciranja z deležniki;
- v. lociranje doživljajske infrastrukture (enote: MRMP, MNVP, MKDP, MMRP, MVNP, EKP idr.) ter sistematično vzpostavitev mreže poti na Pohorju (MPnP) – MUITP ter MRPnP (Mreža rekreativnih poti na Pohorju - kolesarske, pohodniške, jahalne poti);
- vi. vzpostavitev in izvajanje, spremljanje ter evalviranje sistema interpretacije (doživljajskih programov) v različnih doživljajskih enotah: MRMP, MUITP, MMRP, MKDP, MNVP, MVNP, RRCŠP, EKP idr. ter interpretativnih orodij zanje;
- vii. vzpostavitev in izvajanje, spremljanje ter evalviranje (upravljanje) vplivov obiska na naravno, socialnokulturno in ekonomsko okolje TO Pohorje;

²⁹ V TO Pohorje – Naravnem parku pohorje z vplivnim območjem, upoštevamo osem načel upravljanja obiska: (i) trajnostno upravljanje obiska je sestavni del celovitega NU NPP ter strategije trajnostnega razvoja TO Pohorje; (ii) za trajnostno upravljanje obiska je bila oblikovana mreža partnerjev – JZ NPP, družba Doživeti Pohorje d. d. (družbeniki 16 občin in turistična ter druga podjetja na Pohorju) in Zveza ISP; (iii) učinkovito upravljanje obiska vključuje evalvacijo vpliva obiska, ki za zagotovitev ekonomske koristi v TO Pohorje zahteva visoko kakovost okoljskih in kulturnih pogojev, ki pritegnejo obiskovalce / goste; (iv) v NPP so zagotovljena privlačna, varna in zabavna doživetja za obiskovalce / goste, ki ne vplivajo na postavljene cilje ohranjanja NPP; (v) načrtovana orodja učinkovito upravljajo doživetja obiskovalcev / gostov ter rekreativne možnosti za prebivalce bližnjih mest, trgov in vasi; (vi) zagotovljeno je redno in kakovostno informiranje in komuniciranje z javnostmi, saj obiskovalci / gosti veliko raje podprejo upravljavce TO Pohorje, če poznajo realne stroške vzdrževanja območja in če so prihodki reinvestirani v zagotavljanje unikatnih doživetij; (vii) za interpretacijo vrednot NPP in celovitega TO Pohorje obstaja široka paleta orodij, tehnik in načinov podajanja zgodb; (viii) odlično upravljanje TO Pohorje ponuja priložnosti za višjo kakovost življenja lokalnega prebivalstva in s tem večjo lokalno in regionalno podporo ohranjanju okolja.

ter na marketing, ki je domena Službe za marketing TO Pohorje (SMP) in vključuje:

- i. segmentacijo in prepoznavanje ciljnih trgov primernih za destinacijo Pohorje,
- ii. pozicioniranje Pohorja s prepoznano tržno znamko, da ga bodo v zelenem tematskem kontekstu zaznali člani ciljnih skupin, ki jih želimo za obiskovalce / goste parka,
- iii. določanje Pje marketinškega spleta destinacije Pohorje – za načrtovano oblikovanje, spremljanje in evalviranje doživljajskih programov in turističnih produktov (dobaviteljske verige) za nišne ciljne skupine obiskovalcev / gostov, s čimer se ukvarjajo produktni managerji,
- iv. smernice mreženja deležnikov na Pohorju in njegovem zaledju (horizontalne, vertikalne in lateralne mreže za posamezne PTK) za destinacijske managerje,
- v. opredelitev in uposabljanje potrebnega kadra za izvajanje in spremljanje aktivnosti na Pohorju ter uspešno komuniciranje v mreže (verige) povezanih dobaviteljev – komunikacijski managerji,
- vi. celovito spremljanje (monitoring) in evalviranje marketinških aktivnosti SMP – managerji spremljanja (monitoring) in evalviranja.

Park je pozicioniran glede na ciljne skupine, ki jih v območju želimo in cenijo naš trud in prizadevanja za ohranjanje narave in kulturne dediščine. Družba Doživeti Pohorje d. d. je prevzela vlogo načrtovanja trajnostnega razvoja Pohorja, mreženja – vertikalnega povezovanja ponudnikov, oblikovanja doživljajskih programov in turističnih produktov za specifične ciljne skupine gostov in dobaviteljskih verig zanje, postavljanja cenovne politike, prodajnih poti in trženjskega komuniciranja. Vsaka aktivnost je povezana z določenimi procesi, ki so zapisani, se izvajajo in evalvirajo v obliki standardov in zahtevajo usposobljen primeren kader, ki jih učinkovito in ekonomsko uspešno izvaja. Pri tem je bistveno komuniciranje in informiranje v mreže povezanih ponudnikov in obiskovalcev / gostov in drugih deležnikov v območju. Vzpostavljeni, spremljani (monitoring) in evalvirani (notranji in zunanji evalvatorji) kazalniki posameznih procesov (naravovarstva, trajnostnega razvoja, mreženja, marketinških aktivnosti idr.), ki se jih s pomočjo upravljavskih akcij vzdržuje v mejah sprejemljivih sprememb, lahko pripeljejo do uspešnega in ekonomsko stabilnega poslovanja destinacije.

2.2.1 Infrastrukturno coniranje 'zelene' ponudbe TO Pohorje

Na osnovi naravovarstvenega coniranja je nastalo sektorsko coniranje (mirna, raziskovalna, doživljajska, rekreacijska, turistična cona), ki se nanaša na splošno, turistično in parkovno infrastrukturo (informacijska, komunikacijska, doživljajska infrastruktura) TO Pohorje.

A Splošna in turistična infrastruktura

Splošna infrastruktura opredeljuje prometnice in prometno signalizacijo, vodovod in kanalizacijo, telefonsko in internetno omrežje na Pohorju idr. in je v domeni občin, ki gravitirajo na Pohorje.

Na Pohorju je trend parkiranja ob vznožju Pohorja za dnevne obiskovalce, ki lahko ob nakupu vstopnice v park koristijo brezplačen javni prevoz (avtobus, gondola, kočija idr.) ali

za simbolično ceno najamejo kolo, skuter ali avto na električni pogon oz. drugo podobno vozilo. V zimskem času so najbolj zanimive sani s konjsko vprego.

Stacionarni gosti parkirajo svoja vozila v turističnih centrih na hotelskih parkiriščih in za mobilnost po Pohorju uporabljajo javni prevoz ali prej omenjena okolju prijazna prevozna sredstva.

V sklopu PCP in PPP ter posameznih doživljajskih enot je vzpostavljen sistem eko parkirišč. Sicer je že na spletni strani NPP in družbe Doživeti Pohorje d. d. v sklopu nasvetov bodočim obiskovalcem / gostom zapisano, da naj za prihod na Pohorje uporabijo sredstva javnega transporta, saj je odlično urejena avtobusna povezava do bližnjih letališč (Edvarda Rusjana v Mariboru, Graškega letališča (A), Letališča Jožeta Pučnika na Brniku in Letališča v Zagrebu (HR)) s PCP in PPP.

Turistična infarstruktura se nanaša na tri večja - PCP in dve manjši turistični središči - PPP na vseh v NPP, kjer so turistična naselja (hoteli, hostli, apartmajnska naselja, planinske kočice in domovi, gostilne in okrepčevalnice, turistične kmetije eko kampi, eko parkirišča, turistična športna in rekreativna infrastruktura (žičniške naprave ipd.) in spremljajoča ponudba doživetij NPP.

B Parkovna infrastruktura

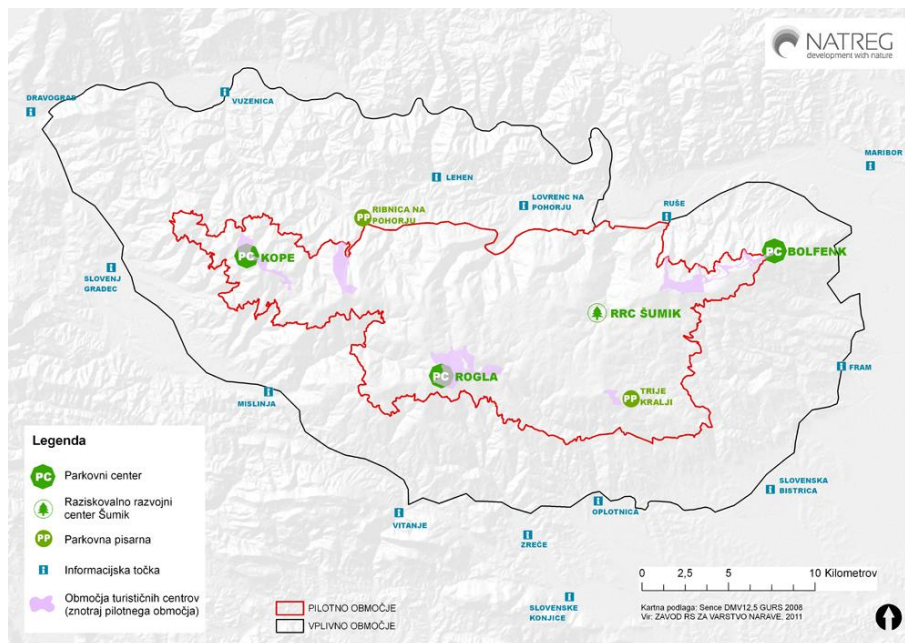
Parkovna infrastruktura se nanaša na tri vhode v NPP, in sicer tri Parkovne Centre Pohorja (PCP), ki so locirani na Bolfenku (Maribor), Rogli in Kopah. Vsak od PCP govori lastno zgodbo razvoja subobmočja Pohorja, ki se odraža v arhitekturnih posebnostih PCP, kakor tudi v vsebinah, ki jih le-ta ponuja. Vsak tudi razpolaga s svojo enoto in lastnimi vsebinami Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijskega centra TO Pohorje (IKRCP), Učnega centra na Pohorju (UCP) ter Centra kulturne dediščine in umetniškega ustvarjanja na Pohorju (CKDUUP) (Slika 11).

Na Treh Kraljih in v Ribnici na Pohorju sta vzpostavljeni dve parkovni pisarni na Pohorju (PPP) kot vstopni točki v NPP.

Na vstopnih mestih so urejena ekoparkirišča za avtomobile in ekokampji za kampiranje mobilnih turistov, urejeni so prostori za piknike, sanitarije ter eko kotički za zbiranje odpadkov. Na teh mestih so tudi vstopne točke na pohodniške in kolesarske parkovne poti iz Mreže rekreacijskih poti na Pohorju (MRPnP) in na poti iz Mreže učnih / izobraževalnih / tematskih poti na Pohorju (MUITP).

Na Framskem Pohorju, v Slovenski Bistrici, Oplotnici, Slovenskih Konjicah, Zrečah, Vitanju, Mislinji, Slovenj Gradcu, Dravogradu, Vuzenici, na Lehnu, v Lovrencu na Pohorju, Rušah in Mariboru je štirinajst informativnih točk v sklopu TIC-ev ali občinskih pisarn, ki informirajo o aktivnostih NPP.

Slika 11: Varstvena conacija – parkovna infrastruktura po predlogu NUPOP

Vir: Natreg (2011)

Med parkovno infrastrukturo uvrščamo tudi enote: (i) Mreže razpršenega muzeja na prostem (MRMP), (ii) Raziskovalno-razvojnega centra Šumik na Pohorju (RRCŠP), (iii) Mreže kulturne dediščine na Pohorju (MKDP), (iv) Mreže naravnih vrednot Pohorja (MNVP), (v) Mreže vrtov narave na Pohorju (MVNP) ter (vi) Mreže učnih / izobraževalnih / tematskih poti na Pohorju (MUITP), ki enote med seboj povezuje in se nanaša tudi na (vii) Mrežo muzejev in razstavišč na Pohorju (MMRP) ter na (viii) enote Eko kmetije Pohorje (EKP).

Za parkovno infrastrukturo skrbijo skrbniki parkovne infrastrukture in naravovarstveni nadzorniki, pa tudi zaposleni v posameznih službah JZ NPP ter družbe Doživeti Pohorje d. d. in drugi deležniki Pohorja.

C Informacijska infrastruktura

Informacijska infrastruktura vključuje opremo treh info centrov lociranih v treh PCP, dveh info pisarn lociranih v PPP - na manjših vhodih v park, več info točk v obstoječih TICih ter info e-terminalov pred pomembnejšimi enotami parkovne infrastrukture in pri različnih turističnih in drugih ponudnikih (turistični centri, eko parkirišča idr.). Med informacijsko infrastrukturo spadajo tudi številne informacijske in orientacijske table z zemljevidi, kartami NPP ter s piktogrami, ki navajajo režim vedenja v določenih območjih – conah NPP in celovite destinacije Pohorje idr.

Bistveno vlogo pri informacijski infrastrukturi imata predvsem spletni portal NPP in destinacije Pohorje – družba Doživeti Pohorje d. d. ter vseh drugih ponudnikov in občin, ki na svojih turističnih straneh s klikom na omenjeni spletni strani pripeljeta obiskovalca spletnih strani do informacij o NPP.

Audiovodniki so mobilna oblika pridobivanja informacij, ki omogoča, da se poslušalec prosto giblje v območju in s pritiskom na številko prisluhne razlagi, tam, kjer ga informacija zanima in tako dolgo kot mu je zanimiva. mTURIST ima podobno funkcijo, le da je za zeleno informacijo potrebno poklicati na informacijski tabli zapisano mobilno številko. Tudi sistem QR code se odziva preko mobilnih telefonov.

Za enote informacijske infrastrukture skrbijo skrbniki informacijske infrastrukture.

D Komunikacijska infrastruktura

Med enote komunikacijske infrastrukture uvrščamo komunikacijske centre, sejne sobe in dvorane v treh PCP, sejne sobe in dvorane na PPP ter komunikacijske koticke v naravi, in v sklopu enota MRMP, MUIPT, MMRP, MNVP, MVNP, MKDP, RRCŠP, EKP idr.

Med sredstva komunikacijske infrastrukture spadajo socialna omrežja na katerih se bodoči obiskovalci / gosti posvetujejo o primernosti obiska.

Rezervacijsko / informacijski sistemi in klicne komunikacijske številke prav tako omogočajo dvosmerno komunikacijo.

Uradna spletna stran Pohorja, ki povezuje ponudbo JZ NPP in družbe Doživeti Pohorje d. d. že ob nagovoru bodočim obiskovalcem in gostom navaja priporočila odgovornega ravnanja na Pohorju, kjer jih usmerja glede sledečih aktivnosti:

- i. Prihoda v in gibanja po Pohorju: obiščite Pohorje izven glavne sezone, potujte z vlakom ali avtobusom; po Pohorju se gibljite s kolesom ali peš ipd.;
- ii. Nakušpa nastanitve in storitev: pri rezerviranju storitev poiščite turistične ponudnike, ki so nagrajeni z Nagrado kakovosti na Pohorju, kar velja za organizatorje potovanj ter ponudnike - nastanitev, turističnih znamenitosti in aktivnosti, prehrambene obrate in druga podjetja; prispevajte k lokalni ekonomiji in skupnosti ipd.;
- iii. Vedenja v naravnem okolju: izogibajte se škodovanju in motenju življenja na Pohorju; odnesite s seboj svoje smeti, ravnajte odgovorno idr.
- iv. O stiku s kulturno dediščino: bodite pozorni na zgodovinski in edinstven karakter območja; spoštujte lokalne označbe in nasvete; obiščite lokalne prireditve in dogodke ter majhne trgovince z izdelki lokalnih rokodelcev, umetnikov in lokalnih živil idr.

Mobilni turistični vodnik mTURIST je rešitev, ki se je na Pohorju poslužujemo že vrsto let, saj vzpostavlja dvosmerno komunikacijo med turistom in naročnikom (lastnikom oz. upravljavec turistične znamenitosti).³⁰ Izjemno učinkovito naši obiskovalci / gosti uporabljajo tudi sistem QR code, ki omogoča pridobivanje informacij z mobilnim telefonom.

³⁰ Na eni strani naročnik preko sodobnih komunikacijskih kanalov (mobilni telefon, internet, različna spletna socialna omrežja, elektronska pošta idr.) posreduje koristne in uporabne informacije turistu, na drugi strani pa turist z uporabo ponujenih storitev naročnikom, sporoča podatke o svojem obisku. Sistem deluje zelo enostavno: (i) izberemo jezik in lokacijsko številko, ki jo pridobimo z informativne označbe ob sami znamenitosti; (ii) pokličemo mTURIST klicno številko 041 18 48 18; (iii) vnesemo lokacijsko številko in (iv) prisluhnemo glasovnim vsebinam. Ob tem lahko izvemo tudi, kje se dobro je, prespi in doži nepozabno doživetje. Tako vidimo tri prednosti mTURISTa: (i) nenehno dosegljiva (24. ur / dan) informativna podpora neposredno pred turistično znamenitostjo, ki signalizira in označuje turistično znamenitost, nudi informacije o uporabi mobilnega turističnega vodnika mTURIST, vsebuje informacije o posebni telefonski številki za pomoč uporabnikom, je dvojezična in tako prijazna tudi do mednarodnih turistov, označba ne potrebuje dodatnih resursov za delovanje (nekomercialna telefonska številka je dosegljiva v

Komunikacijo izvajamo tudi s pomočjo GPS, kar omogoča samorientacijo in samovodenje v TO Pohorje.

Za komunikacijsko infrastrukturo skrbijo skrbniki komunikacijske infrastrukture.

E Doživljajska infrastruktura

Doživljajska infrastruktura se nanaša na opremo za doživetja v treh PCP (CKDUUP, UCP) in dveh PPP s samostojnimi razstavami. Gre tudi za interpretativno opremljenost parkovnih poti, informacijskih, komunikacijskih in doživljajskih točk – MRMP, MUIITP, RRCŠP, MNVP, MVNP, MMRP, MKDP, EKP³¹.

Med doživljajsko infrastrukturo uvrščamo tudi orodja za doživljanje (makete, igrače, računalniške programe in igrce idr.).

Za elemente doživljajske infrastrukture skrbijo interpretatorji, kustosi, naravovarstveni nadzorniki, skrbniki doživljajske infrastrukture idr.

2.2.2 Izhodišča za doživljajsko coniranje sprejemljivih aktivnosti v TO Pohorje

Naravovarstveno in infrastrukturno coniranje omogočata tudi doživljajsko conacijo, ki obsega sprejemljive aktivnosti v NPP in njegovem vplivnem območju, in sicer območja za: (i) doživljanje narave (ii) doživljanje kulturne dediščine, (iii) zdravje in dobro počutje, (iv) rekreacijo v vseh letnih časih, (v) šport, (vi) adrenalinska doživetja ter (vii) druženje in posel.

A Območja za doživljanje narave

Med območja za doživljanje narave spadajo subobmočja za: (i) raziskovanje in vodeno opazovanje narave, (ii) izvajanje programov interpretacije narave (MUIITP), (iii) naravoslovne tabore in okoljevarstvene delavnice in (iv) lastno odkrivanje narave.

Vodene programe opazovanja in interpretacije narave izvajajo interpretatorji narave (biologi, gozdarji, geografi, pedagogi idr.) po vnaprej pripravljenih programih za različne ciljne skupine udeležencev v naravi ali v posebnih botaničnih parkih – arboretum, alpinetum, ki so pogosto vključeni tudi v izvajanje naravoslovnih taborov in okoljevarstvenih delavnic.

Za lastno odkrivanje narave so na razpolago naprave, ki podpirajo GPS storitev (ali lastni mobilni telefoni), ki omogoča spremljanje na kartah, informiranje z e-vodniki ter interaktivno reševanje problemov (kot igrce) na terenu. Mobilna telefonija omogoča tudi uporabo sistema mTURIST, ki podaja relevantne informacije 24. ur / dan ter sistem QR code. Določeni

vseh svetovnih stacionarnih in mobilnih omrežjih); (ii) informiranje turistov na spletu (facebook, youtube, twitter, mTURIST, delicious idr.) in promocijo vključenih turističnih znamenitosti, o katerih se je moč informirati že od doma, kar omogoča lažje načrtovanje obiska znamenitosti ter (iii) turistu prijazno pridobivanje, spremljanje in obdelovanje podatkov o uporabi mobilnega turističnega vodnika mTURIST in mTURIST spletnih orodij. Povratne informacije se naročnikom posredujejo v obliki letnih poročil.

³¹ Več o njih je zapisano v naslednjih poglavjih.

samovodeni programi se izvajajo tudi s pomočjo avdio vodnikov ali info terminalov z zaslonom na dotik (touch screen). Izjemno uporabne so tudi interaktivne informacijske orientacijske in interpretacijske table (panoji, količki), ki s piktogrami določajo režim vedenja v določenem subobmočju.

Območja za doživljanje kulturne dediščine

Med območja za doživljanje kulturne dediščine spadajo subobmočja za: (i) raziskovanje in vodeno opazovanje kulturne dediščine, (ii) izvajanje programov interpretacije kulturne dediščine (MUITP), (iii) družboslovne taborne in delavnice obujanja starih ročnih spretnosti in (iv) lastno odkrivanje kulturne dediščine.

Vodene programe opazovanja in interpretacije kulturne dediščine izvajajo interpretatorji kulturne dediščine in kustosi (zgodovinarji, arheologi, umetnostni zgodovinarji, pedagogi, idr.) po vnaprej pripravljenih programih za različne ciljne skupine udeležencev, ki so pogosto vključeni tudi v izvajanje družboslovnih taborov in delavnic obujanja starih ročnih spretnosti. Za lastno odkrivanje kulturne dediščine so na razpolago naprave, ki podpirajo GPS storitev (ali lastni mobilni telefoni), ki omogoča spremljanje na kartah, informiranje z e-vodniki ter interaktivno reševanje problemov (kot igrce) na terenu. Mobilna telefonija omogoča tudi uporabo Sistema mTURIST, ki podaja relevantne informacije 24. ur / dan. Določeni samovodeni programi se izvajajo tudi s pomočjo avdio vodnikov. Izjemno uporabne so tudi interaktivne interpretacijske table (panoji, količki), ki s piktogrami določajo režim vedenja v določenem subobmočju in vodijo do 'skritega zaklada' ter info terminali z zasloni na dotik (touch screen), ki omogočajo informiranje, promocijske aktivnosti, pa tudi igranje didaktičnih iger, ki igralca osveščajo in vplivajo na njegovo podzavestno zaznavanje in posledično drugačno vedenje.

C Območja za zdravje in dobro počutje

Med območja za zdravje in dobro počutje spadajo subobmočja, kjer obstajajo posebne ugodne energije – energetske točke in njihove povezave – zdravilne poti, pa tudi izviri zdravilne vode, ki ima dokazane zdravilne učinke, pa tudi centri zdravja na Pohorju. Ta območja je moč doživeti vodeno ali samostojno. Posebni zdravilci izvajajo različne zdravilne programe na zdravilnih poteh in točkah ter pitne kure zdravilne vode. Terapevti izvajajo različne programe za dobro počutje, kot so joga in meditacije v naravnem zdravilnem okolju. Po vnaprej pripravljenih programih lahko obiskovalci sami izvajajo vaje za zdravje in dobro počutje.

Območje Areha se je razvilo v Center za zdravljenje dihal, saj je bila zdravilnost klime za pljučne bolnike priznana že v prejšnjem stoletju, kar velja tudi za Lovrenc na Pohorju (klimatsko okrevališče v hotelu Jelen med obema svetovnjima vojnoma z gosti iz Vojvodine in Dalmacije) in Šmartno na Pohorju, kjer je med prvo in drugo svetovno vojno deloval Počitniški dom kraljice Marije za dečke³².

³² Vir – slika dr. Jurij Gulič.

D Območja za rekreacijo

Med območja za rekreacijo uvrščamo subobmočja za: (i) hojo oziroma pohodništvo, (ii) kolesarjenje, (iii) jahanje, (iv) plezanje, (v) ribolov, (vi) lov, (vii) pa tudi poligone za smučanje in deskanje ter (viii) tek na smučeh.

Za pohodništvo in kolesarjenje obstajajo treking in kolesarski vodniki, omogočeno pa je tudi samostojno rekreiranje v naravi. Na Pohorju je več šol jahanja, ki omogočajo ježo z vodnikom na terenu ali v maneži. Pri plezanju je obvezno izvajanje plezalnih poti v navezi. Za ribolov je potrebno kupiti ribiško dovolilnico, lov pa se izvaja pod okriljem lovskih družin. Na Pohorju je več šol smučanja in deskanja na snegu.

Vodene programe izvajajo usposobljeni vodniki in trenerji / učitelji. Vse aktivnosti pa je moč izvajati tudi v lastni pristojnosti.

Za lastno rekreiranje v naravi so na razpolago naprave, ki podpirajo GPS storitev (ali lastni mobilni telefoni), ki omogoča spremljanje na kartah, informiranje z e-vodniki ter interaktivno reševanje problemov (kot igrce) na terenu. Mobilna telefonija omogoča tudi uporabo sistema mTURIST, ki podaja relevantne informacije 24. ur / dan ter sistem QR code. Izjemno uporabne so tudi informacijske in orientacijske table, ki ob informiranju določajo tudi pravila vedenja v območju.

Številni ponudniki izposojajo orodja in opremo za rekreiranje (npr. kolesa, oblačila in čevlje, pohodne palice, planinske čevlje, smuči in smučarke čevlje, deske za bordanje idr.

E Območja za športne aktivnosti

Med športna subobmočja v naravi spadajo: (i) igrišča za nogomet, (ii) igrišča za košarko, (iii) igrišča za odbojko, (iv) igrišča za tenis, (v) tekaške proge, (vi) poligoni za lokostrelstvo, (vii) tereni za jahanje konj, (viii) tereni za tek na smučeh in biatlon, (ix) poligoni za smučanje in deskanje ter (x) skakalnice za smučarske skoke. Med dvoranske športe spadajo: (i) športne dvorane za nogomet, košarko, odbojko, squash, badminton, tenis, namizni tenis, (ii) ledna dvorana, (iii) športni bazeni idr.

Športne površine uporabljajo predvsem športniki na pripravah, skupine individualnih gostov in posamezniki. V vseh dvorinah in igriščih veljajo standardizirana pravila vedenja. Športnikom so na razpolago tudi inštruktorji in trenerji ter vsa spremljajoča ponudba za aktivnosti pred in po športnem udejstvovanju (savne, masaže, terapije, prehrana za športnike idr.).

F Območja za adrenalinska in avanturistična doživetja

Med območja za adrenalinska in avanturistična doživetja spadajo: (i) poligoni za snežno deskanje, (ii) višinski poligoni za premagovanje ovir, (iii) pustolovski parki, (iv) poligoni za paintball in airsoft, (v) poligoni za gorsko kolesarjenje, (vi) poligoni za zorbing, (vii) jadralno padalstvo idr.

Za vse te aktivnosti si je možno izposoditi opremo in jih izvajati individualno, v skupini, z vodnikom ali brez, pa tudi z vodnikom in psihologom v primeru 'team buildingov', ko so za naročnika pomembni tudi psihotesti udeleženi.

G Območja za druženja in prireditve

Vsak parkovni center ima za druženja in prireditve na voljo prostore v poslovnih zgradbah in na prostem.

S postavitvijo mobilnih enot (pagod, šotorov) se izvaja tudi večje tradicionalne prireditve. Na Pohorju se radi poročajo mladi pari, ali se slavijo osebni prazniki. Za vse vrste praznovanj in poslovnih dogodkov skrbi Ekipa za prireditve na Pohorju.

3 VIZIJA PARKOVNE INFRASTRUKTURE TO POHORJE - SIMULACIJA POHORJE 2030

Vizija skupne parkovne infrastrukture na Pohorju izhaja iz prepoznane potrebe po celovito organiziranem varstvu narave in trajnostnem razvoju na Pohorju, kar vključuje NPP kot njegovo ožje vplivno območje – vstope v NPP ter poti, ki se iz NPP nadaljujejo v vplivno območje. Regionalna in geografska raznolikost Pohorja predvideva tri ločene, pa vendar močno povezane celote, ki imajo izhodišče v različnih naravoslovnih in družboslovnih dejavnikih in so bile prepoznane s strani deležnikov Pohorja. Sedež aktivnosti je na Bolfenku – Hočko - Mariborskem Pohorju, vse dejavnosti varstva in trajnostnega razvoja pa so enakomerno porazdeljene med vse tri PCP - Bolfenk, Rogla, Kope.

3.1 Vizija skupne parkovne infrastrukture TO Pohorje – simulacija Pohorje 2030

V nadaljevanju so predstavljene: (i) splošne smernice za posege v prostor in poenotena celostna podoba TO Pohorje; (ii) skupna parkovna infrastruktura na Pohorju (trije Parkovni centri na Pohorju (PCP), dve Parkovni pisarni na Pohorju (PPP) ter več vstopnih točk v NPP) in (iii) enote Mreže razpršenega muzeja na prostem na Pohorju (MRMP), Mreže ustvarjalnih / izobraževalnih / tematskih poti na Pohorju (MUITP), Raziskovalno razvojni center Šumik na Pohorju (RRCŠP), Mreža naravnih vrednot na Pohorju (MNVP), Mreža vrtov narave na Pohorju (MVNP), Mreža kulturne dediščine na Pohorju (MKDP), Mreža muzejev in razstavišč na Pohorju (MMRP), Eko kmetija Pohorc (EKP).

3.1.1 Vizija splošnih smernic za posege v prostor in celostno podobo TO Pohorje

Pri posegih v prostor se na Pohorju upošteva splošne smernice, ki so zapisane v tabeli 6.

Tabela 6: Splošne smernice za posege v prostor v naravnem okolju

<ul style="list-style-type: none">• Pri poseganju v prostor v največji možni meri upoštevati krajinske značilnosti okolja in zatečena prostorska razmerja.• V neposredni bližini in v vplivnem območju historičnih objektov, ki ga je treba opredeliti v vsakem primeru posebej, preprečiti uvajanje dejavnosti in rabe prostora, ki bi lahko razvrednotile zatečeno stanje in ki pomensko ne bi bile združljive z njimi.• Morebitne nove enostavne infrastrukturne objekte umeščati v prostor, kjer niso vidno izpostavljeni in tako ne razvrednotijo podobe naselja ali krajine.• Pri umeščanju novih enostavnih objektov upoštevati značilnosti lokalne arhitekture (gabariti, proporci, materiali) in zagotavljati rabe v skladu z njihovo namembnostjo.• V največji možni meri vzdrževati in ohranjati avtohtono vegetacijo in jo vključiti v ureditveno območje.• Preprečiti uvajanje novih, neavtohtonih kultur, ki bi zahtevale specifične ureditve (ukrepe) in s tem spremembo krajinskih vzorcev. Za morebitne nove zasaditve uporabiti avtohtono vegetacijo.• V največji možni meri upoštevati naravne reliefne značilnosti prostora, minimalno posegati v obstoječi relief in izvesti sanacijo poškodovanega reliefa zaradi posegov v prostor.• Uporaba naravnih lokalnih materialov za utrjevanje površin.• Trajnostna raba obnovljivih virov energije (izkoriščanje solarne energije).
--

V tabeli 7 so predstavljeni splošni ureditveni predlogi za posamezne programske sklope

Tabela 7: Splošni ureditveni predlogi za posamezne programske sklope

<ul style="list-style-type: none">• Označitev vstopnega območja.• Poenotena celostna podoba na območju urejanja (poenotenje informacijskih in interpretativnih tabel, urbane opreme, druge infrastructure idr.).• Ureditev prostorov za posedanje in zadrževanje.• Ureditev večnamenskega odprte utrjene površine v bližini objekta (za začasne manjše prireditve, zadrževanje, posedanje idr.).• V največji možni meri ohranjanje odprtih zatravljenih površin ali uporaba kamnitega tlaka v redkem vzorcu polaganega na zemljo, izogibati se asfaltu ali drugim intenzivnim oblikam tlakovanja, ki ni značilno za okolico.• Ureditev igralnih površin.• Navezava ureditvenega območja na obstoječo mrežo sprehajalnih / rekreacijskih poti ali ureditev novih.• Oprema poti s počivališči, razgledišči, informativnimi tablamami, koši za smeti.• Ureditev manjših začasnih parkirišč.• Za razmejevanje / usmerjanje v prostoru uporabiti transparentne lesene ali pletene ograde, max višine 1.2 m.• Morebitni oporni zidovi se izvedejo v kamnu položenim na tradicionalni način, max višine 1 m.

Poenotena celostna podoba za enote MRMP, MIUTP, RRCŠP, MVNP, MKDP, MMRP, EKP na Pohorju se nanaša na enotne / a / o: (i) orientacijske, info in interpretacijske table, (ii) orodja za informiranje in komuniciranje z obiskovalci / gosti (info terminali z zaslonom na dotik / touch screen, sistem mTURIST, sistem QR code, avdio vodniki idr.), (iii) markacije (simbolne tablice, znaki, relief idr.), (iii) oblikovno poenotenje urbane opreme (klopi, mize, koši za smeti, igrala, športne naprave za raztezanje / razgibavanje) – naravni materiali (lokalni les, kamen), (iv) ureditev poti idr. Enotna je tudi ureditev PCP, PPP in manjših vstopnih točk v NPP.

3.1.2 Vizija Parkovnih centrov na Pohorju

Trije Parkovni centri Pohorja (PCP – Bolfenk, Rogla in Kope) delujejo povezano s pomočjo številnih služb in centrov.

Vzpostavljen Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijski center na Pohorju (IKRCP) omogoča informativno, komunikacijsko in rezervacijsko dejavnost za celotno Pohorje in vse aktivnosti, ki se nanašajo na JZ NPP, družbo Doživeti Pohorje d. d. in Zvezo ISP. Podatkovne baze se polnijo iz treh PCP ter dveh PPP, kjer tudi izvajajo vse tri aktivnosti – informiranje, komuniciranje z javnostmi in sprejemajo rezervacije, ki se odčitavajo v skupnem rezervacijskem sistemu. Tako lahko vsak trenutek vemo, koliko obiskovalcev / gostov se nahaja v določeni coni Pohorja oziroma izvaja določene vodene aktivnosti.

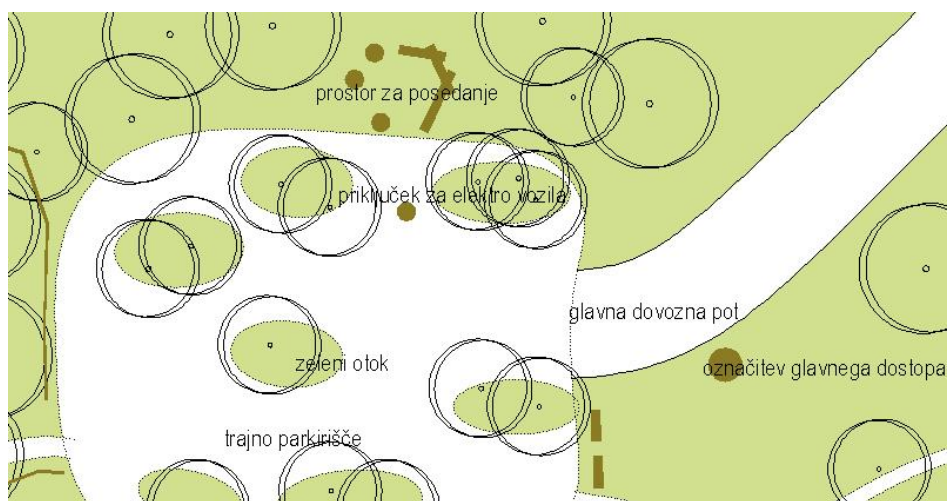
Trije vhodi – PCP so locirani na Bolfenku – Hočko-Mariborskem Pohorju, na Rogli in na Kopah, kjer so že leta 2010 obstajali uveljavljeni turistični centri. PCP so enotno zasnovani, vendar vsak tako arhitekturno kot vsebinsko sporoča zgodbo območja v katerem je lociran. Vsak razpolaga s svojo enoto in lastnimi vsebinami Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijskega centra (IKRCP), Učnega centra (UCP) ter Centra kulturne dediščine in umetniškega ustvarjanja (CKDUUP) in vključuje številna pobobmočja.

Enotna ureditev PCP je prikazana na slikah 12 in 13 ter prikazuje signalizacijo in glavno dovozno pot; trajno eko parkirišče s priključkom za električna vozila; osrednji obnovljen objekt kulturne dediščine in novi montažni objekt, kjer so osrednje službe PCP; večnamensko ploščad, prostor za posedanje / zadrževanje; opremo za informiranje; eko kamp za

- Ureditev trajnega večjega parkirišča za dnevne obiskovalce parka.
- Ureditev ob objektu**
- Namestitev opreme za informiranje (informacijske, orientacijske, interpretacijske table ob / na objektu).
 - Ureditev info točke v objektu.
 - Ureditev večnamenske utrjene površine ob objektu za posedanje in zadrževanje (oprema s klopi in mizami).
 - Ureditev večje večnamenske utrjene površine v bližini objekta za začasne prireditve.
 - Ureditev utrjenih pohodnih površin (v največji možni meri uporaba lokalnih naravnih materialov).
 - Glede na prostorske danosti ureditev razgledišča.
 - Po potrebi razmejevanje programov od okolice z lesenimi ogradam.
 - Ureditev igralnih površin za otroke.
 - Ureditev učno igralnih površin za otroke in mladostnike.
 - Ureditev eko kampa za šotore in avtodome.
 - Ureditev priveza, ograde in staje za konje.
 - Stojalo za kolesa.
 - Ureditev eko otoka za odpadke.
 - Razsvetljava s solarnimi svetili.

V sklopu PCP je tudi urejeno trajno eko parkirišče za avtomobile (Slika 14) s priključkom za polnjenje električnih vozil. Smernice za ureditev trajnega eko parkirišča so predstavljene v tabeli 9.

Slika 14: Trajno eko parkirišče s priključkom za vozila na električni pogon

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Tabela 9: Smernice za ureditev večjega trajnega parkirišča ob PCP

- Splošne smernice za ureditev trajnega parkirišča ob PCP**
- Označiti glavni dostop v parkirišče.
 - Parkirišče urediti v obliki več manjših parkirnih enot, ki so členjene z otoki drevnine.
 - Urediti prostor za posedanje in zadrževanje (razmestitev klopi in miz).
 - Postaviti opremo za informiranje (orientacijske, informativne table idr.).
 - Po potrebi razmejiti parkirišča od okolice / drugih programov z naravnimi materiali – večji kamni / skale, lesena grobo obdelana lesena ograda, leseno paličje.
 - Urediti površine za kolesa, za privez konj.
 - Osvetlitev s solarnimi svetili.
 - Urediti polnilna mesta za električna vozila.

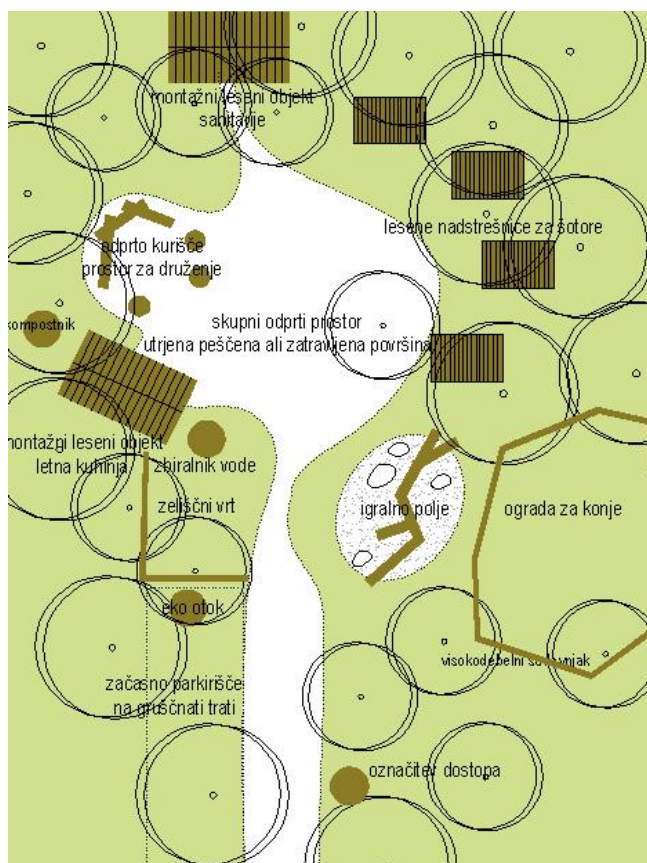
V sklopu TO Pohorje obstajajo tri različice eko kampov. Splošne smernice za njihovo ureditev so predstavljene v tabeli 10.

Tabela 10: Splošne smernice za ureditev eko kampa v naravnem okolju

Splošne smernice za urejanje eko kampa v naravnem okolju	
•	Pri poseganju v prostor v največji možni meri upoštevati krajinske značilnosti okolja in zatečena prostorska razmerja.
•	Kamp umeščati v prostor tako, da ni vidno izpostavljen in s tem ne razvrednoti podobe grajene strukture in krajine.
•	Pri urejanju v največji možni meri upoštevati značilnosti raščenege terena.
•	Za utrjevanje površine v največji možni meri uporabljati naravne material.
•	V največji možni meri ohranjati obstoječo avtohtono drevnino in jo vključiti v zasnovu.
•	Sanirati škodo nastalo zaradi posegov v prostor.
•	Pri umeščanju novih servisnih enostavnih objektov upoštevati značilnosti lokalne arhitekture (oblika, materiali, gabariti) z namenom varovanja in vzpostavljanja kakovostnih ambientov krajine.

V sklopu PCP je tudi eko kamp z ureditvijo za avtodome in šotore (Sliki 15 in 16).

Slika 15: Shematski prikaz ureditve eko kampa v sklopu PCP

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Slika 16: Prerez ureditve eko kampa v sklopu PCP

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Na TO Pohorje so predvidene tri različice eko kampov, in sicer eko kamp v sklopu PCP za avtodome in šotore, eko kamp ob enotah MRMP za šotore s servisno infrastrukturo ter eko kamp v naravi brez servisne infrastrukture. Smernice za eko kampe so predstavljene v tabeli 11.

Tabela 11: Smernice za ureditev treh različic eko kampa v TO Pohorje

Eko kamp ob PCP za šotore in avtodome s servisno infrastrukturo
<ul style="list-style-type: none"> • Označitev dostopa v eko kamp. • Namestitev opreme za informiranje (orientacijske in info table idr.). • Ureditev trajnega parkirišča za motorna vozila, ki je ločeno od površine za kampiranje. • Ohraniti odprto površino za postavitve šotorov in avtodomov. • Razmejitev kampa od okoliških programov z lesenimi elementi. • Postavitve lesenih nadstrešnic za šotore. • Postavitve lesene kolibe / brunarice za sanitarije in letno kuhinjo. • Ureditev lesene kolibe / brunarice za recepcijo / info točko. • Ureditev igralnih površin za otroke (uporaba naravnih materialov kot so pesek, večji kamni, vrbovi popleti, očiščena debela, vrtna plezala, gugalna idr.). • Ureditev prostora za posedanje / zadrževanje (razmestitev klopi in miz), zazelenjena lesena nadstrešnica. • Ureditev zavarovanega odprtega (ali pokritega) kurišča – možnost druženja in izvajanja delavnic. • Ureditev poti za prehajanje (uporaba naravnih materialov, min. poseganje v raščen teren idr.). • Razsvetljava s solarnimi svetili. • Ureditev zbiralnika za deževnico. • Ureditev biološke čistilne naprave za fekalne odpadke. • Ureditev kompostnika. • Izraba solarnih celic za ogrevanje vode v sanitarijah. • Ločevanje odpadkov. • Ureditev priveza za konje (glede na prostorske danosti tudi ograda in staja za konje). • Glede na prostorske danosti urediti zelenjavni vrt, visokodebelni sadovnjak s starimi sadnimi sortami, zeliščne grede.
Eko kamp ob enotah MRMP s servisno infrastrukturo
<ul style="list-style-type: none"> • Označitev dostopa. • Namestitev opreme za informiranje (orientacijske in info table idr.). • Ureditev začasnega eko parkirišča za motorna vozila, ki je ločeno od površine za kampiranje. • Ohraniti odprto površino za postavitve šotorov. • Razmejitev kampa od okoliških programov z lesenimi elementi. • Postavitve lesenih nadstrešnic za šotore (možnost najema opreme za kampiranje). • Postavitve lesene kolibe / brunarice za sanitarije in letno kuhinjo. • Ureditev lesene kolibe / brunarice za recepcijo / info točko. • Ureditev igralnih površin za otroke (uporaba naravnih materialov kot so pesek, večji kamni, vrbovi popleti, očiščena debela, vrtna plezala, gugalna idr.). • Ureditev prostora za posedanje / zadrževanje (razmestitev klopi in miz), zazelenjena lesena nadstrešnica. • Ureditev zavarovanega odprtega (ali pokritega) kurišča – možnost druženja in izvajanja delavnic ureditev poti za prehajanje (uporaba naravnih materialov, min. poseganje v raščen teren idr.). • Razsvetljava s solarnimi svetili. • Ureditev zbiralnika za deževnico. • Ureditev biološke čistilne naprave za fekalne odpadke. • Ureditev kompostnika. • Izraba solarnih celic za ogrevanje vode v sanitarijah. • Ločevanje odpadkov. • Ureditev priveza za konje (glede na prostorske danosti tudi ograda in staja za konje). • Glede na prostorske danosti urediti zelenjavni vrt, visokodebelni sadovnjak s starimi sadnimi sortami, zeliščne grede.
Eko kamp v naravi brez servisne infrastrukture
<ul style="list-style-type: none"> • Označitev lokacije z info tablo. • Ureditev začasnega eko parkirišča za motorna vozila. • Izrabiti naravno ravnico za postavitve šotorov. • Ureditev skupnega odprtega kurišča (lahko z leseno nadstrešnico). • Eko otok za ločevanje odpadkov. • Ureditev priveza za konje.

Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijski center (IKRCP) v sklopu PCP

V IKRCP se srečujejo in komunicirajo različni deležniki TO Pohorje.

Obiskovalcem / gostom se posredujejo informacije o NPP in njegovem vplivnem območju, predstavljajo doživetja, ki jih lahko doživijo z vodenimi ali samovodenimi izleti v MUIPT, ter

doživljajski programi v navezi z MRMP, MNVP, MVNP, MMRP, MKDP, EKP ter na delavnicah in taborih na Pohorju - RRCŠP.

Izpostavljene so informacijske in interpretacijske table in orodja za informiranje in komuniciranje, stalne in gostujoče razstave, ki predstavljajo subobmočja Pohorja iz različnih zornih kotov.

V IKRCP v sklopu PCP je: (i) sedež regionalne Mreže ponudnikov Pohorja (MPP), pisarna MPP, prostor za izvajanje srečanj in delavnic za člane MPP idr.; (ii) regionalni sedež Službe za marketing Pohorja (SMP) z enoto Centra doživljanja Pohorja (CDP) ter Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijskega centra (IKRCP); (iii) središče za srečanja predstavnikov različnih služb JZ NPP, družbe Doživeti Pohorje d. d., Zveze ISP in drugi deležnikov direktno zaposlenih v območju NPP in njegovem vplivnem območju, ki imajo prostor za srečanja, sestanke in načrtovanje, izvajanje, spremljanje in evalviranje skupnih aktivnosti.

Učni center (UCP) v sklopu PCP

V UCP se izvaja okoljska vzgoja in izobraževanje v obliki delavnic, seminarjev, srečanj in različna doživetja za različne ciljne skupine obiskovalcev / gostov in pomreženih deležnikov Pohorja. UCP močno sodeluje s Centrom obujanja lokalnega izročila na Pohorju (COLIP), Centrom doživljanja Pohorja (CDP) ter Zvezo ISP. Letno se izda skupen koledar seminarjev, delavnic in srečanj po regionalnih PCP ter po posameznih tematikah.

Centri kulturne dediščine in umetniškega ustvarjanja (CKDUUP) v sklopu PCP

V CKDUUP so razstavniki prostori, dvorane, sejne sobe za ustvarjalne delavnice itd.). Na razpolago je tudi osrednji predstavitveni prostor NPP s stalnimi in občasnimi razstavami ter prostori za predstavitvene, ustvarjalne in izobraževalne (kulturne) delavnice za različne ciljne skupine turistov, obiskovalcev RMP ali SUITP, pa tudi sedež kustosov in interpretatorjev doživljajskih enot NPP. CKDUUP deluje tesno v navezi z UCP.

PCP na Bolfenku (Hočko-Mariborskem Pohorju) ponuja v CKDUUP interaktivne stalne razstave o: (i) naravi in biotski raznovrstnosti Pohorja, (ii) pohorskih kamninah, (iii) razvoju smučanja na Pohorju ter (iv) razvoju planinskih koč in domov na Pohorju, ki so zanimive za vse generacije; skozi leto se zvrstijo tudi številne potujoče inčasne razstave.

PCP na Rogli (občina Zreče) v CKDUUP predstavlja: (i) zgodovinski razvoj na Brinjevi gori, (ii) razvoj kmetijstva in turističnih kmetij na Pohorju ter (iii) razvoj živalstva in rastlinstva visokega barja na primeru Lovrenških jezer; skozi leto se zvrstijo tudi številne potujoče inčasne razstave.

Na Kopah (občina Slovenj Gradec) je v CKDUUP predstavljena: (i) zgodovina razvoja zahodnega dela Pohorja z Ribniškim jezerom, (ii) razvoj in stanje pohorskih planj (živalstvo in rastlinstvo) in pašništva na Pohorju ter (iii) razvoj zeliščarstva v Mislinjski dolini; skozi leto se zvrstijo tudi številne potujoče inčasne razstave.

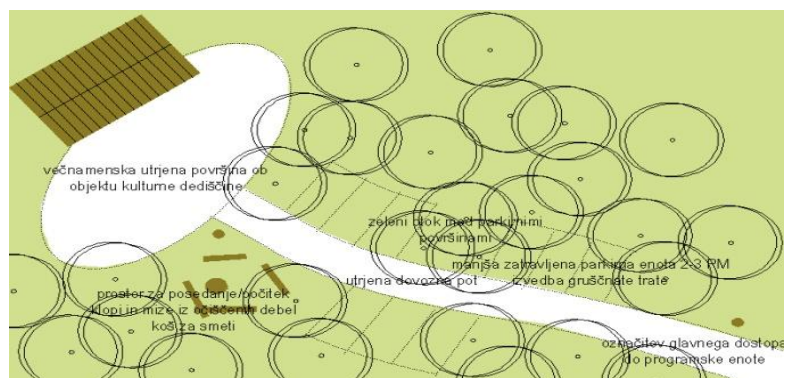
3.1.3 Vizija Parkovnih pisarn na Pohorju

Parkovni pisarni na Pohorju (PPP) omogočata vstop v NPP iz Ribnice na Pohorju in Treh Kraljev (Občina Slovenska Bistrica). Opremljeni sta z eko parkiriščem s polnilcem za električna vozila, počivališčem s klopmi, eko otokom s koši za ločeno zbiranje odpadkov, otroškimi igriščem iz sistema igrarij na Pohorju idr.

Vsaka PPP razpolaga s sedežem parka, kjer je lociran IKRCP in informatorji podajajo informacije obiskovalcem / gostom, z njimi komunicirajo in sprejemajo rezervacije za doživljajske programe. V obeh PPP je manjši razstveni prostor, ki predstavlja značilnosti lokalnega območja. Razstavljene vsebine informatorji predstavijo obiskovalcem / gostom ali pa se skozi razstavo sprehodijo z avdio vodnikom.

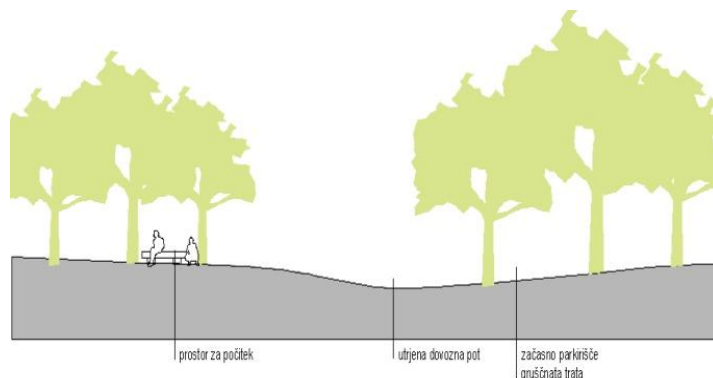
Eko parkirišče ob PPP je predstavljeno na slikah 17 in 18, splošne smernice pa v tabeli 12.

Slika 17: Eko parkirišče ob PPP in manjši vstopni točki v NPP

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Slika 18: Prerez eko parkirišča ob PPP in manjši vstopni točki v NPP

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Tabela 12: Smernice za ureditev parkirišča v naravnem okolju

Splošne smernice za ureditev parkirišča v naravnem okolju	
•	Pri poseganju v prostor v največji možni meri upoštevati krajinske značilnosti okolja in zatečena prostorska razmerja.
•	Parkirišče umeščati v prostor tako, da ni vidno izpostavljen in s tem ne razvrednoti podobe grajene strukture in krajine.
•	Pri urejanju v največji možni meri upoštevati značilnosti raščenege terena.
•	Za utrjevanje površine v največji možni meri uporabljati naravne material.
•	V največji možni meri ohranjati obstoječo avtohtono drevnino in jo vključiti v zasnovo parkirišča.
•	Sanirati škodo nastalo zaradi posegov v prostor.

3.1.4 Vizija ureditve manjših vstopnih točk v NPP z info terminali

Manjše vstopne točke z info terminali so locirane ob posameznih znamenitostih na / v: Framskem Pohorju (v Planici nad Framom pri cerkvi Sv. Križa), Šmartnem na Pohorju (pri cerkvi sv. Martina in pri Pečovnikovi domačiji), vasi Kočno v Polskavi (pri muzeju na prostem), Bistriškem vintgarju (ob vstopu v vintgar), Oplotnici (na vstopni točki poti skozi Oplotniški vintgar), Skomarju (ob Skomarski koči), Rakovcu (pri stari šoli), Mislinji (pri izpostavi OE ZGS), Lovrencu na Pohorju (pri Ladejekovi domačiji), Rušah (pri Mucovi Pečini), Limbušu (pri Meranovem) idr.

Obiskovalci / gosti lahko ob vsakem času in vremenu parkirajo svoje avtomobile na manjšem eko parkirišču in vstopijo v NPP iz manjših vstopnih točk. Informacije o gibanju v NPP, sprejemljivem vedenju in aktivnostih v NPP ter o morebitnih prireditvah lahko pridobijo na info terminalu z zaslonom na dotik (touch screen) ali pokličejo izbrano številko v sistem mTURIST ali sistem QR code³³. S pomočjo teh treh tehničnih orodij in eko števca (eco counter), je registrirano tudi njihovo gibanje v NPP.

3.2 Vizija načrtovanja razvoja infrastrukture 'zelenih' enot Mreže razpršenega muzeja na prostem – simulacija Pohorje 2030

Vizija načrtovanja razvoja infrastrukture 'zelenih' enot Mreže razpršenega muzeja na prostem na Pohorju (MRMP) izhaja iz prepoznane potrebe deležnikov Pohorja po vključevanju enot obnovljene gospodarske dediščine v doživljajske vsebine Pohorja.

3.2.1 Vizija razvoja enot MRMP

MRMP je mreža posameznih enot gospodarskih objektov v šestnajstih občinah Pohorja, ki prikazujejo aktivnosti s katerimi so se skozi stoletja preživljali Pohorci, skratka življenje in delo na Pohorju v 18., 19. in 20. stoletju, ki je predstavljeno v tabeli 13.

³³ Sistem QR code nadomesti klasične info table (preko mobilne telefonije sprejemanje informacij o znamenitostih, filmčki, slike, zapisi idr.).

Tabela 13: Življenje in delo na Pohorju od 18. do 20. stoletja

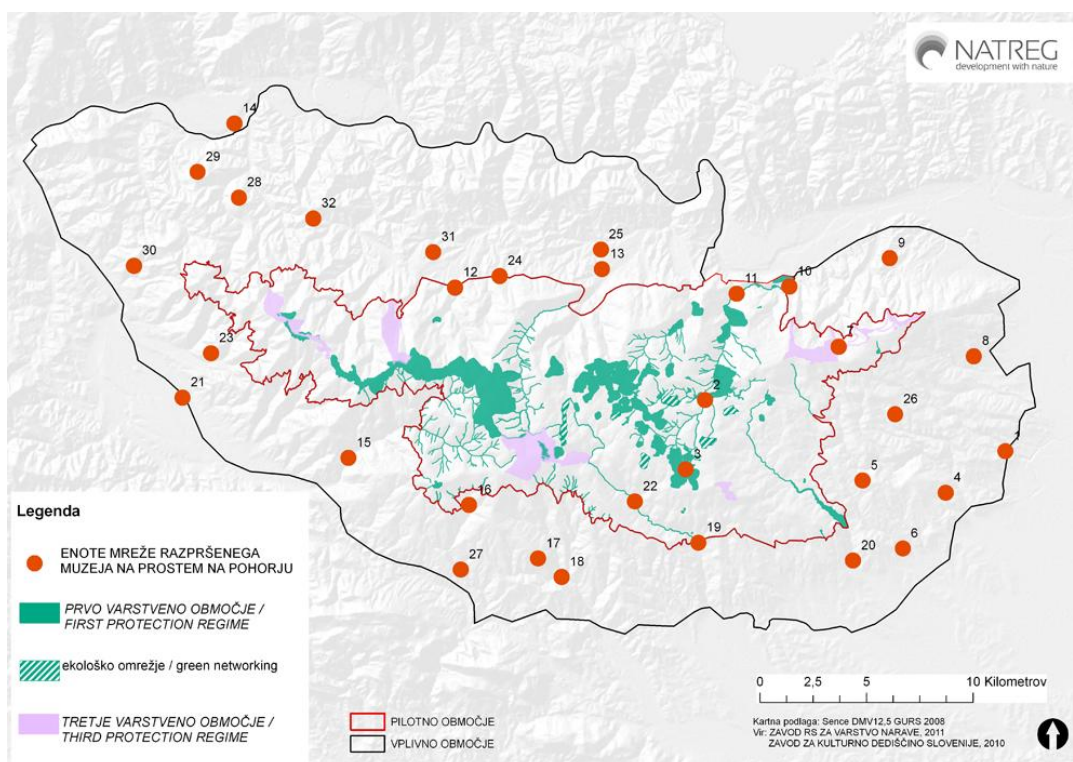
Gospodarske aktivnosti na Pohorju izhajajo iz bogate goznatosti Pohorja; uporabe sonaravne energije pohorskih vod, ki so poganjale mline, žage, oljarne, omogočale spravilo lesa iz Pohorja in glavno pijačo Pohorcev ter rudnin, ki so topljene v fužinah omogočale oblikovanje orodij za gozdarska in drvarska opravila, med drugim tudi kamnoseštvo, coklarstvo in steklarstvo.

Tehnologijo in način dela so velikokrat prinesli s seboj tuji mojstri npr. steklarji in splavarji iz Italije, Češke in drugih dežel, na katere poreklo še danes spominjajo pohorski priimki.

Na Pohorju lahko spoznavamo in se učimo o: gozdarskih in drvarskih opravilih, kuhanju oglja ter spuščanju lesa iz pohorskih gozdov v dolino, žaganju lesa in povezovanju hlodov v splave in zbijanju desk v šajke ter življenju klenih splavarjev, ki so pohorski les vozili vse do Osijeka in Črnega morja; splavarji so iz Koroške pripeljali kremenčev pesek in tako omogočili glažarjem na glažutih oblikovati znano gozdno pohorsko steklo. Na pohorskih kmetijah so se pretežno ukvarjali z gozdom, podirali drevesa in jih spravljali s konji do vodnih drč za spust v dolino, jih žagali na svojih žagah in prodajali splavarjem. Malo obdelovalne zemlje je omogočilo težavno delo hlapcem, ki so bili odlični kosci, za oranje na višinskih njivah so uporabljali vprege volov, ki so zmogli težavno oranje, brananje in pomoč pri sajenju in setvi pridelkov. Površine so bile primerne predvsem za pašo goveje živine in drobnice, kar je bilo delo pastirjev in pastirc (majeric). Na Mariborskem koncu in na južnih obronkih Pohorja je bogata vinogradniška tradicija, kjer v vinogradih uspeva grozdje predvsem belih sort, ki ga še vedno prešamo v velikih lesenih prešah in kletarimo v hrastovih sodih v velbanih kletih. Odličen beli marmor, čizlakit in pohorski tonalit so omogočali kamnoseško dejavnost, ki seže vse do starih Rimljanov. Ob potokih pa so stali mlinci za moko in oljarne za bučno olje.

Posamezne enote povezane v MRMP so predstavljene na sliki 19 in opisane v tabeli 14.

Slika 19: Enote Mreže razpršenega muzeja na prostem na Pohorju (MRMP)

Vir: <http://www.natreg.eu/pohorje/> (28. 6. 2011)

Tabela 14: Enote Mreže razpršenega muzeja na prostem na Pohorju

<p>1 - na Framskem Pohorju (Rače-Fram) je predstavljena oljarna (stari mlin za bučna semena) in zgodovina oljarstva ob Framskem potoku, kjer še vedno stiskajo bučno olje in ga je moč kupiti;</p> <p>2 - na Bajgotu (Ruše) je rekonstruirana vodna riža, ki je povezana z rižo iz Črnega jezera;</p> <p>3 - ob Črnem jezeru (Slovenska Bistrica) je rekonstruirana in predstavljena vodna riža za spravilo lesa s pomočjo vode iz Črnega jezera in zgodovina njegovega izkoriščanja v gospodarske namene;</p> <p>4 - v vasi Kočno (Polskava, Slovenska Bistrica) je muzej na prostem s predstavljenimi orodji za življenje na vasi in delo na kmetiji;</p> <p>5 - na Šmartnem na Pohorju (Slovenska Bistrica) je v Pečovnikovi domačiji predstavljeno življenje na južnem delu Pohorja;</p> <p>6 - v Ritoznoj (Slovenska Bistrica), v vinorodnem območju, spominjajo na tradicionalno vinogradništvo in kletarjenje stara preša, vinska klet in viničarija;</p> <p>7 - na Glažuti je predstavljena pohorska glažuta in kopa za kuhanje oglja;</p> <p>8 - na Hočkem Pohorju, Sv. Lenart nad Pivolo (Hoče-Slivnica) je predstavljena Eko kmetija Pohorc, ki izhaja iz stare kmečke hiše, hlevov, kašč in čebeljnaka, ki so predstavljali kmetijsko posest skupaj s sadovnjaki, vinogradom, njivami in vrtovi s starimi posevki;</p> <p>9 - na Meranovem (Limbuš, Maribor) je obnovljena posest Nadvojvode Janeza, ki prikazuje začetke vinogradništva in kletarstva na naših tleh;</p> <p>10 - v Rušah je predstavljena Vivatova glažuta in zgodovina glažutarstva na Pohorju;</p> <p>11 - ob potoku Lobnica (Ruše) je predstavljena drča, žaga in mlin ter zgodovinski pregled spraviljanja lesa iz pohorskih gozdov;</p> <p>12 - v Josipdolu (Ribnica na Pohorju) je predstavljen kamnolom in glažuta ter zgodovinski pregled lomljenja kamna in izdelovanja izdelkov iz pohorskih kamnin in glažutarstva;</p> <p>13 - v Lovrencu na Pohorju je predstavljena stara pajštva (sušilnica sadja);</p> <p>14 - v Vuzenici so obudili splavarsko dejavnost in predstavljajo zgodovino splavarjenja po Dravi;</p> <p>15 - v Mislinji so obudili fužinarstvo in gozdno ozkotirno železnico v Mislinjskiem grabnu, kjer je predstavljena gozdarska kovačija;</p> <p>16 - v Rakovcu (Vitanje) so obnovljeni objekti stare glažute, žage in mlina, pa tudi stara šola in naselje, kjer so živeli pohorski delavci in predstavljena je zgodovina razvoja glažutarstva in gozdarstva v Rakovcu;</p> <p>17 - v Skomarju (Zreče) ob Skomarski koči je obujena bogata dediščina coklarske obrti in pletenja košev ter zgodovinski pregled razvoja vasi Skomarje;</p> <p>18 - v Boharini (Zreče) še delujejo Ošlakova kovačija, žaga in mlin in razstavljajo stara orodja, ki so služila tem dejavnostim;</p> <p>19 - na Cezlaku (Slovenska Bistrica) je urejen muzej kamnoseštva s prikazom življenja delavcem v kamnolomu in edinstvena kamnina čizlakit;</p> <p>20 - v Bistriškem Vintgarju (Slovenska Bistrica) je postavitev, ki prikazuje nahajališča in značilnosti belega marmorja na Pohorju;</p> <p>21 - v Mislinjski dolini je v Tomaški vasi predstavljen dvojni toplar (križni kozolec) in zgodovinski pregled razvoja kozolcev na in pod Pohorjem;</p> <p>22 - v Planini na Pohorju (Zreče) je obnovljena Pribilova žaga in predstavljen zgodovinski pregled predelave pohorskega lesa,</p> <p>23 - v Legnu (Slov. Gradec) sta obnovljena in za ogled urejena Krenkarjev kozolec in kovačija;</p> <p>24 - v Lehnu na Pohorju (Podvelka) je za ogled urejena Ožbaltova kašča;</p> <p>25 - v Lovrencu na Pohorju je za ogled urejena pristna kmečka domačija Ladejenkovo (zaselek Puša) (lesenjača iz 15. stol.) ter razstava stavbne dediščine v Lovrencu na Pohorju;</p> <p>26 - v Planici nad Framom (Rače-Fram) je za urejena Domačija Vešner in prikazano življenje na pohorski domačiji;</p> <p>27 - v Paki pri Vitanju (Vitanje) je za ogled urejen Poharnikov mlin ter zgodovina mlinarstva;</p> <p>28 - v Sv. Primožu na Pohorju (Slovenj Gradec) sta za ogled urejeni Domačija Škrubej in čebelnjak ter prikaz zgodovine čebelarstva na Pohorju;</p> <p>29 - v Šentjanžu nad Dravčami (Vuzenica) sta za ogled urejeni Domačija Šentjanž in Pobernikova bajta;</p> <p>30 - v Pamečah (Slovenj Gradec) je za ogled urejena Mikejeva kaška iz 19. stol.;</p> <p>31 - v Ribnici na Pohorju so na Domačiji (Ribnica na Pohorju 76) za ogled urejene kmečka hiša in klet;</p> <p>32 - na Sv. Antonu na Pohorju (Radlje ob Dravi) je za ogled urejena domačija Kodrež;</p> <p>Idr.</p>
--

Vsaka enota je oblikovana z upoštevanjem splošnih smernic urejanja prostora in objektov v naravnem prostoru (Tabela 15). Urejena je signalizacija in poti, eko otoki za odpadke in razgledišča, informacijska in interpretativna orodja ter propagandni materiali, programi interpretacije in oskrbnik enot idr.

Tabela 15: Splošne usmeritve za obnovo ali ureditev obstoječih objektov – enot MRMP

<p style="text-align: center;">Splošne smernice za obnovo ali ureditev obstoječih enostavnih objektov</p> <ul style="list-style-type: none"> • V neposredni bližini in v vplivnem območju historičnega objekta, ki ga je treba opredeliti v vsakem primeru posebej, preprečiti uvajanje dejavnosti in rabe prostora, ki bi lahko razvrednotile zatečeno stanje in ki pomensko ne bi bile združljive z njimi. • Zagotoviti obnovo obstoječih objektov, jih vključiti v rabo in prezentirati kot del turistične ponudbe. • Morebitne nove enostavne infrastrukturne objekte umeščati v prostor, kjer niso vidno izpostavljeni in tako ne razvrednotijo podobe naselja ali krajine. • Pri oblikovanju novih enostavnih objektov upoštevati značilnosti lokalne arhitekture (oblika, materiali, gabariti) z namenom varovanja in vzpostavljanja kakovostnih ambientov pokrajine in ohranjanje avtohtonih oblik poselitve. • V največji možni meri uporaba naravnih lokalnih materialov. • Trajnostna raba obnovljivih virov energije (izkoriščanje solarne energije). <p style="text-align: center;">Splošne smernice za ureditev programskih enot v naravnem okolju</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pri poseganju v prostor v največji možni meri upoštevati krajinske značilnosti okolja in zatečena prostorska razmerja. • Urejanje izravnanih utrjenih površin se v največji možni meri prilagaja naravnemu reliefu. • Izrabitati že obstoječe utrjene površine. • Za utrjevanje v največji možni meri uporabljati naravne materiale (peščeno nasutje, utrjena zemljina, borovo lubje, zaroba površin s kamni ali lesenimi čoki) in minimalno poseganje v raščen teren. • Uporaba materiala se prilagodi prostorskemu značaju. <p style="text-align: center;">Ureditev in označitev glavnega dostopa s parkiriščem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Označitev dostopa k objektu. • Ureditev začasnega eko parkirišča. <p style="text-align: center;">Ureditev ob objektu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Namestitev opreme za informiranje (informacijske table, interpretacijske tabel in / ali e-terminala). • Ureditev info točke v ali ob objektu. • Ureditev večje večnamenske utrjene površine s počivališčem (razmestitev lesenih klopi, miz, košev za smeti) – možnost občasnih prireditev in izvajanje delavnic na prostem. • V skladu s programskimi potrebami odprto ali pokrito kurišče – možnost druženja, izvajanje delavnic na prostem. • V skladu s prostorskimi značilnostmi ureditev razgledišč. • V skladu s programskimi potrebami privez za konje (po potrebi tudi ograda in staja). • Ureditev igralnih površin za otroke (izdelava igral iz naravnih lokalnih materialov kot sta les in kamen). • Ureditev tematskih učno-igralnih poligonov za otroke in mladostnike (izvajanje igrarij). • Eko otok za ločevanje odpadkov. • V skladu s programskimi potrebami ureditev kompostnika. • Osvetlitev ob objektu z montažnimi solarnimi svetili. • V skladu s programskimi potrebami ureditev sadovnjaka, zeliščnega in zelenjavnega vrta.
--

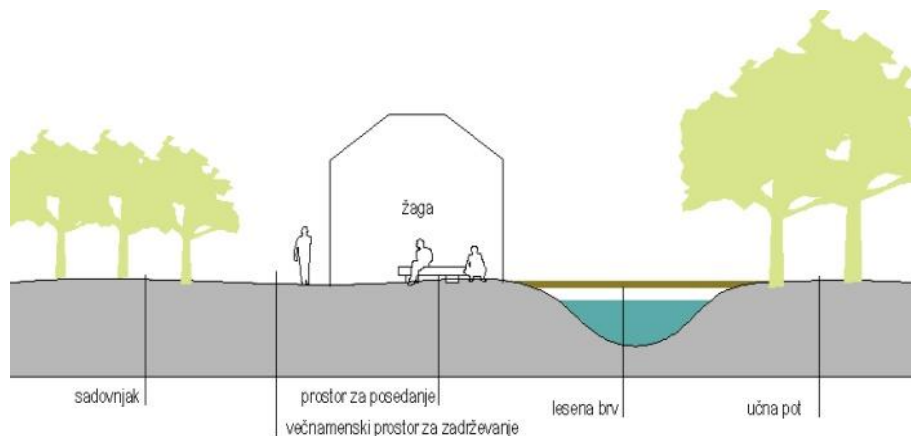
Sliki 20 in 21 prikazujeta ureditev enote MRMP – Mlin in žaga ob potoku, kar je opisano v tabeli 16.

Slika 20: Primer ureditve enote MRMP – Mlin in žaga ob potoku

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Slika 21: Prerez ureditve enote MRMP – Mlin in žaga ob potoku

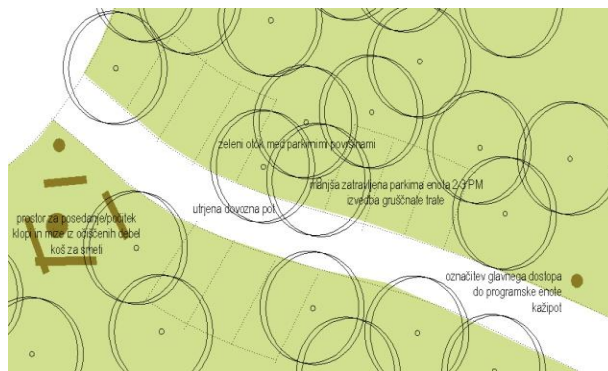
Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Tabela 16: Splošne smernice za ureditev enote MRMP

<p style="text-align: center;">Splošne smernice za urejanja prostora</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pri poseganju v prostor v največji možni meri upoštevati krajinske značilnosti okolja in zatečena prostorska razmerja. • Urejanje odprtega prostora se v največji možni meri prilagaja naravnemu reliefu. • Za utrjevanje površine v največji možni meri uporabljati naravne materiale. • V največji možni meri ohranjati in vzdrževati obstoječo avtohtono drevnino ter jo vključiti v ureditev. • Sanirati škodo nastalo zaradi posegov v prostor. <p style="text-align: center;">Splošne smernice za ureditev stavbnega fonda</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zagotoviti obnovo obstoječih objektov, jih vključiti v rabo in prezentirati kot del turistične ponudbe. • Morebitne nove enostavne infrastrukturne objekte umeščati v prostor, kjer niso vidno izpostavljeni in tako ne razvrednotijo podobe naselja ali krajine. • Pri oblikovanju novih enostavnih objektov upoštevati značilnosti lokalne arhitekture (oblika, materiali, gabariti) z namenom varovanja in vzpostavljanja kakovostnih ambientov pokrajine in ohranjanje avtohtonih oblik poselitve. • V največji možni meri uporaba naravnih lokalnih materialov. • Trajnostna raba obnovljivih virov energije (izkoriščanje solarne energije). <p style="text-align: center;">Ureditev in označitev glavnega dostopa z začasnim eko parkiriščem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Označitev dostopa do programske enote. • Označitev poti do enote s tematskimi simboli, markacijami. • Namestitev informacijske in orientacijske table. • Ureditev manjšega začasnega parkirišča za dnevne obiskovalce. <p style="text-align: center;">Ureditev ob objektu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obnova obstoječe stavbnega fonda v skladu s tradicionalno arhitekturo. • Postavitev opreme za informiranje (informacijske, orientacijske, interpretacijske table ob / na objektu). • Ureditev info točke v / ob objektu. • Ureditev manjše večnamenske utrjene površine ob objektu za posedanje in zadrževanje (oprema s klopmi in mizami-možnost izvajanja delavnic na prostem). • Po potrebi ureditev manjše večnamenske utrjene površine v bližini objekta začasne prireditve. • Izhodišče za sprehajalne / učne poti. • V skladu s programom ureditev odprtega (ali pokritega) kurišča – možnost zadrževanje, izvajanja delavnic na prostem. • Glede na prostorske danosti ureditev razgledišča. • Po potrebi razmejevanje programov od okolice z lesenimi elementi. • Ureditev igralnih površin za otroke (uporaba naravnih materialov). • Ureditev učno igralnih površin za otroke in mladostnike – izvajanje igrarij. • Ureditev eko otoka za ločevanje odpadkov. • Ureditev priveza za konje (glede na prostorske danosti tudi ograda in staja za konje). • Razsvetljava s solarnimi svetili.

Ureditev manjšega začasnega parkirišča za obiskovalcev je predstavljeno na sliki 22 in v tabeli 17.

Slika 22: Eko parking v naravnem okolju

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011).

Tabela 17: Splošne smernice za ureditev manjšega začasnega parkirišča ob enotah MRMP

Splošne smernice za ureditev manjšega začasnega parkirišča ob enotah MRMP, eko kampih
<ul style="list-style-type: none"> • Uporaba naravnih materialov za utrjevanje – prodnato nasutje, gručnata trava (mešanica gruča in zemljine, zatravitev). • Po potrebi razmejitev parkirišča od okolice / drugih programov z naravnimi materiali – večji kamni / skale, lesena grobo. obdelana lesena ograda, leseno paličje. • Razmestitev košev za smeti. • Ureditev počivališča / prostor za posedanje (lesena klopi). • V primeru prostorskih danosti ureditev razgledišča. • Ureditev površin za kolesa. • Osvetlitev s solarnimi svetili.

3.2.2 Vizija razvoja komunikacijskih poti med enotami MRMP

Enote MRMP so povezane s komunikacijskimi potmi (Slike 23), ki pripeljejo obiskovalce od ene enote do druge s pomočjo usmerjevalne in informacijske signalizacije in neposrednega komuniciranja z obiskovalci s pomočjo avdio vodnikov, sistema mTURIST, sistema QR code, informacijskih in interpretativnih tabel, terminalov z zasloni na dotik (touch screen terminal) in GPS naprav ter usposobljenih informatorjev, kustosov in vodnikov – interpretatorjev narave. Nabor programov tematskih vodenj in pripomočkov za samovodeno pohajkovanje omogočajo spoznavanje življenja na Pohorju nekoč.

Slike 23: Primeri naravno oblikovanih poti in drugih utrjenih površin v NPP

Vir: Slike snete s svetovnega spleta za prikaz simulacije Pohorje 2030.

3.2.3 Vizija kadrovske zasedbe za 'zelene' programe MRMP

Za načrtovanje, vzpostavljanje in vzdrževanje enot MRMP skrbi skupina strokovnjakov (zgodovinarji, umetnostni zgodovinarji, kustosi, sociologi idr.) in skrbnikov enot MRMP, ki skrbijo za objekte in razstavne postavitve ter interpretativna orodja za predstavitve zgodb različnim ciljnim skupinam obiskovalcev / gostov ter povezanje enot s komunikacijskimi potmi.

S timskim delom različnih strokovnjakov nastajajo interaktivne doživljajske zgodbe za vse starostne skupine obiskovalcev.

Mnogi projekti se načrtujejo in izvajajo skupaj za več parkov preko Mreže parkov Slovenije (MPS).

3.3 Vizija načrtovanja razvoja infrastrukture Mreže ustvarjalnih / izobraževalnih / tematskih poti na Pohorju – simulacija Pohorje 2030

Vizija načrtovanja razvoja infrastrukture MUITP je oblikovana skladno z idejo po celoviti ureditvi NPP in njegovega vplivnega območja. Številne znamenitosti Pohorja so povezane v tematske sklope in med njimi potekajo komunikacijske vezi – urejene in signalizirane poti z različno težo dodatne parkovne infrastrukture. V Mrežo poti na Pohorju (MPnP) spadajo ob MUITP tudi rekreacijske (MRPnP) (pohodniške in kolesarske, poti za ježo) ter druge poti, ki niso predmet obravnave v tem poglavju. Kolesarski in pohodniški vodniki so locirani na treh PCP, na vseh drugih vstopnih točkah je možno pridobiti pohodniške, kolesarske in karte za ježo ter druga orodja za samoorientacijo na Pohorju.

Mreža ustvarjalnih / izobraževalnih / tematskih poti na Pohorju (MUITP) je sestavljena iz številnih vrst poti, ki jih delimo na: (i) sprehajalne poti s posebnimi krajinskimi razgledi; (ii) poti za doživljanje narave (pot med krošnjami, pot po visokih barjih na Pohorju, pot po slapovih, pot odkrivanja pohorskih planj, pot po enotah Mreže botaničnih vrtov Pohorja, pot drevesnih presežnikov idr.); (iii) poti za doživljanje kulturne dediščine (pot po sakralni dediščini, pot po pomnikih NOB, pot po domačijah znanih osebnosti s Pohorja idr.); (iv) sproščujoče, zdravilne, zeliščne poti; (v) pot igrarij za najmlajše (pravljice in legende s Pohorja); (vi) kulinarične poti idr.

V tabeli 18 so opisane osnovne smernice za ureditev enot MUITP.

Tabela 18: Splošne smernice za ureditev poti – enot MUITP

<p style="text-align: center;">Splošne smernice za urejanje tematskih poti v naravnem okolju</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pri poseganju v prostor v največji možni meri upoštevati krajinske značilnosti okolja in zatečena prostorska razmerja. • Urejanje trase poti se v največji možni meri prilagaja naravnemu reliefu, da se zagotovi minimalno poseganje v teren. • V največji možni meri izrabi že obstoječe uhojene trase poti. • Za utrjevanje v največji možni meri uporabljati naravne materiale (peščeno nasutje, utrjena zemljina, borovo lubje, zaroba poti s kamni ali lesenimi čoki). • Uporaba materiala se prilagodi prostorskemu značaju (na območju poselitve možnost tlakovanja, v naravnem okolju uporaba peska, utrjena zemljina, nasutje borovega lubja idr.). • V največji možni meri vzdrževati in ohranjati avtohtono vegetacijo in jo vključiti v ureditveno območje. • Sanirati škodo, ki je nastala zaradi posegov v prostor. <p style="text-align: center;">Ureditev in označitev glavnega dostopa/izhodišča s parkiriščem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Označitev dostopa k objektu. • Namestitev opreme za informiranje (info tabla, orientacijska table idr.). • Ureditev začasnega eko parkirišča. <p style="text-align: center;">Tipologija ureditve poti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poenotena celotna podoba opreme za informiranje in druge urbane opreme; uporaba naravnih lokalnih materialov. • Ureditev markacij / tematskih simbolov / kažipotov (pr.: relief s simbolom vgrajen v pot idr.). • Ureditev točkovnih razgledišč z manjšimi učno igralnimi elementi. • Ureditev točkovnih počivališč s klopami in mizami (poenotena urbana oprema iz naravnih materialov kot so kamen in les). • Ureditev točkovnih igralnih površin za otroke (izdelava igral iz naravnih lokalnih materialov kot sta les in kamen). • Ureditev točkovnih tematskih učno-igralnih poligonov za otroke in mladostnike (izvajanje tematskih igrarij).

Po obstoječih parkovnih poteh je moč obiskati posamezne doživljajske enote na Pohorju (MRMP, MKDP, MMRP, MVNP, MNVP, EKP, idr.) povezane v celovite programske sklope, in sicer:

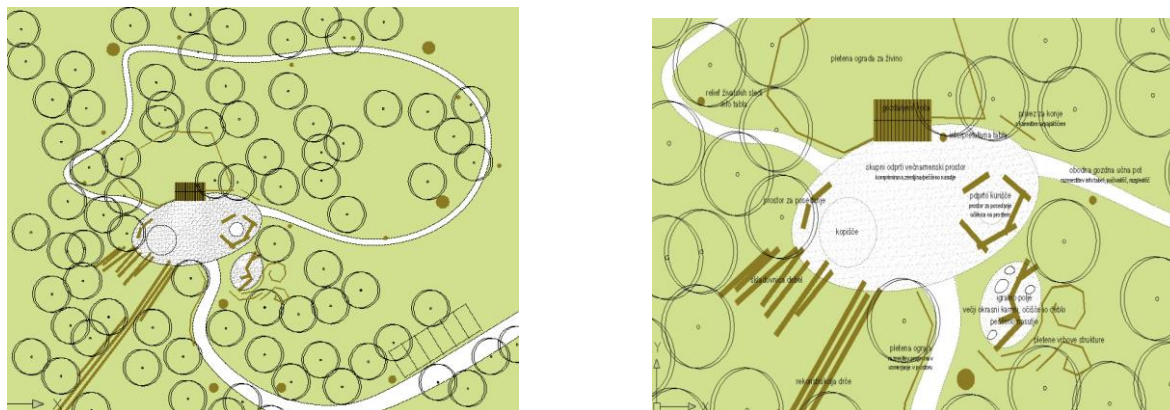
- poti za doživljanje gospodarske dediščine in življenja na Pohorju (MRPM³⁴ - gozdarska (holcarska) učna pot, pot mlinov in žag, vodna pot, glažutarska pot, pot kamnolomov in rudnikov, furmanska pot, splavarska pot idr.),
- poti po enotah Mreže kulturne dediščine na Pohorju (MKDP) – povezuje enote sakralne dediščine, pomnike NOB, domačije znanih osebnosti idr.,
- pot po enotah Mreže muzejev in razstavišč Pohorja (MMRP) – povezuje enaindvajset muzejev in razstavišč na Pohorju,
- poti po enotah Mreže vrednot narave na Pohorju (MVNP) – povezana so pohorska barja, pohorske planje, drevesni presežniki idr.
- pot po enotah Mreže vrtov narave na Pohorju Pohorja (MNVP) – povezani so botanični, zeliščni, kmečki in okrasni vrtovi ter živalski vrtovi pohorskih divjih in domačih živali,
- pot po enotah Eko kmetije Pohorja (EKP) – muzej na prostem,
- pot po pohorskih kmetijah, pot po planinskih kočah idr.

³⁴ Razvoj turistične infrastrukture MRMP: Gozdarski, drvarski in oglarski programski sklop, Glažutarski programski sklop, Splavarski programski sklop, Programski sklop Kmečki muzej na prostem v vasi Kočno, Programski sklop Stara vinska klet ter preša in prikaz vinogradništva in viničarstva, Programski sklop Vinogradniški muzej na Meranovem, Programski sklop Fužine in nahajališča železove in drugih rud, Programski sklop Kamnolomi čizlakita, tonalita in belega marmorja ter predstavitev kamnoseštva, Programski sklop Oljarna bučnega olja ob Framskem potoku ter predstavitev oljarstva idr.

3.3.1 Vizija razvoja posameznih tematskih poti MIUTP

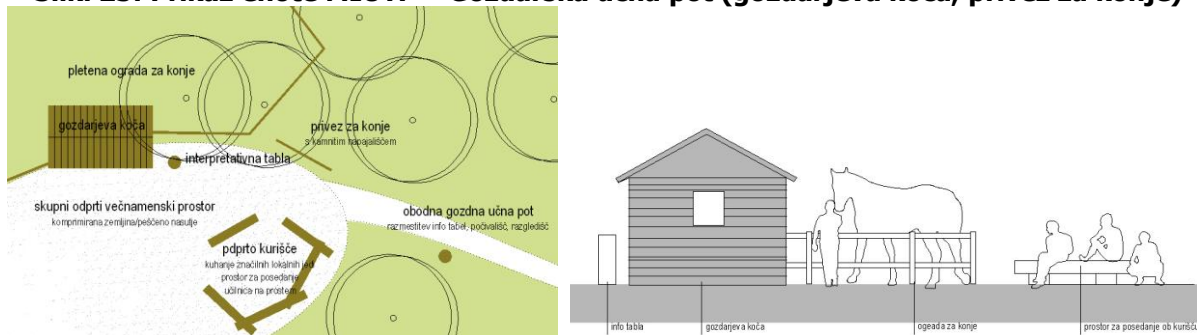
Oblikovanje tematskih poti in programov, signalizacija, ureditev poti, razgledišč in eko otokov za odpadke, propagandnega materiala, interpretatorja in oskrbnika poti ipd. je predstavljeno na primeru Gozdarske (holcarske) učne poti na slikah 24-27 in v tabeli 19.

Sliki 24: Prikaz enote MIUTP – Gozdarska učna pot (celovita kompozicija poti)

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Sliki 25: Prikaz enote MIUTP – Gozdarska učna pot (gozdarjeva koč, privez za konje)

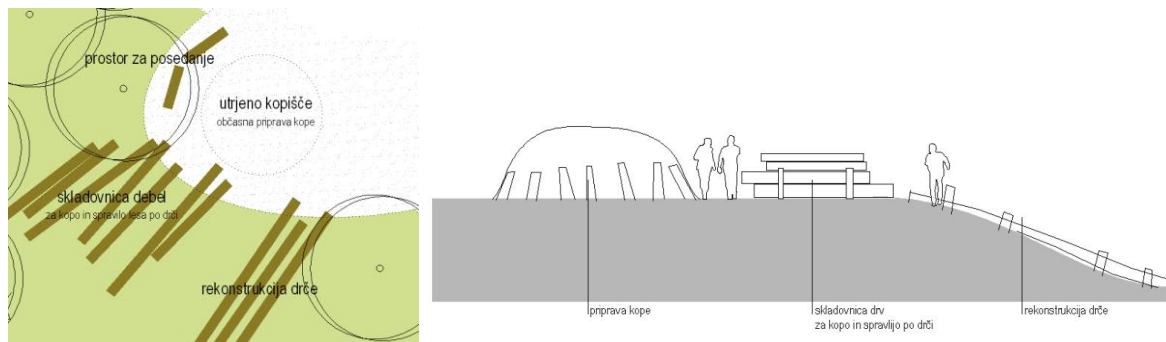
Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Sliki 26: Prikaz enote MIUTP – Gozdarska učna pot (igralno polje, igrarije)

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Sliki 27: Prikaz enote MIUTP – Gozdarska učna pot (kopišče in prostor za posedanje)

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

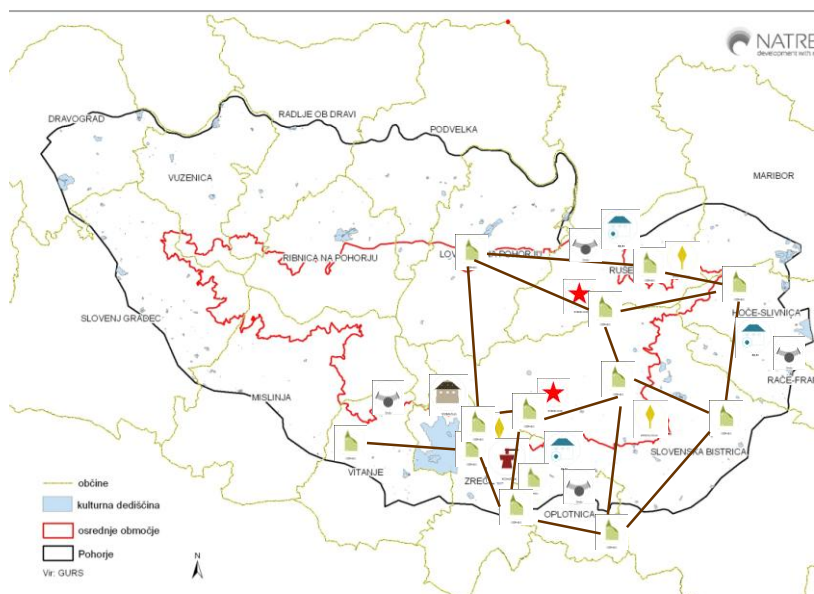
Tabela 19: Ureditev in označitev enote MIUTP s programskimi sklopi aktivnosti

<p>Ureditev in označitev glavnega dostopa</p> <ul style="list-style-type: none"> • Namestitev informacijskih tabel / poenotenje lesenih tablic / označitev dostopa. • Urejanje trase poti se v največji možni meri prilagaja naravnemu reliefu, da se zagotovi minimalno poseganje v teren. • Namestitev pletene strukture / razmejitev območja od okolice. <p>Ureditev glavne dostopne peš in servisne poti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interpretacijska tabla. • Komprimirano peščeno nasutje dostopne poti. • Ureditev pletene ograje / razmejitev od okolice. • Razmestitev gozdarskega orodja / potrebščin / vlak za spravilo lesa, furmanski voz idr. • Markacija dostopne poti, razmestitev obcestnih kamnov. <p>Ureditev krožne učne oglarske / gozdne poti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ureditev poti v skladu s pravilnikom o gozdnogospodarskih in gozdno gojitvenih načrtih. • Z naravnim materialom utrjena pot (peščeno nasutje, utrjena zemljina, borovo lubje idr.), minimalno poseganje v raščen teren. • Ureditev markacij. • Namestitev informacijskih tabel / poenotenje lesenih tablic (napis drevesnih vrst). • Razmestitev reliefov živalskih stopinj, tablice z opisi posameznih živali. • Ureditev razgledišč / počivališč (poenotena urbana oprema iz naravnih materialov kot so kamen in les). <p>Ureditev parkirišča</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ureditev zelenega parkirišča na gruščnati trati. <p>Ureditev enostavnega lesenega objekta gozdarjeva koča / bivak / koliba</p> <ul style="list-style-type: none"> • Definirati minimalne dimenzije površine objekta. • Sleme objekta orientirano vzporedno na plastnice. • Ureditev drenažnega platoja/komprimirano prodnato nasutje. • Lesena nosilna konstrukcija obita z lesenimi letvami, s skodlami krita. • Objekt opremljen z lesenimi obešalniki, pogradom, klopjo, mizo, policami, odprtim ognjiščem, zbiralnik vode, prostor za orodje. • Osvetlitev objekta s pomočjo plinskih svetil. • Utrditev površin neposredno ob objektu s komprimiranim peščenim nasutjem. • Po potrebi razmestitev pletenih ograj za razmejitev ureditvenega območja od okolice. • Skladovnica drv. <p>Ureditev večnamenske skupne površine ob objektu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Večnamenski odprti prostor / komprimirano peščeno nasutje (za občasne prireditve, rekonstrukcije vlak, spravila lesa, tesanja idr.). • Ureditev večnamenskega prostora za zadrževanje in počitek. • Postavitev krožne lesene klopi (učilnica na prostem). • Miza z impregniranih tramov, premična sedala (leseni impregnirani hlodi). • Razmestitev večjih okrasnih kamnov / sedala / igrala. • Postavitev informacijskih tabel. • Privez za konje (za primere rekonstrukcije vlake). 	<p>Programski sklopi ureditve ob gozdarjevi koči</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osrednja gozdarjeva koča / razstavni objekt. • Vstopni večnamenski odprti prostor ob objektu z opremo za posedanje in info tablo. • Prostor ob kopi. • Večnamensko odprto ognjišče / kurišče (za kuho, druženje idr.). • Igralno polje (peščena poljina, okrasni kamni / sedala / plezala, očiščeno drevesno deblo / plezalo, pletene skulpture iz vrbovja / tuneli). • Skladovnica lesa. • Prostor za drčoč. • Privez za konje. • Območje za izkopavanje. • Poligon za streljanje z lokom. • Akcijski poligon / prizorišče. • Zelenjavni vrt in njiva. • Ograda za konje. • Zbirališče / prostor za druženje in posedanje. • Zelena parkirišče. • Osrednja dostopna in servisna pot. <p>Dejavnosti po posameznih programskih sklopi</p> <p><i>Ob odprtem kurišču:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • izdelovanje uporabnih in okrasnih predmetov iz lesa (deblaki, pohištvo, orodje idr.), • priprava lokalnih kulinarčnih tradicionalnih jedi na odprtem kurišču (pohorski lonec, srnji golaž idr.). <p><i>Gozdna/učna pot:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • nabiranje zelišč, priprava čajev in namazov, • spoznavanje okoliških gozdnih živali, njihovih bivališč in sledi, • hoditi po poteh lovca in gozdarja, • izleti v okoliško krajino / gozdarjeva koča kot izhodiščna točka, • izposoja gorskih koles, • jahanje, • nočni pohodi z baklami, • zimsko sankanje po gozdni vlaki. <p><i>Drča in kopa:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • spravilo lesa po drči, • spravilo lesa s konjsko vprego, • priprava oglarske kope, • risanje z ogljem, • nabiranje lesa in oblikovanje lesene skladovnice, • spoznavanje tradicionalnega gozdarskega orodja.
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Ureditev zbiralnika vode. • Ureditev kamnitega napajališča za živino. • Ureditev igralnega polja v neposredni bližini (uporaba naravnih materialov). • Ureditev odprtega ognjišča. <p style="text-align: center;">Rekonstrukcija oglarjeve kope</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ureditev kopišča min premera 5 m za občasno rekonstrukcijo manjše Kope (za srednje veliko premer 10 m). • Ureditev utrjene površine za zložbo drv v neposredni bližini. <p style="text-align: center;">Rekonstrukcija lesene drčre</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komprimirano peščeno nasutje. • Modulacija terena. • Lesena konstrukcija iz očiščenih debel. • Ureditev dostopne poti. 	
--	--

Na sliki 28 je predstavljena povezava posameznih tematskih poti na primeru simulacije poti MUIPTP, ki povezujejo: Hočko-Mariborsko-Ruško Pohorje z Zreško-Bistriškim Pohorjem. Gre za: (i) pot sakralnih spomenikov (ikona cerkev) – zarisane povezave, (ii) pot mlinov in žag (ikoni mlin, žaga), (iii) pot po pomnikih NOB (ikona zvezda), (iv) pot po pohorskih domačijah (ikona domačija) in (v) pot arheoloških ostalin (ikona sulica) na Pohorju.

Slika 28: Prikaz mreže tematske poti – Po poti cerkva na vzhodnem in južnem Pohorju

Vir: <http://www.natreg.eu/pohorje/> (1. 6. 2011)

Poti MIUTP pripeljejo obiskovalce od ene enote do druge s pomočjo usmerjevalne in informacijske signalizacije in neposrednega komuniciranja z obiskovalci s pomočjo avdio vodnikov, mTURISTA, sistema QR code, informacijskih in interpretativnih tabel in GPS naprav ter usposobljenih informatorjev, kustosov in vodnikov – interpretatorjev narave. Nabor programov tematskih vodenj in pripomočkov za samovodeno pohajkovanje omogočajo spoznavanje življenja na Pohorju nekoč.

3.3.2 Vizija razvoja projekta 'hoja med krošnjami' na Pohorju

V sklopu PCP sta na Bolfenku in na Rogli zasnovani višinski poti, ki omogoča sprehajanje med krošnjami. Pot med krošnjami na Bolfenku je dolga 800 metrov in seže do višine 30 metrov, Pot med krošnjami na Rogli je dolga 1.100 m in seže do višine 24 metrov. Poti sta prirejene za vse ciljne skupine obiskovalcev. Vstopa v svojevrstno doživljanje gorskega gozda in posameznih dreves sta locirana ob vstopu v NPP v sklopu PCP Rogla ter Bolfenk, kjer se začeta leseni (brunčani) lebdeči poti počasi vzpenjati med krošnje. Na višini desetih oziroma osmih metrov pripeljeta obiskovalce v centralna objekta – zračni leseni konstrukciji (polževi hiški) sredi gozda (Sliki 29), kjer lahko ob vzpenjanju do razgledne ploščadi (30 oz. 24 metrov) obiskovalci spremljajo različne vrste dreves in njihove posebnosti od korenin do krošnje. Razgled čez krošnje vodi čez vse Pohorje in do Madžarske na vzhodu, Avstrije na severu, Hrvaške na jugu in Kamniško-Savinjskih Alp na zahodu. Interpretativna orodja omogočajo samovodene sprehode med krošnjami, obstaja pa tudi paleta doživljajskih vodenj, ki jih za različne ciljne skupine izvajajo vodniki.

Sliki 29: Simulacija objekta za doživetje 'Hoja med krošnjami' v TO Pohorje

Vir: http://www.nationalpark-bayerischer-wald.de/english/doc/en_fb_baumwipfelpfad.pdf (10. 6. 2011).

3.3.3 Vizija kadrovske zasedbe MIUTP

Za načrtovanje, vzpostavljanje in vzdrževanje poti MIUTP skrbi skupina strokovnjakov (zgodovinarji, umetnostni zgodovinarji, kustosi, sociologi, arheologi idr.) in skrbnikov poti MIUTP, ki skrbijo za objekte in razstavne postavitve ter interpretativna orodja za predstavitev zgodb različnim ciljnim skupinam obiskovalcev / gostov ter povezanje MIUTP z drugimi potmi na Pohorju.

S timskim delom različnih strokovnjakov nastajajo interaktivne doživljajske zgodbe za vse starostne skupine obiskovalcev.

3.4 Vizija načrtovanja razvoja Raziskovalno-razvojnega centra Šumik na Pohorju – simulacija Pohorje 2030

Vizija razvoja RRCŠP izhaja iz prepoznane potrebe po raziskovalno-razvojni dejavnosti NPP, kjer se razvijajo nova znanja in spretnosti za obvladovanje razvoja življenja v parku ter prenašanja specifičnih znanj na mlade strokovnjake in druge zainteresirane skupine obiskovalcev NPP.

3.4.1 Vizija razvoja RRCŠP

Raziskovalno-razvojni center Šumik na Pohorju (RRCŠP) je lociran v Domu na Šumiku, kjer je sedež gozdarjev, lovcev in botanikov ter Služba naravovarstvenih nadzornikov na Pohorju (SNNP). Tu je tudi sedež raziskovalne dejavnosti izobraževalnih ustanov – podaljšana roka fakultet. Vzpostavljena je raziskovalna infrastruktura za proučevanje naravoslovnih, kulturnih, turističnih in drugih z naravo povezanih dejavnosti. Center pokriva vodenje naravoslovnih taborov in delavnic, ureditev naravoslovnih tematskih poti in njihovih interpretacij za različne ciljne skupine udeležencev in različen časovni razpon poti.

Zaposleni strokovnjaki so mentorji dijakom in študentom številnih fakultet pri oblikovanju diplomskih nalog ter številnim mladim strokovnjakom pri pripravi na strokovni izpit. V poletnem času se izvajajo številna projektna dela v NPP, kjer sodelujejo prostovoljci in študenti na izmenjavah in tako opravljajo obvezno praktično izobraževanje. Zaposleni v drugih parkih in naravovarstvenih organizacijah prihajajo na praktično usposabljanje in specializacije.

Zaposleni v SNNP skrbijo za varstvo narave; signalizacijo in ureditev poti ter enot MRMP, MIUTP idr., razgledišč, eko otokov za odpadke, ekoparkirišč in ekokampov; izvajajo manjša popravila na poteh in drugih enotah v NPP; izvajajo režim vedenja v NPP - usmerjanja in vodenja deležnikov (obiskovalcev, lastnikov, turističnih in drugih podjetij idr.); skrbijo za vzpostavitev in spremljanje orientacijskih in interpretativnih orodij (table, zasloni na dotik (touch screen), GPS naprave idr.) ter info kotičkov s propagandnimi materiali; so interpretatorji in skrbniki poti.

3.4.2 Vizija razvoja naravoslovnih centrov v sklopu RRCŠP

Na Šumiku je sedež strokovnih služb NPP, ki se ukvarjajo s proučevanjem, spremljanjem in ohranjanjem ekosistemov na ovršju Pohorja.

Vizijo razvoja Centra narave na Pohorju (CNP) v sklopu RRCŠP sestavljajo: (i) Gozdarski center (GCP), (ii) Center proučevanja visokih barij (CPVBP) in (iii) Center lova in ribolova (CLRP) na Pohorju.

Gozdarji so povezani v GCP, ki skrbi za proučevanje, načrtovanje (gozdnogospodarski načrti), izvajanje in spremljanje gozda kot osnovnega ekosistema na Pohorju.

Biologi in zoologi so povezani v CPVBP, kjer skrbijo za razvejan barjanski sistem na Pohorju, ki vključuje Lovrenška jezera/barja, Ribniško jezero in Črno jezero. S proučevanjem živalstva in rastlinstva spremljajo in skrbijo za redke živalske in rastlinske vrste na barjih.

Lovci in ribiči so povezani v CLRP. Lovci skrbijo za ugodno stanje divjih živali na Pohorju, jih pozimi hranijo in skrbijo za njihova bivališča, v času parjenja in kotenja pa, da so območja proglašena za mirne cone in jih obiskovalci Pohorja ne motijo. V času odstrela skrbijo za nadzorovan lov. Ribiči skrbijo za ugodno stanje ribjega prirasta v potokih in za nadzorovan ribolov.

Zaposlenih v vseh treh Centrih se močno ukvarjajo s prezentacijo narave za obiskovalce. S pomočjo različnih interpretativnih orodij sonaravno opremljajo območja za obisk, vodijo obiskovalce, izvajajo delavnice in taborne ter skrbijo za izobraževanje in osveščanje obiskovalcev o pomenu gozda, živalstva in rastlinstva ter visokih barij za ugodno življenje na Pohorju in v dolini.

3.4.3 Vizija razvoja naravoslovnih taborov in delavnic v naravi v sklopu RRCŠP

V sklopu RRCŠP zaposleni v GCP, CPVBP, CLRP in SNNP razvijajo tematike delavnic in taborov, načrtujejo aktivnosti, izvajajo naravoslovne delavnice in taborne in spremljajo njihovo učinkovitost pri udeležencih. Vsako leto je razpisan program delavnic in taborov po različnih tematikah za različne starostne in strokovne skupine udeležencev.

Delavnice se izvajajo v skupinah od deset do petnajst oseb, tabori pa od dvajset do štirideset oseb. V sklopu teh aktivnosti se razvija znanja o naravi (rastlinstvo, živalstvo, barjanski svet, gozd kot življenjski prostor ipd.) in spretnosti ter orientacijo v naravi (sledimo sledem gozdnih živali, orientiramo se brez kompasa ipd.), velikokrat se razvijejo nove vsebine, ki jih je moč koristno uporabiti pri upravljanju NPP.

Udeleženci na poti raziskovanja nočijo v eko kampih, se družijo in jedo tipično pohorsko kulinariko (pohorski pisker / lonec, srnin golaž, zelenjavni golaž idr.).

3.4.4 Vizija kadrovske zasedbe RRCŠP

Kadrovska zasedba CGP, CPVBP, CLRP in SNNP temelji na naravoslovnih poklicih številnih strok (biologi, gozdarji, zoologi, geografi idr.), ki jih dopolnjujejo zaposleni z družboslovno usmeritvijo (sociologi, psihologi, antropologi, pedagogi, ekonomisti idr.). Z načrtnim proučevanjem in razvijanjem kadrovskih potreb se je izoblikovala multidisciplinarna skupina strokovnjakov, ki družno oblikujejo osrednjo bit NPP ter izvajajo, spremljajo in evalvirajo interpretativno parkovno infrastrukturo ter ponudbe zelenih programov RRCŠP.

3.5 Vizija načrtovanja razvoja Mreže naravnih vrednot Pohorja – simulacija Pohorje 2030

Mrežo naravnih vrednot Pohorja (MNVP) sestavljajo verige elementov NVP, ki za interpretacijo ciljnim skupinam obiskovalcev / gostov zahtevajo odlično kadrovske zasedbo in sodelovanje različnih služb in centrov Pohorja.

3.5.1 Vizija veriženja naravnih vrednot Pohorja

MNVP sestavljajo verige vrednot geološke, hidrološke, gozdne in drevesne, botanične in zoološke dediščine ter elementi oblikovane narave.

A Veriga vrednot geološke dediščine (VVG D)

Pohorje je edino silikatno gorovje v Sloveniji. Obrobje pohorske gmote je zgrajeno iz paleozojskih metamorfnih silikatov, osrednji del pa iz magmatske kamnine, predvsem tonalita oziroma granodiorita in dacita. Najbolj opevan sta pohorski beli marmor³⁵ in čizlakit³⁶, v gospodarske namene pa se je v stoletjih največ uporabljal tonalit, kar pričajo tudi številni kamnolomi. Josipdol³⁷ in Cezlak veljata za osrčji pohorskega kamnoseštva.

B Veriga vrednot hidrološke dediščine (VVHD)

Največji in najlepši med slapovi na Pohorju so Veliki in Mali Šumik na Lobnici³⁸ ter slap Šum v Bistriškem Vintgarju.

Potok Lobnica izvira na močvirni vzhodnopohorski planoti, v bližini tihega jezera (Falski ribnik) pod Bajgotovim vrhom. Večji pritoki v zgornjem toku so Črnača, Piklerica in Kraljiščica, ki se izlivajo pred Bajgotom, nato priteče Lobnica v gozdni rezervat (pragozd), od koder preko dveh slapov, Veliki in Mali Šumik, pot nadaljuje vse do svojega izlita v reko Dravo.

Potok Bistrica, ki izvira v Bojtini, ustvarja na svoji poti slikovito sotesko, ki je najizrazitejša med Močnikom in Zgornjo Bistrico. Tu ustvarja številne brzice in slapove, največji je 14 metrov visok slap Šum. Vintgar je geomorfološki naravni spomenik³⁹.

³⁵ Rimski kamnolom v Bistriškem vintgarju so poznali in izkoriščali že Rimljani (rimski nagrobniki vzdani v cerkev sv. Martina na Šmartnem na Pohorju). Skladi triadnih apnencev pa so naravoslovno pomembni kot osameli kras in življenjski prostor kalcidofilnih rastlin in živali.

³⁶ Pri vasi Cezlak nad Oplotnico je edino nahajališče kamnine čizlakit na svetu (ostanki kamnoloma delujočega že v času Rimljanov).

³⁷ V kamnolomu še danes predeluje pohorski tonalit - drobna do srednje zrnata magmatska kamnina, globočina. Sestavljajo jo v glavnem plagioklazi, kremen in ortoklaz. Pri večjih količinah ortoklaza prehaja pohorski tonalit v granodiorit.

³⁸ Veliki Šumik je 24 m visok slap na Lobnici. Kljub položnosti je slap izredno slikovit zaradi širine in bogate vodnatosti. Veliki Šumik je s svojim velikim pretokom najmočnejši slap na Pohorju, obenem pa tudi največji slap v Sloveniji, ki se nahaja na nekarbonatnih tleh. Slap Mali Šumik je sestavljen iz dveh delov. V prvem pada v treh skokih, ki skupaj merijo 9 metrov, nato pa čez prag še nadaljnjih 9 metrov, skupaj torej 18 metrov.

³⁹ V soteski najdemo značilne kamnine od tonalita, gnajsov do blestenikov ter marmor (rimski kamnolom), amfibolit, serpentine, apelite in eklogite.

C Veriga vrednot gozdne in drevesne dediščine (VVGDD)

Gozdno vegetacijo na Pohorju sestavlja smrekovo-jelovo-bukov gozd. V ozkih grapah se tik ob potokih nahaja siva jelša in gorski javor.

Med zavarovana drevesa sodijo številne tise pa tudi Gregorinova bukev v Hudem kotu, bukev ob cerkvi sv. Bolfenka, Dolarjev pravi kostanj na Hočkem Pohorju, pravi kostanj pri Sv. Bolfenku, jelka pri Železničarskem domu, pravi kostanj na Žavcarjevem vrhu na Gaju, Maroltova jelka v soteski Bistrice (najdebelejša na svetu) (204 vpisi v Register naravnih vrednot RS). Na Pohorju je oblikovana pot drevesnih presežnikov, ki jo je moč prehoditi v lastni zasedbi (samoorientacija) ali z vodnikom kot doživljajsko vodenje.

Pragozd Šumik⁴⁰ (19 ha) je le del 57 ha velikega gozdnega rezervata ob Lobnici, ki je zaradi svojih naravnih lepot in zanimivosti od leta 1967 zaščiten kot gozd s posebnim namenom⁴¹. Slikovita dolina Lobnice⁴² s slapovoma Veliki in Mali Šumik, redke rastline in nedotaknjen gozd so okoliščine, ki dajejo temu objektu prav posebno mesto med našimi rezervati. Pomemben je namreč zaradi znanstveno raziskovalne ter naravovarstvene vloge na tem področju. V pragozdu se je ohranil prvobiten sestoj bukve, jelke, gabra, hrasta, smreke in kostanja.

E Veriga vrednot botanične in zoološke dediščine (VVBZD)

Pohorska barja so posebni tipi življenjskega okolja za katera je značilno, stalno ali občasno zastajanje vode, zato so porasla z vodoljubnimi in vlagoljubnimi rastlinami, iz katerih nastaja šota. V njihovem ekosistemu najdejo svoj dom številne živalske vrste.

Lovrenško barje je največje visoko barje v Sloveniji in eno najpomembnejših v južni Evropi. Sestavljeno je iz dveh delov, ki ju loči pas gozda. 20 jezerc ali barskih oken, ki so njegova pglavitna značilnost, mu je prineslo tudi ime Lovrenška jezera⁴³. Območje Lovrenškega barja s površino okrog 22 ha je posebej zavarovani del največjega slovenskega gozdnega rezervata Ribniško-Lovrenška jezera, velikega 522 ha, ki obsega celotno površje Pohorja med Ribniškim in Mulejevim vrhom.

Barja se nahajajo tudi v okolici Črnega jezera⁴⁴ med Osankarico in Velikim vrhom (1.344 metrov n.v.), v okolici Ribniškega jezera⁴⁵, na razvodnem kopastem slemenu Planinke v povirju Radoljne, Glažute in Velke na nadmorski višini od 1.510 do 1.520 metrov.

⁴⁰ Do sredine 19. stoletja so se ohranili večji pragozdni kompleksi na srednji Pohorski planoti. Ko so leta 1838 zgradili Lobniško rižo, so odprli približno 3.000 ha do tedaj večinoma nedotaknjenih gozdov. Do konca stoletja so odtlej izsekali vse ostanke naravnih gozdov. Ostalo je le še 19 ha pragozda na strmem desnem pobočju nad Lobnico. Leta 1950 so pragozd izločili in omejili kot poseben oddenek Gozdarskega inštituta.

⁴¹ Eden od 14 slovenskih pragozdnih rezervatov, edini na silikatni geološki podlagi in hkrati eden od redkih ostankov popolnoma naravne vegetacije Pohorja.

⁴² Pobočja so precej strma (35 – 50 stopinj), težko prehodna in ponekod prepadna.

⁴³ Barje ima slemensko lego in je nastalo kot mineralno močvirje na valoviti nepropustni geološki podlagi. S kopičenjem šote se je postopoma spremenilo v visoko barje. Starost barja ocenjujejo na 8.000 let in je torej poledenodobnega nastanka.

⁴⁴ Območje Črnega jezera je zaradi edinstvenega ekosistema visokih šotnih barij zavarovano. Leži na gozdnatem slemenu med Tremi Kralji in Osankarico na Pohorju na 1.197 metri n.v. Črno jezero je umetno – o njegovem nastanku govori več ljudskih pripovedk. Dejansko pa naj bi grof Windischgraetz, lastnik dobršnega dela pohorskih gozdov pred več kot 150 leti zajezil temno vodo Črnave ter tako umetno ustvaril jezero za spravljanje lesa v dolino (riža). Na dnu jezera so se leta in leta nabirali organski odpadki odmrlih rastlin in živali ter sčasoma ustvarili debelo plast mulja, ki je temne barve. V jezeru je veliko rib. Razen iz ene

F Veriga vrednot oblikovane narave (VVON)

Človek je na in ob vznožju Pohorja oblikoval naravo v obliki parkov, drevoredov in vrtov. Ob krajevni cesti pri Josipdolu se nahaja približno 100 let star dvostranski enojen lipov drevored dolg 150 metrov in zavarovan kot spomenik oblikovane narave lokalnega pomena. Predstavlja tudi začetek gozdne učne poti Kapelvald, ki je bila za javnost odprta že leta 1993. Do gradu Hompoš oziroma Pohorski dvor v Pivoli nad Hočami vodi star lipov drevored, eden najdaljših v tem delu Evrope.

Botanični vrt Pivola (Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede) prikazuje mednarodno in domačo floro, zlasti značilnosti in posebnosti Pohorja in severovzhodne Slovenije in je hkrati raziskovalna in javnosti odprta kulturno prosvetna ustanova. Ob predstavnikih domače flore so zastopani tudi predstavniki dreves, grmov, trajnic, zdravilnih in vodnih rastlin iz drugih kontinentov (Azije, Afrike, Amerike in Avstralije).

3.5.2 Vizija kadrovske zasedbe za upravljanje vrednot naravne dediščine Pohorja

Za upravljanje vrednot naravne dediščine na Pohorju skrbijo zaposleni v CNP v sklopu RRCŠP. Gre za naravoslovne (biologija, geografija, zoologija idr.) in pedagoge, ki s pomočjo didaktičnih metod prenašajo znanja in ozaveščajo udeležence naravoslovnih taborov in delavnic.

Zanje je odločilnega pomena permanentno spremljanje naravnih procesov za sprejemanje umnih odločitev managementa in evalvacija upravljanja narave na Pohorju. Zaposleni izvajajo številne raziskave in projektna dela. Za svoje aktivnosti se nenehno usposablajo.

3.6 Vizija razvoja Mreže vrtov narave na Pohorju – simulacija Pohorje 2030

Na Pohorju živijo in rastejo številne redke živalske in rastlinske vrste, ki jih je potrebno ohraniti za občudovanje naslednjim rodovom, ki bodo obiskovali ali živeli na Pohorju. Sama gozdnata podoba krajine, barja in planje ter osamljeni celki so otočki miru, kjer živijo značilne rastlinske in živalske vrste, ki jih je moč videti le na Pohorju. Mnoge obiskovalce, še predvsem otroke, zanimajo tudi domače živali, ki jih je moč videti na pohorskih kmetijah, kjer lahko z vodenimi programi in interaktivnimi igrami otroci spoznajo način pridelave

strani jezero vztrajno zaraščajo alge in močvirsko rastlinje, zato ga občasno spraznijo in očistijo. Jezerska vegetacija je znatno revnejša kot na podobnih tipih rastišča v Sloveniji. Tvorijo jo sestoji vodne preslice in šotnih mahov. Je edino znano rastišče vrste šotnega maha *Sphagnum riparium* v Sloveniji. S plitvo površinsko vodo porašča širok in položen obrežni predel. Jezero je prvovrstno domovališče najrazličnejših ptičev, v njegovi bližini pa zacveti tudi zelo redka mesojeda rastlina rosika.

⁴⁵ Ribniško jezero ni pravo jezero, ampak starodavno visoko šotno barje. Jezero leži na višini 1.490 metrov pod Jezerskim vrhom, kjer se v kotanji, obdani s smrekovimi gozdovi, med ruševjem skriva 84 metrov dolgo, do 40 metrov široko in 0,6-1 metra globoko jezero. Jugozahodno in jugovzhodno so v razdalji 20 do 40 metrov še tri manjša jezera okroglaste oblike s premerom okoli 10 metrov. Severno in zahodno od roba Ribniškega jezera je barjansko okno. Jezero je vključeno v pohorski gozdni rezervat. Dno jezera je poraslo z mahovi, na južnem bregu jezera segajo šotne plasti do 2 metra v globino. Pod šoto je okoli 2 metra debela plast črnega humusno šotnega blata, nato sledi rumenorjav pesek, na globini okoli 3 metre pa se prične trdna kamenina. Vegetacija okoli jezera spada v združbo rušja in šotnih mahov.

mesnin in mleka. Prav tako so zanimivi botanični, kmečki, zeliščni in okrasni vrtovi, ki so skupaj z živalskimi vrtovi organizirani v Mrežo vrtov narave na Pohorju (MVNP).

3.6.1 Vizija razvoja živalskih vrtov na Pohorju

V Verigo živalskih vrtov na Pohorju (VŽVP) se povezujejo Vrtovi pohorskih divjih živali in vrtovi domačih živali na pohorskih kmetijah. Veriga ima svojega spodbujevalca, ki se ukvarja s standardizacijo in kakovostjo v verigo povezanih vrtov ter oblikovanjem pogojev za samovodene in vodene ogledne vrtov, ki so razpisani v letnem programu COLIP.

A Vrtovi pohorskih divjih živali

Na Pohorju so živalski vrtovi pohorskih divjih živali locirani v sklopu treh Parkovnih centrov Pohorja. To je ena izmed skupnih enot PCP. Živali so predstavljene na ogled v ogradah in hlevih ter na interpretativnih točkah, kjer s primerno signalizacijo za orientacijo in z informativnimi in interpretativnimi orodji (table, interpretacije s pomočjo terminalov z zasloni na dotik (touch screen), avdio vodniki ipd.) omogočajo samovodena doživetja.

V okviru vrtov pohorskih divjih živali se izvajajo številne delavnice, kjer otroci spoznavajo gozdne, barjanske in travniške živali v svojem naravnem ekosistemu.

Usposobljeni pedagogi za interpretacijo narave izvajajo naravoslovne dneve za šolske otroke in mladino s pomočjo raznih interpretativnih sredstev prilagojeno učnemu kurikulumu določene ciljne skupine šolarjev.

Vrtovi domačih živali na pohorskih kmetijah

Na pohorskih kmetijah obstaja več vrtov z domačimi živalmi, kjer lahko otroci, mladina in odrasli spoznavajo življenje živali, njihov pomen za življenje na pohorskih kmetijah, pa tudi vzgojo za razplod, meso in mleko iz katerih se pridelajo zdravi in kakovostni mesni, mlečni, zelenjavni in sadni izdelki, ki jih lahko tudi degustirajo in spoznajo njihovo kulinarčno vrednost.

Na razpolago je program delavnic za šolsko mladino in druge ciljne skupine obiskovalcev Pohorja, ki jih zanima pridelava enogastronomskih dobrot in drugih izdelkov s Pohorja.

3.6.2 Vizija razvoja Vrtov rastlinstva na Pohorju

V Verigo vrtov rastlinstva na Pohorju (VVRP) so povezani botanični vrtovi, alpinetum, kmečki, okrasni in zeliščni vrtovi, ki so enakomerno razpršeni v prostoru. Veriga ima svojega spodbujevalca, ki se ukvarja s standardizacijo in kakovostjo v verigo povezanih vrtov ter oblikovanjem pogojev za samovodene in vodene ogledne vrtov, ki so razpisani v letnem programu COLIP.

A Botanični vrtovi na Pohorju

Na Pohorju so botanični vrtovi locirani v sklopu treh PCP kot vsebina skupnih enot centrov. Rastline so predstavljene posajene v gredicah, ki simulirajo njihov življenjski prostor v naravi ter na interpretativnih točkah, kjer s primerno signalizacijo za orientacijo in z informativnimi in interpretativnimi orodji (table, interpretacije s pomočjo terminalov z zasloni na dotik (touch screen), avdio vodniki ipd.) omogočajo samovodena doživetja.

V okviru Botaničnih vrtov se izvajajo številne delavnice, kjer otroci spoznavajo gozdno, barjansko in travniško rastlinstvo Pohorja v svojem naravnem ekosistemu.

Usposobljeni pedagogi za interpretacijo narave izvajajo naravoslovne dneve za šolske otroke in mladino s pomočjo raznih interpretativnih sredstev prilagojeno učnemu kurikulumu določene ciljne skupine šolarjev.

Botanični vrt Univerze v Mariboru Pivola pod Pohorjem je organiziran v okviru Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede, kjer je predstavljena domača in tuja flora, ki jo je mogoče opazovati samovodeno ali z organiziranim vodenjem.

B Alpinetum na Pohorju

V okviru NPP je v središču parka PCP Rogla lociran Alpinetum pohorskega rastlinstva, kjer so predstavljene rastlinske vrste zadnjih obronkov Alp v svojem naravnem življenjskem okolju.

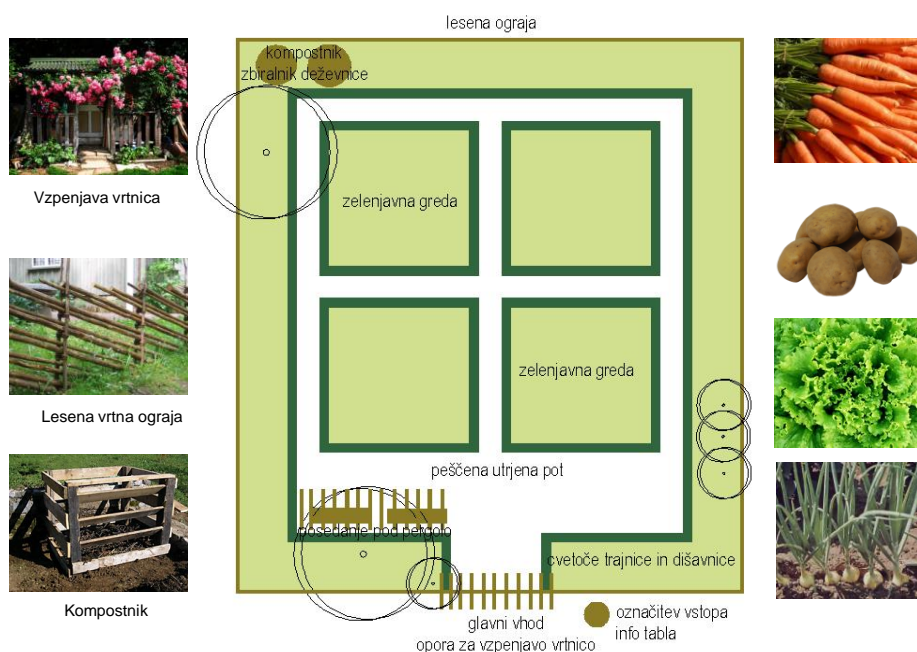
Signalizacija in interpretativna orodja omogočajo samovodene ogledne, usposobljeni vodniki pa vas popeljejo v svet alpskih rastlin skladno s programom vodenja.

C Kmečki vrtovi na pohorskih kmetijah

Pohorske kmetije imajo lepo urejene kmečke vrtove (Slika 30), ki jih je moč občudovati skozi lesene vrtno ograje. Pred njimi so interpretativna orodja, ki pojasnjujejo zasaditev in uporabo rastlin.

Nekatere kmetije ponujajo tudi vodene ogledne vrtov in delavnice kuhanja marmelad, vkuhavanja zelenjave in drugih kulinaričnih dobrot.

Slika 30: Prikaz kmečkega vrta na Pohorju

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

D Okrasni vrtovi na pohorskih domačijah

Pohorske domačije imajo lepo urejene okrasne vrtove, kjer je moč občudovati kultivirane rastline, ki so bile od nekdaj občudovane kot okrasne rastline na Pohorju. Mnoge med njimi izvajajo organizirana vodenja za najavljene skupine obiskovalcev.

V sklopu Centra za kakovost življenja se vsako leto izvaja natečaj najlepše urejenega okrasnega vrta. Sledijo organizirana vodenja po najlepših okrasnih vrtovih Pohorja.

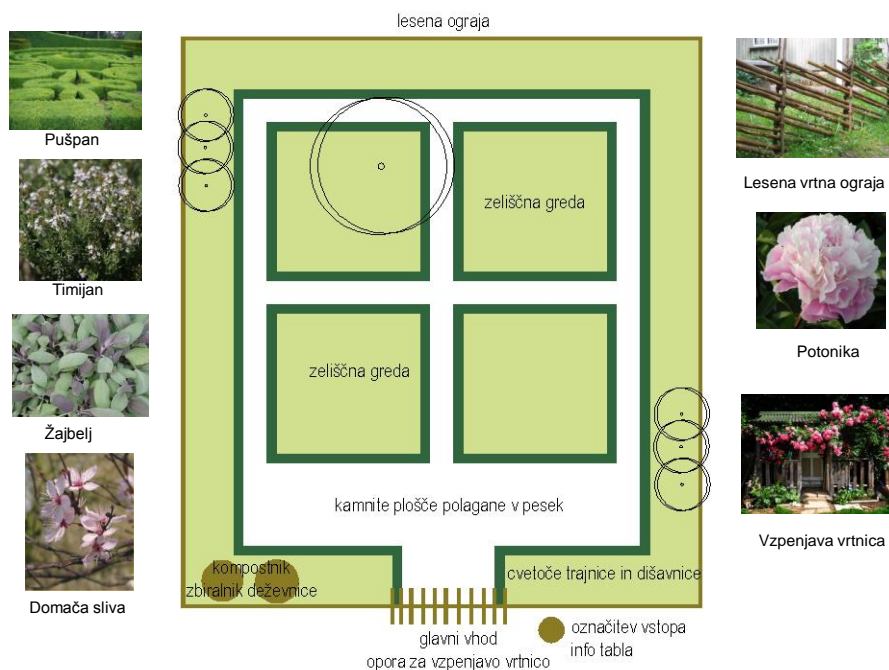
V rastlinjakih vrtnarij na Pohorju se je moč udeležiti delavnic sajenja in gojenja okrasnih rastlin.

E Zeliščni vrtovi na Pohorju

Številne kmetije in posamezni domačini Pohorja imajo lepo urejene zeliščne vrtove (Slika 31), ki omogočajo spoznavanje in seznanjanje z zdravilnimi zelišči s Pohorja.

Zeliščarsko društvo Pohorje v sklopu COLIP razpisuje delavnice za vodena zbiranja zelišč in obdelavo le teh za kulinarčne in zdravilne namene. Izvajajo tudi delavnice za oblikovanje mil, krem in dišav s pohorskih zelišč, ki jih je moč kupiti v vseh prodajnih točkah na Pohorju. Udeleženci delavnic pridobijo diplomu za pridobljeno znanje in domov odnesejo lastne izdelke.

Slika 31: Prikaz zeliščnega vrta na Pohorju

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

3.6.3 Vizija kadrovske zasedbe za upravljanje vrtov narave na Pohorju

Veriga živalskih vrtov na Pohorju (VŽVP) in Veriga vrtov rastlinstva na Pohorju (VVRP) delujeta v okviru COLIP, kjer se spodbujevalca mreženja vrtov ukvarjata s standardizacijo in kakovostjo v verigo povezanih vrtov ter oblikovanjem pogojev za samovodene in vodene ogledе vrtov, ki so razpisani v letnem programu COLIP.

Za ponudnike aktivnosti povezanih vrtov so razpisane številne delavnice in študijske ture, kjer lahko spoznavajo nove tehnike in metode predstavljanja rastlinstva in živalstva ter uporabe surovin za ustvarjalne delavnice, ki so letno razpisane v programu COLIP.

3.7 Vizija Mreže vrednot kulturne dediščine na Pohorju – Simulacija 2030

Mrežo vrednot kulturne dediščine na Pohorju (MKDP) sestavljajo: Veriga vrednot arheološke dediščine na Pohorju (VAoDP), Veriga vrednot sakralne dediščine (VSKP), Veriga vrednot profane stavbne dediščine (VPSDP), Veriga vrednot memorialne dediščine na Pohorju (VM DP), Veriga vrednot naselbinske dediščine na Pohorju (VNDP), Veriga vrednot kulturne krajine Pohorja (VKKP) ter Veriga vrednot vrtnoarhitekturne dediščine na Pohorju (VVADP). Posamezne vrednote kulturne dediščine so vključene v MRMP in MUITPP. Druge so urejene za turistične ogledе.

Za njihovo mreženje, razvoj in spremljanje standardizacije predstavitev ter oblikovanje, ponujanje, izvajanje in spremljanje programov za obiskovalce, so zadolženi spodbujevalci mreženja kulturne dediščine Pohorja (vsak za eno od treh subobmočij Pohorja). Ponudba MKDP je predstavljena v okviru koledarja aktivnosti in prireditvev MPP.

3.7.1 Vizija veriženja vrednot kulturne dediščine na Pohorju

Veriga vrednot arheološke dediščine na Pohorju

V VAoDP spadajo številna arheološka najdišča, ki pričajo o bogati naselitvi v času Rimljanov na ozemlju na in pod Pohorjem (Tabela 20).

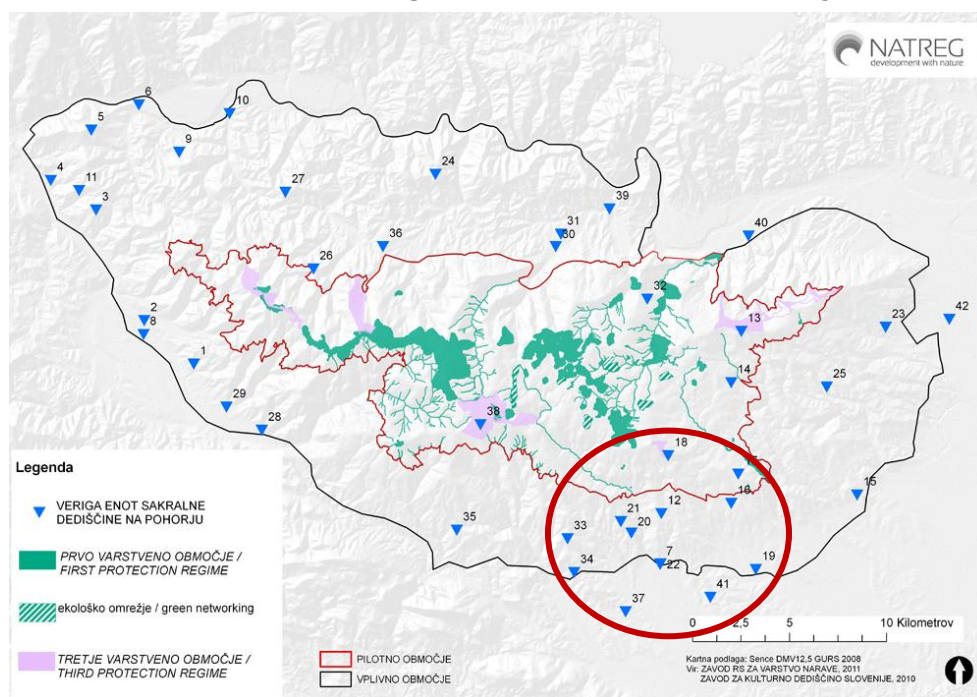
Tabela 20: Enote arheološke dediščine na Pohorju

Arheološko najdišče Poštela (Razvanje, Maribor), Ančnikovo gradišče (Jurišna vas, Slov. Bistrica), Rimska kamnoseška naselbina (Frajhajm, Slov. Bistrica), Grobišče Poštela (Razvanje, Maribor), Rimski kamnolom (Bojtina, Slov. Bistrica), Mitrej (Modrič, Slov. Bistrica), Gradišče Koritno nad Čadramom (Koritno, Oplotnica), Rimsko grobišče (Vuzenica), Rimski kamnolom in Rimska naselbina (Šmartno na Pohorju, Slov. Bistrica), Rimski kamnolom (Zgornja Nova vas, Slov. Bistrica), Kotnikovo gradišče (Turiška vas na Pohorju, Slovenska Bistrica), Utrdba (Veliko Tinje, Slov. Bistrica), Villa rustica v Sp. Dovžah (Dovže, Mislinja), Arheološko najdišče Šentvid (Hudinja, Vitanje) idr.

Veriga vrednot sakralne dediščine na Pohorju

VSDP sestavljajo številne cerkve, kapele, znamenja, križevi poti, pokopališča, župnišča in mežnarije. Na sliki 32 in v tabeli 21 so predstavljene najpomembnejše cerkve na Pohorju.

Slika 32: Enote Verige sakralne dediščine na Pohorju

Vir: <http://www.natreg.eu/pohorje/> (29. 6. 2011)

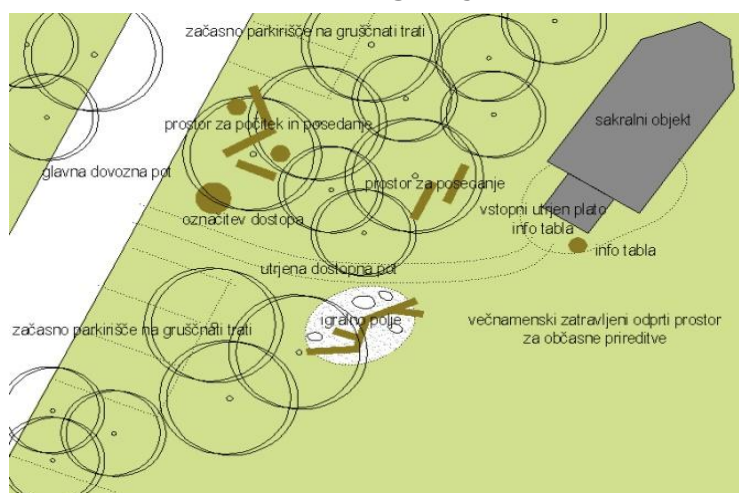
Rdeča črta kroga na sliki 33 kaže na veliko zgostitev cerkva na Zreškem Pohorju, kar je odlična zasnova za tematsko pot po sakralni dediščini Zreškega Pohorja ter romarske poti.

Tabela 21: Enote sakralne dediščine na Pohorju - cerkve

1 sv. Filip in Jakob (Golavabuka, Slov. Gradec)	22 sv. Janez Krstnik (Čadram, Oplotnica)
2 sv. Jurij (Legen, Slov. Gradec)	23 sv. Lenart (Pivola, Hoče-Slivnica),
3 sv. Ana (Pameče, Slov. Gradec)	24 sv. Janez Krstnik (Janževski Vrh, Podvelka)
4 sv. Peter (Kronska gora, Otiški Vrh, Dravograd)	25 sv. Križ (Planica nad Framom)
5 sv. Danijel (Dravograd)	26 sv. Bolfenk (Hudi kot, Ribnica na Pohorju)
6 sv. Križ (Trbonje, Dravograd)	27 sv. Anton Padovanski (sv. Anton na Pohorju, Radlje ob Dravi)
7 sv. Janez Krstnik (Čadram, Oplotnica)	28 sv. Ilj (Šentilj pod Turjakom, Mislinja)
8 sv. Martin (Šmartno pri Slov. Gradec)	29 sv. Urh (Dovže, Mislinja)
9 sv. Janez Krstnik (Šentjanž nad Dravčami)	30 sv. Radegunda (Lovrenc na Pohorju)
10 sv. Devica Marija in sv. Vid (Vuzenica)	31 sv. Lovrenc (Lovrenc na Pohorju)
11 sv. Ožbolt (Otiški Vrh, Dravograd)	32 sv. Marija (Smolnik, Ruše)
12 sv. Marjeta (Kebelj, Slov. Bistrica)	33 sv. Kunigunda (Gorenje pri Zrečah)
13 sv. Areh (Frajhajm, Slov. Bistrica)	34 sv. Martin (Zlakova, Zreče)
14 sv. Uršula (Bojtina, Slov. Bistrica)	35 sv. Vid (Hudinja, Vitanje)
15 sv. Marjeta (Ritoznoj, Slov. Bistrica)	36 sv. Jernej (Ribnica na Pohorju)
16 sv. Peter in Pavel (V. Tinje, Slov. Bistrica)	37 sv. Barbara (Malahorna, oplotnica)
17 sv. Urh (Urh, Slov. Bistrica)	38 cerkev Jezusove spremembe na gori (Rogla, Zreče)
18 sv. Trije kralji (Planina pod Šumikom, Slov. Bistrica)	39 cerkev Puščava (Lovrenc na Pohorju)
19 sv. Venčeslav (Zg. Ložnica, Slov. Bistrica)	40 cerkev Marijinega imena (Ruše)
20 sv. Miklavž (Koritno, Oplotnica)	41 sv. Matere božje na Prihovi (Oplotnica)
21 sv. Lenart (Koritno, Oplotnica)	42 sv. Jurij (Hoče)

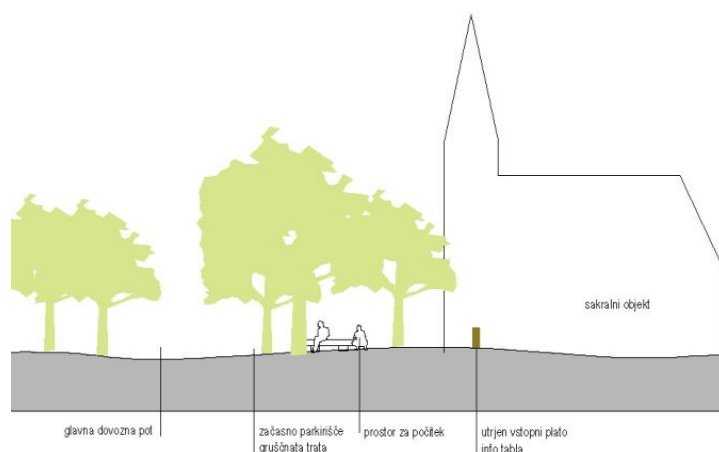
Ureditev sakralnega objekta je prikazana na slikah 33 in 34 in opisana v tabeli 22.

Slika 33: Prikaz ureditve sakralnega objekta, sv. Areh na Pohorju

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Slika 34: Prerez ureditve sakralnega objekta, sv. Areh na Pohorju

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Tabela 22: Splošne smernice za ureditev ob sakralnem objektu / cerkvi v naravnem okolju

Splošne smernice za ureditev ob sakralnem objektu
<ul style="list-style-type: none"> • Pri poseganju v prostor v največji možni meri upoštevati krajinske značilnosti okolja in zatečena prostorska razmerja. • V neposredni bližini in v vplivnem območju historičnega objekta, ki ga je treba opredeliti v vsakem primeru posebej, preprečiti uvajanje dejavnosti in rabe prostora, ki bi lahko razvrednotile najpomembnejše prvine zatečenega stanja in ki pomensko ne bi bile združljive z njimi. • Zagotoviti vzdrževanje objekta ter ga vključiti v rabo in prezentirati kot del turistične ponudbe. • Urejanje izravnanih utrjenih površin se v največji možni meri prilagaja naravnemu reliefu in minimalno posegati v raščen teren. • Izrabiti že obstoječe utrjene površine ob objektu. • Za utrjevanje v največji možni meri uporabljati naravne materiale (peščeno nasutje, utrjena zemljina, borovo lubje, zaroba površin s kamni ali lesenimi čoki). • Uporaba materiala se prilagodi prostorskemu značaju. • Ohranjati in vzdrževati značilnih obstoječih vegetacijskih sestavin.
Ureditev in označitev glavnega dostopa s parkiriščem
<ul style="list-style-type: none"> • Označitev dostopa k objektu (info tabla in/ali skulptura). • Ureditev začasnega eko parkirišča.
Ureditev okolice sakralnega objekta
<ul style="list-style-type: none"> • Ureditev utrjene površine ob vhodu v objekt. • Namestitve opreme za informiranje (informacijske table, interpretacijske table in/ali e-terminal). • Večnamenska utrjena odprta površina v neposredni bližini objekta za občasne prireditve. • Ureditev točkovega počivališča s klopmi, koši za smeti. • Ureditev tematske učno igralne površine. • Ureditev priveza za konje.

Veriga vrednot profane stavbne dediščine na Pohorju

K profani stavbni dediščini na Pohorju (VPSDP) prištevamo razne gospodarske / proizvodne stavbe kot npr. steklarne, žage, mline, kovačije, steklarne, drče, gospodarska poslopja, svinjake, viničarije, vodnjake, čebelnjake, skednje, kozolce, toplarje, kašče, pa tudi stanovanjske stavbe, kot so kmetije, domačije, zidanice, hiše, vrhkletne hiše, vrhhlevne hiše, preužitkarske bajte, kajže, pa tudi dvorce, gradove in palače ter gostilne, restavracije, hotele, počitniške domove ter mostove, železniške mostove, razpela, bolnišnice, postaje vzpenjače idr. (Tabela 23). Enote VPDP so sestavni del MRMP.

Tabela 23: Enote profane stavbne dediščine na Pohorju

Pribilova žaga (Planina na Pohorju, Zreče), Lešnikov kozolec (Golavabuka, Slov. Gradec), Domačija Primož, Krenkarjev kozolec, in kovačija (Legen, Slov. Gradec), Zidanica (hrastje pri Limbušu, Maribor), Grajska gostilna (Fala, Ruše), Čandarjeva hiša (Lobnica, Ruše), Zgornja postaja Pohorske vzpenjače in hotel Bellevue (Marivor), Stara šola (Podvelka), Zapečnikova vila (Podvelka), Šelezniška postaja (Podvelka), Kamanclav mlin (Modrič, Slov. Bistrica), Vinogradniški dvorec (Visole, Slov. Bistrica), Poštarski dom (Hočko Pohorje, Hoče-Slivnica), Ambient ob cerkvi sv. Ignacija (Rdeči Breg, Podvelka), Domačija Urh (Slov. Bistrica), Štampoharjev mlin (Ošelj, Slov. Bistrica), Ožbaltova kašča (Lehen na Pohorju, Podvelka), Črnivnikova preužitkarska hiša (Golavabuka, Slov. Gradec), Grajske razvaline Puhštanj (Bukovje, Dravograd), Domačija Ladejek (Lovrenc na Pohorju), Domačija Šmartno na Pohorju, Zbegov grad (Kebelj, Slov. Bistrica), Grad Gromberk (Kočno pri Polskavi, Slov. Bistrica), Radvanjski dvorec (Maribor), Viničarija (Ritoznoj, Slov. Bistrica), Železniški most (Vuzenica), Gozdarska Kovačija (Mislinja), Domačija Vešner (Planica nad Framom, Rače-Fram), Domačija Lehen (Podvelka), Dvorec (Slivnica pri Mariboru, Hoče-Slivnica), Koča na Šumiku (Smolnik, Ruše), Domačija Cebe (Smolnik, Ruše), Kifferjeva vila (Lovrenc na Pohorju), Župnišče (Puščava, Lovrenc na Pohorju), Grad fala (Ruše), Grad Hompoš (Pivola, Hoče-Slivnica), Žaga v Rakovcu (Hudinja, Vitanje), Ledijekova koča (Hudinja, Vitanje), Poharnikov mlin (Paka pri Vitanju), Ovčarjeva koča (Hudinja, Vitanje), Pemov mlin (Fram), Turnerjeva vila (Fram), Župniščec (Puščava, Lovrenc na Pohorju), Pajštva pri pokopališču (Lovrenc na Pohorju), Gospodarsko poslopje in kmečka hiša in župnišče (Skomarje, Zreče), Ošlakova žaga in kovačija (Skomarje, Zreče), Mlin (Boharina, Zreče).

Veriga vrednot memorialne dediščine na Pohorju

VMDP vključuje spomenike in obeležja zgodovinskih dogodkov, kot npr. narodno osvobodilnega boja; objekte na kraju mrtvih (partizanska grobišča), preproste vojaške objekte (bolnice), rojstne hiše in domove pomembnih osebnosti, znamenja, kraje zgodovinskega dogodka ali tiste, ki spominjajo na človekovo poselitev in dejavnost (Tabela 24).

Tabela 24: Enote memorialne dediščine na Pohorju

Enote narodnoosvobodilnega boja:
Spominski park Ledina (Maribor), Spomenik ustanovitvi Pohorskega bataljona (Pesek na Pohorju, Lukanja, Slovenska Bistrica), prizorišče poslednjega boja Pohorskega bataljona (Osankarica, Slovenska Bistrica) idr.

Enote objektov na kraju mrtvih:
Grobnica in spomenik (Pameče, Slov. Gradec), Spomenik padlim borcem XIV. divizije (Smolnik, Ruše), Spomenik NOB pri Urbančevi koči (Lehen na Pohorju, Podvelka), Grobnica partizanov in žrtev nacizma (Šentilj pod Turjakom, Mislinja), Partizansko grobišče (sv. Anton na Pohorju, Vuhred, Radlje ob Dravi), Spomeni NOB (Šmartno na Pohorju, Slov. Bistrica), Partizansko grobišče (Ribnica na Pohorju), Spominsko znamenje NOB pri Medvedovi domačiji (Otički Vrh, Dravograd) idr.

Enote preprostih vojaških objektov:
Partizanska bolnišnica Košuta (Kumen, Lovrenc na Pohorju), Partizanska bolnišnica Jesen (Planina pod Šumikom, Slov. Bistrica), Partizanska bolnišnica Svoboda (Hudi Kot, Primož na Pohorju, Vuzenica) idr.

Rojstne hiše in domovi znanih osebnosti:
Dom Anice Černejeve (Čadram, Oplotnica), Dom Josipa Vošnjaka (Visole, Slov. Bistrica), Šarhova hiša (Lobnica, Ruše), Rojstna hiša Josipa Priola (Morje, Rače-Fram), Rojstna hiša Pavla Turnerja (Planica nad Framom, Rače-Fram) idr.

Verige vrednot naselbinske dediščine na Pohorju

V VNDP uvrščamo tipično naselbinsko pohorsko dediščino, kot so: mestna, vaška in trška jedra, zaselke, gručaste vasi, osamljene pohorske kmetije idr. (Tabela 25).

Tabela 25: Enote naselbinske dediščine na Pohorju

Zaselek Kurja vas (Lovrenc na Pohorju), Župnijsko središče (Puščava, Lovrenc na Pohorju), Vas Šmartno na Pohorju (Slov. Bistrica), Trško jedro Vuzenica (Vuzenica), Mestno jedro Slov. Bistrica, Trško jedro Lovrenc na Pohorju, vas Vuhred (Radlje ob Dravi), Vas Ribnica na Pohorju, Vas Fram, Vaško jedro Sv. Primož na Pohorju (Vuzenica), Župnijsko srdeišče Puščava (Lovrenc na Pohorju), Vas Trbonje (Dravograd), Vas Skomarje (Zreče).
--

Veriga vrednot kulturne krajine Pohorja

V VKKP se uvršča kmetijsko in poseljeno krajino, kot npr.: Lipov drevored (Josipdol, Ribnica na Pohorju), Kulturna krajina Resnik-Skomarje (Skomarje, Zreče) idr.

Veriga enot vrtnoarhitekturne dediščine na Pohorju

Med enote vrtnoarhitekturne dediščine (VVADP) uvrščamo npr. Park gradu Betnava (Maribor), Park gradu v Slovenski Bistrici, Bukovje v Dravogradu in druge podobne enote na Pohorju.

3.7.2 Vizija kadrovske zasedbe za upravljanje vrednot kulturne dediščine na Pohorju

Verige vključene v Mrežo enot kulturne dediščine na Pohorju (MKDP) delujejo v okviru COLIP, kjer se spodbujevalec mreženja enot kulturne dediščine ukvarja s standardizacijo in kakovostjo v verige povezanih enot kulturne dediščine ter oblikovanjem pogojev za samovodene in vodene ogledne enote kulturne dediščine, ki so razpisani v letnem programu COLIP.

Za ponudnike aktivnosti povezanih enot kulturne dediščine so razpisane številne delavnice in študijske ture, kjer lahko spoznavajo nove tehnike in metode predstavljanja dediščinskih tematik ter vključevanja interpretativnih orodij za ustvarjalne delavnice, ki so letno razpisane v programu COLIP.

3.8 Vizija Mreže muzejev in razstavišč na Pohorju – simulacija Pohorje 2030

Mrežo muzejev in razstavišč na Pohorju (MMRP) sestavljata Veriga muzejev na Pohorju (VMP) in Veriga razstavišč na Pohorju (VRP), ki vključujeta številne zasebne muzeje in zbirke in muzeje in razstavišča v sklopu NPP.

Za njihovo mreženje, razvoj in spremljanje standardizacije predstavitev ter oblikovanje, ponujanje, izvajanje in spremljanje programov za obiskovalce, je zadolžen spodbujevalec mreženja muzejev in razstavišč Pohorja. Ponudba MMRP je predstavljena v okviru koledarja aktivnosti in prireditvev MPP.

3.8.1 Vizija muzejev na Pohorju

V VMP je povezanih enaindvajset muzejev, ki vključujejo in predstavljajo življenje in njegove specialne vsebine na Pohorju. Najpomembnejša med njimi sta Pokrajinski muzeji v Mariboru in Slovenj Gradcu. Sedijo trije muzeji v sklopu Parkovnih centrov na Pohorju, ki predstavljajo naravo in življenje na treh geografskih celotah Pohorja. Izjemno zanimiv je Muzej Hermana Noordunga v Vitanju, ki deluje v sklopu Kulturnega središča evropskih vesoljskih tehnologij ter spominski Muzej Huga Wolfa v Slovenj Gradcu. Sledijo muzeji večjih pomnikov NOB kot je Muzej Pohorskega bataljona, Pavčkove bolnišnice, Bolnica Jesen, pa tudi številni zasebni muzeji kot je muzej v spomin na Jurija Vodovnika - Skomarska hiša v Skomarju idr.

3.8.2 Vizija razstavišč na Pohorju

VRP vključuje številne javne in zasebne razstave kot npr: stalne razstave v Gradu Slovenska Bistrica (rimska cesta Celeia – Petovio, razstava Ančnikovo gradišče, Arkova etnološka zbirka, Pajtlerjeva zbirka fosilov in mineralov, kamnine Pohorja, Ingoličeva spominska soba, Tomažičeva spominska soba idr.) ter razstave v sklopu treh Parkovnih centrov ter trinajstih Parkovnih pisarn na vstopih v NPP (npr. stalna razstava čezlakita v Cezlaku, stalna razstavo zelišč na Pohorju, stalna razstava najdb z Brinjeve gore na Rogli idr.).

3.8.3 Vizija kadrovske zasedbe muzejev in razstavišč na Pohorju

VMP in VRP delujeta v okviru COLIP, kjer se spodbujevalec mreženja muzejev in razstav ukvarja s standardizacijo in kakovostjo v verigo povezanih muzejev in razstavišč ter oblikovanjem pogojev za samovodene in vodene ogledne razstav, ki so razpisani v letnem programu COLIP.

Za ponudnike aktivnosti povezanih muzejev in razstavišč so razpisane številne delavnice in študijske ture, kjer lahko spoznavajo nove tehnike in metode predstavljanja zgodovinskih tematik ter vključevanja interpretativnih orodij za ustvarjalne delavnice, ki so letno razpisane v programu COLIP.

3.9 Vizija načrtovanja razvoja Eko kmetije Pohorje – simulacija Pohorje 2030

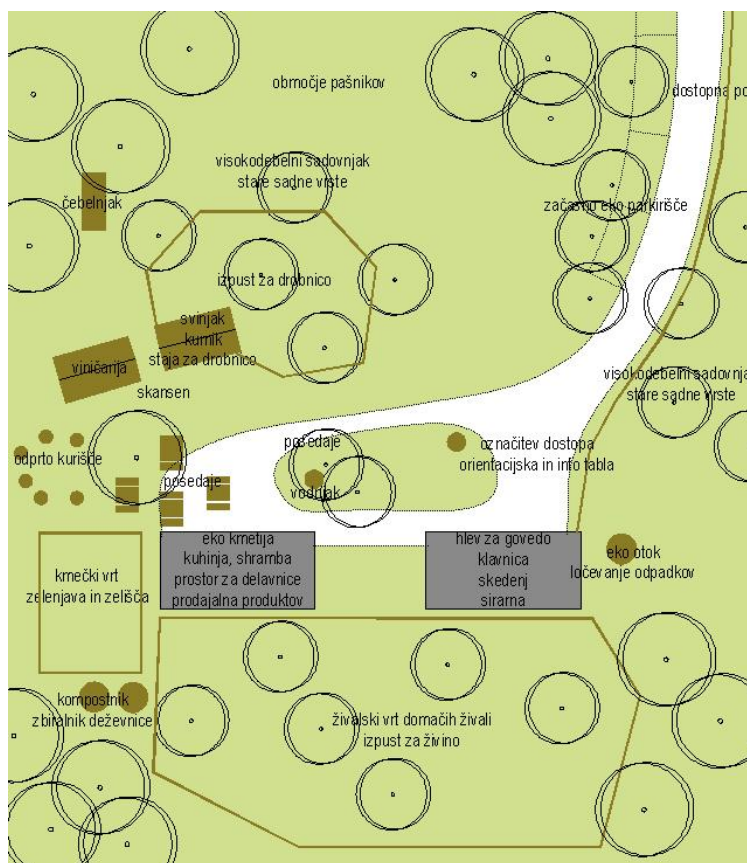
Eko kmetija Pohorje se je razvila na Mariborskem Pohorju iz osrednje potrebe po: (i) dodani vrednosti obstoječih eko kmetij, da bi mladi ostali na kmetijah in prepoznali nove podjetniške priložnosti; (ii) oskrbovanju gostinskih ponudnikov po pristnih, lokalnih živilih, ki pomenijo lokalno dodano vrednost območja; (iii) razvoju kakovostnih 'suvenirjev', ki bi jih obiskovalci po okušanju in morda poznavanju načina pridelave iz delavnic, odnesli domov; ter (iv) bojazni, da bi stare tehnologije in recepture šle v pozabo – ohranitev postopkov in receptov mesnin, sirov, vin, žganj, medu idr.

3.9.1 Vizija razvoja EKP

Na obstoječi kmetiji Pohorc so s pomočjo Univerze v Mariboru, Fakultete za kmetijstvo in biosistemske vede ter s sredstvi evropskih razpisov, razširili dopolnilne dejavnosti obstoječe kmetije in tako ustvarili celovito Eko kmetijo Pohorc (EKP), ki danes zaposluje dvajset oseb in povezuje šest pohorskih kmetij, ki pod skupno znamko 'S Pohorja' in podznamko 'Pridelano na Eko kmetiji Pohorc' ponujajo raznoliko paleto lokalnih pridelkov in izdelkov s Pohorja.

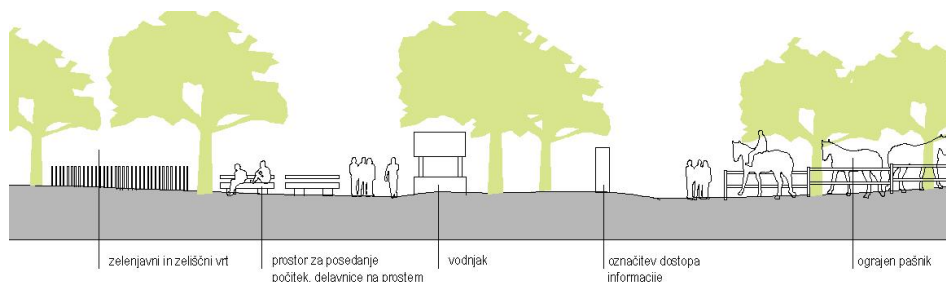
EKP sestavlja delujoča eko kmetija na višini 500 metrov n.v., kjer se ukvarjajo z gozdarstvom, živinorejo, kmetijstvom, vrtnarstvom, vinogradništvom, sadjarstvom, čebelarstvom, zeliščarstvom, turizmom na kmetiji in interpretacijo življenja na kmetiji v 19. stoletju (Sliki 35 in 36).

Slika 35: Prikaz ureditve Eko kmetije Pohorc

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Slika 36: Prerez ureditve Eko kmetije Pohorc

Vir: Pejšaž, Lužnik (2011)

Na EKP lahko izpostavimo naslednje oddelke dejavnosti:

- gojenje in zakol živali ter predelava mesa (hlevi, pašniki, klavnica, mesnica, dimnica, hladilnica idr.) in mleka (sirarna),
- kmetijska pridelava posevkov in vrtnin ter sadja (njive, vrt, zeliščni vrt, sadovnjak, čebelnjak idr.),
- predelava kmetijskih pridelkov (kuhinja, shrambe, sušilnica sadja, zelenjave in zelišč ter začimb idr.),
- namestitev in prehrana gostov (kmetija z nastanitvijo in prehrano),
- trgovina za prodajo na kmetiji pridelanih izdelkov (skupna blagovna znamka),
- živalski vrt z domačimi živalmi na pohorski kmetiji,
- muzej na prostem (predstavitev objektov kmetije, vrta, kmetijskih pridelkov, načinov obdelave ipd.) in prostor za delavnice idr.

V industrijskem mesnopredelovalnem obratu predelujejo meso v kakovostne pohorske mesnine; v sirarni ustvarjajo odlične pohorske sirčke, skute, jogurte in pinjevce; v vinski kleti vzgajajo odlična podpohorska vina; v pekarni pečejo kruh, potice, gibanice in drobno pecivo s Pohorja; v sušilnici sadja in zelišč sušijo sadje starih sort, ki uspevajo v visokodebelnih sadovnjakih in zelišča za čaje s Pohorja; v čebelnjaku nastaja kakovosten pohorski med, matični mleček in med za medeno žganje ter penino; na pohorskem zelenjavnem vrtu uspevajo vrtnine starih pohorskih posevkov; v prostoru za delavnice se izvajajo delavnic za pridobivanje volne in volnenih izdelkov (zokni, rokavice, jopice idr.) ter lanenega platna (v navezi s COLIP).

Les pohorskih gozdov obdelajo v kakovostne in prepoznane lesene izdelke s Pohorja, kot so otroška igrala in igrače (ki jih najdete po Pohorju), malo gospodinjsko opremo in posodje (ki se uporablja pri kulinaričnih delavnicah), kolovrate in statve (ki se uporabljajo v delavnicah pridelave volne in polstenja ter tkanja platna iz lanu), cokle (ki jih je moč po izvedeni delavnici tudi kupiti); šinkle za kritje streh pohorskih hiš; embalažo za izdelke, ki jih ponujajo v lastni hiši (npr. med, borovničevce idr.), ki so bili razviti v sodelovanju s COLIP.

Gojijo govedo (za mleko in 'pohorje beef'), drobnico (ovce in koze za mleko in meso), svinje (za pohorsko bunko, tunko, klobase in odlično zaseko), kokoši nesnice za domača jajčka iz katerih spečejo okusno pohorsko omleto. Ker je proizvodnja šestih kmetij premajhna odkupujejo živino bližnjih eko kmetij, saj jih v domači klavnici in predelavi mesa predelajo v kakovostne pohorske mesnine (pohorska bunka, pohorska tunka, pohorske salame, pohorski špeh, pohorska zaseka idr.).

Na njivah in vrtu sejejo in sadijo tradicionalne pohorske posevke, ki jih prodajajo z zgodbo, ki pripoveduje o življenju pohorcev, ki so jedli ta živila in receptih – načinu priprave odličnih tradicionalnih jedi – lokalno dodana vrednost.

Trgovina dobrot iz EKP ponuja celo paleto pohorskih pridelkov in izdelkov pod skupno blagovno znamko 'S Pohorja' in podznamko 'Pridelano na eko kmetiji Pohorc', ki se dnevno ponujajo v gostinskih lokalih in trgovinah ter 'suvenirnicah' na Pohorju.

Na turistični kmetiji ponujajo deset sob, dva apartmaja in 60 sedežev v prehrabnem delu, kjer v enogastronomski ponudbi uporabljajo izključno dobrote pridelane na lastni kmetiji po starih receptih. Tukaj izvajajo tudi številne delavnice peke kruha in peciva, kuhanja marmelad, vkuhanja gob in pridelkov z vrta, pa tudi o pridelavi sira in drugih živilskih pridelkih in izdelkih idr. Izvajajo številne degustacije in sicer: vinske, sirne, mesne, medene, čajev in zelišč idr.

Letno oblikujejo seznam delavnic in srečanj na EKP, kjer se je moč učiti in spremljati kmečka opravila in ročne spretnosti starih obrti na Pohorju (v sodelovanju s COLIP). Zadnji teden v septembru je kmečki praznik, prireditev – dan odprtih vrat za prikaz spravljanja pridelkov, kjer se predstavijo tudi številni rokodelci in ponuja v krušni peči pečen kruh s skutnimi namazi, odličnimi siri in mesninami, jabolčni sok in vino ter pristna pohorska voda ter pohorske slaščice. Program pa popestrijo številna društva združena v Zvezo ISP. Oblikovani so programi delavnic in vodenj ter usposobljeni interpretatorji in izvajalci delavnic.

3.9.2 Vizija muzeja na prostem v sklopu EKP

V sklopu EKP je tudi muzej na prostem, kateri predstavlja kmetijo (domačijo) v 19. stoletju, ki jo sestavljajo: glavna hiša, kašče, skedenj, hlev za govejo živino, svinjak, ograjen prostor za drobnico, visokodebelni sadovnjak, čebelnjak, vinograd, vinska klet in viničarija s prešo, planšarska kočica idr.

Muzej na prostem na EKP je uvrščen v MRMP in temu je primerno urejena tudi tematska pot, signalizacija, interpretacijska orodja in propagandni material, oskrbnik skansena idr.

3.9.3 Vizija kadrovske zasedbe EKP

Kadrovska zasedba za oblikovanje, izvajanje, spremljanje in evalviranje ponudbe doživljajskih programov EKP temelji na šestih pohorskih kmetijah, ki delujejo samostojno in skupno zaposlujejo okrog dvajset oseb, ki pridelujejo, proizvajajo in prodajajo pridelke, izdelke in doživetja pod skupno blagovno podznamko 'Pridelano na Eko kmetiji Pohorje'.

Zaposleni so strokovnjaki s področja gozdarstva, mizarstva, kmetijstva, gostinstva, trgovine, pa tudi mesarji, peki, sirarji ter interpretator kulturne dediščine in ljudskega izročila, ki močno sodeluje s COLIP.

4 VIZIJA RAZVOJA MARKETINŠKIH AKTIVNOSTI TO POHORJE – SIMULACIJA POHORJE 2030

Strateški marketinški načrt TO Pohorje (2020-2030) je razvit na treh operativnih nivojih, in sicer na: (i) globalnem nivoju – z opredelitvijo razvojnega in marketinškega modela za vstop in učinkovito delovanje na konkurenčnem in naglo spreminjajočem se globalnem trgu destinacij narave (neposredno in s pomočjo slovenske državne turistične strategije ter strategije Konzorcija Mreže parkov Slovenije); (ii) regionalnem nivoju – z opredelitvijo strategije mreženja in aktiviranja treh regij (Koroška, Podravska in Savinjska) v prostoru Pohorja, iskanju povezav, sodelovanj in sinergičnih učinkov med tremi in z drugimi regijami in komplementarnimi destinacijami (zavarovanimi in njihovimi vplivnimi območji npr. v Sloveniji, Avstriji, na Hrvaškem, v Italiji); (iii) lokalnem nivoju, kjer se z izvajanjem strategije aktivira lokalne javne, zasebne in civilne akterje ter lokalne skupnosti (vseh 16 občin), povezane v soorganiziranost Turističnega območja Pohorje preko JZ NPP, družbe Doživeti Pohorje d. d., Zveze ISP ind.

Vizija Pohorja 2030, ki so jo oblikovali deležniki v času ustanavljanja NPP

*Naše lepo, zeleno Pohorje je takšno, kot je bilo nekoč ...
Pa vendar je tako zelo drugačno!
V naravnem parku Pohorje skrbno ohranjamo dediščino gozdov, pohorskih ljudi in narave ter hkrati ustvarjamo nove možnosti za razvoj krajine in boljše življenje domačinov.*

Sodobne družinske kmetije so usmerjene v ekološko kmetovanje in skupaj s turističnimi središči v sonaravni turizem.

Naši domači naravni viri in naše delo so osnova za našo prihodnost. Skrbimo za okolju prijazen promet ter skladno umestitev gospodarskih dejavnosti in pripadajoče infrastrukture.

... Vse je eno z naravo, vse poje isto pesem z nešteti ubranimi glasovi - pesem o starem in novem, ki se spoštujeta in dopolnjujeta...

prioritete in cilji

*visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva
ohranjena narava in krajina*

sonaravni turizem in usmerjen obisk

*okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov
okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena prometna infrastruktura
ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila*

so bili skozi naslednja obdobja strateškega načrtovanja TO Pohorje nadgrajeni s strateškimi kvantitativnimi in kvalitativnimi cilji.

Tako je strateško marketinško načrtovanje pripeljalo do boljše izkoriščenosti in nadgradnje zmogljivosti, manjše odvisnosti od posameznih segmentov in sezon ter k sodelujočemu delovanju in celoletnemu imidžu TO Pohorje.

Aktivnosti na področju marketinga TO Pohorje izvaja Služba za marketing TO Pohorje (SMP).

4.1 Vizija aktivnosti Službe za marketing TO Pohorje – simulacija Pohorje 2030

Služba za marketing TO Pohorje se ukvarja s / z:

- strateškim marketinškim načrtovanjem, razvojem in pozicioniranjem Pohorja,
- izvajanjem, spremljanjem in evalviranjem socialnega marketinga ponudbe Pohorja za prepoznane nišne ciljne trge (določanje nišnih ciljnih trgov, nišno pozicioniranje ponudbe, skrbništvo tržne znamke Pohorje, nabor tematskih konceptov ter glavnih produktnih tržnih kombinacij za prepoznane nišne ciljne trge) ter
- operativnim marketinškim načrtovanjem nišnih produktnih tržnih kombinacij (PTK) – doživetij Pohorja, ki jih ustvarjajo v verige povezani ponudniki Mreže ponudnikov Pohorja (MPP), oblikujejo pa zaposleni v Centru doživljanja Pohorja (CDP).

Učinkovit Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijski center (IKRCP) ter Služba za spremljanje aktivnosti in evalviranje uspešnosti upravljanja (SSEUP) omogočata dolgoletno natančno spremljanje povpraševanja in ponudbe na Pohorju, trendov v svetu, ponujata odlične analize mreženja in gibanja v prostoru (spremljanja postavljenih mej sprejemljivih sprememb vpliva deležnikov Pohorja na njegovo ekološko, socialno-kulturno in ekonomsko okolje) s pomočjo katerih lahko managerji marketinga sprejemajo modre (preudarne) v prihodnost zastavljene odločitve.

4.1.1 Vizija strateškega marketinškega načrtovanja, razvoja in pozicioniranja TO Pohorje

Strateško marketinško načrtovanje TO Pohorje 2020-2030 je določeno s strateškimi kvantitativnimi in kvalitativnimi cilji.

Strateški *kvantitativni cilji* razvoja TO Pohorje so se v začetku (2010-2020) nanašali na: (i) *povečanje obsega turističnega prometa* (povečanje števila obiskovalcev / gostov); (ii) *razširitev obiska skozi vse leto* (ni izrazite sezonskosti) ter (iii) *povečanje obsega turistične potrošnje* (povečanje dnevne potrošnje obiskovalcev / gostov in s tem tudi letne potrošnje v TO Pohorje). V zadnjih letih (2020-2030) so kvantitativni cilji veliko bolj specifični in se ne našajo več le na rast obsega turističnega prometa (večje število obiskovalcev) temveč na *proučevanje zadovoljstva nišnih obiskovalcev / gostov, ki ob enakem številu prihodov pustijo več v blagajni TO Pohorje*, saj varstvo narave in kulturne dediščine postavljata meje rabe v prostoru.

V zadnjih desetih letih (2020-2030) se je management marketinga TO Pohorje ukvarjal s tremi *strateškimi kvalitativnimi cilji*, in sicer: (i) *povečanjem prepoznavnosti TO Pohorje - NPP z njegovim vplivnim območjem*, kot privlačne destinacije za oddih in odkrivanje narave zadnjih obronkov Alp s specifičnimi nišnimi PTK; (ii) *izboljšanjem konkurenčnosti TO Pohorje skozi strategije diverzifikacije, diferenciacije nišne ponudbe in učinkovitega nišnega managementa* ter (iii) *razvojem modela socialnega marketinga*, ki vključuje družbeno prijazno marketinško odločanje, v prid naravi, lokalnim skupnostim, turističnemu

gospodarstvu in drugim akterjem v prostoru, pa tudi obiskovalcem / gostom, ki znajo občudovati in ceniti celovito ponudbo naravnega območja.

Povečanje prepoznavnosti smo dosegli z: (i) oblikovanjem celovite tržne znamke TO Pohorje '*Doživetni Naravni park Pohorje v vseh letnih časih*', ki je zvišala prepoznavnost in privlačnost za obiskovalce /goste in lokalne investitorje ter produktno znamko '*S Pohorja*', ki zagotavlja odlične produkte (pridelke, izdelke, storitve in dogodke) s Pohorja; (ii) oblikovano krovno podobo TO Pohorje, ki temelji na NPP in celoviti ponudbi nišnih doživljajskih aktivnosti v naravi v navezi z zdravim načinom življenja in spodbujanja zavedanja o pomenu ohranjanja narave za naslednje generacije; ter (iii) razvojem celovite palete prepoznavnih nišnih PTK, ki zagotavljajo prvovrstna doživetja v naravi.

Konkurenčnost TO Pohorje smo izboljšali skozi strategije diverzifikacije, diferenciacije ponudbe in učinkovitega managementa TO Pohorje z: (i) nenehnim razvijanjem in nadgrajevanjem obstoječih nišnih PTK za lokalne, regionalne in globalne trge ter razvojem novih nišnih doživljajskih zgodb v naravi; (ii) nenehnim iskanjem in preizkušanjem v diferenciaciji za pritegnitev nišnih ciljnih trgov, ki prepoznajo unikatne nišne doživljajske zgodbe in cenijo izkušnje odlično izvedenih programov; (iii) soodločanjem pri managementu TO Pohorje skozi javno-zasebno partnerstvo vseh treh organizacij (JZ NPP, družba Doživetni Pohorje d. d. ter Zveza ISP).

Zadnji kvalitativni cilj – razvoj modela socialnega marketinga je predstavljen v naslednjem podpoglavju.

4.1.2 Vizija socialnega marketinga TO Pohorje

Razvoj modela socialnega marketinga kot tretjega kvalitativnega strateškega cilja managementa marketinga nam omogoča družbeno prijazno marketinško odločanje, ki enakomerno upošteva in zadovolji različne deležnike v območju, v osnovi pa je usmerjeno k omogočanju in spodbujanju primernih aktivnosti doživljanja narave in kulturne dediščine. Te v občutljivem naravnem okolju ne povzročajo neželenih vplivov, prispevajo k socialno-kulturnim vrednotam skupnosti, in h kakovostnemu življenju v TO Pohorje, ki se odraža v optimalnem številu delovnih mest različnih poklicnih zvrsti, zadovoljnih lastnikih in posameznikih ter obiskovalcih / gostih, ki prispevajo k blagostanju lokalnih skupnosti, cenijo naravo in življenje v TO Pohorje in se zavedajo, da so le obiskovalci in se tako tudi vedejo.

Z učinkovitim projektom mreženja ponudnikov z namenom podaljšanja sezone na vse leto smo uspeli povečati obisk TO Pohorje v spomladanskem in jesenskem času. Tako se je v dvajsetih letih (2010 do 2030) podaljšala povprečna doba bivanja stacionarnih gostov na Pohorju iz 2,8 na 4,5 dni.

Gosti, ki ustvarijo na Pohorju več kot tri nočitve izven obdobja glavne sezone (24. december do 28. februar ter 1. junij do 31. avgust) imajo gratis parkirišče pri zasebnih turističnih

ponudnikov in javni (sonaravni) prevoz po Pohorju, kar vključuje tudi žičniške naprave pozimi (smučanje) in poleti (gorsko kolesarjenje).

Dnevni obiskovalci plačajo simbolično eko pristojbino za dnevno parkiranje svojih vozil na parkiriščih ob vznožju Pohorja in se na to gratis zapeljejo na in po Pohorju. Tisti dnevni obiskovalci, ki želijo s svojim vozilom na Pohorje pa plačajo parkirnino in ekološki prispevek za vsako uro parkiranja v TO Pohorje.

Kartica 'Zeleno Pohorje' omogoča vsem gostom, ki kupijo vsaj tridnevni paket v TO Pohorje, različne ugodnosti pri obisku v Mrežo ponudnikov Pohorja povezanih partnerjev (npr. 10 odstotni popust pri nakupu storitve; 20 odstotni popust pri vodenih rekreativnih, doživljajskih in zdravilnih aktivnosti idr.; gratis degustacijo pijače ali jedi; gratis udeležbo na delavnicah okoljske vzgoje in zdravega načina življenja ipd.).

4.1.3 Vizija tržnega pozicioniranja TO Pohorje

Pozicioniranje TO Pohorje – NPP z njegovim vplivnim območjem smo gradili skozi:

- značilnosti ponudbe TO Pohorje – naših prednosti (Kaj ima destinacija? Kaj ponuja?, Kaj so značilnosti njene ponudbe?);
- pričakovanja ciljnih obiskovalcev / gostov – 'Kaj želijo, pričakujejo od TO Pohorje?';
- drugačnost TO Pohorje od drugih podobnih destinacij – 'Kaj je na Pohorju unikatnega?, Kaj izpostaviti, da se bomo učinkoviteje pozicionirali na trgu?' – 'Kaj nas razlikuje od drugih?';

vse z namenom, da si odgovorimo na vprašanje: 'Kako nas bodo dojeli ciljni obiskovalci / gosti?' in 'Zakaj se splača priti v destinacijo?'

Značilnosti ponudbe TO Pohorje

Kaj ima TO Pohorje – kaj so značilnosti TO Pohorje – kaj so najpomembnejši elementi ponudbe za zadovoljitev pričakovanj, želj pričakovanih ciljnih skupin obiskovalcev / gostov?:

- NPP je zavarovano območje narave na stiku treh regij severovzhodne Slovenije in drugega največjega mesta v Sloveniji, ki se ponaša z izjemno naravno in kulturno krajino ter biotsko pestrostjo;
- Pohorje je privlačno naravno okolje za rekreacijo lokalnega prebivalstva ter za aktivni oddih in sprostitvev, odkrivanje narave in kulturne dediščine ter učenje okoljske vzgoje za različne ciljne skupine obiskovalcev / gostov;
- Pohorje ima bogato zgodovino in izjemno (gospodarsko) tehniško dediščino;
- Tradicija turistične dejavnosti sega več desetletij v preteklost in na treh večjih in več manjših turističnih subobmočjih je razvita specifična turistična ponudba;
- Pohorje je lahko dostopno iz vseh smeri.

Pričakovanja ciljnih skupin obiskovalcev / gostov

Kaj so najpomembnejša pričakovanja izbranih ciljnih skupin obiskovalcev / gostov – kaj je profil našega ciljnega obiskovalca / gosta:

- Odgovorni turizem in turist, ki spoštuje, varuje, ohranja in prispeva k naravnemu okolju in takšno okolje tudi pričakuje – zelene sheme poslovanja;
- Čisto naravno okolje in ohranjena naravna in kulturna krajina;
- Avtentična ponudba, ki gradi na identiteti prostora in časa;
- Urejena parkovna infrastruktura – MPnP (MRpP, MUITP), RRCŠP, MNVP, MVNP, MKDP, MRMP, MMRP, EKP – dostopnost, signalizacija, orientacija v prostoru, dobra informiranost ipd.;
- Interpretacija narave in kulturne dediščine skozi unikatna doživetja – zgodbe, ki vključujejo aktivnosti v naravi, spoznavanje narave in kulturne dediščine ter življenja v območju, vplivajo na osebnostno rast in sproščajo v naravnem okolju;
- Urejena turistična infrastruktura – dostopnost, signalizacija, eko parkirišča, eko kampi, razgledišča idr.;
- Red in varnost – jasna pravila vedenja v TO Pohorje, ki vključujejo in upoštevajo vse deležnike.

Kaj nas razlikuje od drugih – na čem lahko gradimo pozicioniranje

Pozicioniranje lahko gradimo na naravi Pohorja (Tabela 26), pohorski kulturi kulturni dediščini (Tabela 27) ter razvoju turistične ponudbe na Pohorju (Tabela 28).

Tabela 26: Pozicijsko razlikovanje Pohorja skozi značilnosti narave

- Pohorje (68 km dolgo in 20 km široko mogočno pogorje, sega do višine 1.543 metrov) je zadnji obronek Alp, največjega pogorja v Evropi, ki leži med Dravo, Dravinjo in Mislinjo in le korak iz Maribora in drugih mest, ki so locirana ob njegovem vznožju;
- Na Pohorju srečamo edinstvene naravne vrednote (Pragozd Šumik, visoka barja, planje, številne slapove idr.), ki so bile zavarovane že v polovici prejšnjega stoletja in številne ekosisteme in krajine;
- Pragozd Šumik se strmo spušča v kanjonsko sotesko potoka Lobnica, kjer sta nastala glasno šumeča slapova Veliki in Mali Šumik; mogočne bukve, ki kraljujejo v Pragozdu, pa spominjajo na nekdanjo sestavo pohorskih gozdov;
- Visoka šotna barja – Lovrenška jezera, Črno jezero in Ribniško jezero omogočajo življenje številnim vlagi in kislo ljubim rastlinam (pritlikavo rušje, žužkojeda rosika, resje idr.), ki so se počasi spremenile v šoto in mnogim živalskim vrstam na 1.500 metrih n.v.;
- Planje (frate) so nastale na pohorskih vrhovih s krčenjem bukovih gozdov, kjer so se včasih pasle črede krav in ovac (kar danes obujajo pohorski kmetje) in uspevajo značilne rastline planj (volkovje, arnica montana, brkata zvončnica, orhideje, svišč idr.);
- Pohorje je pretežno poraslo z iglastim gozdom; ob potoku Lobnica je 19 ha pohorskega pragozda, kjer se bohotijo bukve, smreke in jelke ter redke rastline (kijastolistni in nepravi sršaj idr.) in zavarovane drevesne vrste (tise, bukve, kostanji idr.);
- Pohorski gozdovi ponujajo dom številnim živalskim vrstam – več kot 90 vrstam ptic, malim sesalcem, žužkojedom in glodavcem, divjadi, plazilcem, dvoživkam, 700 vrstam metuljev, hroščem, mehkužcem in ribam; najbolj razširjene so srne, jeleni, gamsi in lisice, pa tudi planinski zajec, veliki divji petelin in ruševac, koconogi čuk idr.;
- Magmatsko jedro Pohorja spada med najstarejše metamorfne kamnine in granodioritni masiv na Pohorju je največje sklenjeno območje granodiorita v Sloveniji, tukaj pa najdemo nahajališče edinstvenega čizlakita, pa tudi beli marmor, ki so ga uporabljali že Rimljani;
- Na Pohorju je razvito zelo razvejano hidrografsko omrežje, ki omogoča zalogo sveže pitne vode za nižinska poseljena območja;
- V Registru naravnih vrednot RS je vpisanih 105 območij naravnih vrednot iz Pohorja (poligonov – 24 barij, 13 gozdov, 11 drevoredov, 9 potokov, 7 jezer, 6 kamnolomov, 5 močvirij, 2 planji idr.) in 419 točkovnih naravnih vrednot (centroidi – več kot polovica je dreves, in sicer: 72 tis, 67 lip, 20 kostanjev in smrek, 17

- bukev, 8 jelk; 14 slapov, 9 nahajališč fosilov in mineralov ind.), skupaj 524 naravnih vrednot, od tega več kot polovica zavarovanih na državnem nivoju;
- Pohorje spada v omrežje Natura 2000 in skupno je (za)varovanega več kot 50 % površja Pohorja;
 - 72 % površine Pohorja pokrivajo gozdovi, 24 % kmetijske površine in manj kot 4 % predstavljajo poselitvena območja; ovršje Pohorja – NPP skoraj v 90 % pokriva gozd, 9,5 % kmetijska zemljišča in le 1,3 % poselitveno območje in gospodarska infrastruktura.

Tabela 27: Pozicijsko razlikovanje Pohorja skozi značilnosti kulture in kulturne dediščine

- Prve naselbine na vznožju Pohorja segajo v obdobje 3. tisočletja p.n.št.; v obdobju 4. stol. pr. in 4. stol. n.št. je nastalo prazgodovinsko gradišče Poštela, kjer so odkrili štirinajst temeljev hiš in svetišče; nekoliko mlajše je gradišče Legen in še mlajše Ančnikovo gradišče; pogoste so antične vile in rimski kamni, mitreji idr.;
- Arheološka najdišča v okolici Slovenj Gradca pričajo, da je bila kotlina pomembno naseljeno območje ob strateški poti iz osrednje Slovenije v Celovško kotlino; najdbe pričajo, da je bila tukaj rimska pošta in rimska naselbina ter utrjeni grad že v 11. stol.;
- Gradišče na Kremžarjevem vrhu je bilo poseljeno že v prazgodovinski dobi, o čemer priča najdba ilirskih gomilnih grobišč – 78 gomil (8. do 7. stol. pr.n.št.);
- Cerkev sv. Jurija na Legnu iz 12. stol. je eden najstarejših sakralnih objektov v tem delu Slovenije;
- V Oplotnici so živeli že v obdobju rimskih časov, ko je bilo območje pomembno prometno in trgovsko križišče iz Italije proti Panoniji (grad 11 stol., dvorec 17. stol.);
- Prva naselja na vzhodnem delu Pohorja se omenjajo v začetku 12. stoletja (Ruše, Lovrenc na Pohorju, grad Hompoš, Vitanje idr.); v 13. stol. v 14. stol. so zgrajene številne cerkve v nižinskih predelih Pohorja (npr. Marijina cerkev v Rušah 1387);
- Razvoj Mislinje je povezan s fužinarstvom, katerega začetki segajo v 16. stol.; koncesijo za proizvodnjo surovega železa ob potoku Mislinja so dobili leta 1742; z izgradnjo ozkotirne železnice za prevoz lesa je v Mislinji nastalo eno največjih lesnopredelovalnih naselij na Slovenskem;
- V 17. in 18. stol. se je na severnem in vzhodnem delu Pohorju začelo razvijati fužinarstvo in glažutarstvo (leta 1750 na Smolniku prva glažuta), močno pa je bilo razširjeno splavljanje lesa do reke Drave, kjer so ga na žagah razrezali, splavarji pa splavili vse do Beograda; v tem obdobju je samo v Lovrencu na Pohorju delovalo 83 mlinov, 3 fužine, 108 žag in 17 glažut; glažuta je bila tudi v Josipdolu ter v Rušah (Vivatova glažuta);
- Leta 1854 je bila steklarna v Rakovcu ena največjih na Štajerskem, v 70. letih 19. stol. steklarji niso več zmogli vse večje konkurence z dolinsko industrijo in zvajanjem novih transportnih poti (železnica); vas je kasneje služila lesni predelavi;
- Leta 1901 je bila ustanovljena Podravska podružnica Slovenskega planinskega društva – Ruše in leta 1907 so zgradili prvo planinsko postojanko, Ruško kočjo pri Arehu;
- Pohorje je bilo zelo aktivno tudi v času druge sv. vojne o čemer pričajo številni ostanki memorialne dediščine, kot npr. Paučkove partizanske bolnišnice, Bolnišnica Jesen, Pohorski bataljon idr.;
- Pohorci so prav posebni ljudje; razlikujejo se po govorici, šegah in navadah ter sprejemanju soimenjakov iz različnih območij Pohorja;
- Številne Pohorske povesti, pravljice in bajke je v obdobju med drugo svetovno vojno opisal Jože Tomažič; Jurij Vodovnik (1791 – 1858), ljudski pesnik iz Skomarja, je v svojih pesmih predstavil življenje na Pohorju v času in prostoru, ki ga je živel;
- V Registru kulturne dediščine RS je 905 vpisov dediščine iz območja Pohorja; največ je sakralne (374 enot) in profane (283 enot) stavbne dediščine, sledijo naselbinske (93 enot), arheološka (54 enot) in memorialna (53 enot), manj je vpisov kulturne krajine (16 enot) in vrtnoarhitekturne dediščine (7 enot).

Tabela 28: Pozicijsko razlikovanje Pohorja glede na razvoj turistične ponudbe

- Že v 19. stol. so ljudje romali na Pohorje k cerkvi sv. Henriha na Arehu; prvi planinci in romarji so zašli na Pohorje in prespali v cerkvi sv. Bolfenka, ki je tako rekoč prva planinska postojanka;
- Na prehodu v 20. stol. se je nižinski človek začel zanimati za širne pohorske gozdove – Pohorje postane zanimivo za gornišstvo, rekreacijo in turizem; nastale so prve planinske postojanke (1907 Ruška kočja, 1912 Mariborska kočja, Koča pod Kremžarjevim nrlom 1934 idr.);
- Med vojno so bile vse planinske postojanke požgane, zato so jih po vojni člani planinskih društev obnovili in danes so zelo potrebne ponovne obnove;

- Leta 1957 je bila na Mariborskem Pohorju zgrajena Pohorska vzpenjača in leta 1964 je bilo organizirano prvo tekmovanje v alpskem smučanju Zlata lisica;
- V začetku 70. let 20 stol. sta bila zgrajena hotela Bellevue in Areh in takrat se je začel razvoj turizma na Zreškem Pohorju (Unior d.d.), ko sta bila v 80. letih zgrajena hotel Dobrava v Zrečah in Planja na Rogli;
- Rogla in Mariborsko Pohorje sta bila ob prelomu tisočletja razvita smučarska centra, ki so jima sledili Kope, Ribniško Pohorje in Trije Kralji kot manjša smučišča s turistično infrastrukturo.

Za Pohorje lahko povzamemo sledeče:

- je zadnji odcep Alp, se razprostira med Dravo, Dravinjo in Mislinjo, le nekaj korakov iz mestnih središč, ki ga obkrožajo;
- ima izredno ohranjeno biotsko pestrost in naravno krajino;
- ima bogato in raznoliko kulturno krajino in kulturno dediščino (še predvsem sakralno in gospodarsko - tehniško);
- je domovanje pohorskega, gorskega človeka z njegovimi šegami in navadami;
- ima edinstvene pripovedke, bajke in povesti ter pesmi s Pohorja;
- je Naravni park Pohorje - strnjeno gozdno površnje in območje visokih barij ter planj.

Na trgu se pozicioniramo kot TO Pohorje – Naravni park Pohorje z vplivnim območjem:

TO Pohorje je privlačno in lahko dostopno območje Naravnega parka Pohorje, ki omogoča doživljanje narave in kulturne dediščine, sprostitve, okoljsko vzgojo in izobraževanje ter rekreacijo v edinstvenem alpskem svetu, sredi širnih gozdov in ohranjene narave, tik ob mestih, ki ga obkrožajo.

4.1.4 Vizija identitete in upravljanja destinacijske tržne znamke TO Pohorje

Znamka ni logo, produkt ali podjetje, temveč dobro počutje ali mnenje obiskovalca / gosta o produktu, podjetju, storitvi ali parku. Ljudje smo na področju turističnih storitev in doživetij prej čustveni ter intuitivni kot racionalni. Znamčenje omogoča dialog s kupcem. Cilj pa je dosežen, ko je kupec prepričan, da ni nadomestila za določeno znamko (npr. znamko TO Pohorje) in le-ta prevzame monopolno vlogo v njegovi psihi. Znamka TO Pohorje, s svojo identifikacijo, osebnostjo in zadovoljevanjem človeških potreb po varnosti in zagotavljanju obljubljenega, pomaga kupcem pri orientaciji v kompleksnem svetu polnem produktov in oglaševanj različnih parkov narave.

Znamko TO Pohorje – Naravnega parka Pohorje z njegovim vplivnim območjem, gradijo:

- image* (relevantna obljuba TO Pohorje; komuniciranje preko različnih medijev - pripovedovanje zgodb o doživetjih v NPP; ponujanje možnosti za sodelovanje – volonterji, otroški in mladinski programi, sponzorstva, virtualno medijsko socialno partnerstvo; definiranje individualnih vrednot NPP in treh bistvenih sporočil – trikotnik sporočil) – 'V TO Pohorje se osebno ukvarjajo z mano.';
- zaupanje* (prepoznana dediščina znamke TO Pohorje; implementirane inovacije; pristnost transparentnih aktivnosti; implementacija obljubljenega; ohranjanje celovitega designa in oblik pojavnosti v) – 'V TO Pohorje se počutim varno.'; in

- iii. *predstava o znamki* (vsebina komunikacijskih sporočil; orientacija k nižnim skupinam obiskovalcev / gostov NPP; zadovoljevanje pričakovanj ciljnih skupin) – 'V TO Pohorje zelo dobro poskrbijo zame.'

Vizija destinacijske tržne znamke izhaja iz posnetka stanja Pohorja ter vizije Pohorje 2030, ki je bila oblikovana skupaj z deležniki Pohorja. V nadaljevanju so podana izhodišča identitete destinacijske tržne znamke TO Pohorje - simulacija Pohorje 2030.

Poslanstvo – namen znamke

TO Pohorje, le korak od večjih mest, ponuja obiskovalcem / gostom edinstvena, privlačna in pristna doživetja narave in kulturne dediščine, rekreacije in sprostitve ter odkrivanja in spoznavanja Naravnega parka Pohorje in njegovih vrednot z doživetji, ki vplivajo na zavest o odgovornem ravnanju in varovanju narave in kulturne dediščine obiskovalcev / gostov, ter poudarjajo vrednost Naravnega parka Pohorje in pomen njegovega ohranjanja za naslednje generacije.

Vizija znamke – kaj želimo postati

TO Pohorje je privlačna, sonaravna destinacija med Alpami in Panonsko nižino z Naravnim parkom Pohorje, ki privlači k obisku, odkrivanju, doživljanju, spoznavanju in občudovanju, saj je edinstveno območje sožitja narave in človeka, ki v naravnem okolju plemeniti človeka in ga napolni s prvobitno energijo pohorskih gozdov, le korak od večjih mest.

Vrednote znamke

TO Pohorje je sonaravna destinacija z edinstvenim Naravnim parkom Pohorje, katere deležniki ravnajo odgovorno⁴⁶, dolgoročno vzdržno⁴⁷, s posluhom za naravno, socialno-kulturno in ekonomsko okolje⁴⁸ ter s poudarkom na ljudeh⁴⁹, ki v območju živijo, delajo in ga obiskujejo.

Osebnost – karakter znamke

TO Pohorje z Naravnim parkom Pohorje je zelena, uravnotežena, celovita, naravna in umirjena destinacija za raznolika doživetja narave in kulturne dediščine zadnjih obronkov Alp.

⁴⁶ Deležniki ravnajo odgovorno z naravnimi in kulturnimi vrednotami, ki so se razvijale stoletja.

⁴⁷ Okolje TO Pohorje, še predvsem Naravni park Pohorje, želimo ohraniti za naslednje rodove in razvijati na način, da imajo vse aktivnosti kar najmanjše negativne vplive na naravno, socialno-kulturno in ekonomsko okolje Pohorja.

⁴⁸ Deležniki Pohorja razvijamo regijski in lokalni pomen okolja, delujemo družbeno odgovorno in gradimo sonaravno vrednost okolja in njegovo ekonomsko vrednost za ljudi, ki v območju živijo, delajo in v turizmu prepoznavajo podjetno priložnost - da bi prispevali k njihovem blagostanju.

⁴⁹ V TO Pohorje razvijamo družbeno okolje, kjer je prijetno živeti (urejena infrastruktura za bivanje, rekreacijo, izobraževanje, zdravstvene storitve idr.), delati (urejena poslovna okolja s sonaravno gradnjo, rabo sonaravne energije, opremljeno s sonaravnimi materiali, prijetno delovno vzdušje, inovativno raziskovalno okolje idr.) in ga obiskovati (za doživljanje urejene enote naravne in kulturne dediščine z odlično informacijsko, orientacijsko in interpretativno podporo orodij in ljudi – vodnikov, animatorjev, kustosov, mentorjev, tutorjev, trenerjev; odlična enogastronomija; raznolika paleta nastanitvenih, prehrabnenih objektov ter enot za sproščanje telesa in duha).

Razlikovalne prednosti znamke

Naravni park Pohorje na prehodu Alp v Panonsko nižino s strnjnimi gozdovi, visokimi barji in planjami ter pohorskim človekom ter avtohtonimi kulinaričnimi posebnostmi se razprostira le korak od večjih mest.

Oblikovanje koristi (obljub) za ciljnega obiskovalca / gosta

TO Pohorje:

- je prostor za pobeg iz delovnega okolja in rekreacijo ter sprostitev v naravi;
- omogoča doživljanje edinstvene narave in kulturne dediščine;
- je učilnica na prostem za vse generacije in ciljne skupine obiskovalcev / gostov – okoljska vzgoja in izobraževanje, raziskovanje.

Oblikovanje obljube znamke

TO Pohorje podaja:

- funkcionalno obljubo - edinstvene in privlačne možnosti za rekreacijo in sprostitev, doživljanje, učenje in raziskovanje le korak od večjih mest, v naravnem, mirnem okolju Naravnega parka Pohorje;
- emocionalno obljubo - zelene širjave gozdov, piš vetra v smrekah, mir in unikatnost pragozda, živahnost življenja na visokih barjih in stoletne zgodbe šeg in navad pohorskega človeka;
- izkustvena obljuba - naravno okolje plemeniti človeka in ga napolni s prvobitno energijo pohorskih gozdov.

Upravljanje znamke

Nosilec in skrbnik destinacijske znamke TO Pohorje je družba Doživeti Pohorje d. d., ki v sklopu nalog soupravljanja in sovedenja TO Pohorje z JZ NPP in Zvezo ISP soupravlja tudi destinacijsko znamko.

Med cilje upravljanja destinacijske znamke TO Pohorje uvrščamo:

- pravilno (pravilna aplikacija znamke na vseh promocijskih gradivih ter ustrezna zaščita znamke);
- konsistentno (razvijamo prepoznaven in poenoten način komuniciranja znamke, s prepoznavnimi ikonami in elementi);
- učinkovito uporabo (znamko gradimo dolgoročno, da oblikujemo in komuniciramo unikatne zgodbe, znamko vgradimo v vsa oroda, razpolagamo z vsemi potrebnimi materiali in oblikujemo priročnik CGP idr.);

znamke, ki s trgom komunicira na profesionalen, kreativen in dosleden način. Izjemnega pomena je njena distribucija do uporabnikov – ponudnikov, ki se pod njo predstavljajo in prispevajo k njeni izgradnji.

4.2 Vizija načrtovanja oblikovanja produktov 'zelene' ponudbe TO Pohorje – simulacija Pohorje 2030

Trendi obiska destinacij zavarovane narave in doživljanja njenih posebnosti in unikatnosti se nanašajo na: (i) veliko ozaveščenost ljudi o pomenu ohranjanja naravnega okolja za obstoj Zemlje in človeštva na njej; (ii) njihovo potrebo po intenzivni vpletenosti v naravne procese in pojave ter spoznavanje in pridobivanje novih izkušenj in znanj o naravi, pa tudi prispevanju k njeni ohranitvi; (iv) zavedanje o pomenu zdravega našina življenja in gibanja v naravnem, neokrnjenem okolju; (v) željo po spoznavanju kulturne dediščine, starih obrti, ljudskega izročila, kulinarčnih posebnosti nekega naroda ali skupnosti; (vi) potrebo po spoznavanju življenja domačinov in prispevanja k ohranitvi primarnih vzorcev le-tega in krajine v kateri živijo idr.

Ob tem je potrebno poznati tudi splošne trende v turizmu, ki se kažejo skozi: (i) trend bogatenja ljudi, ki imajo veliko denarja ter malo časa in ga zato želijo maksimalno izkoristiti; (ii) izjemno zahtevnega turista, ki pričakuje vedno kvalitetnejše storitve po ugodnejši ceni; (iii) dejstvo, da je zagotovljena kakovost osnovnih turističnih storitev (nočitev, prehrana in transport) samoumevna, unikatno doživetje pa je tisto, ki pritegne in zadrži obiskovalca / gosta v območju; (iv) drugačne skupine potujočih – potuje več samih, v skupinah istega spola, parov, razširjene družine (npr. stari starši z vnuki) idr., ki pa niso več tako zvesti posameznim destinacijam, kot nekoč; (v) več manjših oddihov bližje domu in v povpraševanju po nišnih produktih, še predvsem ekološke narave, saj želijo občutiti globjo emocionalno in kulturno povezanost z domačini - skupnostmi, katere obiskujejo; (vi) pogosto spontane, impulzivne, nenačrtovane odločitve za potovanje, saj svetovni splet omogoča veliko prostost in fleksibilnost pri organiziranju lastnega potovanja in življenja.

Načrtovanje oblikovanja produktov 'zelene' ponudbe Pohorja izhaja iz prepoznavanja – segmentiranja nišnih ciljnih trgov in s tem nišnih skupin obiskovalcev / gostov, katerim je prilagojeno nišno pozicioniranje, osnovana 'zelena znamka' na osnovi 'zelenih' tematskih konceptov, ki so osnova za oblikovanje PTK ter dobaviteljskih verig za njihovo kakovostno in celovito izvajanje s pomočjo aktivnosti nišnega 'zelenega' marketinškega spleta.

4.2.1 Vizija segmentiranja ciljnih skupin gostov za 'zelene' programe TO Pohorje

'Zelene programe' TO Pohorje načrtujemo glede na: (i) izvor obiskovalcev / gostov (domači gosti, mednarodni gosti); (ii) čas zadrževanja obiskovalcev / gostov v TO Pohorje (počitnice (tri, pet, sedem dni), vikend, enodnevni ali poldnevni izlet); (iii) starostno strukturo obiskovalcev / gostov (otroški, mladinski, družinski, seniorski idr.); (iv) število članov v skupini (posameznik, par, družina, skupina do pet, deset, petnajst, dvajset, petindvajset članov); ter (v) specifične motive obiska TO Pohorje, ki izhajajo iz načina življenja, hobijev in raznolikih navad ciljnih skupin obiskovalcev / gostov in omogočajo sistematično prepoznavanje nišnih oblik turizma v TO Pohorje. Tako smo v TO Pohorje identificirali potencialne nišne produkte, jih razvili in učinkovito ciljano promocijo usmerili k ciljnim

segmentom. Programi so zasnovani na privlačnih (pull) znamenitostih, ki poudarjajo, da produkt temelji na velikih prostranstvih pohorskih gozdov, barij in planj, kjer se gibljemo s specifičnimi oblikami prevoza, spimo v sonaravno grajenih objektih in izvajamo aktivnosti v prilagojenih objektih, prostorih in sredstvih, ki omogočajo prvinsko doživljanje narave in kulturne dediščine.

Med glavne skupine obiskovalcev Pohorja prištevamo družine z otroki, skupine različnih starosti in interesov, ki prihajajo zaradi občudovanja narave in kulturne dediščine ter rekreacije v naravi; ter posameznike, predvsem rekreativce, ki jim Pohorje pomeni naravni poligon za rekreativne aktivnosti.

Iz analize turističnega povpraševanja smo razbrali, da obstajajo bistvene razlike v povpraševanju po doživetjih na Pohorju med letom, zato smo obisk na Pohorju razdelili glede na obiskovalce in goste po štirih letnih časih in ga v nadaljevanju predstavljamo kot segmentacijo v poletnem, zimskem ter spomladansko / jesenskem času.

Segmentacija ciljnih trgov obiskovalcev:

- poleti: (i) družine z otroki, (ii) otroške in mladinske skupine na dnevnih taborih, (iii) manjše interesne skupine, (iv) rekreativci bližnjih mest;
- spomladi in jeseni: (i) skupine šolskih otrok in mladine na dnevnih taborih in delavnicah, (ii) raziskovalci narave in kulturne dediščine, (iii) rekreativci; in
- pozimi: (i) družine z otroki, (ii) pari, (iii) manjše skupine, (iv) skupine šolske mladine iz radiusa 50 km okrog Pohorja;

in gostov:

- poleti: (i) družine z otroki, (ii) otroške in mladinske skupine (jezikovne priprave, tabori idr.), (iii) pari, (iv) športniki na pripravah, (v) manjše skupine rekreativcev;
- pozimi: (i) družine z otroki, (ii) skupine šolske mladine (šola v naravi), (iii) pari in (iv) manjše skupine rekreativcev; in
- spomladi in jeseni: (i) pari, (ii) poslovni in seminarski gosti, (iii) skupine šolske mladine (šola v naravi), (iv) športniki na pripravah idr.

omogoča produktnim managerjem sistematično načrtovanje, oblikovanje, izvajanje, spremljanje in evalviranje PTK, ki jih skupaj z destinacijskimi managerji umeščajo v določene cone Pohorja in tako oblikujejo po meri narejene doživljajske programe in turistične produkte, ki jih izvajajo v dobaviteljske verige povezani ponudniki Pohorja (MPP). To so osrednje naloge oddelka Centra doživljanja Pohorja (CDP).

Za vsako novo PTK se sestane skupina deležnikov, in sicer produktni in destinacijski manager predstavnik ciljne skupine, ki predstavi svoje potrebe in pričakovanja ter predstavnik verige dobaviteljev, ki sooblikujejo turistični produkt – doživljajsko zgodbo za specifično ciljno skupino obiskovalcev / gostov Pohorja.

Ob tem velja izpostaviti pomembnejši nišni ciljni skupini in njune značilnosti, ki so predstavljene v tabelah 29 in 30.

Tabela 29: Pomembna ciljna skupina (tržna niša) na Pohorju - ekoturisti

Ekoturisti na Pohorju so turisti, ki potujejo v manjših skupinah (od dva do petnajst oseb) in pričakujejo izkušnje v navezi z naravo in lokalno kulturo, izven modernih tokov življenja. Zanimajo jih ZO in vrednote naravne in kulturne dediščine. So ekološko aktivni (na blag način) skozi: sprehode; opazovanje krajinske slike; proučevanje flore, favne, geologije idr.; druženje z lokalnim prebivalstvom; kupovanje lokalnih produktov in pridelkov; uživanje v različnih rekreativnih in športnih aktivnostih v naravi ipd. Na destinaciji uporabljajo ekološko sprejemljiva vozila – kolesa; konje; vozila na električni pogon; ali hodijo. T.i. 'čisti' ekoturisti ne želijo bivati v turističnih centrih, temveč pričakujejo enostavne nastanitvene kapacitete s sonaravnim delovanjem (majhne obrate in eko kampe, ki vključujejo naravne in kulturne komponente svojega območja in se spajajo z okoljem; so grajeni z minimalnim vplivom na okolje; uporabljajo sonaravno energijo in nizko potrošnjo vode; zagotavljajo management odpadkov in odpadnih voda; v sklopu podjetja izvajajo programe okoljske vzgoje in izobraževanja za zaposlene, lokalne prebivalce in obiskovalce / goste) in želijo s svojimi prispevki pomagati skupnostim v ZO.

Z omejevanjem obsega nočitev in rednim spremljanjem le-teh, preprečujemo moteče dejavnike in morebiten nenadzorovan prehod v masovni turizem.

Ekoturisti so dobro informirani o TO Pohorje in pričakujejo odlične informacije ter dobro komunikacijo v destinaciji.

Zanje je izjemnega pomena dobra conacija območja, ki zagotavlja odličen dostop, posebne značilnosti in unikatne vsebine, ki pa zagotavljajo nemoteno delovanje skupnosti, določenih sredstev ter naravnih in kulturnih vrednot.

Programi ekoturizma na Pohorju vključujejo: *opazovanje ptic* (bird watching) - spremljanje ptic v manjših skupinah, z odličnimi vodniki, na posebej za to aktivnost prirejenih opazovališčih, s prigrizkom in morda nočitvijo na prostem; okoljsko vzgojo na delavnicah ali na terenu za manjše skupine s specialnimi programi in odličnimi učitelji oz. trenerji; raziskovalne tabore za majhne skupine udeležencev s specialnimi vsebinami s specialnimi tutorji idr.

Tabela 30: Pomembna ciljna skupina (tržna niša) na Pohorju – volonterski turisti

Volonterski turisti (prostovoljci) prihajajo v NPP na volontersko delo v razpisane specialne delovne kampe, ki trajajo dva do štiri tedne. V teh edinstvenih volonterskih delovnih sredinah (pet do petindvajset prostovoljcev) se zberejo ljudje iz različnih držav in kultur in skupaj delajo na projektih, ki prispevajo k večji kakovosti življenja lokalnih skupnosti, narave (čiščenje naravnega okolja, proučevanje barj, planj in gozdov ter življenja v njih) in k izgradnji parkovne infrastrukture NPP. Zagotovljeno imajo skromno bivanje v eko kampih, mladinskih domovih in planinskih kočah ter prehrano, ki jo velikokrat sami pripravijo. Vsak kamp ima svoje delovne naloge in prostovoljci delajo šest dni v tednu. Življenje v kampu je kombinacija dela in družbenih aktivnosti (obisk kopališč, muzejev, šol, turističnih znamenitosti, srečanja z lokalnim prebivalstvom idr.). Za vsak kamp sta zadolžena dva koordinatorja kampa. Eden prihaja iz RRCŠP, drugi pa iz mednarodne volonterske organizacije, ki soorganizira kamp na Pohorju. Skozi volontersko delo se je v zadnjih 25. letih pomembno prispevalo k celoviti podobi TO Pohorje, in sicer: izgradnja in ureditev različnih poti v MPnP, vzpostavitev signalizacije na poteh, postavitvev info in interpretacijskih tabel, postavitvev opazovalnic za spremljanje živali, redčenje gozdnih poti in čiščenje planj, renoviranje obstoječih objektov v objekte parkovne infrastrukture idr.).

4.2.2 Vizija 'zelenih' tematskih konceptov' TO Pohorje

Osrednje tematike obiska Pohorja se nanašajo na: (i) občudovanje narave Pohorja (sprehodi, pasivne aktivnosti); (ii) doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja (tematska doživljanja narave v štirih letnih časih); (iii) rekreativno na Pohorju skozi vse leto; (iv) na športnih pripravah na Pohorju; (v) za zdravje in dobro počutje na Pohorju; (vi) poslovno na Pohorju; (vii) adrenalinsko na Pohorju.

A Občudovanje narave Pohorja

Ljudje prihajajo na Pohorje zaradi: (i) občudovanja narave in opazovanja ter doživljanja njenih naravnih procesov skozi sprehode in pohajkovanja po širnih gozdovih, barjih in planjah; (ii) občudovanja živalstva in rastlinstva v številnih vrtovih narave na Pohorju in (iii) sproščanja v mirnem okolju stran od vsakodnevnega vrveža in stresa. Ob tem jih zanima pristna lokalna kulinarika na planinskih kočah in domovih ter turističnih kmetijah in gostilnah. Najbolj primerne so majhne skupine obiskovalcev razpršene po prostoru, da se pogosto ne srečujejo z drugimi istovrstnimi ali drugovrstnimi obiskovalci parka, ki lahko motijo njihovo doživljanje. Svež zrak in ugodne klimatske razmere pritegnejo občudovalce narave tako pozimi kot poleti. Aktivnost je primerna za vse starostne skupine ljudi. Zanje so oblikovani učinkovita signalizacija za informiranje in orientacijo v prostoru ter programi in orodja za samovodene ture različnih tematik. Kot samoumevna je tudi Mreža ponudnikov TO Pohorje (MPP), ki omogoča osnovne pogoje za bivanje v naravnem območju (kakovostni in sonaravno aktivirani ponudniki nastanitev, prehrane, sproščanja, izposoje orodij za aktivnosti idr.).

B Doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja

Doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja obsega samovodene in vodene programe doživljanja Pohorja z opazovanjem, preizkušanjem in degustiranjem prvin narave in kulturne dediščine Pohorja. Gre za relativno pasivne aktivnosti, še predvsem, kadar se izvajajo v manjših skupinah osveščenih obiskovalcev (do 10 oseb). Vključujejo programe vodenj po enotah Mreže razpršenega muzeja na prostem (MRMP), Mreže ustvarjalnih / izobraževalnih / tematskih poti (MUITP), Mreže naravnih vrednot (MNVP), Mreže vrtov narave (MVNP), Mreže muzejev in razstavišč (MMRP), Mreže kulturne dediščine (MKDP) in Eko kmetije Pohorč (EKP) ter številne delavnice ter predstavitve v Centrih kulturne dediščine in umetniškega ustvarjanja na Pohorju (CKDUUP) v navezi s Centrom obujanja lokalnega izročila Pohorja (COLIP) in delavnice ter naravoslovne tabore Raziskovalno razvojnega centra Šumik (RRCŠP), ki jih izvajajo usposobljeni strokovnjaki za posamezna področja aktivnosti. Aktivnosti so primerne za vse starostne skupine ljudi v vseh letnih časih. Zanje so urejene zgoraj omenjene doživljajske enote ter oblikovani učinkovita signalizacija za informiranje in orientacijo v prostoru ter programi in orodja za interpretacijo različnih tematik. Kot samoumevna je tudi Mreža ponudnikov TO Pohorje (MPP), ki omogoča osnovne pogoje za bivanje v naravnem območju (kakovostni in sonaravno aktivirani ponudniki nastanitev, prehrane, sproščanja, izposoje orodij za aktivnosti idr.).

C Rekreativno skozi vse letne čase

Rekreativci različnih starostnih skupin in interesov prihajajo na Pohorje v vseh letnih časih. Pozimi so najbolj navdušeni nad alpskim smučanjem, deskanjem in tekom na smučeh, v poletnem času nad daljšimi pohodniškimi in kolesarskimi turami, ježo konj in naravnimi plezalnimi stenami smeri različnih zahtevnosti. Turistični ponudniki omogočajo tudi plavanje, tenis, squash, mini golf idr. Aktivnosti so primerne za vse starostne skupine ljudi odvisno od letnega časa. Zanje je urejena infrastruktura za rekreiranje in sproščanje po rekreaciji

(aktivnosti centrov sproščanja) ter učinkovita signalizacija za informiranje in orientacijo v prostoru ter programi in orodja za rekreativno vadbo, ki jo lahko izvajajo sami, v parih, skupini, vodeno ali samovodeno. Kot samoumevna je tudi Mreža ponudnikov TO Pohorje (MPP), ki omogoča osnovne pogoje za bivanje v naravnem območju (kakovostni in sonaravno aktivirani ponudniki nastanitev, prehrane, sproščanja, izposoje orodij za aktivnosti idr.). Zelo pomembna je tudi kulinarična ponudba, da se telo regenerira.

D Športne priprave na Pohorju

Na Pohorje prihajajo številni klubi (nogometaši, košarkarji, odbojkarji, smučarji in tekači, biatlonci idr.) in posamezniki na športne priprave v naravi, na športnih igriščih in v športnih dvoranah, pa tudi individualni športniki, ki želijo nadgraditi svoje telo. Natančno določen tempo vadbe jim predpisuje način življenja v območju, kar vključuje tudi uravnoteženo prehrano ter metode sproščanja telesa in duha. Kot samoumevna je tudi Mreža ponudnikov TO Pohorje (MPP), ki omogoča osnovne pogoje za bivanje v naravnem območju (kakovostni in sonaravno aktivirani ponudniki nastanitev, prehrane, sproščanja, izposoje orodij za aktivnosti idr.).

E Zdravje in dobro počutje na Pohorju

Ljudje prihajajo na Pohorje zaradi izvajanja zdravstvenih programov, zdravljenih energetskih programov in zdravljenih pitnih kur zdrave pohorske vode, odlične klime za bolnike, ki se zdravijo na dihalih ter programov sproščanja in oblikovanja telesa. Oskrba teh ljudi zahteva natančno oblikovane programe za zdravje (pregled pri zdravniku in izvajanje zdravstvenih terapij) in dobro počutje (velneške sproščujoče storitve, ki zadovoljijo telo, dušo in duha), ki so podprti s primerno kulinarično ponudbo in sproščujočimi programi druženja. Kot samoumevna je tudi Mreža ponudnikov TO Pohorje (MPP), ki omogoča osnovne pogoje za bivanje v naravnem območju (kakovostni in sonaravno aktivirani ponudniki nastanitev, prehrane, sproščanja, izposoje orodij za aktivnosti idr.).

F Poslovno na Pohorju

Poslovni gosti prihajajo na Pohorje v manjših skupinah na poslovna srečanja, ki jih je moč kombinirati s številnimi aktivnostmi v naravi. Svetli poslovni prostori z naravno svetlobo ter možnost sestankovanja v naravnem okolju, pod pagodami ali šotori, omogoča posebna doživetja poslovnim gostom. Njihovo delo je oplemeniteno z odlično pohorsko kulinariko in vini. Kot samoumevna je tudi Mreža ponudnikov TO Pohorje (MPP), ki omogoča osnovne pogoje za bivanje v naravnem območju (kakovostni in sonaravno aktivirani ponudniki nastanitev, prehrane, poslovnih prostorov, sproščanja, izposoje orodij za aktivnosti idr.).

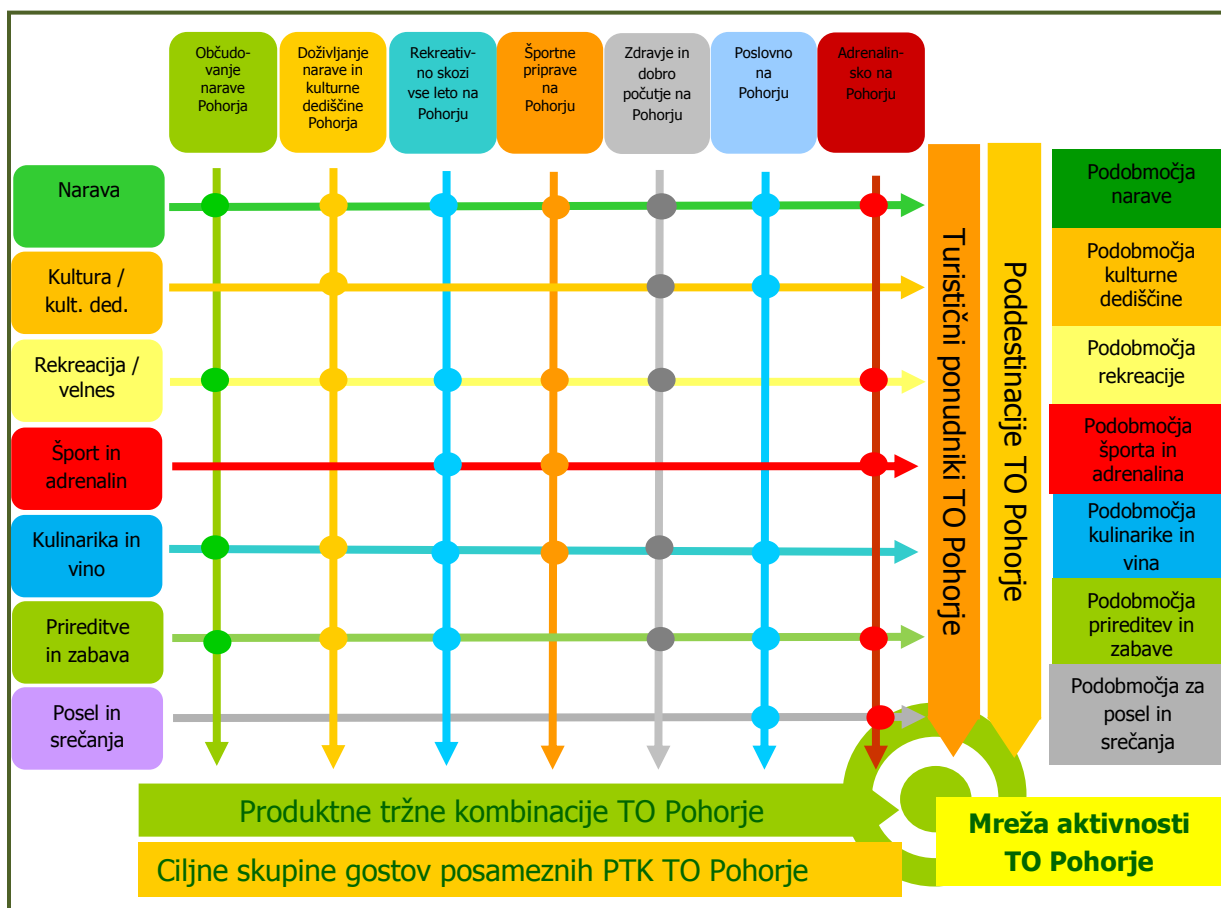
G Adrenalinsko na Pohorju

Na Pohorje prihajajo tudi odvisniki od adrenalina, ki uživajo pozimi na snežnih vragolijah poligona za deskanje, jeseni, spomladi in poleti pa v adrenalinskih, pustolovskih in bike parkih, kjer premagujejo ovire v višini, s kolesi ali se spuščajo z zorbingom, streljajo s

paintball ali airsoft naboji idr. Opremo si sposodijo v parkih, aktivnosti pa izvajajo vodeno, pod strogim nadzorom trenerjev. V primeru 'team buildingov' njihova odzivanja na premagovanje ovir ovrednoti tudi psiholog. Po aktivnostih jih razveseli odlična pohorska hrana ter sproščanje v centrih sproščanja. Kot samoumevna je tudi Mreža ponudnikov TO Pohorje (MPP), ki omogoča osnovne pogoje za bivanje v naravnem območju (kakovostni in sonaravno aktivirani ponudniki nastanitev, prehrane, sproščanja, izposoje orodij za aktivnosti idr.).

Prepoznani tematski koncepti (na vrhu, horizontalno) skupaj z unikatnimi prodajnimi točkami (levo, vertikalno), sestavljajo PTK za specifične nišne ciljne skupine gostov, katerih aktivnosti se izvajajo v podobmočjih TO Pohorje (desno, vertikalno) in skupaj oblikujejo Mrežo aktivnosti Pohorja (Slika 37).

Slika 37: Tematski koncepti Mreže ponudnikov TO Pohorje

Slika prikazuje, kako skupine za oblikovanje PTK (produktni managerji, predstavniki ciljnih skupin obiskovalcev / gostov, predstavniki dobaviteljskih verig, destinacijski managerji idr.) oblikujejo produktne tržne kombinacije (PTK) za specifične ciljne skupine obiskovalcev / gostov, ki jih destinacijski managerji umeščajo v območje Pohorja. Trženje PTK celovitega TO Pohorje se odvija skozi načrtovanje strategij: produkta, prostora in časa - območja Pohorja, cene, marketinškega komuniciranja, distribucije, ljudi, procesa in fizičnih dokazov.

4.2.3 Vizija 'zelenih' produktnih tržnih kombinacij doživetij TO Pohorje

'Zelene' doživljajske PTK, ki nastajajo v Centru doživljanja Pohorja (CDP) temeljijo na ponudbi:

- Mreže ponudnikov Pohorja (MPP - nastanitveni obrati, prehrambeni obrati, centri dobrega počutja, ponudniki rekreacijskih doživetij, ponudniki izposoje opreme za doživljanje narave, idr. ponudniki);
- enot mrež, ki jih upravlja CDP, in sicer: (i) Mreže razpršenega muzeja na prostem (MRMP), kjer deluje skupina etnoanimatorjev Pohorja; (ii) Mreže ustvarjalnih / izobraževalnih / tematskih poti na Pohorju (MUITP), kjer deluje skupina vodnikov interpretatorjev Pohorja, (iii) Mreže muzejev in razstavišč na Pohorju (MMRP), kjer deluje skupina kustosov Pohorja; (iv) Mreže naravnih vrednot na Pohorju (MNVP), kjer deluje skupina naravoslovcev Pohorja; (v) Mreže vrtov narave na Pohorju (MVNP), kjer deluje skupina vrtnarjev, zeliščarjev, botanikov in zoologov Pohorja; (vi) Mreže kulturne dediščine na Pohorju (MKDP), kjer deluje skupina etnologov Pohorja; (vii) Raziskovalno-razvojnega centra Šumik na Pohorju (RRCŠP), kjer deluje skupina gozdarjev, botanikov, zoologov, lovcev in ribičev Pohorja; (viii) Eko kmetije Pohorje (EKP), kjer deluje skupina kmetovalcev, kuharjev, vinarjev, medicinarjev idr.; in (ix) Naravovarstveno nadzorna služba na Pohorju (NNSP);
- Centra obujanja lokalnega izročila na Pohorju (COLIP, ki deluje v soorganizaciji MPP in Zveze ISP), in sicer: Skupnosti obujanja kulturne tradicije (dediščine) na Pohorju (SOKTP), (ii) Skupnosti umetniškega ustvarjanja na Pohorju (SUUP) in (iii) Skupnosti za kakovost življenja na Pohorju (SKŽP);

ki družno omogočajo doživetja obiskovalcem / gostom Pohorja.

Za pet ciljnih skupin obiskovalcev / gostov Pohorja, in sicer: (i) družine z otroki do 7 let; (ii) družine z najstniki; (iii) par srednjih let; (iv) pet prijateljic in (v) pet prijateljev, predstavljamo kratke vsebine po treh PTK (za dnevni obisk ter tri in pet dnevno bivanje na Pohorju) vezane na turistični koncept 'Doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja'.

Družina z otrokom starim do sedem let na Pohorju

V tabeli 31 so predstavljene vsebinske komponente treh PTK za družino z otrokom starim do sedem let v obliki dnevnega ter tri- in petdnevnega turističnega produkta.

Tabela 31: PTK za družino z malim otrokom – 'Družinsko potepanje na Pohorju 1'

PTK / Ciljna skupina	PTK 1 (1 dan)	PTK 2 (3 dni)	PTK 3 (5 dni)
Družina z malim otrokom (do 7 let), od maja do oktobra	'Družinski potep po Pohorju' Zajtrk na EKP z ogledom kmečkega živalskega vrta; igrarije po Pohorsko; kosilo na planinski koči; delavnica peke kruhkov za vse člane družine z degustacijo odličnih kmečkih dobrot; možnost nakupa; odhod domov.	'Družinsko potepanje po Pohorju' Nastanitev v apartmaju, polni penzion, zajtrk in večerja v hotelu 1. dan: popoldan - ogled živalskega vrta in delavnica umetniškega ustvarjanja za družine z otroki, večerja, pravljичni večer, nočitev; 2. dan: dopoldan - Pravljična pot Pohorskih zgodb in legend, kosilo v naravi, popoldan - igrarije po Pohorsko, večerja v hotelu, nočitev; 3. dan: dopoldan - obisk EKP in predstavitev življenja na kmetiji, kosilo na EKP, popoldan - delavnica čebelarstva z degustacijo medenih izdelkov za vso družino, možnost nakupa, odhod domov.	'Družinsko potepanje po Pohorju' Nastanitev na turistični kmetiji, polni penzion, zajtrk in večerja na turistični kmetiji 1. dan: popoldan - ogled kmečkega živalskega vrta in delavnica spletnja zaplestnic iz ličja, večerja, pravljичni večer, nočitev; 2. dan: dopoldan – voden pohod na Lovrenška jezera, kosilo v naravi, popoldan – delavnica likovnega ustvarjanja o življenju na barju, večerja, pravljичni večer, nočitev; 3. dan: dopoldan – doživetje po poti gozdarjev in žag, kosilo na planinski koči, popoldan - delavnica čebelarstva z degustacijo medenih izdelkov za vso družino; večerja, pravljичni večer, nočitev; 4. dan: celodnevni orientacijski pohod po sledih gozdnih živali s hrano iz nahrbtnika, večerja, pravljичni večer, nočitev; 5. dan: dopoldan: obisk muzeja pohorskih pravljic, bajk in legend in srečanje s pohorskimi vilami, Jezernikom in pastirji, kosilo na turistični kmetiji, možnost nakupa, odhod domov.

Družina z najstnikoma na Pohorju

V tabeli 32 so predstavljene vsebinske komponente treh PTK za družino z otrokoma starima deset in dvanajst let v obliki dnevnega ter tri- in petdnevnega turističnega produkta.

Tabela 32: PTK za družino z otrokoma (10 in 12 let) – 'Družinsko potepanje po Pohorju 2'

PTK / Ciljna skupina	PTK 1 (1 dan)	PTK 2 (3 dni)	PTK 3 (5 dni)
Družina z otrokoma starima deset in dvanajst let, od maja do oktobra	'Družinski potep po Pohorju' Zajtrk na EKP z ogledom muzeja na prostem; kolesarska pot po sledovih pastirjev in črede; kosilo na planšariji; delavnica peke kruhkov za vse člane družine z degustacijo odličnih kmečkih dobrot; možnost nakupa; odhod domov.	'Družinsko potepanje po Pohorju' Nastanitev v apartmaju, polni penzion, samopostrežni zajtrk in večerja v hotelu, kopanje v bazenu, animacija orientacijski ogled območja 1. dan: popoldan - sprehod med krošnjami, večerja, plesna animacija ločeno za pare in otroke, nočitev; 2. dan: dopoldan – dvournno razvajanje za njega in njo v sprostitvenem centru; dvournna delavnica likovnega ustvarjanja v naravi za deklico (10 let); trening pohorskih borilnih veščin v naravi za fanta (12 let); družinska	'Družinsko potepanje po Pohorju' Nastanitev v apartmaju, polni penzion, samopostrežni zajtrk in večerja na terasi hotela, kopanje v bazenu, animacija, orientacijski ogled območja 1. dan: popoldan – ogled muzeja na prostem na EKP in delavnica kovanja žebeljev, večerja, animacijske igrarije za otroka in plesni večer za starša, nočitev; 2. dan: dopoldan – dvournno razvajanje za njega in njo v sprostitvenem centru; dvournna delavnica likovnega ustvarjanja v naravi za deklico (10 let); trening pohorskih borilnih veščin v naravi za fanta (12 let); voden poldnevni kolesarski izlet do Bajgota in nato pohod do slapa Šumik v Pragozdu, kosilo v naravi, popoldan – kopanje v bazenu, večerja, nočni pohod z baklami, nočitev; 3. dan: dopoldan – dvournno razvajanje za njega in njo v sprostitvenem centru; dvournna pravljичna delavnica v naravi (10 let); trening pohorskih borilnih veščin v naravi za fanta (12 let); poldnevno pohodniška tematska pot po sledih gozdnih živali in kosilo na planšariji; sproščanje ob bazenu; večerja v

		<p>poldnevna kolesarska tura – Po poti starih obrti s kosilom na planinski koči; večerja; nočni pohod z baklami; nočitev;</p> <p>3. dan: dopoldan - obisk EKP in predstavitev življenja na kmetiji, kosilo na EKP, popoldan - delavnica sirarstva z degustacijo sira in drugih mlečnih izdelkov za vso družino, možnost nakupa, odhod domov.</p>	<p>tradicionalni gostilni; karaoke za vso družino;</p> <p>4. dan: dopoldan – dvourno razvajanje za njega in njo v sprostitvenem centru; dvourna delavnica slikanja na svilo (10 let); dvourna orientacijska delavnica v gozdu (12 let); poldnevna delavnica pihanja pohorskega stekla na Glažuti s kosilom na planinski koči; popoldan - sproščanje ob bazenu; nočni pohod med krošnjami za vso družino z večerjo v naravi, nočitev;</p> <p>5. dan: Dopoldan - dvourno razvajanje za njega in njo v sprostitvenem centru; igrarije za deklice (10 let); iskanje zaklada v gozdu (12 let); kosilo na turistični kmetiji, možnost nakupa, odhod domov.</p>
--	--	--	--

Par srednjih let na Pohorju

V tabeli 33 so predstavljene vsebinske komponente treh PTK za par srednjih let v obliki dnevnega ter tri- in petdnevnega turističnega produkta.

Tabela 33: PTK za par srednjih let – 'V dvoje na Pohorju'

PTK / Ciljna skupina	PTK 1 (1 dan)	PTK 2 (3 dni)	PTK 3 (5 dni)
Par srednjih let, od maja do oktobra	<p>'V dvoje na Pohorju'</p> <p>Ogled Botaničnega vrta in razstave v CNP; sprehod do planinske kočice; kosilo na planinski koči; delavnica spletnja košar iz šibja; degustacija pohorskih dobrot na EKP, možnost nakupa; odhod domov.</p>	<p>'V dvoje na Pohorju'</p> <p>Nastanitev v penzionu, polni penzion, zajtrk in ena večerja v penzionu</p> <p>1. dan: popoldan - ogled Botaničnega vrta in razstave v CNP, večerja v tradicionalni gostilni, plesni večer, nočitev;</p> <p>2. dan: dopoldan - jutranja telovadba v naravi, sprehod po Zdravilni poti, kosilo na EKP z možnostjo nakupa dobrot 'S Pohorja', popoldan: delavnica o zdravem načinu življenja, vstop v center sproščanja, večerja, plesni večer, nočitev;</p> <p>3. dan: dopoldan - jutranja telovadba v naravi, voden program po poti MRMP s piknikom v naravi, odhod domov.</p>	<p>'V dvoje na Pohorju'</p> <p>Nastanitev v penzionu, polni penzion, zajtrk in dve večerji v penzionu</p> <p>1. dan: popoldan - ogled Botaničnega vrta in razstave v CKDUUP, večerja v tradicionalni gostilni, plesni večer, nočitev;</p> <p>2. dan: dopoldan - jutranja telovadba, sprehod po Zdravilni poti, kosilo na planinski koči, popoldan: delavnica o zdravem načinu življenja, vstop v center sproščanja, večerja, plesni večer, nočitev;</p> <p>3. dan: dopoldan - jutranja telovadba, voden program po poti MRMP s piknikom v naravi, popoldan – likovna delavnica z upodabljanjem planinskega cvetja, večerja na piknik prostoru, nočitev;</p> <p>4. dan: dopoldan – jutranja telovadba, ogled EKP z delavnico spletnja košar, kosilo na EKP, možnost nakupa, popoldan – ježa konja do Lovrenških jezer in ogled barjanskega sistema, večerja, nočitev;</p> <p>5. dan: dopoldan – jutranja telovadba, fotolov na pohorske metulje s hitro delavnico fotografiranja v naravi, kosilo v naravi, odhod domov.</p>

Pet prijateljic na Pohorju

V tabeli 34 so predstavljene vsebinske komponente treh PTK za pet prijateljic v obliki dnevnega ter tri- in petdnevnega turističnega produkta.

Tabela 34: PTK za pet prijateljic – 'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju'

PTK / Ciljna skupina	PTK 1 (1 dan)	PTK 2 (3 dni)	PTK 3 (5 dni)
Pet prijateljic, od 25 let naprej, od maja do oktobra	'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju' zajtrk na planinski koči; pohod do Lovrenških jezer; kosilo v naravi; vodeno nabiranje borovnic; delavnica kuhanja marmelade z degustacijo odličnih kmečkih dobrot na EKP, možnost nakupa; odhod domov.	'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju' Nastanitev v hotelu, pol penzion, zajtrk in ena večerja v hotelu, center sproščanja 1. dan: popoldan – delavnica za zdravo življenje, sproščanje v centru sproščanja, večerja na terasi, nočni sprehod z baklami, nočitev; 2. dan: jutranja joga; dopoldan – jutranja joga in kopanje, s kolesom do Bajgota in peš k slapu Šumik, kosilo v naravi, popoldan - kopanje, tretma v centru sproščanja, večerja v tradicionalni gostilni, zabava prijateljic, nočitev; 3. dan: jutranja joga; dopoldan - obisk EKP in predstavitev življenja na kmetiji, kosilo na EKP. Popoldan - delavnica o zeliščih in priprava oblog za obraz in telo, odhod domov.	'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju' Nastanitev na turistični kmetiji, polni penzion, zajtrk in večerja na kmetiji, center sproščanja 1. dan: popoldan - ogled muzeja na prostem na EKP, nabiranje zelišč na zeliščnem vrtu in priprava zeliščnih namazov s skuto in kisló smetano z večerjo, dramski večer, nočitev; 2. dan: jutranja joga, zajtrk; dopoldan – voden pohod na Lovrenška jezera s fotografiranjem narave in kosilo iz piknik košare, sproščanje v seneni kopeli; pred večerjo delavnica oblikovanja fotografij; večerja, družabni večer, nočitev; 3. dan: jutranja joga, zajtrk; dopoldan – sprehod med krošnjami, kosilo na planinski koči; popoldan - delavnica spletnja košar z degustacijo medenih izdelkov; sproščanje v mlečni kopeli; degustacijska večerja dobrot z EKO kmetije; družabne igre; nočitev 4. dan: jutranja joga, zajtrk dopoldan – kolesarska tura na Tri kralje z ogledom Črnega jezera in pomnikov Pohorskega bataljona, piknik kosilo; popoldan - sproščanje v svetu savn; večerja; degustacija vina in medenih penin; nočitev 5. dan: jutranja joga, zajtrk; dopoldan – voden pohod po zdravilni poti, kosilo pod hruško; odhod domov.

Pet prijateljev na Pohorju

V tabeli 35 so predstavljene vsebinske komponente treh PTK za pet prijateljev v obliki dnevnega ter tri- in petdnevnega turističnega produkta.

Tabela 35: PTK za pet prijateljev – 'Moško prijateljsko druženje na Pohorju'

PTK / Ciljna skupina	PTK 1 (1 dan)	PTK 2 (3 dni)	PTK 3 (5 dni)
Pet moških prijateljev (30 do 35 let), od maja do oktobra	'Moško prijateljsko druženje na Pohorju' zajtrk na turistični kmetiji; s kolesom do Ribniške kočice; kosilo v naravi; sproščanje v svetu savn; degustacija kmečkih dobrot na EKP, možnost nakupa; odhod domov.	'Moško prijateljsko druženje na Pohorju' Nastanitev v hotelu, pol penzion, zajtrk in ena večerja v hotelu, center sproščanja in fitness 1. dan: popoldan – s kolesom na Tri Kralje, sproščanje v centru sproščanja, večerja na terasi, degustacija pohorskih žganj, nočitev; 2. dan: jutranji fitness in kopanje dopoldan – s kolesom do Bajgota in peš k slapu Šumik, kosilo v naravi, popoldan - kopanje, tretma v centru	'Moško prijateljsko druženje na Pohorju' Nastanitev na turistični kmetiji, pol penzion, zajtrk in večerja na turistični kmetiji, center sproščanja in fitness 1. dan: popoldan – pohod do Treh kraljev; večerja na planinski koči, nočni pohod z baklami, nočitev; 2. dan: jutranji fitness; dopoldan – vodena kolesarska tura na Lovrenška jezera s fotografiranjem narave in kosilo iz nahrbtnika, sproščanje v svetu savn; večerja; po večerji degustacija vina; nočitev; 3. dan: jutranji fitness; dopoldan – sprehod med krošnjami, kosilo na planinski koči; popoldan - delavnica peke kruha z degustacijo medenih izdelkov; nočni pohod do Areha; večerja v gozdu; nočitev; 4. dan:

		sproščanja, večerja v tradicionalni gostilni, druženje prijateljev, nočitev; 3. dan: jutranji fitnes dopoldan - obisk EKP in predstavitev življenja na kmetiji, kosilo na EKP; popoldan - delavnica o kuhanju šnopsa in priprava lastnega borovničevca, odhod domov.	jutranji fitnes, zajtrk; dopoldan – kolesarska tura do Ribniške koč, kosilo na koči; pred večerjo ogled muzeja na prostem na EKP; večerja; degustacija žganj; nočitev 5. dan: jutranji fitnes, zajtrk; dopoldan – voden pohod do Bistriškega vintgarja, kosilo pod hruško; odhod domov.
--	--	--	--

4.2.4 Vizija 'zelenih' dobaviteljskih verig TO Pohorje

Produktni manager skupaj s skupino za oblikovanje PTK zasnuje produkt, ki ga destinacijski manager udejani v destinaciji. Z delnimi dobavitelji oblikuje 'Zelena' dobaviteljsko verigo TO Pohorje (ZDVP), opredeli njene vsebinske, kakovostne, terminske in vrednostne elemente ter subjekte izvajanja posameznih faz procesa doživljajskega produkta.

'Zelena' dobaviteljska veriga za enodnevni načrtovan izlet družine z malim otrokom na Pohorju - 'Družinski potep na Pohorju' vključuje tri dobavitelje in pet členov 'zelene' dobaviteljske verige, ki so prikazani v tabeli 36.

Tabela 36: Členi dobaviteljske verige za program 'Družinsko potepanje po Pohorju'

EKP – priprava kmečkega zajtrka in voden ogled živalskega vrta CDP – igrarije po Pohorsko z vodeno pravljico otroškega animatorja na otroških igralih MPP – kosilo na planinski koči – pohorski pisker / lonec EKP – delavnica peke kruha z gospodinjjo EKP EKP – degustacija odličnih kmečkih dobrot, možnost nakupa

'Zelena' dobaviteljska veriga za tridnevni načrtovan turistični produkt na Pohorju - 'V dvoje na Pohorju' vključuje prvi dan štiri, drugi dan osem in tretji dan tri člene 'zelene' dobaviteljske verige, ki so predstavljeni v tabeli 37.

Tabela 37: Členi dobaviteljske verige za program 'V dvoje na Pohorju'

1. dan	2. dan	3. dan
MVNP – voden ogled Botaničnega vrta z vodnikom CNP – voden ogled Razstave o botaniki Pohorja MPP – večerja v tradicionalni gostilni MPP – plesni večer na terasi hotela	MPP – penzion z zajtrkom in večerjo MPP – jutranja telovadba MPP – jutranja telovadba Centra sproščanja MIUTP – vodena Zdravilna pot MPP – kosilo na planinski koči CNP – delavnica o Zdravem načinu življenja MPP – vstop v Center sproščanja MPP – plesni večer na terasi hotela	MPP – penzion z zajtrkom in večerjo MPP – Jutranja telovadba MRMP – voden program s piknikom v naravi - EKP

'Zelena' dobaviteljska veriga za petdnevni načrtovan izlet prijateljic 'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju' je predstavljena v tabeli 38 v naslednjem poglavju.

4.3 Vizija 10 P-jev zelenega marketinškega spleta 'zelenih' programov na Pohorju – simulacija Pohorje 2030

Marketing celovitega TO Pohorje je kompleksen in dolgotrajen proces, ki zahteva integrirano načrtovanje, kakovostno izvajanja in nenehno spremljanje ter evalviranje kakovostnih povratnih informacij v TO Pohorje ter dogajanj na globalnem turističnem trgu – trgu konkurenčnih destinacij.

V nadaljevanju navajamo vizijo posameznih aktivnosti marketinškega spleta kot sestavine simulacije Pohorje 2030 ter primer sheme marketinškega spleta ene PTK – tridnevne PTK - turističnega produkta 'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju'.

4.3.1 Vizija produkta – 'zelene' PTK TO Pohorje

Oblikovana strategija 'zelenih' PTK Pohorja temelji na opredelitvi prepoznanih tematskih turističnih konceptov Pohorja, kar je naloga destinacijskih managerjev. Gre za nizanje tematskih turističnih usmeritev TO Pohorje, ki z manjšimi različicami oblikujejo niz unikatnih PTK, zasnovanih s strani produktnih managerjev, ki poznajo svetovne turistične trende in pričakovanja ter potrebe zelenih nišnih ciljnih skupin obiskovalcev / gostov na Pohorju.

Veriženje turističnih ponudnikov v vrednostne oziroma dobaviteljske turistične verige omogoča celovito načrtovanje PTK TO Pohorje ter premišljeno in časovno ter kakovostno usklajeno vključevanje posameznih členov turistične ponudbe območja. Že en sam nepripravljen člen (časovno ali kakovostno) v verigo povezanih ponudnikov lahko poruši celovito verigo in s tem zadovoljstvo obiskovalca / gosta oz. imidž TO Pohorje kot celote.

Sistematično oblikovanje PTK TO Pohorje izvajamo skozi:

- jasno načrtovanje vseh členov PTK TO Pohorje, pri čemer sta v tesnem stiku produktni in destinacijski manager;
- zagotovljeno primerno časovno, prostorsko in kakovostno pripravljenostjo vseh členov dobaviteljske verige PTK ter primerno povezavo v celovito PTK, ki zadovoljuje pričakovane kriterije kakovosti in lokalno dodane vrednosti;
- zagotovljeno celovito kakovost dobaviteljske verige, ki omogoča popolno doživetje nišne PTK;
- celovito komuniciranje členov dobaviteljske verige med seboj in z obiskovalci / gosti, ki morajo pridobiti informacije na določenih mestih, ob določnem času in v določeni zagotovljeni kakovosti sporočanja, kar vpliva na lokalno dodano vrednost PTK;
- nenehno ponovno oblikovanje PTK TO Pohorje, ki se prilagajajo zmožnosti členov verige in trendom na turističnem trgu, vse dokler kombinacije niso konkretne in izvedljive skladno s pričakovanji obiskovalcev / gostov.

'Zelena' dobaviteljska veriga za petdnevni načrtovan izlet prijateljic 'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju' - vključuje skupaj devetindvajset členov 'zelene' dobaviteljske verige v petih dnevih (Tabela 38).

Tabela 38: Členi dobaviteljske verige za program 'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju'

1. dan	2. dan	3. dan	4. dan	5. dan
TK – nastanitev s polpenzionom, center sproščanja; EKP – voden ogled muzeja na prostem, EKP - delavnica priprave namazov z zelišči; COLIP – dramski večer	TK – nastanitev s polpenzionom, center sproščanja; MPP – joga MUITP – voden pohod na Lovrenška jezera s fotografiranjem narave EKP – kosilo iz piknik košare MPP – sproščanje COLIP – delavnica oblikovanja fotografije COLIP – družabni večer	TK – nastanitev s polpenzionom, center sproščanja; MPP – joga MPNP – srehoz med krošnjami MPP – kosilo na planinski koči EKP + COLIP – delavnica spletanja košar in degustacija medenih izdelkov, sproščanje	TK – nastanitev s polpenzionom, center sproščanja; MPP – joga MUITP – vodena kolesarska tura MNVP – ogled Črnega jezera MMP – Muzej Pohorskega bataljona EKP – piknik kosilo, EKP - sproščanje v svetu savn, EKP -degustacija vina	TK – nastanitev s polpenzionom, center sproščanja; MPP – joga MUITP – voden pohod po zdravilni poti EKP – kosilo pod hruško

4.3.2 Vizija prostora in časa pri oblikovanju 'zelenih' PTK TO Pohorje

Obiskovalec / gost, ki želi konzumirati turistični produkt, mora priti na Pohorje, saj sta proizvodnja in potrošnja v turizmu neločljivi v času in prostoru. Dostop v prostor in gibanje po prostoru je bistvena postavka kakovostno izvedene celovite PTK na Pohorju. Relativna oddaljenost Pohorja od aktualnih in potencialnih trgov je temeljni element prostora, saj odloča o izbiri ciljne destinacije med destinacijami, ki jih proučujejo potencialni obiskovalci / gosti Pohorja.

Naravovarstveni conaciji ob ustanavljanju NPP - vzpostavljenim varstvenim conam ter režimom vedenja, je sledila razvojna - infrastrukturna (splošna in turistična) ter doživljajska conacija. Določene meje sprejemljivih sprememb v NPP z vzpostavljenimi indikatorji in merili zanje, se iztekajo tudi na vplivno območje.

Vsaka PTK TO Pohorje je osnovana na conacijskem načrtu in prepoznanem režimu občutljivosti, ki vključuje cone vstopa v NPP (Parkovni centri in Parkovne pisarne Pohorja), cone bivanja (turistične cone) in cone doživljajskih aktivnosti (sedem tematskih konceptov, Slika 38), ki v simbiozi omogočajo unikatno doživetje obiskovalca /gosta. V vsaki od con obstaja določen način komuniciranja oziroma informiranja, ki obiskovalcem / gostom omogoča enostavno orientacijo in gibanje po območju. Odločilna je dobra komunikacija znotraj verige (med členi) ter členi verige in obiskovalci / gosti, saj le s pravočasnimi in primernimi informacijami o privlačnih aktivnostih zadržimo obiskovalce / goste dlje časa na Pohorju in jih animiramo, da porabijo več kot so načrtovali.

Pomen prostora doživljajo le ob primerni rabi vseh petih čutov. Čarobnost Pohorja jim omogočajo specifične vonjave v zraku (npr. vonj po senu, trohnenju lesa v pragozdu, po šoti na barju, po rastlinah na zeliščnem vrtu, po živalih v živalskem vrtu, po smoli med krošnjami dreves ipd.), okusnost in aroma (jedi, pijač, pohorske vode idr.), izgled (nepozabne krajinske slike, pohorske arhitekturne posebnosti, barve, unikatni vtisi idr.), zven (glasba in glasovi, melodija jezika, tradicionalnih pesmi itd.) ter otip (dotik lubja dreves, shojenih tlakovcev, sveže pokošene trave pod nogami, posebnost vetra v laseh idr.).

Neotipljiv koncept subjektivnega zaznavanja območja temelji na značilnih virih Pohorja, in sicer: (i) fizičnih virih, kot so npr. narava in kulturna dediščina, pokrajina, geologija Pohorja; (ii) na človeškem kapitalu - ljudeh, ki živijo v območju, njihovem znanju in usposobljenosti, delu in tradiciji; (iii) na lokalni kulturi kot skupni identiteti članov skupnosti: njihovi zgodovini, ponosu, vrednotah, tradiciji in načinu življenja, ki ga delijo; (iv) na sinergiji teh treh elementov, katerih interakcija dela Pohorje resnično posebno, drugačno.

Na soupravljanju JZ NPP, družbe Doživeti Pohorje d. d. in Zveze ISP leži odločitev, v kakšni meri ohraniti tradicijo in prvobitnost prostora, saj je očitno, da se viri spreminjajo skozi čas in s tem tudi njihova dinamika in posledično tudi prostor.

Postavitve doživetij v specifičen čas in prostor (npr. druga svetovna vojna – Pohorski bataljon, stopnja gospodarske razvitosti – Ošlakova kovačija itd.) omogočajo turistom lokalni pripovedovalci zgodb (kmetje, gozdarji, kovači, kamnoseki, duhovniki, učitelji idr.). S spominom na nekdanje dogodke, ki so jih doživeli ali jih samo obujajo poskušajo pričarati doživetja za obiskovalce / goste, ki jih zanima določen del zgodovine Pohorja. Ob tem so jim v veliko pomoč tudi fizični viri, ki so predstavljeni na prostem (muzej na prostem - *skansen*) ali v muzejih.

Da bi doživetja pustila vtis na obiskovalcih / gostih jih je potrebno dobro locirati v prostor in čas ter izbrati odličnega animatorja, ki bo dal doživetju lokalno noto (Tabela 39).

Tabela 39: Načrtovanje prostora in časa za PTK – 'Žensko prijateljsko druženje na Pohorju'

Oznaka storitve	Potek poti	Vsebina programa	Čas	Izvedba
A1	Mesto srečanja	Pozdrav, kratka predstavitev programa, uvod v vodenje s predstavitvijo lokacije	10 min	9.00 – 9.10, turistični vodnik XY
...				

4.3.3 Vizija cene 'zelenih' PTK TO Pohorje

Po multidisciplinarni analizi okolja smo na Pohorju opredelili tematske turistične koncepte in conirali doživljajske cone za načrtovanje, oblikovanje, izvajanje, spremljanje in evalviranje aktivnosti PTK. S tem smo: (i) definirali želje in potrebe, ki jih posamezna cona lahko ponudi določenim nižnim skupinam obiskovalcev / gostov; (ii) izbrali zelene tržne segmente obiskovalcev / gostov; (iii) pozicionirali Pohorje glede na konkurente in (iv) oblikovali ustrezno ponudbo, (v) ki smo ji postavili tudi primerno ceno.

Ceno PTK narekujejo stroški proizvoda oziroma storitve (neposredni in posredni stroški) ter vizija in imidž TO Pohorje. Končno ceno določi konkurenca na turističnem trgu, nivo povpraševanja, portfolio turističnega ponudnika in drugi dejavniki kot npr. prodajni kanali (višina provizije itd.).

Pri oblikovanju PTK produktni managerji sestavijo stroškovno ceno iz stroškov posameznih v vrednostno verigo povezanih delnih proizvodov in storitev. Na to ceno dodajo še pribitek za

oblikovanje PTK in oblikujejo končno prodajno ceno za trg. Povpraševanje obiskovalcev / gostov določa zgornjo mejo cene, ki so jo le-ti pripravljene plačati za izbrano PTK, kar pomeni, da je cena manj odvisna od stroškovnih izračunov in bolj od proučevanja in raziskav trga tržnih analitikov SMP. Glede na specifično turističnega trga, da je obseg ponudbe presega obseg povpraševanja, velja tudi za Pohorje, da na samo ceno določene ponudbe vpliva povpraševanje zainteresiranih ciljnih skupin turistov. Zato je nujno, da se marketinško oblikovanje cen začne z analizo turistovih potreb in zaznavanja vrednosti storitev. Spodnjo mejo cene turističnega proizvoda oziroma storitve določajo stroški, ki jih imamo z izvajanjem. S celovitim pristopom vzpostavljamo na Pohorju ravnotežje med: (i) donosnostjo PTK; (ii) vrednostjo PTK; (iii) trenutnimi cenami konkurentov na trgu; (iv) trendi in (v) zakonskimi določili. Pri tem upoštevamo tudi psihološki vidik cene, saj obiskovalci /gosti na osnovi cene presojajo kakovost PTK. Na zaznavanje cene pa vplivajo tudi elementi marketinškega spleta, kot je npr. vedenje in gostoljubnost osebja, trajnostni razvoj TO Pohorje, unikatnost ambienta idr.

TO Pohorje se je že zelo zgodaj odločilo za strategijo visoke kakovosti doživetij PTK s temu primerno ceno, ki ponujajo največje možno zadovoljstvo obiskovalcem / gostom.

S politiko razlikovalnih cen posameznim skupinam obiskovalcev / gostov postavljamo različne cene za enake PTK. Te cene niso diskriminatorne, temveč diferencirane glede na lokacijo (coniranje in kakovost), čas izvajanja (sezona), količino prodaje (količinski popusti), določen tržni segment turistov (seniorji, mladina, družine, poslovneži itd.).

S politiko promocijskih cen spodbujamo turiste k obisku TO Pohorje. Cene oblikujemo s kombiniranjem različnih storitev in proizvodov, ki pa morajo zagotavljati TO Pohorje poslovni uspeh (otroci do sedmih let imajo ob prisotnosti obeh staršev brezplačno bivanje, doživetja pa plačajo glede na višino rasti).

S politiko cenovnih popustov odobravamo količinske popuste organizatorjem potovanj in sezonske popuste za specifične ciljne skupine obiskovalcev / gostov. Cenovnih popustov ne prakticiramo, saj raje ponudimo bogatejšo storitev ob enaki ceni ali se odločimo za promocijske cene.

S politiko prestižnih cen (cene višje od lastnih) omogočamo unikatna doživetja obiskovalcem / gostom, ki si jih želijo in zmorejo plačati.

V TO Pohorje stremimo k zagotavljanju zmogljivosti različnega kakovostnega in cenovnega razreda za različne ciljne skupine obiskovalcev / gostov, saj želimo, da imajo vsi ljudje možnost obiskati in bivati v TO Pohorje.

Vstopnino v NPP diferenciramo po starosti obiskovalcev (otroci 6 - 15 let, dijaki / študenti, odrasli, upokojenci), glede na skupine v katerih obiščejo NPP (skupine otrok do 15. leta, skupine odraslih, skupine upokojencev in skupine oseb s posebnimi statusi, družine – dva odrasla in njuni otroci) ter glede na sezono obiska in dan v tednu. Na voljo so tudi letne vstopnice v NPP za odrasle, otroke, družine in skupine s posebnim statusom.

Veliko aktivnosti je vključenih v vstopnino v NPP, za vodena doživetja, delavnice, tabore in nekatere samovodene aktivnosti kot npr. 'Hoja med krošnjami', se plača posebna vstopnica.

4.3.4 Vizija marketinškega komuniciranja 'zelenih' PTK TO Pohorje

Vizija marketinškega komuniciranja TO Pohorje temelji na perspektivi nepozabnih doživetij ciljno izbrane niše obiskovalcev / gostov. Kakovostna nastanitvena in prehrabena ponudba ter prijetne aktivnosti, pa so standard, ki se šteje kot samoumeven. TO Pohorje je izbrano zaradi svojega imidža, 'zelenega' koncepta, unikatnih naravnih in kulturnih značilnosti, svoje drugačnosti, ki omogoča celovita doživetja različnim ciljnim skupinam obiskovalcev / gostov.

Vir sredstev za marketinške aktivnosti in razvoj PTK TO Pohorje se napaja iz prispevkov posameznih turističnih podjetij, lokalnih turističnih organizacij, donacij ter ekonomske uspešnosti poslovanja TO Pohorje in troši skozi sinergično delovanje marketinških aktivnosti šestnajstih občin, treh PCP, dveh PPP ter info terminalov, za kar v navezi z JZ NPP, Zvezo ISP ter družbo Doživeti Pohorje d. d. skrbi Družba za marketing TO Pohorje.

Kooperacijska dejavnost marketinškega komuniciranja je uspešna ob tesnem, trajnem in inovativnem sodelovanju vseh deležnikov Pohorja. Za celovito promocijo in prodajne aktivnosti destinacije smo združili sredstva, znanje in trud deležnikov v posameznih vrednostnih verigah PTK TO Pohorje. Tako smo prepričali vedno bolj izkušene obiskovalce / goste, da TO Pohorje zagotavlja odlična doživetja narave in kulturne dediščine in je izjemno primerno za počitnice v krogu družine oziroma prijateljev.

Za učinkovito marketinško komuniciranje TO Pohorje in posameznih PTK TO Pohorje z nižnjimi ciljnim skupinami obiskovalcev / gostov vedno: (i) opredelimo izbrane javnosti; ter (ii) cilje komunikacije; (iii) oblikujemo sporočilo; (iv) izberemo spletno tržno komuniciranje; (v) določimo proračun; in (vi) merimo učinke tržnega komuniciranja.

Za celovito predstavitev TO Pohorje in za vsako PTK posebej si zastavimo naslednja vprašanja: Komu bomo sporočali? (izbran ciljni segment), Zakaj? (kaj želimo doseči pri obiskovalcih / gostih? (pozicioniranje TO Pohorje ali posamezne PTK, vplivanje na imidž TO Pohorje, vzbujanje čustev porabnikov, ustvarjanje pričakovanj pri porabnikih, vplivanje na stališča in prepričanja porabnikov, spodbujanje k nakupu, itd), Kaj bomo sporočali? (oblika sporočila), Kako bomo sporočali? (orodja tržnega komuniciranja⁵⁰) in Kje bomo sporočali? (razni mediji in v TO Pohorje: PCP, PPP, posamezni člani dobaviteljskih verig PTK, lokalno prebivalstvo). Za dosego ciljnega segmenta obiskovalcev / gostov opredelimo finančna in ostala sredstva, ki jih imamo na razpolago.

Za uspešno komuniciranje kombiniramo marketinško perspektivo povpraševanja, torej osredotočenje na razmišljanje in odločanje obiskovalcev / gostov ter perspektivo socialnega marketinga, torej osredotočanje na potrebe, pričakovanja in interese lokalnega prebivalstva

⁵⁰ Tehnike marketinškega komuniciranja na različnih stopnjah odločitvenega procesa obiskovalcev / gostov vključujejo: oglaševanje v medijih, pospeševanje prodaje, različne odnose z javnostmi, osebno prodajo, direktni marketing, pritegnitev sponzorjev, razstavljanje, marketing na prodajnem mestu, internetno komuniciranje, govornice od ust do ust, bistvena pa je celovita grafična podoba TO Pohorje ter njegovih PTK.

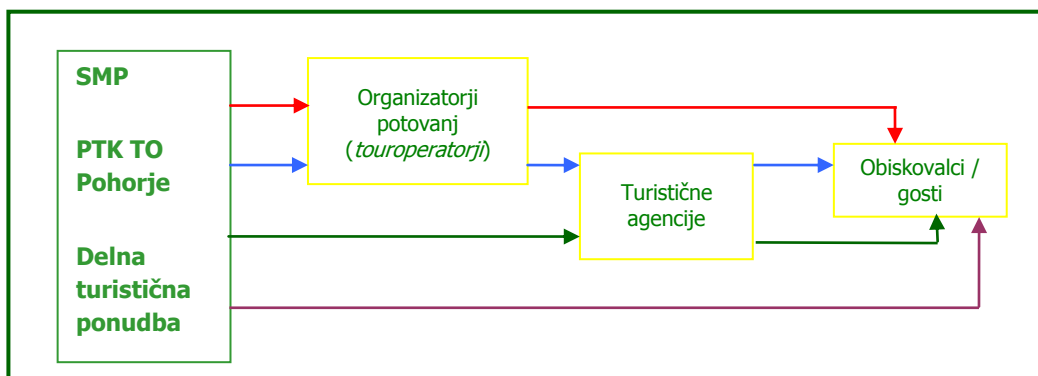
in drugih deležnikov v območju. Temu sledi preiščeno umeščanje proizvodov in storitev v 'zelene' verige PTK TO Pohorje, da so čim učinkoviteje ponujeni izbranim nišnim ciljnim trgom. Interesni spodbujevalci in destinacijski management spodbujajo sodelovanje med člani verig PTK za oskrbo obiskovalcev / gostov s primernimi informacijami in promocijo proizvodov ter storitev, ki jih zanimajo ob določenem času in na določenem mestu, da bi preprečili kontradiktornost informacij ter podaljšali njihov čas bivanja v TO Pohorje.

4.3.5 Vizija distribucije 'zelenih' PTK TO Pohorje

Organizacijo distribucijskega sistema TO Pohorje razumemo kot sistem medsebojno odvisnih organizacij, ki so vpletene v postopek približevanja obiskovalcev / gostov k turističnim dobrinam. Predmet ponudbe distributerjev je pravzaprav skupek informacij o lastnostih in kakovosti storitev ter PTK TO Pohorje, o ceni in količini storitev ter PTK, o pogojih nakupa, sistemu rezervacij, dostopu v TO Pohorje itd.

Razvoj distribucijskega sistema TO Pohorje (Slika 38) gradimo na posrednikih na prodajni poti ter neposrednih kanalih (direktna prodaja rezervacijskih centrov in indirektna prodaja), ki omogočajo prodajo njihovih storitev oziroma PTK TO Pohorje. Prednost izbranih posrednikov omogoča TO Pohorje stik s specifičnimi ciljnimi skupinami obiskovalcev / gostov, ki jih naslovijo specializirani posredniki, kar posledično pomeni večjo učinkovitost zagotavljanja stalnega dotoka turistov v TO Pohorje.

Slika 38: Distribucijski kanali TO Pohorje – medorganizacijski marketing

Prodajni referenti SMP TO Pohorje ponujajo storitve delnih turističnih ponudnikov in PTK organizatorjem potovanj, ki oblikujejo produkte in pošiljajo svoje informacije (katalogi, spletni portali) turističnim agencijam, ki jih po lastni presoji ponujajo svojim gostom. Prodajne referente spodbujamo z obiskom in bivanjem v TO Pohorje, v izhodiščnih destinacijah pogosto izvajamo delavnice (*workshop*) s katerimi želimo pritegniti prodajalce ali neposredno kupce PTK.

S spletnjem distribucijske mreže SMP TO Pohorje je prišlo do medorganizacijskega marketinga, ki sloni na individualnih povezavah organizacij, ki z vzajemnimi odnosi zadovoljujejo skupne cilje in interese, hotelirji in drugi nastanitveni obrati pa so specializirani za najkakovostnejše zadovoljevanje potreb in pričakovanj obiskovalcev / gostov.

Razširjenost elektronskega marketinga omogoča, da z vsakim individualnim potencialnim obiskovalcem / gostom direktno komuniciramo, pomagamo pri individualnem oblikovanju doživljajskih zgodb do celovitega oblikovanja večdnevniških PTK, omogočamo pa tudi neposredno komuniciranje z izvajalcem delne turistične ponudbe ali Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijskim sistemom TO Pohorje. V tem primeru odpade provizija posrednikom, kar pomeni, da smo za to vrsto prodaje še najbolj zainteresirani, seveda pa smo vložili v infrastrukturo in zaposlene.

4.3.6 Vizija ljudi pri oblikovanju 'zelenih' PTK TO Pohorje

V marketinškem spletu TO Pohorje nastopajo štiri skupine ljudi, ki med seboj močno komunicirajo, in sicer: (i) zaposleni v JZ NPP, družbi Doživeti Pohorje d. d. ter člani Zveze ISP, (ii) drugi ponudniki storitev in pridelkov ter proizvodov Pohorja; (iii) lokalni prebivalci; ter (iv) obiskovalci / gosti.

Sožitje vseh štirih skupin odloča o uspešnosti TO Pohorje. Zaposleni zagotavljajo pričakovano kakovost storitev, informirajo in komunicirajo z obiskovalci / gosti in so neprisljuno gostoljubni, kar velja tudi za druge ponudnike v TO Pohorje. Lokalni prebivalci obiskovalce /goste očarajo s svojo gostoljubnostjo in s pripravljenostjo deliti del zasebnega življenja z njimi. Obiskovalci / gosti z lastnim zaznavanjem privlačnosti in infra- ter superstrukture izražajo v največji meri zadovoljstvo z doživetji.

Za celovito vizijo in uspešnost TO Pohorje smo dosegli konsenz vseh vključenih deležnikov, predvsem pa izgraditi zaupanje med deležniki in razvil se je unikatni socialni kapital – tiho znanje, ki je neposnemljivo. Tako smo povezali človeški in socialni kapital, ki se izražata v kompetencah, sposobnostih in motivaciji za uspešno sodelovanje deležnikov TO Pohorje.

TO Pohorje deluje uspešno zaradi visoke stopnje managerskih spretnosti vodij in njihovih sposobnosti za motiviranje skupine ter primerno usposobljene delovne sile, njune razpoložljivosti, primerne količine in pripadnosti TO Pohorje. Pritegnitev inovativnih in podjetnih posameznikov v družbo Doživeti Pohorje d. d. omogoča in zagotavlja kakovostno okolje TO Pohorje. Z zaupanjem med udeleženci in njihovim nenehnim skupnim razvijanjem proizvodov se je oblikovalo unikatno lokalno oz. regijsko znanje, ki je najpomembnejša primerjalna prednost TO Pohorje.

Destinacijski, produktni in managerji posameznih podjetij odlično obvladujejo strateški management, vodila inovativnega podjetništva, tehnike vodenja in motiviranja sodelavcev, proizvodne tehnike, tehnike monitoringa, mentorstva sodelavcem ter osebnega razvoja zaposlenih.

V območju so prisotna specifična znanja in spretnosti, ki jih zahteva posamezno delovno mesto. Destinacijski managerji obvladajo coniranje območij in prepoznavanje tematskih konceptov TO Pohorje, ki temeljijo na posnetku stanja ponudbe TO Pohorje. Produktni managerji odlično analizirajo trende v stroki in prepoznavajo tiste člene, ki omogočajo celovita doživetja v dobaviteljskih verigah PTK TO Pohorje. So odlični motivatorji in vodje

timov, ki omogočajo doživetja turistom. Prav timsko delo je osnova za enakomerno kakovost PTK in internih ter eksternih komunikacij.

Zaposleni v turističnih in s turizmom povezanih podjetjih strokovno obvladujejo svoja delovna področja, so lojalni podjetju, kakovostni izvedbi PTK in TO Pohorje, kar pomeni, da so dobro obveščeni o aktivnostih v destinaciji, posameznih členih dobaviteljske verige, ki sestavljajo PTK TO Pohorje, in o podjetju, v katerem so zaposleni. Izjemnega pomena je mentorstvo sodelavcem in nenehno spremljanje kakovosti izvajanja del in nalog. Vsa podjetja motivirajo zaposlene z načrtovanjem posameznikove kariere in dopolnjevanjem oziroma nadgradnjo tistih ciljnih znanj, spretnosti ter veščin, ki so potrebna v določenem podjetju na določenem delovnem mestu.

Zaposleni v marketingu oziroma prodajni službi obvladajo specifične tehnike komuniciranja z organizatorji potovanj, turističnimi posredniki ter individualnimi obiskovalci / gosti, ki sami oblikujejo po meri narejene PTK TO Pohorje.

Informatorji na sedežu SMP TO Pohorje ter v Informacijsko-komunikacijsko-rezervacijskih centrih TO Pohorje so strokovno usposobljeni in vešči komuniciranja v svetovnih jezikih. Z odličnim poznavanjem psihologije gostov in učinkovitimi tehnikami motiviranja odločilno vplivajo na podaljšanje bivanja obiskovalcev / gostov in večjo potrošnjo v TO Pohorje.

Vodniki, animatorji in posamezni pripovedovalci zgodb, kulinarčni mojstri, vinarji, umetniki, obrtniki in drugi pričarajo doživetja, ki jih obiskovalci / gosti še dolgo pomnijo, potem ko se vrnejo v kraj stalnega prebivališča. Gre za pripovedovanje zgodb, prikaz starih običajev, obrti, umetniške dejavnosti, ki jo lahko turisti tudi sami demonstrirajo in podoživijo z vsemi petimi čuti. Doživetja so unikatna, načrtovana, odlično izpeljana, spremljana in evalvirana, izvajalci doživetij pa upoštevajo psihologijo obiskovalcev / gostov.

Z zaposlenimi v javnih službah (naravovarstveni nadzorniki policisti, idr.) in v bolj izpostavljenih podjetjih množične uporabe (bencinske črpalke, trgovine, letališča, avtobusna in železniška podjetja, taksi službe itd.) prihajajo obiskovalci / gosti najpogosteje v stik. Z gostoljubnim sprejemom in posredovanjem aktualnih informacij prav ti odločilno vplivajo na prijetno bivanje v TO Pohorje. Usposobljenost sodelavcev za pozitivno komuniciranje z obiskovalci / gosti v teh podjetjih in institucijah je potrebno nenehno dograjevati.

Lokalno prebivalstvo odločilno vpliva na dobro počutje obiskovalcev / gostov v TO Pohorje. S svojo gostoljubnostjo in pripravljenostjo za komuniciranje jih pritegnejo. Že v vrtcu imamo naravovarstveni in turistični podmladek in vzgajamo mlade za gostoljubne, komunikativne gostitelje v domačem okolju.

Obstoječa kapaciteta izobraževalnih ustanov in centrov za usposabljanje se nenehno prilagaja potrebam naravovarstvenega in turističnega in s turizmom povezanega gospodarstva. Ob rednih šolskih in študijskih programih se nenehno dopolnjujejo vsebine, ki omogočajo nadgradnjo ali popolno prenovu določenih znanj in spretnosti zaposlenih. Izvajajo se v obliki modulov za usposabljanje ali kot poletne šole, kjer se pridobijo specifična

trendovsko naravnana znanja. Vsa turistična podjetja so preko MPP v nenehnem stiku z gostinskimi in turističnimi šolami bodisi kot učna podjetja za praktično izobraževanje učencev, dijakov ali študentov, bodisi kot podaljšane enote šol, kjer se izvajajo specifična praktična znanja v gospodarstvu. Svoje sodelavce pošiljajo na usposabljanja in usmerjajo šolske programe in specifične vsebine, ki jih zahteva operativno izvajanje v podjetjih. Povezovanje turističnega gospodarstva s šolami vodi do večje priznanosti in privlačnosti deficitarnih poklicev v gostinstvu in turizmu, posledično tudi do zviševanja plač zaposlenih in boljših delovnih pogojev.

Povezovanje v panožne skupnosti (prenočitvena podjetja, prehrambena podjetja, vinarji, eko-kmetije itd.) je pripeljalo do večje komunikacije med posamezniki in podjetji iste panoge ter do specializacije v stroki. Skupno strokovno prepoznavanje potreb in problemov posameznih panog je privedlo do lažjega zastopanja interesov in ugotavljanja rešitev, ki lahko odločilno vplivajo na povečanje kakovosti poslovanja (certificiranje postopkov in delovnih mest) ter lažje vključevanje ter zagotavljanje kakovosti v PTK TO Pohorje. Produktni managerji lažje komunicirajo z vodji panožnih skupnosti, ki odgovarjajo za enakomerno izvajanje kakovosti svojih članov in zastopajo interese skupnosti. Na tak način smo dosegli celovito kakovost v verigi določene PTK.

Permanentno se izvajajo usposabljanja za: (i) turistične vodnike na Pohorju, (ii) doživljajske animatorje na Pohorju, (iii) kustose na Pohorju; (iv) informatorje na Pohorju; (v) skrbnike informacijsko-komunikacijsko-rezervacijskih orodij na Pohorju; (vi) produktne in destinacijske managerje; (vii) spodbujevalce interesnih skupin na Pohorju; (viii) zaposlene in prostovoljne naravovarstvene nadzornike na Pohorju; (ix) zaposlene v gostinski dejavnosti; (x) zaposlene na kmetijah z dopolnilnimi dejavnostmi idr. Usposabljanja se izvajajo v okviru Raziskovalno-razvojne službe družbe Doživeti Pohorje d. d. ter Znanstveno-izobraževalne službe NPP, ki v sodelovanju s formalnimi izobraževalnimi institucijami potrjujeta programe usposabljanj in izdajata certifikate.

4.3.7 Vizija procesa oblikovanja 'zelenih' PTK TO Pohorje

Trg in tržna konkurenca, zaposleni v turistični dejavnosti ter zakonski predpisi posameznih držav spodbujajo stalno doseganje in preseganje zastavljene kakovosti PTK. Celovito upravljanje kakovosti TO Pohorje se nanaša na: (i) obiskovalca / gosta, njegovo zadovoljstvo, pripombe, pritožbe, pohvale in vtise; (ii) zaposlene, njihov odnos do gostov, do dela in načina dela; (iii) organizacijo dela.

Močno se zavedamo, da tudi izjemno prijazno osebje ne more nadomestiti nekakovostne, nestrokovne ali nepravočasne storitve. Med procese pri izvajanju storitev TO Pohorje prištevamo celoten sistem delovanja dobaviteljske verige, posebne postopke posameznih dobaviteljev, pristop njihovih zaposlenih, primerno in pravočasno informiranost in komunikacijo z obiskovalci / gosti ipd. Najbolj pomembna so unikatna in inovativna doživetja PTK TO Pohorje, ki zadovoljijo pričakovanja obiskovalcev / gostov.

Vsled temu zagotavljamo tehnični (tehnični procesi) in funkcionalni vidik kakovosti (dostopnost, varnost, urejenost, zanesljivost, odzivnost, strokovnost, verodostojnost,

varnost, komunikativnost itd.) v turističnem gospodarstvu in doživljajskih aktivnostih ter oblikovanju individualnih programov managementa kakovosti (standardi kakovosti) v hotelih, restavracijah, različnih podjetjih ter kolektivne programe managementa kakovosti v dobaviteljskih verigah PTK ter TO Pohorje kot celoti. Uspešni smo zato, ker se lotevamo zadeve hierarhično na vseh ravneh, in sicer lokalno, regionalno in nacionalno, celo internacionalno. Ti procesi snovanja in izvajanja programov managementa kakovosti TO Pohorje so endogeni (na področju poslovnih procesov v podjetjih) in eksogeni (na področju odnosov do okolja – naravnega, ekonomskega, socialno-kulturnega, ekološkega).

Na ravni TO Pohorje smo razvili celovit program managementa zagotavljanja kakovosti, ki ga merimo s kazalci konkurenčnosti, na področju tehnične kakovosti turističnih storitev s kategorizacijo in sistemi upravljanja kakovosti, na področju funkcionalne kakovosti z razvojem tržnih znamk v turizmu, na eksogenem področju z odnosom do okolja.

Izvajanje ekološkega menedžmenta pa pomeni zavesten odnos do varovanja okolja, porabe naravnih virov, ekološko informiranje in vzgajanje kupcev, zaposlenih in drugih partnerjev ter posledično ohranjanje turističnih poslov na dolgi rok. Gre za kompleksen in sistematičen proces, ki ga posamezna podjetja in celovito TO Pohorje vodimo na način uvoza ekoloških kriterijev s pomočjo ekoloških znakov.

V sklopu MPP je bila oblikovana sistematizacija poslovanja številnih v Skupnosti TO Pohorje povezanih ponudnikov. Tako so nastali standardi poslovanja pohorskih: hotelov, mladinskih hotelov, gostiln s prenočišči, penzionov, apartmajskih naselij, planinskih koč / domov, eko kampov, turističnih kmetij, zasebnih ponudnikov prenočiš (počitniških hiš, apartmajev, sob idr.), eko parkirišč; pa tudi standardizacija enot PCP, PPP ter vseh enot, ki zagotavljajo doživetja obiskovalcem /gostom TO Pohorje.

31 ponudnikov nastanitvenih kapacitet (13 hotelov, 12 turističnih kmetij, 3 planinske koč in 3 eko kampi) nosi ekološke sheme 'EU marjetica' in 2 ponudnika sta nosilca ekološke sheme 'Green globe'. V vseh večjih turističnih centrih so vzpostavljene / i: centrale za ogrevanje na bio maso; rastlinske čistilne naprave za odvajanje komunalnih odpadkov; eko otoki za ločeno shranjevanje odpadkov; solarne celice za pridobivanje sonaravne električne energije idr.

Skoraj vse kmetije na Pohorju (97 %) so vključene v ekološko pridelavo in prodajajo svoje pridelke pod skupno blagovno znamko 'S Pohorja'.

Eko kmetija Pohorč prodaja pridelke in izdelke šestih povezanih kmetij in drugih pridelovalcev pod skupno blagovno podznamko 'Pridelano na Eko kmetiji Pohorč'.

Večina prenočitvenih in prehrambenih ponudnikov kupuje in v svojo prehrambeno ponudbo vključuje produkte znamk 'S Pohorja', 'Pridelano na Eko kmetiji Pohorč' in drugih lokalnih pri- in predelovalcev - ponudnikov.

Za svoje kakovostno, sonaravno, inovativno in kreativno ravnanje so ponudniki TO Pohorje tudi nagrajeni.

4.3.8 Vizija fizičnih dokazov 'zelenih' PTK TO Pohorje

S celostno grafično podobo smo določili vidne, oprijemljive ali kako drugače zaznavne podrobnost v zvezi s PTK - v verigo povezanih dobaviteljev, ki sooblikujejo posamezno nišno doživetje TO Pohorje. Med fizične dokaze storitve prištevamo izgled okolja, prostor, kjer doživetje poteka, promocijski material o storitvi, urejenost in izgled osebja, ki storitev izvaja itd.

Pri oblikovanju PTK TO Pohorje produktni managerji upoštevajo vse delne elemente dobaviteljske verige, ki družno oblikujejo enovito doživetje obiskovalca / gosta, in sicer:

- Distribucijski sistem temelji na izbiri kakovostnih posrednikov na prodajni poti (katalogi, rezervacijski sistemi) ter opredeljenih neposrednih kanalov (lastna prodajna mreža – fizična ali splet), ki omogočajo kakovostno prodajo PTK TO Pohorje.
- Unikatna in inovatna spletna predstavitev TO Pohorje pritegne obiskovalce / goste in omogoča pristop do posameznih delnih turističnih ponudnikov ter enostaven in sistematičen rezervacijski sistem.
- Prijazni in usposobljeni informatorji gostoljubno posredujejo želene informacije (prospekti, brošure, letaki itd.) pred prihodom v TO Pohorje, v TO Pohorje ter skrbijo za primerno izpovednost postavitvev v PCP in PPP.
- Primeren sistem dostopa v TO Pohorje in prometni režim, signalizacija ter možnosti javnega prevoza v TO Pohorje, kakor tudi izgled, kakovost informacijskih sredstev in postavitvev informacijskih objektov usmerjajo turista med posameznimi privlačnostmi.
- Enovito prostorsko načrtovanje TO Pohorje zagotavlja prijetno kakovost okolja, usklajeno arhitekturo in udoben ambient PCP in PPP, javnih sredstev in turističnih podjetij.
- Celovita in udobna ureditev turistične infrastrukture s preišljenim ambientom in filozofijo poslovanja prenaša naravno in kulturno dediščino v bivalne, poslovne ind. prostore v TO Pohorje, kjer usposobljeni in urejeni zaposleni zagotavljajo kakovostno storitev, ki so predstavljene v prospektih, brošurah, cenikih, na TV zaslonih idr.
- Usklajeno izvajanje storitev vrednostne verige dobaviteljev PTK temelji na urejenosti in izgledu zaposlenih, odličnih promocijskih sredstvih ter orodjih za informiranje in samoorientacijo v prostoru.
- Poenoteni, pa vendar unikatni fizični dokazi zgodb, so zagotovljeni z urejenostjo in lokalno noto enot MKDP, MRMP, MMRP, objektov za izvajanje obrtnih delavnic in degustacij na EKP in v sklopu COLIP, poti v sistemu MUIP, enot MNVP, MVNP, aktivnosti RRCŠP ter strokovno pripovedjo vodnikov, animatorjev, tutorjev, mentorjev, naravovarstvenih nadzornikov idr.

4.3.9 Matrika za načrtovanje PTK TO Pohorje

Matrika za načrtovanje PTK predstavlja vodila za načrtovanje vseh osmih Pjev marketinškega spleta PTK, ki so bili omenjeni v prejšnjih podpoglavjih 4.3.1 – 4.3.8 (tabela 40).

Tabela 40: Matrika za načrtovanje PTK v TO Pohorje

Opis tržnega segmenta	Opišite segment – njegove potrebe in pričakovanja		
Produkti Elementi	PTK 1 1 dnevni paket	PTK 1 3 dnevni paket	PTK 1 5 dnevni paket Opombe
1P – PRODUKT, LJUDJE, PROCESIRANJE, FIZIČNI DOKAZI			
Tržni podsegment	Načrtovanje vsakega turističnega produkta pričnemo z definiranjem trgov, tržnih ciljnih skupin in produktov, ki so ponujeni prepoznanim ciljnim skupinam obiskovalcev / gostov (PTK) TO Pohorje.		
Območje / Cona	Katere aktivnosti in zmogljivosti so dovoljene / načrtovane v katerih območjih / prostorih oziroma regijah? Consko načrtovanje produktov in regij znotraj geografskega območja TO Pohorje.		
Privlačnosti / značilnosti	Natančno proučujemo, katere dodatne privlačnosti, aktivnosti in značilnosti bi lahko ugajale posebnim ciljnim skupinam obiskovalcev / gostov ter naredile ponudbo čimbolj zanimivo in privlačno zanje ter podaljšale zadrževanje in potrošnjo v TO Pohorje.		
Transport	Kako obiskovalci / gosti prispejo v TO Pohorje in kako se premikajo znotraj njega? Gre za različne oblike transporta in njihove posebne infrastrukturne potrebe. Dodatne zmogljivosti in storitve javnega transporta v TO Pohorje lahko resnično uspešno zadovoljijo pričakovanja obiskovalcev / gostov.		
Namestitvev	Raznovrstna ponudba namestitvenih kapacitet in njena razpoložljivost v jasno določenih intervalih poti ter dostopnost za posebne skupine obiskovalcev / gostov olajšajo njihove aktivnosti.		
Zmogljivosti / storitve	Zmogljivosti so tesno povezane z aktivnostmi in dogodki posameznih ciljnih skupin obiskovalcev / gostov. Skoraj vsaka aktivnost zahteva lastne zmogljivosti, turistične informacije, vodenje, smernice ter javne storitve.		
Prehrabena ponudba v TO Pohorje	Restavracije, okrepčevalnice, turistične kmetije, planšarije, trgovine primerne kakovosti in v primernih intervalih poti v TO Pohorje.		
Splošna infrastruktura v TO Pohorje	Razvoj splošne infrastrukture kot npr.: dostopnost cest, sistem odpadnih voda, parkirišč, športnih zmogljivosti, itd., je močno pogojeno z razvojem turizma v TO Pohorje.		
Turistična infrastruktura v TO Pohorje	Turistična infrastruktura vključuje zmogljivosti in objekte, ki so namenjeni turistični rabi kot npr. nastanitveni in prehrabeni obrati, izposoja opreme za pohodništvo, kolesarjenje, jahanje, sistem gondole ter vlečnice itd.		
Parkovna infrastruktura v TO Pohorje	Parkovna infrastruktura vključuje tri PCP, dva PPP, več manjših vstopnih točk v NPP, sistem MPnP in enot MRMP, SUITP, MKDP, MMRP, MNVP, MVNP, RRCŠP, EKP idr.		
Komunikacije in informacije v TO Pohorje	Vsaka ciljna skupina obiskovalcev / gostov ima specifične potrebe po različnih oblikah komunikacije in informacij pred počitnicami in po njih ter med samim bivanjem v TO Pohorje. Pomembno je opredeliti, katere informacije so potrebne, kje in kdaj morajo biti dostopne, in kako jih podati potrošnikom.		

Kakovostni oskrbovalni sistem v TO Pohorje	<i>Potrebno je opredeliti spremljanje in nadgradnjo kakovostnega oskrbovalnega sistema, in sicer: zadovoljstva potrošnikov, uporabne vrednosti različnih zmogljivosti, vzdrževanja in obnašanja potrošnikov ter škode, ki se povzroči. Vse za nadgradnjo ali izboljšanje kakovosti koncepta oziroma PTK TO Pohorje.</i>
Človeški viri, usposabljanje in izobraževanje	<i>Kakovost turističnega produkta je v glavnem odvisna od kakovosti človeških virov (strokovnosti in gostoljubnosti). V TO Pohorje načrtujemo potrebo po človeških virih na sploh, kakor tudi specifično za posamezne turistične koncepte oziroma PTK TO Pohorje, skladno s standardi kakovosti in ostalimi upravljavskimi in marketinškimi cilji destinacije. Gre za načrtovanje kakovosti in količine človeških virov skladno s potrebami različnih profilov delovnih mest v NPP, družbi Doživeti Pohorje d. d., Zvezi ISP in turističnih in s turizmom povezanih podjetjih (glede na nabor potrebnih kvalifikacij in kompetenc). Usposabljanje in izobraževanje sta bistvena elementa turističnega načrtovanja.</i>
Izvedljivost, Finančni načrt	<i>Gre za splošno izvedljivost načrtovanja s finančno podporo, odgovornostjo in pravicami, ki vključuje načrtovanje vsake posamezne PTK TO Pohorje, stroškov in ugodnosti ter morebitnih sredstev iz skladov EU.</i>
Institucionalni elementi	<i>Zadeva odgovornost, upravljanje in koordinacijo načrtovanja TO pohorje, kjer je potrebno uvesti primeren institucionalni dogovor za vsako PTK TO Pohorje, ki vključuje: odgovorne udeležence za razvoj in upravljanje aktivnosti; vse vključene udeležence, njihove naloge in odgovornosti; povezave z drugimi sektorji; odgovornost za izobraževanje in usposabljanje; za marketing in promocijo; za standarde kakovosti; za rabo zemlje in okoljski nadzor; za legalnost izvedenih rezultatov; za finančne mehanizme (rast kapitala, investicij, financiranje privatnih podjetnikov; za vladne in privatne organizacijske turistične sklade; itd). Skratka, gre za vključitev institucionalne podpore, turističnih institucij, zakonodaje, prostorskega načrtovanja itd.</i>
2 P – CENA	
Kalkulacija, oblikovanje cene	<i>Opredeljeni stroški PTK.</i>
% Provizije	<i>Opredeljen % provizije za OP.</i>
3P – PRODAJNE POTI	
Direktna prodaja	<i>Katere direktne kanale prodaje izbrati?</i>
Internetna prodaja	<i>Kako oblikovali internetno prodajo?</i>
Posredniki	<i>Kdo so naši posredniki v prodajni verigi?</i>
4 P – MARKETINŠKO KOMUNICIRANJE	
Oglaševanje (kje, kdaj)	<i>Izbrano oglaševanje na TV, radiu, časopisih, revijah, jumbo panoji, letakih, elektronskem spletu idr.</i>
Odnosi z javnostmi	<i>Pred odhodom na pot: medijsko oglaševanje, študijske ture za organizatorje potovanj, za novinarje in druge pisce o TO Pohorje; predstavitev TO Pohorje na specializiranih borzah, sejmih, direktna pošta. Na poti: oglaševanje v centrih na poti v TO Pohorje in oglaševanje na prostem. V TO Pohorje: v centrih za obiskovalce, TV in radijskih programih TO Pohorje, usposabljanje zaposlenih za kakovostno izvajanje storitev – za informacije 'od ust do ust' Vedno: elektronski mediji – internet in socialna spletna omrežja Med oblike odnosov z javnostmi se uvršča: publiciteto, sponzorstvo, doniranje in lobiranje. TO Pohorje se največkrat poslužujejo: sporočil za javnost, novinarskih konferenc, dnevov odprtih vrat, sponzorstva, sprejemov in ostalih dogodkov, razstav in turističnih sejmov, obiskov in predstavitev znanih osebnosti, informativnih študijskih tur za novinarje in druge predstavnike interesnih skupin. Pogosto je umeščanje TO</i>

	<i>Pohorje in njenih aktivnosti v filme, knjige, televizijske oddaje. Največji uspeh dosežemo, če posreduje informacijo o TO Pohorje mnenjski voditelj ali novinar.</i>
Osebna prodaja	<i>Stik in odnos prodajalca (informatorji, turistični vodniki, animatorji, tutorji, mentorji, interpretatorji, naravovarstveni nadzorniki, receptorji, natararji idr.) s posameznim kupcem, ki pridobiva izkušnjo v TO Pohorje o kateri informacijo deli z drugimi potencialnimi obiskovalci.</i>
Pospeševanje prodaje	<i>Najpogostejša orodja pospeševanja prodaje so: nagrade, darila, sejmi in razstave, borze, zabave in prireditve idr. Velik pomen imajo kartice ugodnosti ter marketing na prodajnem mestu - merchandising: informacijske table in mape, interni plakati, TV zaslone za aktualno ponudbo na najbolj frekventnih točkah, videoposnetki, info terminali z zaslone na dotik (touch screen), sistem QR code, mTURIST, jedilni list, vinska karta ind.</i>
Direktni marketing	<i>V TO Pohorje uporabljamo naslednje kanale za direktni marketing: direktna pošta, katalogi, telemarketing, interaktivne TV, interni marketing, kioski, spletne strani, prevozna sredstva. V TO Pohorje uporabljamo naslednja orodja direktnega marketinga: trženje po telefonu, po pošti, preko televizije, osebnega računalnika idr.</i>

5 SKLEPNE MISLI VIZIJE – SIMULACIJA POHORJE 2030

TO Pohorje obsega zadnje obronke Alp (1.543 metrov n.v.) in vključuje območje Naravnega parka Pohorje (NPP) in njegovega vplivnega območja, ki sega vse do dolin rek Drave, Mislinje in Dravinje ter Dravskega polja. Pogorje obsega 770 km² površja, ki ga v skoraj 70 odstotkih pokrivajo pohorski gozdovi. Neprepustne magmatske kamnine omogočajo izjemno vodnatost, ki je pravi zaklad čiste vode za nižje ležeča mesta, trge in vasi. Na TO Pohorje gravitira 16 občin, ki spadajo v tri slovenske regije, in sicer Koroško, Podravsko in Savinjsko, kjer živi in dela okrog 300.000 prebivalcev.

V TO Pohorje smo z načrtovanim soupravljanjem območja v zadnjih dvajsetih letih uspeli:

- i. Povečati zavedanje o pomenu ohranjanja narave in kulturne dediščine med lokalnim prebivalstvom, zaposlenimi in obiskovalci / gosti;
- ii. Izboljšati trajnostni razvoj in upravljanje sonaravnega turizma v TO Pohorje ter oblikovati trajnostno zasnovano parkovno infrastrukturo, ki pomeni največjo lokalno dodano vrednost TO Pohorje;
- iii. Vključiti v razvoj in upravljanje TO Pohorje vse vpletene (JZ NPP, družbo Doživeti Pohorje d. d. (šestnajst občin, ki gravitirajo na Pohorje in so skupaj s turističnimi in s turizmom povezanimi podjetji (MPP), posamezniki in interesnimi skupinami, družbeniki omenjenega podjetja), Zvezo IS Pohorja, in druge interesne skupine v TO Pohorje;
- iv. Oblikovati, implementirati, spremljati in evalvirati strategije trajnostnega razvoja TO Pohorje, načrte upravljanja in akcijske načrte NPP, kar se odraža v odlično ohranjenem ekološkem, ekonomskem in socialno-kulturnem okolju Pohorja;
- v. Poudarjati naravne vrednote in kulturno dediščino NPP ter jih zavarovati pred prekomernim turističnim razvojem (z načrtovano conacijo in postavljanjem mej sprejemljivih sprememb v okolju) ter s permanentnim spremljanjem in evalviranjem soupravljaljskih aktivnosti vse vpletenih deležnikov TO Pohorje;
- vi. Razviti sonaravno turistično infrastrukturo in značilno parkovno infrastrukturo, ki z inovativnimi in kreativnimi prijemi usposobljenih strokovnjakov prispevata h kakovostnim doživetjem obiskovalcev / gostov TO Pohorje.
- vii. Oblikovati učinkovito strategijo komuniciranja z različnimi javnostmi, ki vpletene deležnike prepriča o velikem pomenu vrednot NPP in njegovega vplivnega območja.
- viii. Vzpostaviti sistem marketinškega spleta, ki umno načrtovane PTK pripelje so ciljnih skupin obiskovalcev / gostov, ki si želijo raziskovanja in razumevanja narave in kulturne dediščine NPP.
- ix. Nenehno spodbujati razvijanje znanj o NPP in tehnik za konkretno podajanje izkušenj, ki gradijo osveščenost deležnikov ZO skozi učinkovite dobaviteljske verige PTK in vplivajo na razvoj lokalno dodane vrednosti TO Pohorje.
- x. Zagotoviti, da turizem podpira kakovost življenja lokalnega prebivalstva skozi celovito mreženje turističnih ponudnikov (MPP); proizvajalcev pridelkov in izdelkov, ki jih tržijo pod skupno blagovno znamko 'S Pohorja', ter interesnih skupin (Zveza ISP), ki organizirano razvijajo osebne in družbene potrebe in delajo območje drugačno, posebno, in močno tradicionalno vezano na zgodovinske korenine Pohorja.

- xi. Povečati koristi za lokalno ekonomijo od turizma, saj se je povprečna doba bivanja na Pohorju v letu 2030 povzpela za 80 odstotkov glede na leto 2010.

Med koristi mreženja v TO Pohorje prištevamo:

- i. Trajnostno celovito ohranjanje virov NPP in njegovega zaledja – TO Pohorje oz. celo izboljšanje turistične in parkovne infrastrukture glede na leto 2013 (leto ustanovitve NPP).
- ii. Inovativno oblikovanje in trženje 'zelenih' PTK TO NPP ter dobaviteljskih verig za njihovo izvajanje, spremljanje in evalviranje, za specifične nišne skupine obiskovalcev / gostov TO Pohorje.
- iii. Povezovanje istovrstnih ponudnikov v horizontalne mreže, njihova specializacija, standardizacija postopkov in pozitivna konkurenca znotraj posameznih skupnosti horizontalnih mrež ponudnikov, ki jo odlično načrtuje, implementira, spremlja in evalvira Mreža ponudnikov TO Pohorje.
- iv. Povezovanje različnih deležnikov TO Pohorje v dobaviteljske verige PTK - vertikalne mreže, ki jih uspešno načrtuje, implementira, spremlja in evalvira Služba za marketing TO Pohorje in celovito vodijo k vedno višji kakovosti izvajanja doživetij narave in kulturne dediščine in spremljajočih turističnih storitev na Pohorju.
- v. Oblikovanje inovativnih podjetniških iniciativ in delovnih mest ter nagrajevanje kakovosti, inovativnosti in kreativnosti na Pohorju (nagrade za sonaravno poslovanje, inovativnost v stroki, mlade podjetniške gazele idr.).
- vi. Razvoj dobrih praks, ki temeljijo na tistem znanju (ki se prenaša iz roda v rod) kot največja lokalno dodana vrednost območja.
- vii. Prepoznavna tržna znamka TO Pohorje *'Doživeti Naravni park Pohorje v vseh letnih časih'* in blagovna podznamka *'S Pohorja'* za regionalne pridelke in izdelke, ki zagotavljata kakovost in unikatna doživetja različnim ciljnim skupinam obiskovalcev / gostov.
- viii. Celovita povezanost območja, celostna grafična podoba in skupno nastopanje na trgu (marketinške aktivnosti) zagotavljajo večjo prepoznavnost TO NPP kot celote.
- ix. S spremljanjem turističnega povpraševanja zaznavamo nenehno rahlo rast prihoda obiskovalcev / gostov, ki v TO Pohorje ostajajo dlje časa (doba bivanja rahlo raste že dvajset let), raste tudi njihova potrošnja in v TO Pohorje se radi vračajo.

Sorganiziranost aktivnosti TO Pohorje temelji na:

- i. Javnem zavodu NPP, ki zaposluje 20 strokovnjakov pretežno s področja naravoslovja (gozdarje, biologe, geologe, geografе, arheologe, naravovarstvene nadzornike idr.) pa tudi pedagoge, geografе, zgodovinarje (mentorji, tutorji), ekonomiste (za marketinške aktivnosti in projektno vodenje), ki pokrivajo svoja strokovna področja in so skrbniki parkovne infrastrukture;
- ii. Družbi Doživeti Pohorje d. d., ki zaposluje 24 strokovnjakov s področja družboslovja (destinacijske managerje, produktne managerje, spodbujevalce interesnih skupin, marketingarje, komunikatorje, informatorje, interpretatorje, turistične, kolesarske, pohodniške, lovske idr. vodnike, animatorje, kustose, idr.), ki so tudi skrbniki parkovne infrastrukture;

- iii. Zvezi ISP, ki zaposluje 8 strokovnjakov s področja kulturne dediščine (umetnostni zgodovinarji, sociologi, etnologi idr.), umetniškega ustvarjanja (glasbeniki, likovni ustvarjalci, plesalci ljudskih plesov idr.) ter zagotavljanja kakovosti življenja na Pohorju (pedagogi, andragogi idr.).

Tri zgoraj omenjene organizacije zaposlujejo za organiziranje aktivnosti celovitega TO Pohorje 52 strokovnjakov, ki imajo povprečno sedmo stopnjo izobrazbe. V času poletne in zimske sezone se število zaposlenih poveča z mladimi raziskovalci, prostovoljci in sezonskimi delavci skoraj za sto odstotkov.

Obuditev planinskih koč in domov, ustanovitev eko kampov in drugih turističnih in s turizmom povezanih podjetij ter Eko kmetije Pohorje, je prineslo nova delovna mesta vsaj 40 mladim strokovnjakom, ki so prepoznali podjetniško priložnost in se samozaposlili ali poskrbeli tudi za zaposlitev svojih družinskih članov.

Ugotavljamo, da potreba po zaposlenih v turističnih in s turizmom povezanih dejavnostih v TO Pohorje nenehno raste in tudi v naslednjem obdobju je pričakovati razvoj novih podjetniških iniciativ in spin-off podjetij. Trdimo lahko, da celovita Mreža turističnih in s turizmom povezanih ponudnikov v TO Pohorje nenehno kakovostno napreduje in nastalo unikatno lokalno znanje in zaupanje vpliva na lokalno dodano vrednost celovitih turističnih produktov – PTK za specifične ciljne skupine, ki so z doživetji v NPP in njegovem zaledju tudi prijetno presenečeni (presežena pričakovanja). Varovanje narave, spoznavanje njenih vrednot in pomena za življenje pa ostaja stalnica za domačine, zaposlene in obiskovalce / goste.

V zaključku lahko potrdimo, da so bili doseženi operativni cilji in kazalniki za udejanjanje strateškega cilja 3 'Sonaravni turizem in usmerjen obisk', zapisani v Viziji 'Pohorje 2030' – z deležniki, kar potrjujejo ugotovitve v tabelah 41 do 45.

Tabela 41: Vzpostavljeni pogoji za celostno doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja

<p>Vzpostavljen Center doživljanja Pohorja (CDP) s celovitimi vodili za načrtovanje, organiziranje, izvajanje, spremljanje in evalviranje aktivnosti na Pohorju, ki se nanašajo na:</p> <p>a) sonaravno parkovno infrastrukturo: Razpršeni muzej na prostem na Pohorju (RMPP), Mreža poti na Pohorju (MPnP – MRPNP in MUIITP), Mreža muzejev in razstavišč na Pohorju (MMRP), Mreža naravnih vrednot Pohorja (MNVP), Mreža vrtov narave na Pohorju (MVNP), Mreža kulturne dediščine Pohorja (MKDP), Raziskovalno razvojni center Sumik na Pohorju (RRCP) z določenimi skrbniki in vodili za poslovanje ter Center kulturne dediščine in umetniškega ustvarjanja na Pohorju (CKDUUP);</p> <p>b) vzpostavljeno celostno doživljanje (interpretacija) s poudarkom na spoznavanju in raziskovanju - predstavitev narave in kulturne dediščine za doživljajska vodenja, ki temelji na mreži usposobljenih vodnikov - interpretatorjev narave in kulturne dediščine ter promocijskih sredstvih za samostojno odkrivanje narave in kulturne dediščine različnih ciljnih skupin obiskovalcev;</p> <p>c) vzpostavljeno Mrežo ponudnikov TO Pohorje (MPP), ki se s svojo ponudbo navezujejo na tematiko doživljajskih programov;</p> <p>d) vzpostavljen sistem usposabljanja kadrov Centra za doživljanje Pohorja in njihovih zunanjih sodelavcev;</p> <p>e) vzpostavljen Sistem oblikovanja doživljajskih programov Pohorja.</p>	<p>Vzpostavljen Center doživljanja Pohorja (vodila za poslovanje) s 3 tematskimi postavitvami, multivizijo, interaktivnim spletnim orodjem za odkrivanje narave in kulturne dediščine Pohorja.</p>
	<p>Vzpostavljenih 5 enot Razpršenega muzeja na prostem na Pohorju (RMPP) s promocijskimi gradivi in skrbniki</p>
	<p>Vzpostavljena Mreža vsaj 5. izobraževalnih, učnih in tematskih poti (MPP) s promocijskimi gradivi in skrbniki</p>
	<p>Vzpostavljena Mreža muzejev in razstavišč na Pohorju (MMRP) s 5. enotami, s promocijskimi gradivi in skrbniki</p>
	<p>Vzpostavljenih 5 enot Mreže naravnih vrednot Pohorja (MNVP) s promocijskimi gradivi in skrbniki</p>
<p>Vzpostavljenih 5 enot Mreže kulturne dediščine Pohorja (MKDP) s promocijskimi gradivi in skrbniki</p>	

✓

Tabela 42: Prepoznana znamka sonaravne destinacije Pohorje

Uveljavljena sonaravna destinacija: a) načrtovanje, organiziranje, izvedba in ocena aktivnosti za celovito sodelovanje in komuniciranje turističnih ponudnikov v TO Pohorje, b) uveljavljena tržna znamka Pohorje sonaravna destinacija: znamka sonaravne destinacije - doživetja narave in kulturne dediščine in c) znamka domačih pridelkov in izdelkov npr. 'S Pohorja' (živila: borovničev, pohorska bunka, suhe gobe, pohorski sirčki, moka s pohorskih mlinov, marmelade iz gozdnih sadežev, vina, jabolčnik; zelišč: olja, mila, čaji ipd.; lesa: drobni izdelki iz pohorskega lesa, hiše iz pohorskega lesa; kamna: drobni izdelki iz čizlakita; idr.	Vzpostavljen spletni portal za mreženje ponudnikov sonaravne destinacije Pohorje s skrbnikom
	Vzpostavljena Mreža vsaj 5 ponudnikov lokalnih kmetijskih pridelkov in izdelkov s Pohorja s spodbujevalcem mreženja in razvijanja celovite kakovosti
	Vzpostavljena Mreža vsaj 5 ponudnikov doživetij Pohorja s spodbujevalcem mreženja in razvijanja celovite kakovosti
	Vzpostavljena Mreža nastanitvenih obratov s spodbujevalcem mreženja in razvijanja celovite kakovosti storitev.
	Vzpostavljena Mreža organizatorjev prireditev na Pohorju s spodbujevalcem mreženja in razvijanja celovite kakovosti prireditev
	Vzpostavljen marketinški spletni sistem s sistematično postavitvijo (opredelitvijo) sonaravne destinacije, načrtno razdelitvijo ciljnih skupin obiskovalcev in s prepoznavno znamko sonaravne destinacije Pohorje in skrbnikom znamke

Tabela 43: Lokalno pogojene in skladno conirane sonaravne zmogljivosti in aktivnosti na Pohorju

Cilj vključuje: a) izdelana Študija priporočil za sonaravno gradnjo tipске pohorske hiše s tremi geografskimi koncepti načrtov bo osnova za priporočeno gradnjo stanovanjskih in turističnih objektov. Na tej osnovi bo moč sonaravno (pohorski materiali: les, kamen, steklo) in arhitekturno primerno, graditi in vzdrževati (ogrevanje, hlajenje, elektrika) nastanitvene in druge turistične zmogljivosti na Pohorju in jih skladno s proučevano nosilno zmogljivostjo umestiti v območje; b) Ustrezno nosilno zmogljivost bo pokazala Študija nosilne zmogljivosti turistične infrastrukture Pohorja; c) Za ponujanje primernih aktivnosti v območju, ki ne škodujejo naravi in upoštevajo njeno zmogljivost, bo izvedena Študija sprejemljivih aktivnosti na Pohorju - doživljajska conacija (projektna obdelava tematskih območij in njihovih povezav). Med te aktivnosti se uvršča tudi ubujanje starih obrti (steklarstvo, coklarstvo, zeliščarstvo ipd.) in načina življenja v območju. d) Le-te je moč interaktivno predstaviti obiskovalcem s pomočjo vzpostavljene Mreže mojstrov domače in umetnostne obrti (spodbujevalec mreženja in razvijanja celovite kakovosti izdelkov).	Študija priporočil za sonaravno gradnjo tipске pohorske hiše s tremi geografskimi koncepti načrtov
	Študija nosilne zmogljivosti in conacije turistične infrastrukture na Pohorju
	3 turistični nastanitveni objekti grajeni, vzdrževani in umeščeni v prostor skladno s priporočili sonaravne gradnje in nosilne zmogljivosti (conacije) turistične infrastrukture na Pohorju
	3 obstoječi turistični nastanitveni objekti obnovljeni skladno s smernicami sonaravne gradnje in nosilne zmogljivosti na Pohorju
	Vsaj 3 nove turistične investicije v območju so skladne s cilji Študije nosilne zmogljivosti turistične infrastrukture (žičniške naprave, športna infrastruktura, TIC) in z režimi izvedene conacije Pohorja (mirna cona, raziskovalna cona, doživljajska cona, infrastrukturna cona, vplivna cona).
	Vzpostavljena Mreža mojstrov domače in umetnostne obrti s spodbujevalcem mreženja in razvijanja kakovosti izdelkov, s 5 prepoznanimi izdelki s Pohorja.

Tabela 44: Kakovostna in koordinirana ponudba lokalnih produktov

Kakovostna in koordinirana celovita ponudba avtohtonih lokalnih produktov se nanaša na: a) spodbujanje povezovanja in sodelovanja - mreženje istovrstnih ponudnikov (spodbujevalci mrež); b) vzpostavitev regionalnih dobaviteljskih verig - za kritično maso pridelkov in izdelkov pod isto blagovno znamko (destinacijski managerji) ter c) vzpostavitev regionalnih vertikalnih dobaviteljskih verig za storitve - doživljajske in rekreativne turistične programe (produktni managerji): - oblikovani koncepti (doživetja narave, doživetja kulturne dediščine in rekreativni programi za različne ciljne skupine obiskovalcev), - za vsak koncept oblikovane produktne tržne kombinacije (PTK – turistični programi za ciljne skupine obiskovalcev), - v verige povezani delni ponudniki za vsak turistični program - skrb za enakovredno kakovostno in časovno ter vrednostno usklajeno izvajanje programov (spremljajo destinacijski managerji). Ob načrtovanju, organiziranju in izvajanju turističnih produktov je potrebno tudi spremljanje, evalviranje in ponovno oblikovanje le-teh (produktni managerji). Za sistematično delo je potrebno vzpostaviti učinkovit sistem merjenja kakovosti in spremljanja zadovoljstva gostov / obiskovalcev, rezidentov	Aktivnosti marketinškega spleta sonaravne destinacije Pohorje izvajajo 3 destinacijski in 3 produktni managerji v 3 turističnih centrih
	Za vsaj 5 iz Marketinške študije izpostavljenih ciljnih skupin obiskovalcev Pohorja so oblikovani turistični koncepti in produktne tržne kombinacije (PTK)
	Vsaj 3 vzpostavljene vertikalne mreže dobaviteljev za oblikovanje turističnih programov na Pohorju s skrbnikom in sistemom komuniciranja ponujajo vsaka po 5 specializiranih doživljajskih programov
	Izvedena raziskava o zadovoljstvu obiskovalcev Pohorja v dveh zaporednih letih, ki pokaže, da je z izvedenimi storitvami zelo zadovoljnih in zadovoljnih vsaj 60 % gostov.
	Izvedena raziskava o zadovoljstvu lokalnih rezidentov Pohorja v dveh zaporednih letih, ki pokaže, da je z izvedenimi storitvami zelo zadovoljnih in zadovoljnih vsaj 60 % rezidentov.
	Izvedena raziskava med turističnimi ponudniki v dveh zaporednih letih, ki pokaže, da je z izvajanjem mreženja in spodbujanja celovite kakovosti storitev zelo zadovoljnih in zadovoljnih 60 % ponudnikov.

<p>in turističnih ponudnikov (analitiki). Definicije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Spodbujevalci mrež spodbujajo komuniciranje v horizontalne mreže povezanih istovrstnih ponudnikov in skrbijo za enakomerno rast kakovosti storitev in izdelkov mreže. - Destinacijski managerji poznajo ponudnike in ponudbo destinacije in skrbijo za vertikalno komuniciranje in kakovost dobaviteljskih verig za oblikovane produktne tržne kombinacije. - Produktni managerji poznajo ciljni trg in za ciljne segmente obiskovalce / goste oblikujejo produktne tržne kombinacije, ki jih destinacijski managerji usmerjajo in evalvirajo na destinaciji. 	<p>Usposobljeni kadri na področju turistične (načrtovalci trajnostnega razvoja, destinacijski in produktni managerji, izvajalci monitoringa in analitiki) in gostinske dejavnosti (kuharji, natakarji, receptorji, sobarice, animatorji idr.) ter z njima povezanimi dejavnostmi (kmetje, vrtnarji, čebelarji idr.) ponudniki prehrabmenih pridelkov in izdelkov idr.) izvajajo kakovostne storitve, katerih procesnost je zapisana v standardih poslovanja posameznih dejavnosti na Pohorju.</p>
---	---

Tabela 45: Vzpostavljena soorganiziranost sonaravne destinacije Pohorje

<p>(1) Vzpostavljen Konzorcij mrež raznovrstnih ponudnikov vključuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skupnost nastanitvenih obratov Pohorja, - Skupnost prehrabmenih obratov Pohorja, - Skupnost turističnih kmetij Pohorja, - Skupnost vodnikov Pohorja, - Skupnost muzejev Pohorja ipd. <p>Oblikovan je kot društvena organizacija.</p> <p>(2) Center doživljanja Pohorja skrbi za sonaravno doživljajsko turistično infrastrukturo in doživljajske programe;</p> <p>(3) Trajnostni razvoj in trženje celovite sonaravne destinacije izvaja DMC - Destination management company – družba Doživeti Pohorje d. d., katere naloge so:</p> <ul style="list-style-type: none"> - načrtovanje, organiziranje, izvajanje in evalviranje trajnostnega razvoja sonaravne destinacije, - vzpostavitev in vzdrževanje sonaravne turistične infrastrukture, - trženje sonaravne ponudbe ciljnim skupinam obiskovalcev / gostov, - komuniciranje z javnostmi, - informiranje različnih deležnikov, - raziskovalno / razvojna dejavnost ter - zastopanje sonaravne destinacije Pohorje v destinaciji in navzven. <p>Oblikovana je kot javno / zasebno partnerstvo.</p> <p>(4) Naravni park Pohorje je javni zavod, ki skrbi za varstvo narave in kulturne dediščine Pohorja ter načrtuje, organizira, izvaja, spremlja in evalvira programe doživetij narave in kulturne dediščine skupaj s Centrom doživljanja Pohorja, naravoslovne ipd. taborne in delavnice ter raziskovalne projekte ipd. Pri vseh aktivnostih sodeluje z rezidenti in jih vključuje v proces izvajanja zgoraj navedenih aktivnosti.</p> <p>(5) Vzpostavljen celostni informacijski sistem sonaravne destinacije Pohorje omogoča:</p> <ul style="list-style-type: none"> - različne marketinške aktivnosti, in sicer predstavljanje sonaravne destinacije Pohorje na spletu (internet), na spletiščih za družabno mreženje idr., - ektranet - povezovanje z organizatorji potovanj in turističnimi posredniki (rezervacijski sistemi); - informiranje obiskovalcev / gostov, lokalnih ponudnikov in rezidentov (internet, avdio vodniki, Mturist, sistem QR code idr.); - izvajanje rezervacij za obiskovalce / goste (destinacijski rezervacijski sistem); - spletne povezave znotraj posameznih horizontalnih mrež in vertikalnih dobaviteljskih verig - v destinaciji; - spremljanje (monitoring) izvajanja storitev (merjenje obiska in zadovoljstva uporabnikov - spletno anketiranje); - oblikovanje baz podatkov ter obdelavo le-teh za potrebe umnega odločanja; - evalviranje uspešnosti poslovanja sonaravne destinacije. 	<p>Vzpostavljen Konzorcij mrež raznovrstnih ponudnikov Pohorja s spodbujevalci mreženja in kakovosti izvajanja storitev in izdelkov</p>
	<p>Vzpostavljen Center doživljanja Pohorja za usklajevanje sonaravne doživljajske ponudbe Pohorja</p>
	<p>Vzpostavljen DMC za trajnostni razvoj Pohorja in trženje celovite sonaravne destinacije temelji na sistemu načrtovanja, izvajanja, spremljanja, informiranja in evalviranja tržnih segmentov obiskovalcev / gostov sonaravne destinacije Pohorje</p>
	<p>Vključevanje aktivnosti 'Centra kulturne dediščine in umetniškega ustvarjanja na Pohorju' (Mreže za obujanje ljudskega izročila in spodbujanja ljubiteljskih aktivnosti) v turistično dejavnost</p>
	<p>Vzpostavljen koncept Naravnega parka Pohorje ponuja nabor programov doživljanja narave in kulturne dediščine, koncept izvajanja taborov in delavnic ter raziskovalno razvojne dejavnosti</p>
	<p>Vzpostavljen celostni informacijski sistem sonaravne destinacije Pohorje s skrbnikom omogoča internetne, ektranetne in spletne aktivnosti za in z deležniki; vzdrževanje ter povezovanje z in na rezervacijske in informacijske sisteme; spremljanje (monitoring) izvajanja storitev in zadovoljstva deležnikov; oblikovanje baz podatkov ter obdelavo le-teh za potrebe umnega odločanja; evalviranje uspešnosti poslovanja sonaravne destinacije idr.</p>

VIRI

Ars-Cartae.com. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.ars-cartae.com/> (8. 6. 2011).

Getzner, M., M. Jungmeier in S. Lange. (2010). PEOPLE, PARKS AND MONEY - Stakeholder involvement and regional development: a manual for protected areas, Natreg project. Klagenfurt: Verlag Johannes Heyn.

Lešnik Štuhec, T. (2011). Oblikovanje in empirično preverjanje sprejemljivosti modela upravljanja vpliva uporabnikov zavarovanih območij, doktorska disertacija. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor.

Lešnik Štuhec, T. (2010). Vizija trajnostnega razvoja zelene ponudbe (narava in kulturna dediščina) na projektnem območju Pohorje (v okviru projekta Natreg, WP 5.3) – Predstavitev Pohorja in posnetek stanja turizma in s turizmom povezanih dejavnosti. Ljubljana: Natreg.

Nationalpark Bayerischer Wald. [Online]. Dosegljivo na: http://www.nationalpark-bayerischer-wald.de/english/doc/en_fb_baumwipfelpfad.pdf (10. 6. 2011).

NATREG - Managing Natural Assets and Protected Areas as Sustainable Regional Development Opportunities. [Online]. Dosegljivo na: <http://www.natreg.eu/pohorje/> (29. 6. 2011)

Smernice za celostno ohranjanje dediščinske kulturne krajine. [Online]. Dosegljivo na: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/raziskave-analize/dediscina/Smernice_DKK_tekst_ODDANO2-skupaj.pdf (20. 6. 2011).

ZRSVN – Zavod RS za varstvo narave. [Online]. Dosegljivo na: http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=64&id_informacija=659 (20. 6. 2011).

PRILOGE

Priloga 1: Operativni cilji in kazalniki za udejanjanje strateških ciljev Vizije 'Pohorje 2030'

Priloga 2: Prepoznane potrebne projektne aktivnosti na Pohorju razdeljene v tematike

Priloga 3: Smernice za upravljanje drugih sektorskih dejavnosti znotraj POP – *turizem*

Priloga 1

Tabela1: Operativni cilji in kazalniki za udejanjanje strateškega cilja 1 'Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva'

Ime in opis operativnega cilja	Kazalniki
<i>1 Povezano, usklajeno in odgovorno delovanje med vsemi zainteresiranimi deležniki z namenom skupnega razvoja in promocije območja</i>	
<p>Cilj se nanaša na ugotovljene pomanjkljivosti in nevarnosti analize SWOT, ki so pokazale na občutno pomanjkanje sodelovanja znotraj sektorjev (regionalni razvoj in razvoj občin, medregionalni razvoj) in med sektorji (gozdarstvo, turizem, naravovarstvo, inp.) ter ostalimi zainteresiranimi deležniki.</p> <p>Če nam uspe zagotoviti boljše sodelovanje sektorjev in vključevanje deležnikov v smislu načrtovanja razvoja in promocije območja, lahko pričakujemo usklajene razvojne programe in prostorsko načrtovanje, ki temeljijo na transparentnem sodelovanju vseh deležnikov, kar bo pripeljalo do boljšega ekonomskega stanja lokalnega prebivalstva in zdravega okolja. Glavni cilj sodelovanja je pridobitev conacije območja, ki bo usklajena med sektorji in z lokalnim prebivalstvom ter bo upoštevala temeljna načela trajnosti.</p> <p>Enotni upravljavec z območjem (npr. Park Pohorje) bi povezoval deležnike v procesih strateških razvojnih in drugih vprašanj. Vključen bi bil tako v regijska kot medregijska odločanja in bi imel pregled nad celoto.</p>	Ustanovljeni odbori za razvojna vprašanja v regijah in medregionalni odbor za Pohorje (predstavniki vseh ključnih sektorjev in zastopniki lokalnega prebivalstva) - lahko tudi odbori v okviru Parka Pohorje
	Podpis dogovora o skupni promociji Pohorja vseh 16 občin - ustanovitev medregionalnega odbora ali javnega zavoda (npr. Park Pohorje)
	Conacija Pohorja, potrjena s strani regionalnega in medregionalnega odbora (conacija vključuje turizem, naravo, okolje, rabo naravnih virov, idr.)
	Vzpostavljen enotni upravljavec z območjem (npr. Park Pohorje)
	Ustrezna zastopanost vseh skupin deležnikov v procesih odločanja
<i>2 Povezanost lokalnih prebivalcev in njihova učinkovita vključenost v upravljanje in razvoj območja</i>	
<p>Cilj se nanaša na združevanje obstoječih civilnih iniciativ/društev na območju Pohorja v skupno krovno združenje. V 1. fazi bi se združili na regionalnem nivoju, nato pa še predstavniki teh združenj v enotno združenje Pohorje. S tem bi lahko močneje zastopali interese lokalnih prebivalcev na medregionalnem, regionalnem, lokalnem in v nekaterih primerih tudi na državnem nivoju.</p> <p>Podobno združenje obstaja na območju Ljubljanskega barja, kjer so se ribiška, okoljska, naravovarstvena in ostala društva združila pod skupnim imenom in zagovarjajo stališča trajnostnega razvoja Ljubljanskega barja.</p>	Št. društev lokalnega prebivalstva po dejavnostih glede na regionalno razdelitev in število prebivalcev v posamezni občini (N/1000 prebivalcev)
	Vzpostavljena povezava/mreža prebivalcev (društev) Pohorja na regionalni in medregionalni ravni
	Zastopanost interesa povezave/mreže v procesih izdelave razvojnih, prostorskih in sektorskih načrtov, programov ter enotno zastopanje interesov lokalnega prebivalstva (merjenje vpliva tako kvantitativno (N) in kvalitativno)
<i>3 Specializirana izobraževanja in usposabljanja za dvig znanj in spretnosti lokalnega prebivalstva na različnih področjih ter osveščevalne kampanje na osnovi prepoznanih potreb</i>	
<p>Cilj se navezuje na dejstvo, da so za uvajanje novih dejavnosti in za trajnostni razvoj Pohorja potrebna nova, drugačna znanja. Točno katera področja izobraževanj bi bila potrebna, bi ugotovili s študijo potreb, na osnovi izraženih potreb s strani deležnikov v procesu izdelave osnutka načrta upravljanja pilotnega območja Pohorje pa bi le-ta lahko bila:</p> <p>a) spodbujanje in promocija podjetniške dejavnosti ter zaposlovanja v lokalnem okolju, pomoči/svetovanja pri odpiranju lastnih dejavnosti; predvsem spodbujanje podjetniške iniciative lokalnega prebivalstva (mladih), ki bi temeljila na tradiciji in izkušnjah starejših ter uvajanje novih visokotehnoloških in inovativnih rešitev, s poudarkom na prepoznavanju poslovnih priložnosti v kmetijstvu in turizmu ter izkoriščanju naravnih in kulturnih potencialov, kar bi omogočilo zaposlovanje v lokalnem okolju in s tem ohranjanje ali povečevanje števila delovno aktivnih prebivalcev, ter dodane vrednosti na zaposlenega.</p> <p>b) dvig kompetenc lokalnega prebivalstva za delo v turizmu, trženju proizvodov, povezovanju z drugimi ponudniki, za oblikovanje novih produktov in storitev, za dopolnilne dejavnosti na kmetijah ipd. - poudarek na mreženju, sodelovanju in dopolnjevanju ponudbe med ponudniki.</p> <p>c) dvig kompetenc lokalnega prebivalstva glede pridobivanja finančnih sredstev preko različnih finančnih virov, skladov.</p> <p>d) osveščanje lokalnega prebivalstva o pomembnosti trajnostnega razvoja/ravnanja in s tem odgovornosti, kar bi lahko potekalo v obliki različnih med seboj prepletenih osveščevalnih in izobraževalnih kampanj (npr. info gradivo) in delavnic (nekaj akcij že v projektih ALPA, WETMAN), skozi katere bi se posredno tudi dvignil občutek pripadnosti Pohorju. Prebivalci bodo s svojim ravnanjem vzor obiskovalcem/gostom.</p>	Izdelana študija potreb po izobraževanju in osveščanju
	Število podjetij (N) in dodana vrednost na zaposlenega (EUR) - po lokalnih skupnostih
	Število izobraževanj, delavnic, kampanj (N) in število udeležencev (N)
	Število podjetij, društev, ki so usposobljena za izobraževanja in le-ta tudi izvajajo (N po področju)
	Stopnja izobrazbe prebivalstva po starostnih razredih
	Višina pridobljenih finančnih sredstev iz evropskih skladov ali drugih oblik so-financiranja
	Število kršitev okoljske in naravovarstvene zakonodaje in prijave inšpekcijski službi (N)
Število in delež izobraževalnih ustanov vključenih v ekološke programe (N, %)	
<i>4 Zagotovljena in kakovostno urejena vsa potrebna bivanjska infrastruktura</i>	
<p>Urejena bivanjska infrastruktura za določeno lokalno skupnost vključuje: urejeno komunalno infrastrukturo (elektrika, vodovod, kanalizacija v skladu s klasično razpršeno poselitvijo v celkih ter najvišjimi ekološkimi standardi, npr. rastlinske, biološke čistilne naprave), omogočen dostop do telefona (GSM signal) in širokopasovnega interneta ter v neposredni bližini: vrtec, šola, trgovina, poštni</p>	Vzpostavitev komunalne infrastrukture (tip in N)
	Cone območij z vzpostavljeno ustrezno komunalno in informacijsko infrastrukturo (% površine, N preb.)

<p>nabiralnik, zdravstveni dom, lekarna ter kulturni dom/dom krajanov, kmetijsko-obrtna zadruga. S tem bomo pripomogli, da se ljudje ne bodo odseljevali oz. morda celo spodbudili priseljevanje.</p> <p>1. Komunalna infrastruktura je zaradi razpršene poselitve (celki) in razpršenih območij turizma, z izjemo znotraj turističnih centrov, ni vzpostavljena oziroma ni ustrezna. Celki in vikend naselja morajo zagotoviti vzpostavitev individualnih ali skupinskih čistilnih naprav (rastlinske in biološke čistilne naprave); veliki turistični centri naj se priklonijo na komunalne vode ali zagotovijo samostojni čistilni sistem.</p> <p>2. Vodovod na Pohorju je vzpostavljen do večjih turističnih centrov in naselij. Posamezni celki in objekti imajo svoja vodovodna zajetja.</p> <p>3. Vzpostavitev informacijske infrastrukture se nanaša predvsem na vzpostavitev širokopasovnih dostopov do interneta na območju Pohorja.</p> <p>4. Pravica do življenja v zdravem življenjskem okolju, s čim manj negativnih vplivov na zdravje ljudi (okoljski kazalniki).</p>	Višina sredstev namenjenih sofinanciranju v komunalno in informacijsko infrastrukturo (EUR po tipu)
	Dostopnost do osnovnih storitev: izobraževanje, zdravstvo, obrtno poslovnih, trgovskih cone, domov za ostarele, inp.
	Starostna struktura prebivalcev in % delovno aktivnega prebivalstva ter število mladih družin (N)
	Stopnja onesnaženosti območja (indikatorji s področja varstva okolja)

Tabela 2: Operativni cilji in kazalniki za udeležanje strateškega cilja 2 'Ohranjena narava in krajina'

Ime in opis operativnega cilja	Kazalniki
<i>1. Obnovljene in ohranjene površine pohorskih planj</i>	
<p>Cilj se navezuje na povečanje deleža odprtih površin (za sedaj imamo na območju le cca 190 ha suhih travnišč Natura 2000 habitatnega tipa volkovja in 170 ha suhih travnišč, pomembnih za ohranjanje nekaterih vrst ptic; skupaj cca 360 ha) na platoju Pohorja v občinah Zreče in Mislinja z namenom ohranjanja ugodnega stanja Natura 2000 območij in varstva značilnega vzorca krajine (kmetijska krajina na planotah). Čiščenje zaraščenih planj s smreko na površini cca 20 ha do leta 2014, 60 ha do leta 2020; umeščanje vsaj 80 % površin planj v ustrezne kmetijsko okoljske podukrepe KOP (košnja, paša), sprememba obstoječih podjemnih Skladovih pogodb in pogodb občine Zreče.</p> <p>V sklopu tega cilja je mišljeno čiščenje zaraščajočih območij pohorskih planj. To so območja, ki so bila v preteklih desetletjih skozi historično analizo rabe tal opredeljena kot travniška območja. Širitev travniških površin v območja stalnih gozdov ni načrtovano.</p>	Površina planj (ha)
	Delež površin planj v KOP (%)
	Prisotnost in stanje ključnih vrst planj
	Razmerje med odprtimi površinami in gozdom (%)
	Število KMG in povprečna površina KMG na planjah (N, ha)
<i>2. Obnovljen in ohranjen vodni sistem na pohorskih barjih in vodotokih</i>	
<p>Cilj se navezuje na izvedbo hidroloških del na pohorskih barjih in sanacijo objektov mHe, ki ne zagotavljajo minimalnega ekološkega pretoka.</p> <p>Izvedli bomo zasutje in pregrajevanje umetnih odvodnih kanalov s pohorskih barij na površini cca 100 ha (v letih od 2012 do 2015), ki so nastali v začetku 20. stoletja z namenom izsuševanja barij in pridobitve površin za intenzivno gospodarjenje z gozdovi. Zaradi hitrejšega odvajanja vode iz habitatnega tipa visokih barij se ta ht zarašča s smreko in prehaja v habitatni tip barjanskih gozdov veliko hitreje kot bi po naravni poti.</p> <p>Z zadrževanjem vode na visokih barjih in odstranitvijo smreke (v letih od 2012 do 2015) dosežemo ugodno stanje barij, boljše odzivnost na klimatske spremembe in ohranimo značilno krajino Pohorja (krajinsko posebnost) in ohranjamo vodne vire na Pohorju.</p> <p>Z obnovo starih objektov mHe na vodotokih Pohorja in vzpostavitev nadzora (glej operativni cilj 5) se bo zagotovil minimalni ekološki pretok pohorskih vodotokov ter spoštovala zakonodaja in koncesijske pogodbe.</p>	Barja, vključena v obnovo in vzdrževanje (N)
	Hidrološko stanje barij (merilne vrednosti)
	Prisotnost in stanje ključnih vrst barij
	Posek lesne biomase (delež zmanjšanja LZ) (m3/ha, %)
	Št. obnov starih mHe (N) ter št. obnovljenih koncesijskih pogodb (N)
<i>3. Ohranjen visok delež površin gozdov s posebnim namenom (pragozdovi, gozdni rezervati in varovalni gozdovi) in določitev mreže ekocelic</i>	
<p>Cilj se navezuje na površine gozdov s posebnim namenom (GPN), katerih površina se od 90-ih let v Sloveniji znižuje (na Pohorju je zaenkrat ohranjen visok delež). Cilj je, da se površina le-teh na Pohorju ne zniža pod obstoječo ne glede na lastništvo gozda. Poleg tega je potrebno zaradi ohranjanja gozdnih vrst v letih od 2011 do 2020 povečati obseg ekocelic (ekocelice z in brez ukrepanja). Skupna površina gozdnih rezervatov in ekocelic naj bi pokrivala vsaj 3% površine območja Natura 2000.</p> <p>EKOCELICA - def.: ožji del naravnega okolja, ki omogoča prosto živečim živalskim vrstam ali habitatnemu tipu nujne pogoje za njihov obstoj.</p>	Število gozdov s posebnim namenom in ekocelic (N)
	Površina gozdov s posebnim namenom in ekocelic (po kategorijah) (ha)
	Površinska razporejenost GPN in ekocelic - mreža (v navezavi na upravljavske cone (vrste in ht))
	Količina odmrle lesne biomase izven GPN po razširjenih debelinskih razredih (m3/ha)
<i>4. Delujoč kontinuiran in učinkovit sistem spremljanja stanja vrst in habitatnih tipov v območjih Natura 2000 ter drugih prvin biotske pestrosti</i>	
<p>Cilj se navezuje na spremljanje stanja nosilnih vrst in habitatnih tipov območij Natura 2000 (ptice: koconogi čuk, mali skovik, ruševac in divji petelin, dvoživke in rak koščak, HT: barjanski habitatni tipi, volkovja, vode). Spremljanje vrst, ki so izjemnega nacionalnega, regionalnega pomena in na podlagi stanja katerih lahko ocenjujemo stanje habitatnih tipov (metulj: borovničeva bleščavka; rastline: navadna zlata rozga, navadna arnika)</p>	Stanje nosilnih vrst
	Stanje HT
	Višina sredstev, namenjenih spremljanju stanja (EUR)
<i>5. Vzpostavljen učinkovit naravovarstveni nadzor nad aktivnostmi na Pohorju</i>	
<p>Cilj se navezuje na vzpostavitev in delovanje naravovarstvene nadzorne službe (zaposlitev ljudi, tehnologije, ...), katere glavne naloge so spremljanje aktivnosti na Pohorju, usmerjanje in osveščanje obiskovalcev ter svetovanje domačinom, izvedba prekrškovnih postopkov, izrekanje</p>	Število prostovoljnih in poklicnih naravovarstvenih nadzornikov (N)
	Sredstva, namenjena vzpostavitvi in delovanju naravovarstvenega nadzora (EUR)

sankcij (v letih od 2014 do 2020). V prvi fazi naj se načrtuje vzpostavitev sistema prostovoljnega nadzora (izobraževanja in podeljevanje licenc), kasneje pa profesionalnega s stalnimi zaposlitvami. Vzpostavitev naravovarstvenega nadzora ne bi smela temeljiti na predpogoju vzpostavitve parka Pohorje, temveč je vzpostavitev zaželen pred ustanavljanjem parka.	Število evidentiranih kršitev (N)
	Število organiziranih izobraževanj in predavanj (N)
	Število občin in podjetij vključenih v financiranje naravovarstvenega nadzora (N)
6. Vzpostavljeno širše zavarovano območje - Park Pohorje	
Cilj se navezuje na ustanovitev širšega zavarovanega območja Park Pohorje. Kategorije zavarovanja (regijski, krajinski,...) ne moremo vnaprej določiti, saj bi to morala biti skupna odločitev deležnikov in stroke (stroka poda predlog na osnovi strokovnih izhodišč in stanja na terenu). V programskih dokumentih in koalicijski pogodbi Vlade RS je zapisan Regijski park Pohorje 2010. Regijski park po Zakonu o ohranjanju narave zahteva več varstvenih območij z različno strogimi omejitvami. Varstvena območja z režimi omejujejo nedovoljene aktivnosti, hkrati pa s podanimi usmeritvami usmerjajo razvoj območja. V prvi fazi določitve meje parka in varstvenih območij je predlagan park Pohorje zgolj na platoju Pohorja - zaradi množice interesov in možnih omejevanj turističnih dejavnosti na širšem območju (pridobivanja soglasij, postopkov izven območij s statusom). S stališča stroke bi bil Park Pohorje rešitev za neusklajeno delovanje sektorjev; upravljevec bi moral delovati povezovalno in iskati kompromise med razvojno in varstveno komponento v okviru dovoljenih varstvenih zahtev ter pomagal pri pridobivanju sredstev. Cilj bi bilo potrebno realizirati do konca leta 2020.	Ustanovitev ZO (leto)
	Kategorija zavarovanja (IUCN kategorizacija)
	Število in površina posameznih varstvenih con (N,ha)
	Deleži posameznih varstvenih con (%)
	Stopnja krožnosti območja
7. Delujoč Sklad za ohranjanje narave Pohorje	
Cilj se navezuje na delovanje Sklada za ohranjanje narave Pohorje, ki je bil ustanovljen leta 2009 s podpisom dogovora med Unior, d. d., Občino Zreče in ZRSVN. Namen Sklada je izvajanje aktivnosti na področju ohranjanja narave (terenske akcije ohranjanja - revitalizacije, sanacije); spremljanja stanja, promocijo (razstave, publikacije, dogodki) in zavezovanje k skladnemu prostorskem načrtovanju na območju Pohorja. Sredstva se zbirajo predvsem iz virov zasebnega kapitala kot vračilo dela dobička nazaj v naravo, ki predstavlja podjetjem tudi glavne možnosti za poslovanje (turizem, izkoriščanje naravnih virov) - Projekt Business & Biodiversity. Do leta 2015 si želimo podpis dogovora z več zasebnimi podjetji, lokalnimi in nacionalnimi inštitucijami (vsaj 6), civilnimi iniciativami (vsaj 2), idr.	Število naravovarstvenih akcij (N)
	Število promocijskih aktivnosti (N)
	Višina zbranih sredstev na leto (EUR)
	Število zasebnih podjetij, vključenih v sofinanciranje letnih aktivnosti (EUR)
	Število javnih inštitucij, vključenih v letne aktivnosti (EUR)
8. Ohranjeni prepoznani krajinski vzorci Pohorja	
Cilj se nanaša na ohranjanje značilnih krajinskih vzorcev na Pohorju: - strnjen gozd na pobočjih in slemenih - kmetijska krajina na pobočju obdana z gozdom - kmetijska krajina na planotah (živice, drevesa, sadovnjaki okoli kmetij; cerkvice na reliefnih pomolih). Ohranitev redkega krajinskega vzorca na Pohorju - planote. Planotast svet sestavljajo valovite čistine med gozdnatimi pobočji. Večino čistin prekrivajo travniki oz. visokogorski pašniki z razpršeno razporeditvijo iglavcev, ki so obdani z gozdom ali pa so v zaraščanju, ter visoka barja – pritikavo borovje na močvirni podlagi in jezera (Marušič in sod., 1998b). Ovršje oz. planota Pohorja ima nacionalni simbolne vrednosti naravnih in kulturnih prvin državnega pomena.	Razmerje med odprtimi površinami in gozdom (%)
	Površina visokih barj in planj (ha)
	Ocena ohranjenosti planote in ocena razvrstjenosti
	Število aktivnih KMG na pilotnem območju

Tabela 3: Operativni cilji in kazalniki za udejanjanje strateškega cilja 3 'Sonaravni turizem in usmerjen obisk'

Ime in opis operativnega cilja	Kazalniki
1. Vzpostavljene pogoji za celostno doživljanje narave in kulturne dediščine Pohorja	
Vzpostavljen Center doživljanja Pohorja (CDP) s celovitimi vodili za načrtovanje, organiziranje, izvajanje, spremljanje in evalviranje aktivnosti na Pohorju, ki se nanašajo na: a) sonaravno turistično infrastrukturo (Razpršeni muzej na prostem na Pohorju (RMPP), Mrežo poti na Pohorju (MPP), Mrežo muzejev na Pohorju (MMP), Mrežo naravnih vrednot Pohorja (MNVP), Mrežo kulturne dediščine Pohorja (MKDP), Mrežo objektov za organiziranje prireditev z ljudskim izročilom ter naravovarstveno noto na Pohorju (MOPP), Raziskovalno razvojni oz. učni center Pohorje (RRCPP) z določenimi skrbniki in vodili za poslovanje; b) vzpostavljeno celostno doživljanje (interpretacija) s poudarkom na spoznavanju in raziskovanju - predstavitev narave in kulturne dediščine za doživljajska vodenja, ki temelji na mreži usposobljenih vodnikov - interpretatorjev narave in kulturne dediščine ter promocijskih sredstvih za samostojno odkrivanje narave in kulturne dediščine različnih ciljnih skupin obiskovalcev; c) vzpostavljeno Mrežo ponudnikov dopolnilnih turističnih dejavnosti, ki se s svojo ponudbo navezujejo na tematiko doživljajskih programov; d) vzpostavljen sistem usposabljanja kadrov Centra za doživljanje Pohorja in njihovih zunanjih sodelavcev; e) vzpostavljen Sistem oblikovanja doživljajskih programov Pohorja.	Vzpostavljen Center doživljanja Pohorja (vodila za poslovanje) s 3 tematskimi postavitvami, multivizijo, interaktivnim spletnim orodjem za odkrivanje narave in kulturne dediščine Pohorja.
	Vzpostavljenih 5 enot Razpršenega muzeja na prostem na Pohorju (RMPP) s promocijskimi gradivi in skrbniki
	Vzpostavljena Mreža vsaj 5. izobraževalnih, učnih in tematskih poti (MPP) s promocijskimi gradivi in skrbniki
	Vzpostavljena Mreža muzejev na Pohorju (MMP) s 5. enotami, s promocijskimi gradivi in skrbniki
	Vzpostavljenih 5 enot Mreže naravnih vrednot Pohorja (MNVP) s promocijskimi gradivi in skrbniki
Vzpostavljenih 5 enot Mreže kulturne dediščine Pohorja (MKDP) s promocijskimi gradivi in skrbniki	

<i>2. Prepoznana znamka sonaravne destinacije Pohorje</i>	
<p>Uveljavljena sonaravna destinacija:</p> <p>a) načrtovanje, organiziranje, izvedba in ocena aktivnosti za celovito sodelovanje in komuniciranje turističnih ponudnikov v destinaciji,</p> <p>b) uveljavljena tržna znamka Pohorje sonaravna destinacija: znamka sonaravne destinacije - doživetja narave in kulturne dediščine in</p> <p>c) znamka domačih pridelkov in izdelkov npr. 'S Pohorja' (živila: borovničevac, pohorska bunka, suhe gobe, pohorski sirčki, moka s pohorskih mlinov, marmelade iz gozdnih sadežev, vina, jabolčnik; zelišč: olja, mila, čaji ipd.; lesa: drobni izdelki iz pohorskega lesa, hiše iz pohorskega lesa; kamna: drobni izdelki iz čizlakita; idr.</p>	<p>Vzpostavljen spletni portal za mreženje ponudnikov sonaravne destinacije Pohorje s skrbnikom</p> <p>Vzpostavljena Mreža vsaj 5 ponudnikov lokalnih kmetijskih pridelkov in izdelkov s Pohorja s spodbujevalcem mreženja in razvijanja celovite kakovosti</p> <p>Vzpostavljena Mreža vsaj 5 ponudnikov doživetij Pohorja s spodbujevalcem mreženja in razvijanja celovite kakovosti</p> <p>Vzpostavljena Mreža nastanitvenih obratov s spodbujevalcem mreženja in razvijanja celovite kakovosti storitev.</p> <p>Vzpostavljena Mreža organizatorjev prireditev na Pohorju s spodbujevalcem mreženja in razvijanja celovite kakovosti prireditev</p> <p>Vzpostavljen marketinški spletni sistem s sistematično postavitvijo (opredelitvijo) sonaravne destinacije, načrtno razdelitvijo ciljnih skupin obiskovalcev in s prepoznavno znamko sonaravne destinacije Pohorje in skrbnikom znamke</p>
<i>3. Lokalno pogojene in skladno conirane sonaravne zmogljivosti in aktivnosti na Pohorju</i>	
<p>Cilj vključuje:</p> <p>a) izdelana Študija priporočil za sonaravno gradnjo tipske pohorske hiše s tremi geografskimi koncepti načrtov bo osnova za priporočeno gradnjo stanovanjskih in turističnih objektov. Na tej osnovi bo moč sonaravno (pohorski materiali: les, kamen, steklo) in arhitekturno primerno, graditi in vzdrževati (ogrevanje, hlajenje, elektrika) nastanitvene in druge turistične zmogljivosti na Pohorju in jih skladno s proučevano nosilno zmogljivostjo umestiti v območje;</p> <p>b) Ustrezno nosilno zmogljivost bo pokazala Študija nosilne zmogljivosti turistične infrastrukture Pohorja;</p> <p>c) Za ponujanje primernih aktivnosti v območju, ki ne škodujejo naravi in upoštevajo njeno zmogljivost, bo izvedena Študija sprejemljivih aktivnosti na Pohorju - doživljajska conacija (projektna obdelava tematskih območij in njihovih povezav). Med te aktivnosti se uvršča tudi ubujanje starih obrti (steklarstvo, coklarstvo, zeliščarstvo ipd.) in načina življenja v območju.</p> <p>d) Le-te je moč interaktivno predstaviti obiskovalcem s pomočjo vzpostavljenih Mrež mojestrov domače in umetnostne obrti (spodbujevalec mreženja in razvijanja celovite kakovosti izdelkov).</p>	<p>Študija priporočil za sonaravno gradnjo tipske pohorske hiše s tremi geografskimi koncepti načrtov</p> <p>Študija nosilne zmogljivosti in conacije turistične infrastrukture na Pohorju</p> <p>3 turistični nastanitveni objekti grajeni, vzdrževani in umeščeni v prostor skladno s priporočili sonaravne gradnje in nosilne zmogljivosti (conacije) turistične infrastrukture na Pohorju</p> <p>3 obstoječi turistični nastanitveni objekti obnovljeni skladno s smernicami sonaravne gradnje in nosilne zmogljivosti na Pohorju</p> <p>Vsaj 3 nove turistične investicije v območju so skladne s cilji Študije nosilne zmogljivosti turistične infrastrukture (žičniške naprave, športna infrastruktura, TIC) in z režimi izvedene conacije Pohorja (mirna cona, raziskovalna cona, doživljajska cona, infrastrukturna cona, vplivna cona).</p> <p>Vzpostavljena Mreža mojestrov domače in umetnostne obrti s spodbujevalcem mreženja in razvijanja kakovosti izdelkov, s 5 prepoznanimi izdelki s Pohorja.</p>
<i>4. Kakovostna in koordinirana ponudba lokalnih produktov</i>	
<p>Kakovostna in koordinirana celovita ponudba avtohtonih lokalnih produktov se nanaša na:</p> <p>a) spodbujanje povezovanja in sodelovanja - mreženje istovrstnih ponudnikov (spodbujevalci mrež);</p> <p>b) vzpostavitev regionalnih dobaviteljskih verig - za kritično maso pridelkov in izdelkov pod isto blagovno znamko (destinacijski managerji) ter</p> <p>c) vzpostavitev regionalnih vertikalnih dobaviteljskih verig za storitve - doživljajske in rekreativne turistične programe (produktni managerji):</p> <ul style="list-style-type: none"> - oblikovani koncepti (doživetja narave, doživetja kulturne dediščine in rekreativni programi za različne ciljne skupine obiskovalcev), - za vsak koncept oblikovane produktne tržne kombinacije (PTK – turistični programi za ciljne skupine obiskovalcev), - v verige povezani delni ponudniki za vsak turistični program - skrb za enakovredno kakovostno in časovno ter vrednostno usklajeno izvajanje programov (spremljajo destinacijski managerji). <p>Ob načrtovanju, organiziranju in izvajanju turističnih produktov je potrebno tudi spremljanje, evalviranje in ponovno oblikovanje le-teh (produktni managerji).</p> <p>Za sistematično delo je potrebno vzpostaviti učinkovit sistem merjenja kakovosti in spremljanja zadovoljstva gostov / obiskovalcev, rezidentov in turističnih ponudnikov (analitiki).</p> <p>Definicije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Spodbujevalci mrež spodbujajo komuniciranje v horizontalne mreže povezanih istovrstnih ponudnikov in skrbijo za enakomerno rast kakovosti storitev in izdelkov mreže. - Destinacijski managerji poznajo ponudnike in ponudbo destinacije in skrbijo za vertikalno komuniciranje in kakovost dobaviteljskih verig za oblikovane produktne tržne kombinacije. - Produktni managerji poznajo ciljni trg in za ciljne segmente 	<p>Aktivnosti marketinškega spleta sonaravne destinacije Pohorje izvajajo 3 destinacijski in 3 produktni managerji v 3 turističnih centrih</p> <p>Za vsaj 5 iz Marketinške študije izpostavljenih ciljnih skupin obiskovalcev Pohorja so oblikovani turistični koncepti in produktne tržne kombinacije (PTK)</p> <p>Vsaj 3 vzpostavljene vertikalne mreže dobaviteljev za oblikovanje turističnih programov na Pohorju s skrbnikom in sistemom komuniciranja ponujajo vsaka po 5 specializiranih doživljajskih programov</p> <p>Izvedena raziskava o zadovoljstvu obiskovalcev Pohorja v dveh zaporednih letih, ki pokaže, da je z izvedenimi storitvami zelo zadovoljnih in zadovoljnih vsaj 60 % gostov.</p> <p>Izvedena raziskava o zadovoljstvu lokalnih rezidentov Pohorja v dveh zaporednih letih, ki pokaže, da je z izvedenimi storitvami zelo zadovoljnih in zadovoljnih vsaj 60 % rezidentov.</p> <p>Izvedena raziskava med turističnimi ponudniki v dveh zaporednih letih, ki pokaže, da je z izvajanjem mreženja in spodbujanja celovite kakovosti storitev zelo zadovoljnih in zadovoljnih 60 % ponudnikov.</p> <p>Usposobljeni kadri na področju turistične (načrtovalci trajnostnega razvoja, destinacijski in produktni managerji, izvajalci monitoringa in analitiki) in gostinske dejavnosti (kuharji, natakarji, receptorji, sobarice, animatorji idr.) ter z njima povezanimi dejavnostmi (kmetje, vrtnarji, čebelarji idr. ponudniki prehrabnih pridelkov in izdelkov idr.) izvajajo kakovostne storitve, katerih procesnost</p>

obiskovalce / goste oblikujejo produktne tržne kombinacije, ki jih destinacijski managerji usmerjajo in evalvirajo na destinaciji.	je zapisana v standardih poslovanja posameznih dejavnosti na Pohorju.
5. Vzpostavljena organiziranost sonaravne destinacije Pohorje	
(1) Vzpostavljen Konzorcij mrež raznovrstnih ponudnikov vključuje: - Skupnost nastanitvenih obratov Pohorja, - Skupnost prehrabnenih obratov Pohorja, - Skupnost turističnih kmetij Pohorja, - Skupnost vodnikov Pohorja, - Skupnost muzejev Pohorja ipd. Oblikovan je kot društvena organizacija. (2) Center doživljanja Pohorja skrbi za sonaravno doživljajsko turistično infrastrukturo in doživljajske programe; (3) Trajnostni razvoj in trženje celovite sonaravne destinacije izvaja DMC - Destination management company, katere naloge so: - načrtovanje, organiziranje, izvajanje in evalviranje trajnostnega razvoja sonaravne destinacije, - vzpostavitev in vzdrževanje sonaravne turistične infrastrukture, - trženje sonaravne ponudbe ciljnim skupinam obiskovalcev/gostov, - komuniciranje z javnostmi, - informiranje različnih deležnikov, - raziskovalno/razvojna dejavnost ter - zastopanje sonaravne destinacije Pohorje v destinaciji in navzven. Oblikovana je kot javno/zasebno partnerstvo. (4) Naravni park Pohorje je javni zavod, ki skrbi za varstvo narave in kulturne dediščine Pohorja ter načrtuje, organizira, izvaja, spremlja in evalvira programe doživetij narave in kulturne dediščine skupaj s Centrom doživljanja Pohorja, naravoslovne ipd. taborne in delavnice ter raziskovalne projekte ipd. Pri vseh aktivnostih sodeluje z rezidenti in jih vključuje v proces izvajanja zgoraj navedenih aktivnosti. (5) Vzpostavljen celostni informacijski sistem sonaravne destinacije Pohorje omogoča: - različne marketinške aktivnosti, in sicer predstavljanje sonaravne destinacije Pohorje na spletu (internet), na spletiščih za družabno mreženje idr., - ekstranet - povezovanje z organizatorji potovanj in turističnimi posredniki (rezervacijski sistemi); - informiranje obiskovalcev/gostov, lokalnih ponudnikov in rezidentov (internet, avdio vodniki, Mturist idr.); - izvajanje rezervacij za obiskovalce/goste (destinacijski rezervacijski sistem); - spletne povezave znotraj posameznih horizontalnih mrež in vertikalnih dobaviteljskih verig - v destinaciji; - spremljanje (monitoring) izvajanja storitev (merjenje obiska in zadovoljstva uporabnikov - spletno anketiranje); - oblikovanje baz podatkov ter obdelavo le-teh za potrebe umnega odločanja; - evalviranje uspešnosti poslovanja sonaravne destinacije.	Vzpostavljen Konzorcij mrež raznovrstnih ponudnikov Pohorja s spodbujevalci mreženja in kakovosti izvajanja storitev in izdelkov Vzpostavljen Center doživljanja Pohorja za usklajevanje sonaravne doživljajske ponudbe Pohorja Vzpostavljen DMC za trajnostni razvoj Pohorja in trženje celovite sonaravne destinacije temelji na sistemu načrtovanja, izvajanja, spremljanja, informiranja in evalviranja tržnih segmentov obiskovalcev/gostov sonaravne destinacije Pohorje Vključevanje aktivnosti 'Mreže za obujanje ljudskega izročila in spodbujanja ljubiteljskih aktivnosti' v turistično dejavnost Vzpostavljen koncept Naravnega parka Pohorje ponuja nabor programov doživljanja narave in kulturne dediščine, koncept izvajanja taborov in delavnic ter raziskovalno razvojne dejavnosti Vzpostavljen celostni informacijski sistem sonaravne destinacije Pohorje s skrbnikom omogoča internetne, ekstranetne in spletne aktivnosti za in z deležniki; vzdrževanje ter povezovanje z in na rezervacijske in informacijske sisteme; spremljanje (monitoring) izvajanja storitev in zadovoljstva deležnikov; oblikovanje baz podatkov ter obdelavo le-teh za potrebe umnega odločanja; evalviranje uspešnosti poslovanja sonaravne destinacije idr.

Tabela 4: Operativni cilji in kazalniki za udejanjanje strateškega cilja 4 'Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov'

Ime in opis operativnega cilja	Kazalniki
1. Realiziran dovoljen posek lesa določen z gozdnogospodarskimi načrti in zmanjšanje zaraščajočih površin gozda ter s tem vzpostavitev tradicionalne kmetijske rabe na planjah	
Cilj se navezuje predvsem na doseganje dovoljenega poseka lesa v zasebnih gozdovih. Dovoljenega poseka ne dosegamo oz. ga dosegamo do 81 % v zasebnih gozdovih in 97 % v državnih (v vseh gozdovih na Pohorju posekamo le 45 % prirastka). Z namenom preprečitve prekomernega staranja in propadanja gozdov in omogočanja vitalne zasnove in strukture gozdov je potrebno dovoljeni posek povečati na vsaj 75 % prirastka (v skladu z NGP) ter načrtovano tudi realizirati. Kljub dvigu dovoljenega poseka se bo LZ še vedno akumulirala, zato ni bojzani po devastaciji pohorskih gozdov (akumulacija LZ prednostno listavcev). Z namenom povečati površine pod pašo in košnjo zaradi zagotavljanja krajinske pestrosti in ohranjanja habitatov se do 2020 očisti zaraščajoče površine in gozd na cca 60 ha gozdov.	Realizacija dovoljenega poseka v zasebnih in državnih gozdovih (%)
	Delež dovoljenega poseka v odnosu na prirastek (%)
	Površine gozdov z omejitvijo strojne sečnje (ha)
	LZ listavcev in iglavcev ter skupaj (m3/ha)
	Površina gozdov s certifikatom tudi glede na lastništvo (ha)
2. Povečana kmetijska dejavnost - večji delež kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetijah in povečan delež površin pod kmetijsko okoljskimi podukrepi še posebej ekološkim kmetovanjem	
Cilj se nanaša na povečanje površin na pilotnem območju z GERKi z ustreznimi kmetijsko okoljskimi podukrepi, med katerimi je tudi ekološko kmetovanje. S prehodom SKOP v KOP v letu 2007/2008 se je delež kmetijskih gospodarstev, ki izvajajo kmetijsko prakso na Pohorju, zmanjšal, ponekod celo več kot 20 %. Predvsem se je zmanjšal delež površin pod KOP podukrepi. Kmetijska dejavnost se tako kot povsod po Sloveniji zmanjšuje, zato se očiščene	Število kmetijskih gospodarstev (N) in površina v GERKih (ha)
	Število KMG vključenih v KOP (N) in površina (ha)

<p>zaraščajoče površine in površine brez obdelovalcev ponudi obstoječim kmetijam v obdelavo pod ustreznimi pogoji (KOP podukrepi).</p> <p>Pogodbena razmerja se sklepajo med lokalnimi skupnostmi, SKZG ter kmeti. Delež travniških površin pod ekološkim kmetovanjem je na pilotnem območju zelo visok, približno 15 %. Cilj je do leta 2020 imeti na pilotnem območju Pohorja cca 900 ha površin v ustreznih KOP ukrepih (s tem se približamo vrednostim iz leta 2007/2008 - 50 % vseh kmetijskih površin) od tega vsaj 50 % pod ekološkim kmetovanjem (cca 400 ha) - sedaj 283 ha (prenos površin podukrepa REJ v EK) . Sedaj je 28 kmetij od 88, ki imajo zemljišča v GERKih na pilotnem območju v ekološkem kmetovanju, kar predstavlja več kot 31 %.</p> <p>Neposredna plačila za 1ha pašnika v kmetijsko okoljskem podukrepu EK z upoštevanjem omejenih dejavnikov in izplačil 1. stebra kmetijske politike v povprečju znaša 490 €/ha. To pomeni, da ob povprečni velikosti kmetijskih površin, vključenih v EK, ki znaša 10,11 ha dobi povprečno kmetijsko gospodarstvo iz tega naslova 4.954 EUR na leto. Iz naslova neposrednih plačil za EK je bilo na pilotnem območju v letu 2009/2010 izplačanih približno 139.736 EUR.</p>	<p>Število KMG vključenih v EK (N) in površina (ha)</p> <p>Delež kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi in razdelitev po vrsti (%)</p> <p>Letni znesek namenjen za neposredna plačila po posamezni vrsti podukrepa (EUR)</p> <p>Število letnih izobraževanj in promocijskih predavanj KOP podukrepov (N)</p>
<p><i>3. Povečana in učinkovita raba avtohtonih naravnih materialov predvsem za gradnjo (zunanje ureditve in gradnja objektov) in naravnih virov za prehrano</i></p>	
<p>Cilj se nanaša na povečano in učinkovitejšo rabo avtohtonih naravnih materialov s Pohorja.</p> <p>GRADNJA: V sklopu različnih projektov, v katerih se načrtuje zunanje ureditve novogradenj, turističnih centrov, javnih objektov itd. je potrebno uporabljati lokalne naravne vire Pohorja, kot sta les in kamen. V sklopu tega cilja je potrebno pozvati vse turistične centre in javne inštitucije, da uporabljajo lokalne naravne vire za zunanje ureditve, gradnjo in notranje ureditve. S tem najboljše dolgoročno vežemo CO2 in skrbimo za razvoj obrti in prihodke v lokalnem okolju, itd.</p> <p>PREHRANA: Uporaba lokalnih naravnih virov, kot so divjad, gobe, gozdni sadeži in zelišča, za razvoj prehrabnih blagovnih znamk s Pohorja (divjačinska salama, gobova juha, borovničeva pita idr.) in zagotovitvijo lokalno pridelane hrane na krožnikih domačinov in obiskovalcev. S temi ukrepi najboljše zagotavljamo konkurenčnost in samooskrbo slovenskega kmetijsko pridelovalnega in predelovalnega sektorja.</p>	<p>Število delujočih kamnolomov in delujočih kamnoseških obrtnih delavnic (N)</p> <p>Število žag in ostalih lesno predelovalnih obratov (N)</p> <p>Delež dejavnosti po kategorijah A, C, I, R (%)</p> <p>Število podjetij (N), delež aktivnega prebivalstva (%) in povprečna mesečna plača na prebivalca po posameznih občinah (EUR)</p> <p>Vrednost bruto investicij v nova osnovna sredstva na prebivalca v posamezni občini (EUR)</p>
<p><i>4. Povečan delež rabe energije iz razpoložljivih obnovljivih naravnih virov (biomasa, sonce, veter) in učinkovita raba energije</i></p>	
<p>Ta cilj se nanaša na nacionalne energetske cilje, znotraj katerih si želimo za 20 % izboljšati učinkovitost rabe energije ter doseči 25 % delež obnovljivih virov energije v bruto končni rabi energije do leta 2020. Raba naravnih virov energije mora biti podrejena njihovi zmožnosti samoobnove, zato v tem poglavju ne vidimo več vode in vodnih virov kot potencialnega lokalnega vira energije. Do leta 2020 je cilj ničelna rast končne rabe energije. Do leta 2018 zagotoviti 100 % delež skoraj ničelno energijskih stavb med novimi stavbami javnega sektorja in do 2020 vseh stavb. Zmanjšati rast rabe električne energije, da bo rast manjša kot 7 % do 2020.</p> <p>Obnovljivi viri: Na pilotnem območju Pohorje se cilj doseganja 25 % deleža obnovljivih virov energije v bruto končni rabi energije do leta 2020 nanaša predvsem na povečanje rabe lesne biomase za pridobivanje energije (daljinski toplotni sistemi) za turistične centre, medtem ko se kmetijska gospodarstva in vikendi v veliki večini že ogrevajo na lesno biomaso, tako da bi bile kvečjemu potrebne investicije v novejšie sisteme z boljšim izkoristkom in manjšimi izpusti strupenih snovi.</p> <p>Poleg tega bi se električna energija lahko pridobivala tudi iz sončne energije, vsaj na južnem delu Pohorja, in vetrne energije, še posebej na že obstoječih območjih degradacije - žičniški sistemi in ob območjih planinskih koč, za lastne potrebe. Večjih vetrnih elektrarn na Pohorju zaradi možnih razvrednotenij krajinske podobe naj se ne bi gradilo. Novih vodnih energetskih virov naj se ne gradi; sanirati je potrebno starejše objekte in vzpostaviti nadzor nad delovanjem.</p> <p>Učinkovita raba: V prvi fazi obnova javnih stavb z lokalnimi naravnimi materiali (šole, občine, ind.) ter turističnih in planinskih objektov (hoteli, apartmajska naselja in planinski domovi). Sprejem občinskih odlokov o uporabi materialov pri novogradnji in obnovi objektov - skoraj ničelne energetske stavbe.</p>	<p>Delež pridobivanja energije iz obnovljivih virov in razdelitev glede na vir po občinah (%)</p> <p>Rast rabe energije po občinah (MWh)</p> <p>Sredstva pridobljena za gradnjo energetske varčnih hiš po občinah (EUR)</p> <p>Število novogradenj in obnov objektov v skladu z energetskimi zahtevami (N) po razdelitvi na javni in zasebni sektor</p> <p>Turistični centri, ki pridobivajo električno energijo iz obnovljivih virov in končni delež v porabi (%)</p>
<p><i>5. Razviti produkti iz lokalnih naravnih virov in vzpostavljene blagovne znamke z imenom Pohorje</i></p>	
<p>Raba naravnih virov na Pohorju (les, kamen, voda, sadeži, divjačina, zdravilna zelišča) je prisotna že stoletja. Določeni nosilci (UNITUR, Kraft & Werk, Zlati Grič) že tržijo posamezne naravne produkte s Pohorja (voda, divjačinsko meso, borovnice idr.), nekateri z že razvito svojo blagovno znamko, ki v imenu vsebuje ime Pohorje (Mojstrovine Pohorja, Pohorje beef, Pohorski granit).</p> <p>Z vidika ciljev MKGP, ki sprejema zakonodajo na področju promocije rabe slovenskih prehrabnih izdelkov, je ta cilj popolnoma ustrezen, saj je ime Pohorje prepoznavno na območju celotne Slovenije in širše. Vzpodbujanje investicij preko izobraževanj in sofinanciranja je urejeno preko Programa razvoja podeželja, regionalnih razvojnih skladov (za večje investicije) in posameznih razpisov ministrstva za gospodarstvo.</p>	<p>Število produktov iz lokalnih naravnih virov in razdelitev po tipu naravnega vira (N)</p> <p>Število blagovnih znamk z imenom Pohorje (N)</p> <p>Trženje in prodaja produktov v lokalnem okolju in lokalnih ponudnikih turističnih storitev</p> <p>Delež certificiranih produktov od vseh produktov (%)</p>
<p><i>6. Motivirani in usposobljeni nosilci proizvodnje produktov iz lokalnih naravnih virov</i></p>	
<p>Cilj se nanaša na reševanje problema, saj potencialni proizvajalci niso seznanjeni in usposobljeni za pridobitev finančnih pomoči oz. nimajo finančnih sredstev, da bi si zagotovili ustrežno profesionalno pomoč. Zaradi tega so v veliki večini nemotivirani za take vzpodbude.</p> <p>Cilj se nanaša na izobraževanje, promocijo in vzpostavitev finančnih pomoči nosilcem proizvodnje produktov iz lokalnih naravnih virov.</p>	<p>Število izobraževanj z namenom usposabljanja delovno aktivnega prebivalstva za pridobivanje sredstev za razvoj lokalnih proizvodov po občinah in inštitucijah (N)</p> <p>Višina sredstev, namenjenih izobraževanju potencialnih nosilcev proizvodnje po občinah (EUR)</p>

Inštitucije, ki so odgovorne za izvajanje zgoraj omenjenih nalog, so: KGZS, Obrtna zbornica Slovenije, LASi, RRAji, razne druge lokalne in regionalne inštitucije. Financiranje pomoči za usposabljanje in promocijo se izvaja s strani evropskih skladov in nacionalnih programov.	Sredstva, pridobljena za namene razvoja proizvodnje produktov po občinah (EUR) Število ljudi zaposlenih v proizvodnji produktov iz lokalnih naravnih virov (N)
<i>7. Okolju prijazna in trajnostna raba vode in vodnih virov predvsem kot vira pitne vode</i>	
Cilj se nanaša na rabo vode kot obnovljivega naravnega vira na Pohorju, ki je izjemnega pomena (zakladnica vode). Če se omejimo zgolj na rabo vode kot vir pitne vode, je potrebno opredeliti vodozbirna območja in urediti seznam virov pitne vode še v vseh občinah, ki tega do sedaj še niso storile - lokalna določitev vodovarstvenih območij. Na vodozbirnih območjih je potrebno izvajati takšne dejavnosti, ki omogočajo trajno rabo vode v količinskem in kakovostnem pomenu (v skladu z direktivo o vodah). Pohorje je pomemben vir pitne vode za prebivalce vseh 16ih občin na območju, zato bo v nekaterih primerih v prihodnje potrebno omejevati rabo vode za druge namene (hidroenergija in zasneževanje). Zaradi ohranjanja vodnih virov kot virov pitne vode je tudi pomembna ustrezna kmetijska praksa na vodovarstvenih območjih (EK ali drugi ustrezní KOP podukrepi).	Količina odvzema vode in deleži po namembnosti odvzema (l, %)
	Število občin z lokalnim aktom o določitvi vodovarstvenih območij (N)
	Delež KOP na vodovarstvenih območjih (%)
	Število mHe in ostalih vodnogospodarskih objektov, ki lahko vplivajo na stanje voda (N)
	Ureditev odpadnih voda turističnih centrov (obstoj, tip)

Tabela 5: Operativni cilji in kazalniki za udejanjanje strateškega cilja 5 'Okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena prometna infrastruktura'

Ime in opis operativnega cilja	Kazalniki
<i>1. Sprejet in izvajan medregijski načrt in lokalni načrti prometnih povezav</i>	
V sodelovanju z državnimi in občinskimi institucijami izdelan in sprejet načrt prometnih povezav, s katerim bi izboljšali prometne razmere na območju v prid ljudem in okolju. Načrt bo med drugim tudi na novo določil (po potrebi spremenil) prometne režime že obstoječih cest, pri čemer bo upošteval potrebe lokalnega prebivalstva (npr. omogočanje spravila lesa in drugih podobnih opravil), ter vzpostavil tudi ustrezen nadzor le -tega. V načrt bodo vključene tudi predvidene nove prometne povezave z ustreznimi omilitvenimi in drugimi ukrepi (gondola - omilitveni ukrep zapore cest za turizem, oz. le z organiziranim cestnim prevozom preko lokalnih koncesionarjev - primer Vogar; panoramska cesta - le javni prevoz; itd.)	Izdelan in sprejet načrt medregijski načrt in lokalni načrti prometnih povezav Izdelana conacija prometne infrastrukture z vsemi omejitvami (čas, smer, tip vozil,...)
<i>2. Posodobljena in vzdrževana cestna / prometna infrastruktura ter kakovosten javni promet</i>	
Ceste je potrebno temeljito pregledati in jih ustrezno sanirati, da bodo 'udobne' in varne za vse udeležence v prometu, kar vključuje tudi ureditev površin za pešce in kolesarje, enotne signalizacije in obcestnih počivališč (kjer je to mogoče); nekatere ceste je potrebno razširiti, kakšno pa bi lahko tudi ukiniti. Javni promet mora prebivalcem zagotavljati ustrezne povezave ter biti hkrati okolju prijazen (čim manj emisij).	Izvedba sanacije cest (km in EUR)
	Vzdrževanje cest (km in EUR)
	Varnost cest
	Kakovost javnega prevoza (s stališča potnikov in okolja)
<i>3. Zagotovljene dobre povezave za obiskovalce / goste 'iz doline do turističnih središč' z alternativnimi oblikam prevoza</i>	
Pri mobilnosti obiskovalcev / gostov je poudarek na zmanjšanju števila obiskovalcev / gostov, ki se do turističnih točk / središč pripeljejo z lastnimi osebnimi vozili (parkirišče v dolini, prevoz z ekološkimi avtobusi do smučišč oz. gondola, organizirani avtobusni prevozi iz večjih mest do smučišč itd). V okolici turistični središč bo poudarek na uporabi okolju prijaznih oblik prevoza na plin, električno, kolesa idr.	Alternativne oblike prevoza in intermodalnost (tip in N uporabnikov) Intermodalnost pomeni uporabo več kot ene vrste prevoznih sredstev (npr. sistem 'parkiraj in se pelji'; vlak+kolo - kolesarnice na železniških postajah itd.) , glavni cilj le-te pa je zmanjšati odvisnost od avtomobilov ter povečati uporabo javnega prevoza (vlak, avtobus), kolesarjenje in hojo. Obstoj in ustreznost povezav za obiskovalce / (goste) (N)

Tabela 6: Operativni cilji in kazalniki za udejanjanje strateškega cilja 6 'Ohranjeni kulturna dediščina in lokalna izročila'

Ime in opis operativnega cilja	Kazalniki
1. Ohranjene značilnosti lokalne arhitekture ter s tem vzpostavljen učinkovit sistem svetovanja, spodbud, nadzora in predpisov	
Cilj se nanaša na ohranjanje tipične arhitekture, zlasti kmetijskega in sakralnega stavbarstva ter načrtnega ohranjanja: - obnova vaških jeder in delov vasi - obnova reprezentativnih in tipičnih objektov kmetijskega stavbarstva (domačije, preužitkarske hiše, kašče, seniki, sušilnice sadja, čebelnjaki), in vključitev objektov v turistično ponudbo - obnova sakralnih objektov (znamenja, kapelice, cerkve) - oblikovani koncepti za spodbujanje lokalne arhitekture (obnova starih objektov in novogradnje, ki sledijo izročilu lokalne arhitekture s sodobnimi prijemi) - vzpostavljen učinkovit sistem spodbud, normativov in nadzora za ohranjanje izročila lokalne arhitekture.	Število obnovljenih kulturnih objektov
	Oblikovanje meril (študije) za vrednotenje pomembnosti lokalne arhitekture
	Število programov in projektov za spodbujanje lokalne arhitekture
	Učinkovitost sistema spodbud za ohranjanje lokalne arhitekture (obnova in novogradnje)
2. Prepoznan in izkoriščen razvojni potencial kulturne dediščine in lokalnih izročil	
Cilj se nanaša na prepoznavnost in koriščenje potencialov kulturne dediščine in lokalnih izročil: - oblikovan koncept trajnostne izrabe nepremične, premične, integralne dediščine in lokalnih izročil za vključevanje v turistično in sorodno ponudbo; - spodbujanje povezovanja in trženja vsebin kulturne dediščine in lokalnih izročil z naravovarstvenimi vsebinami (naravne vrednote, (za)varovana območja) v smeri trajnostnega turizma; - izvajanje kulturno-izobraževalnih programov in projektov za širšo javnost s ciljem iskanja sinergij in prepoznavanja potencialov kulturne dediščine in lokalnih izročil.	Povečanje števila obstoječih objektov kulturne dediščine in enot lokalnih izročil, ki se promovirajo in tržijo v turistični, doživljajski, eko ponudbi
	Oblikovanje koncepta trajnostne izrabe nepremične, premične, integralne dediščine in lokalnih izročil za vključevanje v turistično in sorodno ponudbo
	Število izvedenih kulturno-izobraževalnih programov in projektov za širšo javnost za iskanje sinergij in prepoznavnosti potencialov kulturne dediščine in lokalnih izročil
3. Povezani lokalni, regionalni dogodki, ki izhajajo iz kulturne dediščine	
Cilj se nanaša na povezovanje in promoviranje kulturnih dogodkov na lokalni in regionalni ravni: - spodbujanje povezovanja lokalnih in regionalnih dogodkov, ki orisujejo specifične in prepoznane vsebine (npr. dnevi pohorskih pesnikov in pisateljev, etnografski dnevi idr.); - promoviranje dogodkov na enotnem / skupnem portalu (RDO-ji) s sodobnimi marketinškimi aktivnostmi; - dvig zainteresiranosti ciljnih skupin (osnovnošolska mladina, starši), ki se vključujejo v dogodke.	Število dogodkov in število povezanih dogodkov za popularizacijo kulturne dediščine na lokalni in regionalni ravni
	Število otrok, mladine, staršev in vzgojiteljev, vključenih v dogodke
	Posodobitev dogodkov
	Enoten portal/enotna organizacijska oblika za marketing dogodkov
	Vzpostavitev mreže za kakovost življenja

Priloga 2

Tabela 1: Prepoznane potrebne projektne aktivnosti na Pohorju razdeljene v tematike

Ime predloga	Kontaktna oseba	Ključne besede	Aktivnost bo prispevala k uresničevanju cilja/ev
1. TEMATSKESKE POTI NA POHORJU			
Izboljšano omrežje pohodnih in tematskih poti Na platformi	Jurij Gulič, ZRSVN	- obnovitev, izboljšanje nekaterih že obstoječih poti - skupna ponudba, promocija - lokalni vodiči	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk - <i>Vzpostavljena organiziranost celovite zelene destinacije Pohorje</i> Okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena infrastruktura Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva -
Kneippovi parki Na platformi	Irena Cehtl, občina Oplotnica	- na območju LAS »Od Pohorja do Bohorja« razvijajo Kneippove aktivne parke - potekal do 2010 (Leader) - promocija podeželskega turizma - Vodnik po Kneippovih poteh - mreža Kneippovih produktov in storitev - usposobljeni vodniki po Kneippovih aktivnih parkih	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila
Vzpostavitev mreže poti na Pohorju Na platformi	Tanja Lešnik Štuhec	- vzpostavitev sistema - vsebina ob poti - signalizacija, ureditev poti - zgodba, trženje poti - skrbništvo, vzdrževanje, monitoring, evalvacija	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk
Pot železnice	Milena Slatinek, občina Zreče		
Pot premogovništva	Milena Slatinek, občina Zreče		
Označitev arheoloških najdišč	Milena Slatinek, občina Zreče		
Glažutarska pot	Davorin Ostruh, občina Oplotnica		
Kamnosestvo	Davorin Ostruh, občina Oplotnica		
Pot mlinov in žag	Davorin Ostruh, občina Oplotnica		
Ureditev poti vodnih mlinov in žag ob Lobnici	Andrej Gašparič, občina Ruše		
Digitalne karte poti	Hedvika Jenčič, Zavod za gozdove Slovenije, OE Maribor		
Vljučevanje kmetij v tematske poti	dr. Andreja Borec, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede		
Ponudba kolesarskega turizma	Matej Obu, Športni center Pohorje	- ponudba izven smučarske sezone - povezava s Kozjakom in Peco – 7-dnevni paketi - osnovna infrastruktura (konflikti z lastniki, naravovarstveniki) - promocija - ureditev kolesarskih poti izven planinskih poti	
Vključitev obstoječih turističnih kmetij v Pot ob Framskem potoku	Suzana Pungartnik, občina Rače-Fram	- zloženka - dogovor z lastniki zemljišč - morda bo pot vzpostavljena že 2011 - spodbuda kmetov, da bodo bolj zainteresirani za sodelovanje v turizmu	
Kolesarska pot v Vuzenici	Sašo Verdenik, Občina Vuzenica	- vsebinska povezava na kolesarsko pot s Pohorjem ob vnožju Kaštivnika	
Poti okrog Ribniškega jezera in Ribniška koč	Aleš Zapečnik	- barjanske poti, program - povezava s panoramsko cesto čez Pohorje	
Ureditev in skrbništvo tematskih poti, kolesarske poti	Marija Lah, SPOTUR Rozalija Ružnik, Občina Slovenj Gradec Peter Cesar, Turistično društvo SG		
2. MUZEJI, DOMAČIJE in INFO CENTRI			
Pečovnikova domačija (izobraževalno – informativna točka) Na platformi	Jana Jeglič, RIC Slovenska Bistrica	- zbrati vsebine za ciljne skupine - ureditev za predstavitev - prodajalna lokalnih izdelkov - dogodki	Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva
Obnova starega mлина in ureditev območja za turizem Na platformi	Jožica Gosak, Družinska kmetija	- obnova mlina na Zreškem Pohorju - ob mlinu manjši kamp in piknik prostor - mletje žita, prodaja, pečenje kruha	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk - Lokalno pogojene in sonaravne zmogljivosti ter aktivnosti na Pohorju
Ureditev območja za turizem Smogavc Na platformi	Irena Ludvik Smogavc; Turizem in gostinstvo Smogavc, dopolnilna dejavnost na kmetiji	- Prid. elektr. energije na veter oz. sonce, - gojitev arnike, - povečanje ponudbe v gostinstvu, - doživljajski adrenalinski park, - obnovitev stare žage na vodo, - obnova stare kmečke hiše	

Mreženje in dvig kakovosti tradicionalne dejavnosti in infrastrukture Na platformi	Aleksandra Šuster, ŠC Pohorje	- prikaz različnih starih opravil (spravilo lesa, žganjekuha, ...) - razstava domačih izdelkov in obrti - obnova stare kmetije - doživljajski turizem	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva
Muzej v Vivatovi glažuti	Andrej Gašparič, občina Ruše		
Koča Šumik - investitor za gostinski del	Andrej Gašparič, občina Ruše		
Zaključek obnove Čandrove koč	Olga Malec		
Čebelarški center	Davorin Ostruh, občina Oplotnica		
Oglarstvo	Davorin Ostruh, občina Oplotnica		
Muzej na prostem	Davorin Ostruh, občina Oplotnica Milena Slatinek, občina Zreče Romana Holobar, občina Vitanje	Nabor enot po treh občinah za vzpostavitev muzeja: - sakralna dediščina - gospodarski, stanovanjski objekti (profana dediščina) - arheološka najdišča - spominska dediščina - naselbinska dediščina	
Obnova Lahove žage	Andrej Gašparič, občina Ruše		
Ureditev vodne drže ob Lobnici	Andrej Gašparič, občina Ruše		
Obnova planinskih koč in domov	Slavica Pečovnik Urh, občina Podvelka		
Pavčkove partizanske bolnišnice	Marija Lah, SPOTUR Rozalija Ružnik, Občina Slovenj Gradec Peter Cesar, Turistično društvo SG		
Obnova kapelic	Aleš Zapečnik, Občina Ribnica na Pohorju		
3. PRIREDITVE			
Dnevi »domačih/ kmetijskih/ ljudskih opravil	Andrej Gašparič, občina Ruše	- prikaz in aktivna udeležba obiskovalcev pri tradicionalnih kmečkih opravilih (košnja, kolina, žetev, ...) - prodaja izdelkov	Ohranjen kulturna dediščina in lokalna izročila Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov (les, voda, kamen) - Motivirani in usposobljeni nosilci proizvodnje produktov iz lokalnih naravnih virov Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk - Kakovostna ponudba lokalnih proizvodov in storitev s Pohorja Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila - Povezani lokalni, regionalni dogodki, ki izhajajo iz kulturne dediščine
Prireditve pod krošnjami	- Hedvika Jenčič, Zavod za gozdove Slovenije, OE Maribor	V sklopu leta gozdov bi lahko izvajali prireditve pod krošnjami.	
4. TRADICIONALNI, LOKALNI IZDELKI in ZELIŠČA			
Center ohranjanja lokalnega izročila Pohorja (COLIP) Na platformi	Jelena Hladnik, MOP	1. Vzpostavitev delavnice (arhitektura, zelišča, kulinarika, izdelki domače obrti) 2. Vzpostavitev konzorcija s turističnimi pb 3. Ustanovitev centra	Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva
Izdelava izdelkov domače obrti Na platformi	Ljubica Zgonec Zorko, CDUO	- obstoječi izdelovalci - izbor avtohtonih izdelkov / analiza vrste izdelkov - prenos znanj - novi turistični produkti in programi - skupna blagovna znamka, promocija, prepoznavnost	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk - Vzpostavljena organiziranost celovite zelene destinacije Pohorje Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva - Spodbujanje in promocija podjetniške dejavnosti ter zaposlovanja v lokalnem okolju & Izdelani programi povezovanja lokalnega prebivalstva in njihove vključenosti v upravljanje in razvoj območja
Izdelava izdelkov domače obrti 2 Na platformi	Ljubica Zgonec Zorko, CDUO	- „Iz babičine kuhinje in dedkove kleti“ - izdelava replik - Oblikovanje novih turističnih produktov in programov - skupna trgovska znamka, lastna trgovina, internetna prodaja, skupni nastopi na sejmih - zloženke, reklamni material	
Izdelki domače obrti Na platformi	Jože Onič, TIC Slovenske Konjice	- sam izdeluje 10 različnih izdelkov - prikaz izdelave in prodaja	Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila
Oživitev pohorskega (gozdnega) stekla Na platformi	Irena Cehtl, občina Oplotnica	- oživitev, prodaja, razstava - navezuje se na "glažutarsko pot"	Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov - Razviti produkti iz lokalnih naravnih virov in vzpostavljene blagovne znamke z imenom Pohorje Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila
Sirarna Na platformi	Mojca Tomažič, ZRSVN	- za tiste kmete, ki imajo težavo z oddajo mleka - skupen prostor za odvzem in predelavo mleka v sir, skuto,	Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov - Motivirani in usposobljeni nosilci proizvodnje produktov iz lokalnih naravnih virov
poudarek tradicionalno pridelanim živilom	dr. Andreja Borec, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede		

ureditev mreže odkupa in trženja pridelkov in izdelkov	dr. Andreja Borec, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede	- spodbuditi kmete da pridelujejo, kar že pridelujejo (morda v večjem obsegu) in omogočiti odkup - izkoristiti tradicionalno hrano in lokalne produkte	
Regionalna združenja kmetov	dr. Andreja Borec, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede		
pripeljati produkte s kmetij do šol in končnih uporabnikov	Eva Tkalčič, Manca Kovačec, Kmetijsko-gozdarski zavod Maribor		
Zeliščarstvo Na platformi	Jožica Snatineil, ILGZS – Zavod CE, IZP. SIL	- kot dopolnilna dejavnost na kmetiji - ustrezno zemljišče, oprema,...	Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov - Razviti produkti iz lokalnih naravnih virov in vzpostavljene blagovne znamke z imenom Pohorje Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila
Izdelava seznama zdravilnih rastlin in razvoj izdelkov iz njih Na platformi	Franc Nabernik, Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS	- zbrati vrste in recepte - natečaj za izdelke - razvoj promocije, tržne mreže	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk - Prepoznana zelena destinacija in znamka Pohorje Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov - Razviti produkti iz lokalnih naravnih virov in vzpostavljene blagovne znamke z imenom Pohorje
Zeliščarstvo v navezavi z Mislinjsko dolino	Marija Lah, SPOTUR Rozalija Ružnik, Občina Slovenj Gradec Peter Cesar, Turistično društvo SG		
5. INFORMACIJSKA in PROMETNA INFRASTRUKTURA			
Ureditev prometa na Pohorju Na platformi	Štefan Posilovič, občina Zreče	- parkirišča - prevoz do smučišč - prevozna sredstva na alternativna goriva	Okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena infrastruktura
6. NOVE VSEBINE TURISTIČNE PONUDBE			
Center doživljanja Pohorje Na platformi	Tanja Lesnik Štuhec, KS-TLŠ	- zelena infrastruktura (razpršeni muzej na prostem, tematske poti, učni center) - vodniki - dopolnile turistične dejavnosti - usposabljanje za spodbujevalce aktivnosti	Ohranjena narava in krajina Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov Okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena infrastruktura Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva
(Eko) kamp Na platformi	Miran Breg, Občina Dravograd	- ustrezna lokacija, infrastruktura - vsi objekti narejeni po tipski arhitekturi in iz naravnih materialov - izposoja koles, programi, promocija - 2. opcija – obnova	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov Okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena infrastruktura Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva
Ureditev izletniške infrastrukture z užitkom čez Pohorje. Program za več Pohorskih užitkov. Dobrodošli na Pohorju Na platformi	Vesna Obradovič - Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor Peter Kolar, GG Maribor	- izletniška infrastruktura, lokacija šotorišč, upravljalec, - upoštevanje naravnih materialov in oblik - maskota, vodniki, doživljajski turizem (hendikepirani)	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk Okolju in uporabniku prijazna mobilnost ter urejena infrastruktura
Povezava Pohorja z levim bregom reke Drave	Slavica Pečovnik Urh, občina Podvelka	- povezati Pohorja z levim bregom reke Drave - turistična vasica Javnik - trgovanje z lesom, muzej splavarstva, vožnja s splavom	
Konjeniške šole, šole jahanja	Marija Lah, SPOTUR Rozalija Lužnik, Občina Slovenj Gradec Peter Cesar, Turistično društvo SG		
Drava kot priložnost	Sašo Verdenik, Občina Vuzenica	gostinski objekt, pomol	
Vizija 2023 - Drava, hribi, stičišče treh dolin	Dominika Knez, Občina Dravograd	- bogastvo narave (v zalivu so ptice, bobri), - izkoristiti običaje (kožuharjenje), stare obrti	
Vzpostavitev vstopa v park Pohorje in info točka s stalno razstavo	Marija Lah, SPOTUR Rozalija Ružnik, Občina Slovenj Gradec Peter Cesar, Turistično društvo SG		
7. UREDITEV TURISTIČNE INFRASTRUKTURE			

Avdio vodniki Na platformi	Irena Cehtl, občina Oplotnica	- avdio vsebine za turistične destinacije in kulturno dediščino - interaktivna aplikacija za preverjanje znanja o turizmu in kulturni dediščini - individualni turisti in družine	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk - Vzpostavljeno celostno spoznavanje in dojetanje narave in kulturne dediščine Pohorja Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila
CRS - centralni rezervacijski sistem	Milena Slatinek, občina Zreče		
Registracija kmetij, ki se že ukvarjajo z dopolnilno turistično dejavnostjo	Eva Tkalčič, Manca Kovačec, Kmetijsko-gozdarski zavod Maribor		
Izgradnja turističnih kapacitet	Sašo Verdenik, Občina Vuzenica	- ob spodnji postaji žičnice Kaštivnik - ob planinskem domu Tajzl	
Ob starem dravskem mostu izgradnja hostla (Pernatova hiša)	Dominika Knez, Občina Dravograd		
Sonaravno apartmajsko naselje Kaštivnik	Lilijana Onuk, Občina Radlje ob Dravi	ni še investitorja	
Vzpostavitev TIC-a v Občini Hoče-Slivnica	Metka Meglič, občina Hoče-Slivnica		
Turistično - informacijski sistem	Milena Slatinek, občina Zreče		
Uvedba mobilne tehnologije	Milena Slatinek, občina Zreče		
8. PROJEKT TIPSKE POHORSKE HIŠE			
Tipška pohorska hiša Na platformi	Marija Lah, SPOTUR	- določiti značilnosti, postavitve vzorčne hiše s tipični opremo - v njej info točka + prodaja izdelkov + agencija - mlade družine dobijo "tipski projekt" zastoj	Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila - Ohranjene značilnosti lokalne arhitekture
Projekt pohorske hiše (kot sedež regijskega parka Pohorje) Na platformi	Štefan Posilovič, občina Zreče	- strokovne podlage, tipski načrti, smernice za gradnjo - izgradnja hiše kot primer dobre prakse - promocija, svetovalci, trg	Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila - Ohranjene značilnosti lokalne arhitekture
Priprava ruralnega projekta Pohorska hiša Na platformi	Radivoj Mohorič, Radivoj Mohorič s. p.	- tradicionalni elementi, obstoječi problemi (naklon, fasada, ...) - natečaj - nove oblikovalske rešitve - konkretni primeri - vključitev v izvedbene prostorske akte	Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila - Ohranjene značilnosti lokalne arhitekture
Ohranitev kmečke arhitekture Na platformi	Irena Cehtl, občina Oplotnica	- ohranitev podeželske arhitekture - predpisi o gradnji, vzorčni modeli - energetska varčnost	Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov - Povečana raba naravnih materialov (lesa in kamna) Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila - Ohranjene značilnosti lokalne arhitekture
Smernice za tradicionalno pohorsko arhitekturo Na platformi	Nina Uratarič, REC	- brošura - predavanja - ogledi na terenu	Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila - Ohranjene značilnosti lokalne arhitekture
Projekti obnove	Janja Vilher, Zavod za inovativnost in podjetništvo	- potrebno sodelovanje KGZ, ZGS, lokalne skupnosti, društva, Zavod za varstvo kulturne dediščine, ... - birokratske ovire otežujejo razvoj podeželja - preveč administracije - kmete je strah prenove, potrebujejo vodenje v postopkih, ...	
9. IZOBRAŽEVALNI TABORI			
Tabor za srednješolce & študente Na platformi	Srečko Štajnbaher, ZVKDS	- spoznavanje Pohorja iz različnih perspektiv - teme: ekologija, arheologija, botanika, zgodovina, ... - konkretne ideje, rešitve - vplet vsebin v učni program	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk - Vzpostavljeno celostno spoznavanje in dojetanje narave in kulturne dediščine Pohorja
Tematske poti in tabori: Povezovanje ponudnikov/izvajalcev za izvedbo taborov Na platformi	Ekart Aljaž, Klub Pohorski škrat	- skupna nit poti - zemljevid poti - razvoj vsebin: naravna in kulturna dediščina (gobarska tematska pot, dostop do informacij, delavnice, izobraževanje, šole v naravi)	Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva - Izdelani programi povezovanja lokalnega prebivalstva in njihove vključenosti v upravljanje in razvoj območja

Raziskovalni tabor 2011 Na platformi	Štefan Posilovič, občina Zreče	- izveden v juliju 2011 - starejši dijaki in študentje - spoznavanje naravne in kulturne dediščine, vrednotenje elementov	Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk - <i>Vzpostavljeno celostno spoznavanje in dožemanje narave in kulturne dediščine Pohorja</i>
Ustanovitev »KONZORCIJA« za prepoznavanje kraja/krajev Na platformi	Nada Zor, Občina Oplotnica	- zgodovina Pohorja v delavnicah, ekskurzijah, publikaciji - 1x na leto skupni dogodek - krepitev zavesti in zavedanja o lastnem kraju	Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila - <i>Izkoriščen razvojni potencial kulturne dediščine in lokalnih izročil & Povezani lokalni, regionalni dogodki, ki izhajajo iz kulturne dediščine</i> Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva - <i>izdelani programi povezovanja lokalnega prebivalstva in njihove vključenosti v upravljanje in razvoj območja</i>
10. CELOSTNO UPRAVLJANJE			
Conacija Na platformi	Romana Holobar, Občina Vitanje	- izdelava zemljevida tematskih območij - Projektna obdelava z vidika naravnih danosti, potencialnega razvoja in možnosti v smislu ohranjanja, vzdrževanja in gospodarske koristnosti - nabor dovoljenih, prepovednih aktivnosti	Ohranjena narava in krajina - <i>Vzpostavljen učinkovit naravovarstveni nadzor nad dejavnostmi na Pohorju & Vzpostavljeno širše zavarovano območje - Park Pohorje 2013 z več varstvenimi conami</i>
Povezovanje podeželja	Davorin Ostruh, občina Oplotnica		
Reševati konflikt rabe v prostoru	- Hedvika Jenčič, Zavod za gozdove Slovenije, OE Mb	lesno-proizvodna funkcija gozda, socialne funkcije gozda	
11. TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE POHORSKIH PLANJ			
Trajnostno upravljanje pohorskih planj *Na platformi	Franc Nabernik, Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS	- inventarizacija favne in flore ter prostorska opredelitev planj - potencialni uporabniki, vzdrževalci, načrt upravljanja - raziskovalni tabori, organizirana izobraževanja kmetovalcev in »dnevi paše« (pastirski praznik) - promocija - kvalitetne sprostitvene površine	Ohranjena narava in krajina - <i>Povečane površine pohorskih planj</i> Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov - <i>Motivirani in usposobljeni nosilci proizvodnje produktov iz lokalnih naravnih virov</i> Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk - <i>Vzpostavljena organiziranost celovite zelene destinacije Pohorje</i> Ohranjena kulturna dediščina in lokalna izročila - <i>Izkoriščen razvojni potencial kulturne dediščine in lokalnih izročil</i> Visoka kakovost življenja lokalnega prebivalstva - <i>Specializirana izobraževanja in usposabljanja za dvig kompetenc lokalnega prebivalstva</i>
Sonaravno izkoriščanje naravnih danosti Na platformi	Aleš Sevšek, lastnik eko kmetije	- razširitev živinoreje na večje pašne površine - krčenje planot - pridobivanje biomase - prodajanje - očiščena krajina	Ohranjena narava in krajina Okolju in uporabniku prijazna raba naravnih virov - <i>Povečana kmetijska dejavnost in povečan delež površin pod ekološkim kmetovanjem</i>
Sonaravno upravljanje planin na varovanih območjih Na platformi	Nika Debeljak Šabec, ZRSVN	- revitalizacija pašnih planin - kriteriji kakovosti in okoljske trajnosti za infrastrukturo na planinah - promocija lokalnih proizvodov idr.	Ohranjena narava in krajina
12. VARSTVO NARAVE – OZAVEŠČANJE			
(Ureditev režima obiska gozdov na Pohorju) Upoštevajmo življenjski ritem gozda! V gozdu smo obiskovalci, spoštujemo prebivalce! Na platformi	Vesna Obradovič - Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor Peter Kolar, Gozdno gospodarstvo Maribor	- pregled gozdnih cest za zaprtje - fizične zapore + info, nadzor - medijsko informiranje - zloženka "gozdni bonton" - dopolnitev zakona o gozdovih (mirne cone) - pregled + obisk dobrih praks v primerljivih območjih	Ohranjena narava in krajina Vzdržen zeleni turizem in usmerjen obisk
Ohranjanje in upravljanje mokrišč v Sloveniji Na platformi	Nika Debeljak Šabec, ZRSVN	- vzpostaviti primeren status habitatov s pitno vodo in habitatov s tarčnimi vrstami - vzpostavitev, revitalizacija primernih hidroloških pogojev v projektnih območjih, - odstranitev zarasti, odstranitev invazivnih vrst, preprečevanje uničevanja tarčnih vrst idr.	Ohranjena narava in krajina
Naj fotografije narave Pohorja – natečaj Na platformi	Jurij Gulič, ZRSVN		

Priloga 3

Tabela 1: Smernice za upravljanje drugih sektorskih dejavnosti znotraj POP – turizem

IME CONE: Cona T1	POVRŠINA CONE - znotraj pilotnega območja: 410,50 ha
	POVRŠINA CONE - vse: 410,50 ha
VRSTE/HT, ki jih je potrebno varovati: <ul style="list-style-type: none"> vrstno bogata travišča s prevladujočim navadnim volkom (<i>Nardus stricta</i>) na silikatnih tleh v montanskem pasu (in submontanskem pasu v celinskem delu Evrope) borovničeve bleščavke (<i>Vaccinia optilete</i>) divji petelin (<i>Tetrao urogallus</i>) 	
OPIS CONE: Cona T1 je vezana na cono borovničeve bleščavke (ključna zavarovana vrsta) in vrstno bogata travišča z navadnim volkom (prioritetni Natura 2000 habitatni tip). Območje nahajanja: območje Male in Velike Kope, Črni vrh, širše območje Jezerskega vrha na Zahodnem Pohorju in grebenske lege do območja Rogle, ter območje Volovice.	
USMERITVE: <ul style="list-style-type: none"> obnova travišč in izoblikovanje gozdnih robov na grebenskih legah Zahodnega Pohorja, mestoma lokalno; obnova naj se izvede na lokacijah, kjer stopnja zaraščenosti z gozdom to še dopušča oz. so značilnice HT še izdatno prisotne (glej akcijski načrt); ohraniti populacije borovničeve bleščavke (<i>Vaccinia optilete</i>) in površino cone vrste; ohranjanje in pospeševanje hranilnih rastlin (borovnica in druge vrste rodu <i>Vaccinium</i>). Omeji se nabiranje jagodičevja in zdravnih rastlin. Usmerja se čas in način košnje določenih smučarskih površin. divji petelin (<i>Tetrao urogallus</i>): <ul style="list-style-type: none"> vzpostaviti monitoring vrste na turističnih območjih; ohranjanje povegljivosti območja: revitalizirati potencialne habitatne krpe; ohraniti funkcionalnost mirnih con (služijo kot zimovališča, čas rasti); ohranja oz. mestoma naj se vzpostavi primeren gozdni rob (vzdržuje se njegova stopničasta oblika, navzočnost zanj značilnih drevesnih in grmovnih vrst oziroma postopen prehod iz kmetijskih površin v gozd), s širokimi prehodi. 	
NAČRT/PROJEKT IZVEDBE: <ul style="list-style-type: none"> projekt ALPA; aktivnosti Sklada Pohorje 2011-2013; naravovarstvene akcije ZRSVN, ZGS 2011-2013; 	

IME CONE: Cona T2	POVRŠINA CONE - znotraj pilotnega območja: 530,48 ha
	POVRŠINA CONE - vse: 1524,59 ha
VRSTE/HT, ki jih je potrebno varovati: <ul style="list-style-type: none"> rušavec (<i>Tetrao tetrix</i>) divji petelin (<i>Tetrao urogallus</i>) navadna arnika (<i>Arnica montana</i>) bukova kobilica (<i>Miramella alpina</i>) brezovček (<i>Carduelis flammea</i>). 	
OPIS CONE: Cona T2 obsega greben zahodnega Pohorja od Ostruščice do Male Kope. V cono so zajeta tudi območja planj in zaraščajočih površin, predvsem gre za gozdni prostor nad 1350 metri n.v.	
USMERITVE: <ul style="list-style-type: none"> ohraniti površino cone; obnova travišč na grebenskih legah Zahodnega Pohorja, mestoma lokalno (obnova naj se izvede na lokacijah, kjer stopnja zaraščenosti z gozdom to še dopušča); ohranjajo se travišča in obstoječe travnate površine znotraj gozda; vzpodbujajo se okoljska vzgoja in izobraževanje rušavec (<i>Tetrao tetrix</i>), divji petelin (<i>Tetrao urogallus</i>): <ul style="list-style-type: none"> organizacija množičnih dogodkov in aktivnosti (rekreacija) naj se v območjih aktivnih rastišč in zaščitnih con, ne izvaja v času od začetka aprila do konca junija v razdalji 500 m od roba rastišča; ohranitev funkcionalnosti mirnih con (služijo kot zimovališča, čas rasti); navadna arnika (<i>Arnica montana</i>): <ul style="list-style-type: none"> nabiranje in trganje rastlin prilagoditi ciljem po ohranjanju vrste (Direktiva o habitatih) 	
NAČRT/PROJEKT IZVEDBE: <ul style="list-style-type: none"> projekti: ALPA, WETMAN; naravovarstvene akcije ZRSVN, ZGS 2011-2013; aktivnosti Sklada Pohorje 2011-2013; KOP ukrepi 2013-2020, vezani na zakupne pogodbe Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS. 	

IME CONE: Cona T3	POVRŠINA CONE - znotraj pilotnega območja: 831,10 ha
	POVRŠINA CONE - vse: 831,10 ha
VRSTE/HT, ki jih je potrebno varovati: <ul style="list-style-type: none"> • mali skovik (<i>Glaucidium passerinum</i>); • koconogi čuk (<i>Aegolius funereus</i>); • komatar (<i>Turdus troquatus</i>); • navadna zlata rozga (<i>Solidago virgaurea</i>). 	
OPIS CONE: Cona T3 obsega travišča znotraj SPA Pohorje nad 1000 metri n.v., vključujoč gozdne jase, travišča ter negozdna območja okrog barij.	
USMERITVE: <ul style="list-style-type: none"> - nujno upoštevanje cilja za turistične komplekse pri presojah planov in posegov v naravo; - čiščenje planj v okviru projekta ALPA 2011-2013 (obnova naj se izvede na lokacijah, kjer stopnja zaraščenosti z gozdom to še dopušča); - okoljska vzgoja - mali skovik (<i>Glaucidium passerinum</i>), koconogi čuk (<i>Aegolius funereus</i>): <ul style="list-style-type: none"> o vzpostaviti mrežo gnezdilnic na gozdnem robu med planjami in gozdom, barji in gozdom in po potrebi lokalno v gozdu (okoljska vzgoja); o zmanjševanje motenj na območju gnezdenja med marcem in julijem; o nujno upoštevanje cilja za turistične komplekse pri presojah planov in posegov v naravo - omejena gradnja turističnih kompleksov (hoteli, APP) na senčnih, zatišnih legah in mraziščih; 	
NACRT/PROJEKT IZVEDBE: <ul style="list-style-type: none"> - projekt ALPA; - aktivnosti Sklada Pohorje 2011-2013; - naravovarstvene akcije ZRSVN, ZGS 2011-2013; - KOP ukrepi 2013-2020, vezani na zakupne pogodbe Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS. 	